

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد

طرح جامع شهر یزد مطالعات وضع موجود

(بررسی منطقه - حوزه نفوذ - شناخت شهر)

(جلد اول)

سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
مدیرخانه کارگروه شهرسازی و معماری
این طرح در جلسه کارگروه شهرسازی و معماری استان مورده بررسی و تأیید قرار گرفته است
محمد خرم‌رضی... رئیس سازمان و مدیر کارگروه

مدیران شاد مسکن و شهرسازی

پاییز ۱۳۸۶

۱	۱- مسائل جغرافیایی و اقلیمی
۱	۱-۱- مسائل جغرافیایی و اقلیمی منطقه یزد
۱	۱-۱-۱- ساختار اداری - سیاسی منطقه
۲	۱-۱-۲- موقعیت جغرافیایی (حدود و پهنه)
۲	۱-۱-۳- مشخصات آب و هوایی
۵	۱-۲- اوضاع و احوال فرهنگی، اجتماعی و تاریخی منطقه
۵	۱-۲-۱- وضعیت تاریخی
۵	۱-۲-۲- وضعیت فرهنگی
۵	۱-۲-۳- وضعیت اجتماعی
۶	۱-۲-۴- گروه‌بندی اجتماعی
۸	۱-۳- نحوه توزیع و تحول جمعیت منطقه
۸	۱-۳-۱- توزیع و تحول جمعیت استان
۸	۱-۳-۲- توزیع و تحول جمعیت شهرستان یزد
۱۰	۱-۴- وضع ارتباطات در منطقه
۱۰	۱-۴-۱- راهها و ارتباطات
۱۰	۱-۴-۱- راهها و ارتباطات
۱۳	۱-۵- اوضاع اقتصادی منطقه و نقش شهر یزد در آن
۱۳	۱-۵-۱- بررسی وضعیت نیروی کار و اشتغال
۱۴	۱-۵-۲- ترکیب اشتغال
۱۵	۱-۵-۳- توریسم
۱۶	۱-۶- برنامه های عمرانی - ملی در سطح منطقه و تعیین سهم شهر در آن
۱۷	۱-۶-۱- برنامه‌ها و اهداف کلان بخش معادن
۱۷	۱-۶-۲- برنامه‌های بخش آب
۱۸	۱-۶-۳- برق و گازرسانی
۱۸	۱-۶-۴- برنامه‌های بخش راه و ترابری
۱۸	۱-۶-۵- برنامه‌های عمرانی بخش محیط زیست

صفحه	عنوان
۲۰	۲- حوزه نفوذ شهر یزد
۲۳	۱-۱- منطقه شهری یزد
۲۵	۲-۱- خصوصیات جغرافیایی و اقلیمی
۲۵	۲-۱-۱- شرایط آب و هوایی
۲۶	۲-۱-۲- دمای هوا
۲۶	۲-۱-۳- ریزش های جوی
۲۶	۲-۱-۴- بررسی بارها
۲۸	۲-۲- منابع طبیعی (جنگل و مراتع)
۲۸	۲-۲-۱- جنگل
۲۹	۲-۲-۲- بررسی معادن
۳۱	۲-۲-۳- منابع آب
۳۲	۲-۳- تعداد و نحوه استقرار آبادیها
۳۴	۲-۴- مشخصات شبکه ارتباطی در منطقه
۳۵	۲-۴-۱- حمل و نقل منطقه‌ای
۳۹	۲-۵- تأسیسات و تجهیزات زیربنایی
۳۹	۲-۵-۱- بررسی آبهای سطحی و موقعیت مسیلهها
۳۹	۲-۵-۲- بررسی و مطالعه ویژگیهای زمین ساختاری در ایجاد سفره‌های آب زیرزمینی
۴۰	۲-۵-۳- بررسی سفره آب زیرزمینی شهرستان یزد
۴۳	۲-۵-۴- وضعیت برق شهرستان یزد
۴۶	۲-۶- موقعیت و خصوصیات مناطق و آثار باستانی
۴۶	۲-۶-۱- آثار تاریخی
۴۸	۲-۶-۲- جاذبه های طبیعی
۴۸	۲-۶-۳- موزه ها و مراکز فرهنگی دیگر
۴۹	۲-۷- خصوصیات تاریخی، فرهنگی، اجتماعی
۴۹	۲-۷-۱- یزد در گذر زمان
۵۰	۲-۷-۲- خصوصیات فرهنگی و اجتماعی منطقه

صفحه	عنوان
۵۱	۲-۸- مشخصات جمعیتی حوزه نفوذ شهر یزد
۵۳	۲-۹- خصوصیات اقتصادی
۵۵	۲-۱۰- برنامه‌های عمرانی ملی و یا منطقه‌ای در زمینه رشد و توسعه
۵۷	۳- شناخت شهر یزد
۵۷	۳-۱- شناخت شهر
۵۷	۳-۱-۱- نام
۵۷	۳-۱-۲- تاریخ
۶۰	۳-۱-۳- عوامل گسترش شهر
۶۲	۳-۲- خصوصیات جغرافیایی و اقلیمی شهر
۶۲	۳-۲-۱- موقعیت جغرافیایی شهر یزد
۶۲	۳-۲-۲- وضعیت و مسائل کلی زمین شناسی، نحوه گسترش سازندها، تکتونیک و هیدرولوژی
۶۴	۳-۲-۳- نحوه تأمین آب شهر
۶۵	۳-۲-۴- هواشناسی و اقلیم شهر یزد
۶۸	۳-۲-۵- سیستم حرکت آبهای سطحی، مسیلهها
۶۸	۳-۲-۶- نحوه دفع آبهای سطحی (آب باران) در شهر و معایب آن
۷۰	۳-۳- خصوصیات جمعیتی و اجتماعی شهر یزد
۷۰	۳-۳-۱- خصوصیات جمعیتی و ترکیب آن
۷۶	۳-۳-۲- خصوصیات اجتماعی شهر و محلات مختلف آن و چگونگی تأثیر آنها در توسعه کالبدی شهر
۷۷	۳-۳-۳- تراکم جمعیت در سطح شهر یزد و تغییرات آن در محلات شهر
۷۸	۳-۴- خصوصیات اقتصادی شهر
۷۸	۳-۴-۱- اوضاع کلی اقتصادی شهر
۷۹	۳-۴-۲- جمعیت فعال، اشتغال و بیکاری
۸۰	۳-۴-۳- بررسی ارزش زمین، ساختمان و عوامل مؤثر آن
۸۴	۳-۴-۴- هزینه‌های مربوط به مسکن
۸۵	۳-۴-۵- برنامه‌های آتی دولت و ارگانهای محلی در زمینه رشد و توسعه اقتصادی

۸۷	۳-۵- امکانات مالی اعتباری، فنی و اداری شهرداری و سایر سازمانهای مؤثر در آن
۸۷	۳-۵-۱- امکانات مالی شهرداری
۸۹	۳-۵-۲- هزینه‌های شهرداری
۹۰	۳-۵-۳- امکانات تأمین منابع مالی و اعتباری جدید برای رفع کمبودها و نیازهای عمرانی
۹۱	۳-۵-۴- امکانات و چگونگی مشارکت مردم در فعالیتهای عمرانی
۹۲	۳-۵-۵- امکانات و مشکلات جذب، آموزش و سازماندهی نیروی انسانی متخصص
۹۲	۳-۵-۶- چگونگی قوانین و مقررات مربوط به عمران شهر، مالکیت اراضی و ...
۹۴	۳-۶- خصوصیات کالبدی شهر
۹۴	۳-۶-۱- نحوه استفاده از اراضی شهر
۱۰۳	۳-۶-۲- وضع کمی و کیفی کالبدی کارکردهای مختلف (آموزشی، بهداشتی، درمانی و...)
۱۰۵	۳-۶-۳- نحوه توزیع خدمات محله‌ای (آموزشی، بهداشتی، فضای سبز، خرده‌فروشی ...)
۱۰۶	۳-۶-۴- بافت و سازمان شهری همراه با تعیین محدوده محلات مختلف در شهر
۱۰۹	۳-۶-۵- تراکم کلی ساختمانی مسکونی در مناطق مختلف شهر از طرق بازدیدهای محلی
۱۱۰	۳-۶-۶- وضعیت کلی ساختمانهای مسکونی در مناطق مختلف شهر از نظر نوع مصالح
۱۱۱	۳-۶-۷- مسائل کمی و کیفی مربوط به وضع مسکن در شهر
۱۱۴	۳-۶-۸- وضع مالکیت اراضی در شهر با تفکیک نوع مالکیت خصوصی، عمومی
۱۱۴	۳-۶-۹- وضع بناها و محوطه‌های تاریخی با استفاده از اطلاعات و ضوابط حفاظت
۱۱۸	۳-۶-۱۰- موقعیت، گنجایش و کیفیت مراکز و شبکه‌های تأسیسات شهری
۱۲۷	۳-۶-۱۱- وضعی کیفی و کمی تجهیزات شهری
۱۳۱	۳-۶-۱۲- وضع شبکه بندی خیابانها و معابر پیاده، از لحاظ سیستم شبکه بندی
۱۳۲	۳-۶-۱۳- مسائل مربوط به عبور و مروری عمومی و خصوصی در شهر

۱- مسائل جغرافیایی و اقلیمی

۱-۱- مسائل جغرافیایی و اقلیمی منطقه یزد

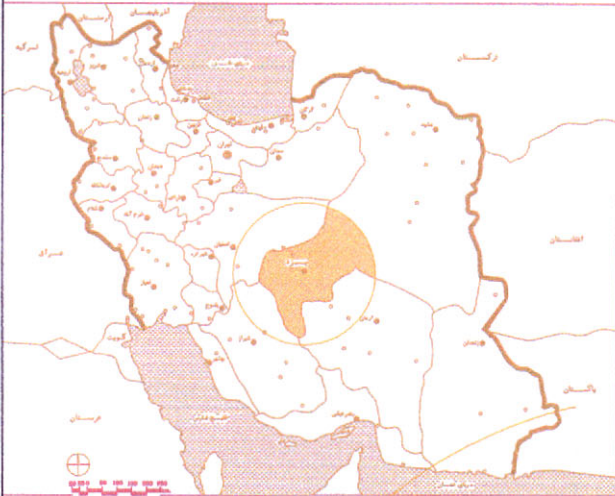
۱-۱-۱- ساختار اداری - سیاسی منطقه

استان یزد به مساحت تقریبی ۷۴۲۱۴ کیلومتر مربع در قسمت مرکزی فلات ایران قرار گرفته است. این استان در ۲۹ درجه و ۵۲ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی و ۵۲ درجه و ۵۵ دقیقه تا ۵۶ درجه و ۲۷ دقیقه طول شرقی واقع شده است. این استان براساس آخرین تغییرات تقسیمات کشوری سال ۱۳۷۹ دارای ۹ شهرستان ۱۹ شهر، ۱۷ بخش و ۴۳ دهستان می باشد.

تقسیمات سیاسی - اداری استان یزد				
دهستان		شهر	بخش	
مرکز دهستان	نام دهستان			
شهراسب - فراغه	تیرجرد - فراغه	ابركوه	مرکزی	ابركوه
اسفندآباد - مهرآباد	اسفندار - مهرآباد	مهردشت	بهن	
احمدآباد	محمدیه	احمدآباد - اردکان	مرکزی	اردکان
مزرعه نو حسن آباد عقدا	نارستان - عقدا	*****	عقدا	
رباط پشت بادام - توت	رباطات - زرین	*****	خرلنق	
بساب - کوشک - مبارکه	سبزدشت - کوشک - مبارکه	باقق	مرکزی	باقق
آسفنج - بنستان - احمدآباد	آسفنج - بنستان - چلگه	بهاباد	بهاباد	
اسلامیه - دهشیر - طزرجان - علی آباد - نصر آباد	پیشکوه - دهشیر - شیرکوه - علی آباد - نصرآباد	تفت	مرکزی	تفت
بنادکوک بیزه - زرین توده - بخ - کهدونیه	بنادکوک - زرین - سخوید - گاریز - کهدونیه	نیر	نیر	
صدرآباد	رستاق	اشکنر	مرکزی	صدوق
خضراآباد - ندوشن	کتاب - ندوشن	خضراآباد - ندوشن	خضراآباد	
ارنان - بهادران - تنگ چنار - میرک آباد - بناک سادات	ارنان - بهادران - تنگ چنار - خورمیز میانکوه	مهریز	مرکزی	مهریز
فتح آباد - چاهک	فتح آباد - چاهک	هرات	هرات	خانم
هرابرجان - کرخنگان	هرابرجان - اینار	مروست	مروست	
بفرونیه - رکن آباد	بفرونیه - شهدا	میبد	مرکزی	میبد
خیرآباد - محمد آباد	فجر - فهرج	یزد - حمیدیا - شاهیه	مرکزی	یزد
اله آباد - مزرعه حسن چرخابی	اله آباد - محمد آباد	زارچ	زارچ	

مأخذ: تقسیمات کشوری، استانداری یزد سال ۱۳۷۹

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

50 25 0 50 100 150 200 km.
مقیاس خطی

سازمان مسکن و شهرسازی
 سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
 طرح جامع شهر یزد
 موقعیت شهرستان یزد در استان یزد
 ۱۳۹۰ ۵۲۲ ۱۳۹۰ ۵۲۲ ۱۳۹۰ ۵۲۲

- استان
- مرزها
- شهرستان

www.telegram.me/RegionalPlanning

۲-۱-۱- موقعیت جغرافیایی (حدود و پهنه)

استان یزد با پهنه‌ای حدود ۷۴۲۱۴ کیلومترمربع و در کناره کویر نمک در مرکز ایران در ۲۹ درجه و ۵۲ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۲۷ دقیقه پهنای شمالی و ۵۲ درجه و ۵۵ دقیقه تا ۵۶ درجه و ۲۷ دقیقه در ازای خاوری نسبت به مدار گرینویچ قرار دارد.

این استان از شمال و باختر به استان اصفهان، از شمال خاوری به استان خراسان از خاور به استانهای خراسان و کرمان و از جنوب باختری به استان فارس و از جنوب خاوری به استان کرمان محدود است. بلندی مرکز استان از سطح دریا ۱۲۱۵ متر و فاصله هوایی آن تا تهران ۵۰۸ کیلومتر است.

۳-۱-۱- مشخصات آب و هوایی

آب و هوا استان

به طور کلی وضعیت جوی استان یزد، تحت تأثیر شرایط آب و هوایی فلات مرکزی ایران قرار دارد. این استان اگرچه از نظر عرض جغرافیایی در منطقه‌ی صحرایی قرار گرفته، لیکن به علت تفاوت در ارتفاع و توپوگرافی خاص آن، که ارتفاع زمین از ۹۵۰ متر در نواحی کویری تا ۴۰۵۵ متر در قله‌ی «شیرکوه» تغییر می‌یابد، از تنوع اقلیمی برخوردار می‌باشد.

۱-۳-۱- ویژگی‌های جوی

به طور کلی منطقه در زمستان تحت تأثیر توده‌های بری قطبی از شمال شرق و شمال، در زمستان و تابستان جریان‌های اروپای شمال غربی، از وسط پائیز تا اواسط بهار جریان‌های مهم مدیترانه و در تابستان توده‌های هوای صحرایی عربستان و صحرا از جنوب غرب و جنوب قرار دارد. در تابستان‌ها احتمال رسیدن جریان دریایی اقیانوس از طرف جنوب و جنوب شرقی قرار دارد. لیکن در ضمن عبور، از خشکی نوع آن از بحری به بری تغییر می‌نماید.

الف - درجه‌ی حرارت

متوسط درجه‌ی حرارت سالانه از پست‌ترین تا مرتفع‌ترین نقاط بین ۶/۵ تا ۲۳ درجه‌ی سانتیگراد متغیر می‌باشد.

میانگین دامنه‌ی سالانه نوسان دما برحسب ارتفاع نزولی بوده و بین ۲۶ درجه‌ی سانتیگراد در نواحی کویری تا ۱۲ درجه‌ی سانتیگراد در مناطق مرتفع تغییر می‌نماید. در نتیجه، ضریب بری بودن این مناطق بین ۵۲ تا ۲۳ متغیر است. میانگین سالانه‌ی دماهای حداکثر و حداقل سالانه چنین برآورد شده که پارامتر نخست در تمامی استان بین ۲۹/۵ تا ۷/۹ و پارامتر دوم بین ۱۴ تا ۴/۸- درجه‌ی سانتیگراد متغیر می‌باشد. حداکثر مطلق دما در ایستگاه چغارت ۴۵/۸ و حداقل مطلق دما در حجت‌آباد پیشکوه واقع در ارتفاع ۱۵۰۰ متری ۱۹/۵- درجه‌ی سانتیگراد می‌باشد. فراوانی روزهای بسیار گرم منطقه‌ی یزد برابر ۱۲۱ و فراوانی یخبندان (دمای زیر صفر) به طور متوسط ۶۰ روز است.

ب - بارندگی

اگرچه استان یزد سالانه به طور متوسط تحت تأثیر ۱۷ مرکز کم‌فشار باران‌زا از جهت غرب و یا شمال غرب قرار دارد، لیکن در حین عبور از خشکی‌های وسیع، سیستم‌های ابری فرسایش رطوبی پیدا

www.telegram.me/RegionalPlanning

نموده و به همین دلیل، بارندگی استان چندان قابل توجه نمی‌باشد. میانگین سالانه‌ی بارندگی در مناطق کویری ۴۰ میلیمتر، در یزد ۵۴/۵ میلیمتر و در ارتفاعات شیرکوه ۲۸۰ میلیمتر می‌باشد. تقسیم کمی بارندگی برحسب فصل عبارتست از: ۵۲ درصد در زمستان ۲۹ درصد در بهار و ۱۸ درصد در پائیز. حداکثر بارندگی مناطق کم‌ارتفاع در فصل زمستان و در مناطق کوهستانی در فصل بهار رخ می‌دهد. تعداد سالانه روزهای بارانی ۲۰ و تعداد روزهای برفی فقط ۲ روز است.

ج - رطوبت نسبی

میانگین سالانه‌ی رطوبت نسبی هوا در ارتفاعات مختلف یزد، چغارت و حجت‌آباد به ترتیب ۳۰، ۳۶ و ۳۱ درصد می‌باشد. بالاترین میانگین ماهانه مربوط به ساعات بامداد در حدود ۷۰ درصد در چغارت و پائین‌ترین آن مربوط به ظهر در حدود ۱۱ درصد در یزد و حجت‌آباد بوده است.

د - باد

جهت غالب باد، به ترتیب فراوانی شاخه‌های گلباد، عبارتند از:

- جهت شمال غربی، ۱۷ درصد.

- جهت غربی، ۱۲ درصد.

- جهت شرقی، ۱۰ درصد.

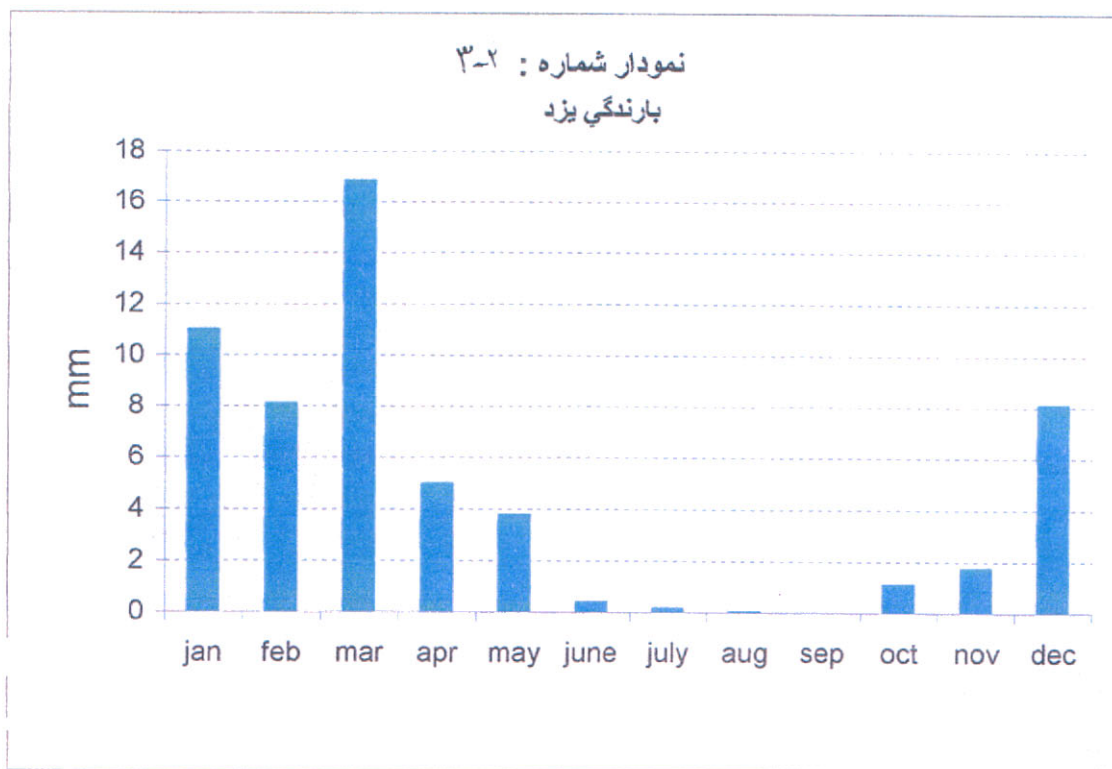
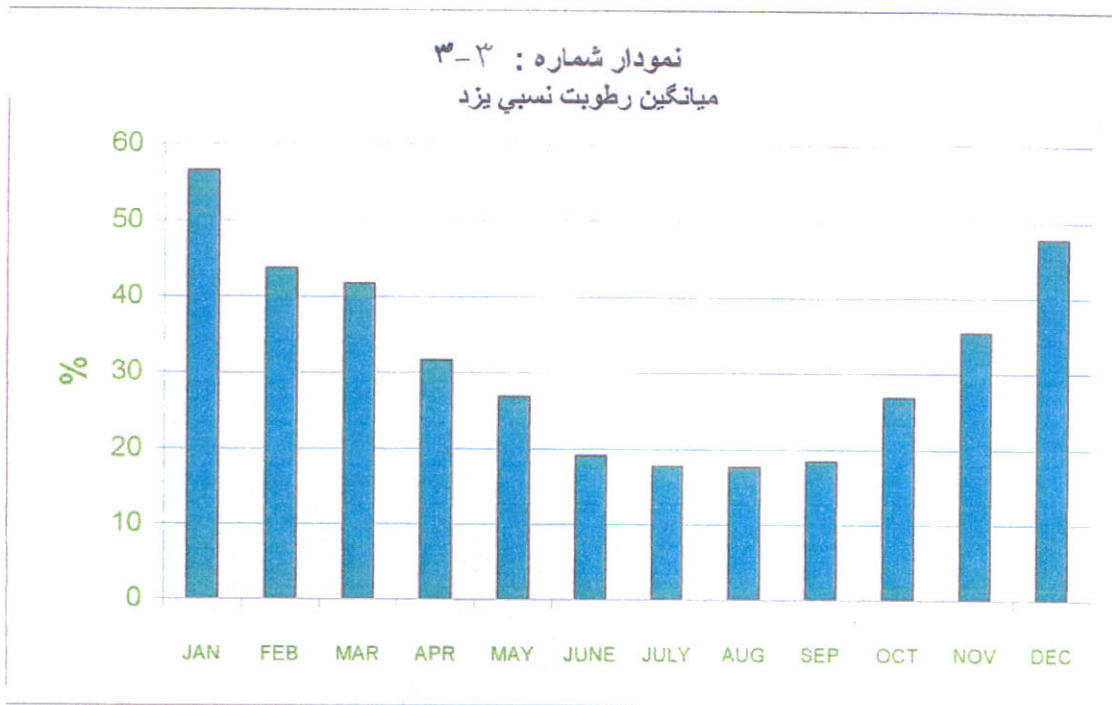
جدا از عوامل سینوپتیکی که این بادهای ایجاد می‌نماید، توپوگرافی محل و جهت شمال غرب - جنوب شرقی‌های استان و اثر هدایتی آنان در فراوانی بادهای مؤثرند. آرام‌ترین فصل سال، پائیز (آبان ماه) با ۵۶٪ حالات آرام و پرتلاطم‌ترین فصل، بهار (فروردین) با ۲۰ درصد حالات آرام گزارش شده است. شدیدترین باد از قطاع غربی وزیده و حداکثر ثبت شده‌ی آن ۵۶ نات (معادل ۱۲۰ کیلومتر در ساعت) می‌باشد. طولانی‌ترین مدت وزش باد ۴/۸ ساعت (۲۰ درصد فراوانی) از سمت جنوب و سپس بادهای شمال (۱۵ درصد فراوانی) و بادهای شمال شرقی و جنوب شرقی (۱۳ درصد فراوانی) گزارش شده است.

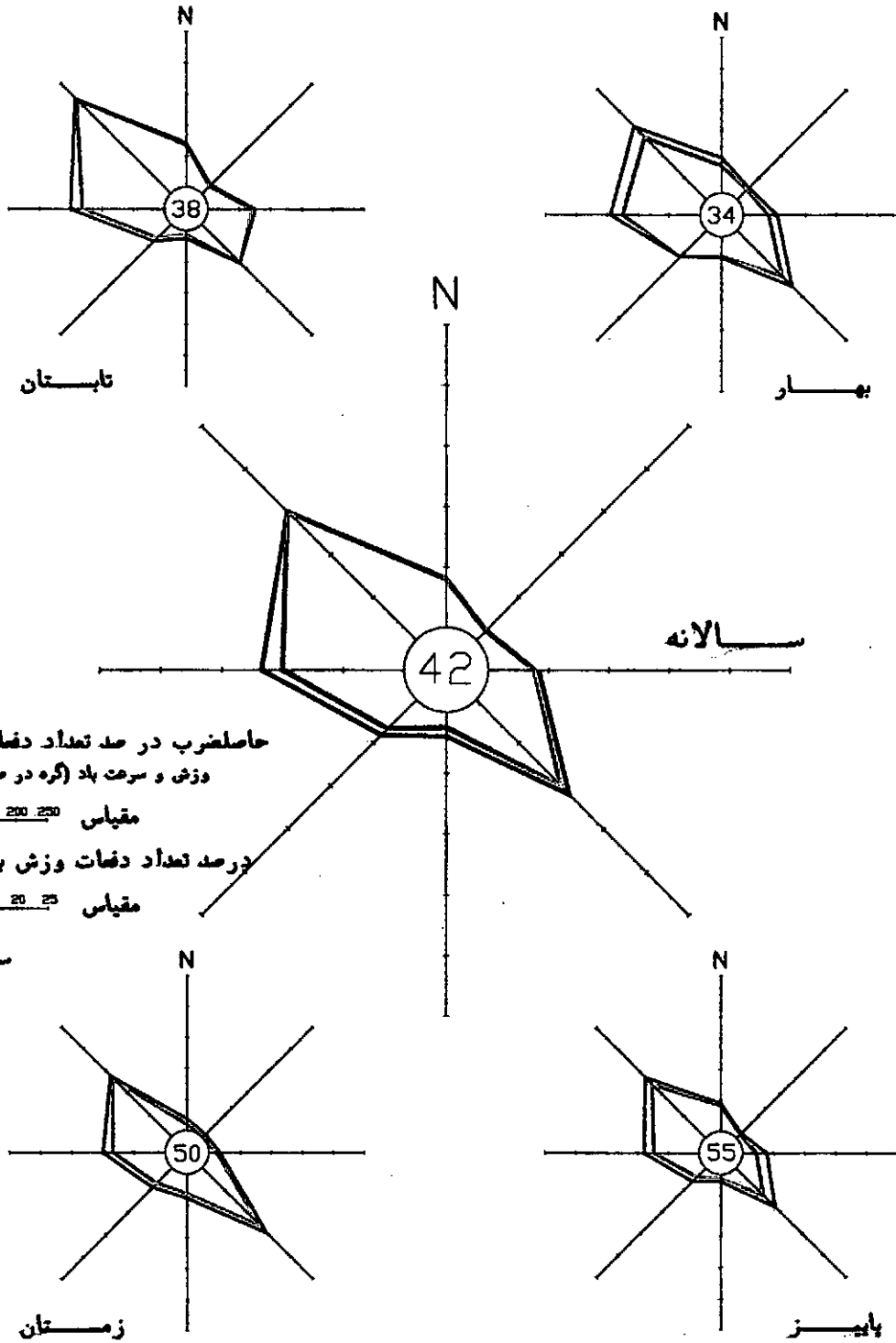
۲-۱-۳-۱- طبقه‌بندی اقلیمی

بخش اعظم استان یزد در پوشش اقلیم خشک و فراخشک قرار گرفته است. دور بودن منطقه از سفره آبهای وسیع، کمی مقدار بارندگی و بالا بودن ظرفیت تبخیر، عامل اصلی این خشکی است. تنها بخش‌های نیمه‌مرتفع یا مرتفع و کوهستانی استان که باران بیشتری دریافت می‌دارند و افزون بر این به دلیل ارتفاع زیاد، در آنها دمای هوا پایین‌تر و کمبود اشباع کمتر است، در دسته‌ی اقلیم نیمه‌خشک و نیمه‌مرطوب قرار می‌گیرند. به منظور ارزیابی اقلیم استان یزد سیستم طبقه‌بندی اقلیمی دو مارتن براساس مطالعات «گروه هامون» برگزیده شده تا تصویر گویائی از سیمای آب و هوایی استان در ابعاد مختلف ارائه گردد. به طور کلی از هفت گروه اقلیمی دو مارتن، فقط سه گروه خشک و نیمه‌خشک و مدیترانه‌ای در استان یزد قابل تشخیص است.

الف - اقلیم‌های خشک

در اقلیم خشک، شاخص خشکی بین صفر تا ۱۰ قرار دارد که به دلیل وسعت مناطق تحت پوشش آن در استان مورد مطالعه، این گروه به سه اشکوب یا زیر اقلیم فراخشک یا کویری (شاخص خشکی

تاسیس	سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
تعداد	شرح جامع شهر یزد
مستودار	
شماره	۱۳۳۰ - ۱۳۳۱ - ۱۳۳۲ - ۱۳۳۳ - ۱۳۳۴ - ۱۳۳۵ - ۱۳۳۶ - ۱۳۳۷ - ۱۳۳۸ - ۱۳۳۹ - ۱۳۴۰

نمودار جهت و سرعت باد یزد
 مأخذ: اقلیم و مساری (مرتضی کسائی)

www.telegram.me/RegionalPlanning

صفر تا ۲) بیابانی (۲ تا ۵) و صحرائی (۵ تا ۱۰) تقسیم شده است. وسعت اقلیم خشک استان یزد بالغ بر ۶۷,۰۰۰ کیلومترمربع یعنی ۹۰ درصد مساحت کل استان است.

الف - ۱ - اشکوب کویری یا فراخشک

اقلیم کویری با بارندگی ناچیز کمتر از ۶۰ میلیمتر و دمای متوسط سالانه‌ی بیش از ۲۰ درجه سانتیگراد کلاً ضریبی کمتر از ۲ دارند و شامل کویرهای سیاهکوه، ریگ زرین، درانجیره و در قسمت شرقی بخش‌هایی که ادامه‌ی کویر مرکزی ایران است، می‌شود. این اقلیم با خط تراز ۱۱۰۰ متر محدود می‌گردد. ایستگاه‌های تیپ آن، اردکان و چغارت با شاخص خشکی ۱/۹ هستند و مساحت زیر پوشش آن، در حدود ۱۸ درصد از وسعت کل استان است.

الف - ۲ - اشکوب خشک بیابانی

اشکوب بیابانی به مساحت ۴۰,۳۴۲ کیلومترمربع (در حدود ۵۵ درصد مساحت کل استان)، یکی از گسترده‌ترین اقلیم ناحیه‌ی مطالعاتی است که بین اقلیم کویری تا کوهپایه‌های استان را در برمی‌گیرد. حد فوقانی اقلیم فراخشک در کوه‌های مرکز ۱۷۰۰ متر و در شرق استان ۱۶۰۰ متر است و ایستگاه‌های تیپ آن را حسین‌آباد و عبدالملک (۲/۳)، خویدک (۲/۸)، ساغند (۲/۵)، مهریز (۲/۷)، انجیره (۳/۶)، قطروم (۴/۴) و ده‌شیر (۳/۸) تشکیل می‌دهند.

www.telegram.me/RegionalPlanning

۱-۲- اوضاع و احوال فرهنگی، اجتماعی و تاریخی منطقه

۱-۲-۱- وضعیت تاریخی

شهر یزد از روز کاران کهن تا کنون ایستاتیس، ایستیخای، کثه، کثنوا، کثنویه، کته، کتروا، کهنو، زندان ذوالقرنین، بندخانه، سرهنگان داراب و اکابر عجم، یسدی، دارالعباده، شهر بادگیرها، نگین کویر و ... خوانده شده است. یزد از دوران پیشین تا کنون نام یک شهر نبوده بلکه به منطقه ای از فهرج تا نائین اطلاق می شده است، که چندین شهر و روستاهای بسیاری را در برمی گرفته است. استان یزد در بردارنده مجموعه بسیار ارزنده ای از بازمانده تاریخی و فرهنگی ایران زمین می باشد، فرهنگی که سده ها پیش از میلاد و پیش از اسلام شکل گرفته و در بستر زمان رشد و بالتدگی داشته است. وجود صدها دژ، کاخ، سنگ نگاره، آب انبار، بازار، ساباط، کاروانسرا، زیارتگاه، آرامگاه، ده ها مکان مقدس در گوشه و کنار این استان یادگار آن دوران می باشد.

۱-۲-۲- وضعیت فرهنگی

در شکل گیری و تکوین فرهنگ بومی منطقه، همانند سایر مناطق کویری کشور، طبیعت و مبارزه انسانهای واحه نشین با آن را باید از عوامل اساسی و تعیین کننده به شمار آورد. بافت معماری و ویژگی های آن که یکی از روشن ترین جلوه های فرهنگ و شناسنامه گویای زندگی کویری است، به شدت متأثر از اقلیم ناسازگار و مصداق عینی مقاومت در مقابل کویر است. کاروانسراها، قناتها، بادگیرهای انبوه و سردابه ها، کوچه های پیچاپیچ با دیوارهای بلند و آب انبارها، نشانگر غنای فرهنگی و تمدن منطقه است.

انجام مناسک و مراسم مذهبی در یزد، کمابیش همانند همه فضاهای کویری، متمایز از اشکال مرسوم در سایر مناطق کشور است. یکی از این ویژگی ها استفاده از نخل در مراسم مذهبی، بویژه در عزاداری های تاسوعا و عاشورا است. تجلی بارز پای بندگی به آداب مذهبی به اشکال کاملاً سنتی در ماه محرم و روزهای تاسوعا و عاشورا به خوبی مشهود است. تشکیل بازار شام و شبیه خوانی (تعزیه گردانی) نیز از رسومات رایج مذهبی در منطقه است.

مهم ترین مراسم مذهبی زرتشتیان در منطقه، زیارت پیر سبز یا چکچکو است و هرساله زرتشتیان جهان از سوم تا دهم تیر در دامنه کوه چک چک (حدود ۸ فرسنگی یزد) جمع شده و با قربانی و انجام نذورات به زیارت می پردازند.

۱-۲-۳- وضعیت اجتماعی

مطابق با آخرین سرشماری کشور (سال ۱۳۷۵)، اندکی بیش از ۷۵ درصد جمعیت استان در نقاط شهری ساکن بودند، در حالیکه جمعیت شهرنشین در سطح ملی به ۶۱/۳ درصد کل جمعیت کشور بالغ می شده است.

بررسی میزان، شهرنشینی در استانهای کشور نشان دهنده آن است که اندازه این شاخص در استان قم (۹۰/۱ درصد)، استان تهران (۸۴/۱ درصد) به مراتب بیش از استان یزد بوده و در استان اصفهان با ۷۴/۳ درصد بعد از استان یزد قرار داشته است.

صرفنظر از موقعیت ممتاز اداری - سیاسی شهر تهران در استان تهران و کل کشور و موقعیت

www.telegram.me/RegionalPlanning

ویژه شهر قم، گسترده محدود و قلت آبادیهای استان قم و با علم به اینکه تغییرات شهرنشینی در استان اصفهان نیز طی زمانی بس طولانی پدید آمده و در دهه های اخیر رشدی شتابان یافته است، میزان شهر نشینی در استان یزد، موقعیت یکتا در سطح کشور و خصیلتی تاریخی را بیان می دارد.

جدول شماره (۱)- تحول جمعیت شهری و روستایی در استان یزد

شرح	۱۳۵۵		۱۳۶۵		۱۳۷۰		۱۳۷۵	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
استان	۲۵۶۸۴۹	۱۰۰	۵۷۴۰۲۸	۱۰۰	۶۹۱۱۱۹	۱۰۰	۷۵۰۷۶۹	۱۰۰
شهری	۲۱۸۲۳۳	۶۱/۲	۲۸۱۹۸۹	۶۶/۵	۴۷۰۲۹۶	۶۸/۱	۵۶۴۲۳۳	۷۵/۲
روستایی	۱۳۸۶۱۶	۲۸/۸	۱۹۲۰۱۸	۳۳/۵	۲۲۰۷۷۱	۳۱/۹	۱۸۶۵۳۶	۲۴/۸

جدول شماره (۲)- میزان تحول شهرنشینی استان یزد و کل کشور

شرح	میزان شهرنشینی (درصد)					رشد جمعیت شهری				
	۱۳۷۵	۱۳۷۰	۱۳۶۵	۱۳۶۰	۱۳۵۵	۱۳۷۵-۷۰	۱۳۷۰-۶۵	۱۳۶۵-۶۰	۱۳۶۰-۵۵	۱۳۵۵-۵۰
کل کشور	۶۱/۳	۵۷	۵۴/۳	۴۷	۴/۲۰	۲/۹	۳/۴	۲/۱۶	۵/۲۷	۴/۲۰
استان یزد	۷۵/۲	۶۸/۱	۶۶/۵	۶۱/۲	۴/۷۵	۳/۶۴	۴/۱۵	۲/۹	۵/۵۹	۴/۷۵

۴-۲-۱- گروه بندی اجتماعی

برای شناخت الگوها، سلائق، گرایش ها، توانمندی مشارکت های اجتماعی و اقتصادی، توان مالی و بسیاری از زمینه های اجتماعی، اقتصادی ساکنان یک منطقه و یا یک شهر باید وضعیت اقشار اجتماعی از نقطه نظر وضع سکونتی و سایر متغیرهای مهم توسعه شهری و شهروندی مورد بررسی قرار گیرد. مطالعه اقشار اجتماعی از طریق اطلاعات تلفیقی از شاخص های کیفی و کمی چون نوع شغل، میزان درآمد و سطوح تحصیلی افراد و یا حداقل سرپرست خانوارها امکانپذیر است.

به جهت نبود اطلاعات پایه ای از وضعیت درآمدی خانوارها در سطح استان، مطالعه تفصیلی اقشار اجتماعی فراهم نیست. و به ناچار در این سطح از مطالعه، با در نظر داشتن این که وضعیت شغلی و نوع شغل از شاخص های مهم و تا حدود زیادی بیان کننده اقشار اجتماعی هستند، به بررسی گروه بندی شغلی پرداخته می شود.

بررسی گروه های عمده شغلی شاغلان استان یزد بر غلبه مشاغل صنعتی حکایت دارد، به طوریکه نزدیک به ۳۵ درصد شاغلان در حرفه های گوناگون صنعت به کار اشتغال داشته اند. مشاغل مربوط به فعالیتهای کشاورزی با اختصاص ۱۳/۳ درصد از کل مشاغل در مرتبه دوم اهمیت قرار دارد و سپس متصدیان ماشین آلات و دستگاهها با ۱۰/۳ در مرتبه بعدی قرار دارند که در واقع جزو مشاغل تبعی مشاغل صنعتی بشمار می آیند. کارگران ساده نزدیک به ۹ درصد و متخصصان و دارندگان مشاغل عالی رتبه اداری و مدیران، اندکی بیش از ۹ درصد شاغلان را در پوشش داشته اند.

www.telegram.me/RegionalPlanning

- در استان یزد، دارندگان مشاغل تولیدی به ویژه مشاغل صنعتی اهمیت قابل توجهی دارند. سهم این گروه حدود ۱۴/۵ درصد بیشتر از سهم نظیر در سطح کشور است.
- دارندگان مشاغل صنعتی وابسته از سطح نظیر در کشور (۹/۸ درصد) به میزان ۱/۵ درصد بیشتر است. بنابراین مشاغل صنعتی موجب گسترش مشاغل تبعی وابسته شده است.
- مشاغل عالی رتبه در سطح مدیریت و متخصص با اختصاص ۲/۵ درصد کل از سهم نظیر در سطح کشور (۲/۲ درصد) برتری دارد.

به طور کلی برتری سهم نسبی مشاغل صنعتی و تخصصی و عالی رتبه و اهمیت نسبی کمتر مشاغل کشاورزی و خدماتی عامل مؤثری در شکل گیری و ترکیب بندی اقشار اجتماعی منطقه است و گرایش های غالب مشاغل تولیدی و از نظر اجتماعی پیش زمینه مناسبی را برای توسعه و حیات شهری پدید می آورد.

بررسی وضع شغلی شاغلان استان یزد و مقایسه آن با سطح ملی ضمن نمایش برتری نقش بخش خصوصی در ایجاد فرصتهای شغلی بر اهمیت عامل کار نیز دلالت دارد. به طوریکه این بخش ۶۸/۴ درصد مشاغل را در استان یزد شامل می شود که در مقایسه با سهم نظیر در سطح ملی ۶۷/۲ درصد، قابل تعمق است.

جدول شماره (۳)- توزیع شاغلان استان یزد و کشور بر حسب گروههای عمده شغلی

توزیع (درصد)		استان یزد (تعداد)	گروههای عمده شغلی
کل کشور	استان یزد		
۱۰۰	۱۰۰	۲۱۴۳۰۴	جمع کل
۲/۲	۲/۵	۵۲۹۸	قانون گزاران، مقامات عالی رتبه و مدیران
۸/۷	۹/۲	۱۹۸۱۱	متخصصان
۳/۱	۲/۸	۶۱۰۶	تکنسین ها و دستیاران
۴/۲	۴/۴	۹۴۵۳	کارمندان امور دفتری و اداری
۱۰/۱	۷/۸	۱۶۷۳۷	کارکنان خدماتی و فروشندگان فروشگاهها
۲۰/۹	۱۳/۳	۲۸۵۵۷	کارکنان مشاغل کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری
۲۰/۲	۳۴/۷	۷۴۴۳۸	صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوطه
۸/۹	۱۰/۳	۲۲۱۴۳	متصدیان (اپراتورها) ماشین آلات و دستگاهها
۱۲/۲	۸/۸	۱۸۸۳۱	کارگران ساده
۸/۵	۶	۱۲۹۲۸	سایر و اظهار نشده

ماخذ: نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵ کل کشور-آمارنامه استان یزد سال ۱۳۷۷

www.telegram.me/RegionalPlanning

۱-۳-۱- نحوه توزیع و تحول جمعیت منطقه

شهر یزد با دربرداشتن بیش از ۳۷۴۷۸۱ نفر جمعیت در سال ۱۳۷۵ به لحاظ جمعیتی مهمترین شهر استان یزد بوده و از شهرهای بزرگ محسوب می‌شود و بخش وسیعی از جمعیت شهرستان را در خود جای داده است. دامنه تأثیرات شهر یزد تمامی سطح استان را دربرگرفته است. به همین لحاظ از دیدگاه جمعیتی، منطقه تأثیرگذار در دو سطح استان و شهرستان مورد بررسی قرار گرفته است.

۱-۳-۱-۱ توزیع و تحول جمعیت استان

در سال ۱۳۷۵، استان یزد^۱ در مرکز ایران با ۷۵۱ هزار نفر جمعیت، ۷۴۲۱۴ کیلومترمربع مساحت، ۴/۵۴ درصد از سطح کشور و نزدیک به ۱/۲۵ درصد از جمعیت کشور را دربرداشته است. جمعیت استان در دهه ۷۵-۱۳۶۵ با رشدی به طور متوسط ۲/۵۱ درصد در سال افزایش یافته که در مقایسه با میزان مشابه در سطح ملی (۲/۰۲ درصد) رشد جمعیت شتاب بیشتری داشته است. در سال ۱۳۷۵، حدود ۵۶۴ هزار نفر برابر ۷۵ درصد جمعیت استان یزد در نقاط شهری ساکن بوده‌اند و بدین ترتیب میزان شهرنشینی در استان یزد با ۷۵/۲ درصد به میزان ۱۲/۵ درصد بیش از متوسط سطح ملی (۶۱/۷ درصد) قرار دارد.

با توجه به این مطلب که جمعیت نقاط شهری استان یزد، در دهه گذشته نیز با ۶۷ درصد به نحو چشمگیری بیش از سطح ملی (۵۴/۵ درصد) قرار داشته و می‌توان گفت که شهرنشینی یکی از ویژگی‌های غالب و دیرینه استان یزد است. افزون بر آن رشد منفی جمعیت روستایی در دهه ۷۵-۱۳۶۵ به میزان ۰/۲ درصد ناظر بر آن است که تحول جمعیت استان اساساً منتج از رشد جمعیت شهری بوده است. تا آنجا که متوسط رشد سالانه جمعیت شهری استان با ۲/۶ درصد در سال در مقایسه با متوسط سطح ملی (۲/۱۵ درصد)، گویای گسترش شتابان شهرنشینی است و بر گرایش و رویکرد جمعیت به نقاط شهری تأکید دارد.

۱-۳-۲- توزیع و تحول جمعیت شهرستان یزد

در سال ۱۳۷۵، در بین شهرستان‌های استان یزد، شهرستان یزد با دربرداشتن حدود ۴۱۶۵۶۹ نفر جمعیت (۵۵/۴ درصد جمعیت استان) اولین منطقه پرجمعیت استان محسوب می‌شود. نتایج سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ نشان می‌دهد که از کل جمعیت شهرستان یزد ۳۷۴۷۸۱ نفر در نقاط شهری یعنی در شهر یزد ساکن بوده‌اند. شهر یزد با دربرداشتن ۷۸ درصد از جمعیت شهرستان از مرکزیت قابل توجهی برخوردار است. تجمع جمعیت در شهر یزد پدیده غالب شهرنشینی استان را به نحو بارزی نمایش می‌دهد. تغییرات میزان شهرنشینی با رشد مداوم جمعیت نقاط شهری به طور کلی روند کاهنده آن در نقاط روستایی قابل تبیین است. مقایسه میزان رشد جمعیت در دو دهه ۶۵-۵۵ (۲/۸ درصد)، ۶۵-۷۵ (۲/۹ درصد) حاکی از روند کاهشی رشد جمعیت در استان می‌باشد. تغییرات جمعیت در نقاط روستایی که با روندی کاهشی از سال ۱۳۴۵ روبرو بوده در دهه بعد متوقف نشده و کانونهای روستایی شهرستان به طور متوسط با افزایش جمعیتی با رشد منفی در سال ۷۵ مواجه شده‌اند. در دهه ۶۵-۵۵ تغییرات جمعیت شهری و روستایی در این نقاط را نیز همانند کلیه تغییرات

www.telegram.me/RegionalPlanning

زیستی کشور، می‌توان متأثر از جنگ دانست. با توقف جنگ و همچنین با اجرای برنامه‌های تمدید جمعیت در شهرستان یزد مجدداً با کاهش رشد جمعیت چه در نقاط شهری و چه روستایی مواجه می‌شود. اما بررسی میزان روند کاهنده رشد جمعیت در نقاط روستایی نشان می‌دهد که سهم قابل توجهی از کاهش جمعیت روستایی به مهاجرت های روستایی مرتبط است.

جدول شماره (۴) - تحول شمار و توزیع جمعیت استان

متوسط رشد سالانه (درصد)	۱۳۷۵		۱۳۶۵		شرح
	توزیع درصد	شمار	توزیع درصد	شمار	
۲/۵۱	۱۰۰	۷۵۰۷۶۹	۱۰۰	۵۷۴۰۲۸	استان
۳/۶۴	۷۵/۱۵	۵۶۴۲۳۳	۶۶/۵	۳۸۱۹۸۹	نقاط شهری
۰/۲۹	۲۴/۸۶	۱۸۶۵۳۶	۳۳/۵	۱۹۲۰۱۸	نقاط روستایی

مأخذ: مرکز آمار ایران - نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵ و ۱۳۶۵

جدول شماره (۵) - توزیع جمعیت استان به تفکیک شهرستان ۱۳۷۵

توزیع (درصد)			تعداد			شرح
روستایی	شهری	جمع	روستایی	شهری	جمع	
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۸۶۵۳۶	۵۶۴۲۳۳	۷۵۰۷۶۹	استان
۱۱/۵	۳/۴	۵/۴	۲۱۴۵۳	۱۹۱۶۴	۴۰۶۱۷	شهرستان ابرکوه
۹/۳	۷/۹	۸/۲	۱۷۴۰۴	۴۴۳۹۸	۶۱۸۰۲	شهرستان اردکان
۶/۴	۵/۳	۵/۶	۱۱۹۴۱	۲۹۸۹۴	۴۱۸۳۵	شهرستان بافق
۲۱/۲	۲/۰	۷/۵	۳۹۵۲۸	۱۷۰۷۵	۵۶۶۰۲	شهرستان تفت
۱۷/۹	۷/۲	۹/۹	۳۳۳۴۲	۴۰۸۶۰	۷۴۲۰۲	شهرستان مهریز
۱۱/۳	۶/۸	۷/۹	۲۱۰۸۰	۲۸۰۶۱	۵۹۱۴۱	شهرستان میبد
۲۲/۴	۶۶/۴	۵۵/۵	۴۱۷۸۸	۳۷۴۷۸۱	۴۱۶۵۶۹	شهرستان یزد

مأخذ: مرکز آمار ایران - نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵ و ۱۳۶۵

جدول شماره (۶) - توزیع و تحول جمعیت شهرستان یزد

متوسط رشد سالانه			۱۳۷۵	۱۳۷۰	۱۳۶۵	۱۳۵۵	شرح
۷۵-۷۰	۷۰-۶۵	۶۵-۵۵					
۲/۹	۲/۸	۳/۸	۴۱۶۵۳۶	۳۶۰۱۲۹	۳۱۲۷۸۹	۲۱۵۲۳۶	شهرستان یزد
۳/۶	۳/۵	۴/۵	۳۷۴۷۸۱	۲۹۷۸۲۸	۲۵۰۵۵۸	۱۶۰۶۷۸	جمعیت نقاط شهری
-۷/۶	۰/۰۱	۱/۳	۴۱۷۸۸	۶۲۲۹۱	۶۲۲۳۱	۵۴۵۵۸	جمعیت نقاط روستایی
-	-	-	۸۹/۹	۸۲/۷	۸۰/۱	۷۴/۶	نسبت شهرنشینی

۱-۴-۱- وضع ارتباطات در منطقه

۱-۴-۱- راهها و ارتباطات

دشتی که شهر یزد در آن قرار گرفته است در فضای دره مانندی میان دو رشته از کوههای مرکزی ایران جای دارد. از دوران باستان تا امروز یک شاهراه بزرگ که سرزمین مادرا به کرمان و ایران خاوری پیوند می داده است از میان این دشت می گذرد. از سوی دیگر جاده باستانی پارس به خراسان، راه مزبور را قطع کرده و یزد را برسریک چهارراه منطقه ای قرار می دهد.

دردوران اشکانیان و ساسانیان علاوه بر شاهراه بزرگ جاده ابریشم، راههای دیگری نیز مراکز استانها و سایر شهرهای کشور را به یکدیگر پیوند می داده است که عبارتند از:

۱- راه ری - اصفهان، یزد

۲- راه یزد - سیستان

۳- راه یزد به خراسان

استان یزد بنابه مقتضای اقتصادی، اجتماعی خود در زمره استانهای مهم کشور قلمداد می شود و در رابطه با بخش ارتباطات دارای اهمیت زیادی می باشد و به همان کیفیت مسایل و مشکلات آن ابعاد وسیعتری پیدا می کند، نقش برون استانی شبکه راههای استان یزد به علت موقعیت جغرافیایی استان و قرار گرفتن در محل تقاطع راههای سراسری شمال و جنوب و شرق و جنوب غربی کشور و همچنین وجود صنایع بزرگ و کوچک و معادن غنی و بزرگ بسیار حساس و تعیین کننده می باشد و به همین دلیل مسایل مربوط به راههای استان یزد را بایستی فراتر از دیدگاه استانی و در ابعاد ملی بررسی نمود، چون به عنوان یک هسته اصلی بارانداز و بارگیری از مواد خام اولیه قرار گرفته تا کالای تولیدی صنعتی مورد توجه می باشد.

استان در حال حاضر از شبکه های متنوع ارتباطی برخوردار است، امکانات ارتباطی استان شامل انواع راههای موجود در منطقه، شبکه خطوط راه آهن و بهره مندی از شبکه های پروازی است.

۱-۴-۱-۱- راهها (زمینی)

تقسیم بندی راههای استان از نظر فنی شامل بزرگراهها (چهار خطه)، اصلی درجه یک، راههای فرعی درجه یک و دو راههای روستائی و راههای دسترسی آسفالت می باشد.

مجموع این راهها در استان ۶۰۹۷/۷۵ کیلومتر در سال ۱۳۷۹ می باشد که به تفکیک شامل ۶۲۷ کیلومتر راه اصلی، ۱۰۱۹/۵ کیلومتر راه فرعی و ۲۸۸۱/۸ کیلومتر راه دسترسی می باشد. جدول شماره (۷) نشاندهنده طول راههای موجود حوزه استحفاظی اداره راه شهرستان های استان می باشد. راههای اصلی، استان را با استانهای اصفهان، فارس، کرمان و خراسان پیوند می دهد و از راههای مهم ارتباطی شمال به جنوب و باختر به خاور ایران است. این استان در سال ۱۳۷۵ دارای بیش از دو هزار کیلومتر راه اصلی آسفالت و راه های فرعی و روستائی بوده است. محور اصلی ارتباطی استان یزد موسوم به جاده سنتو، یکی از پر رفت و آمدترین شبکه های ارتباطی ایران، به ویژه در حمل و نقل بار با وسایط نقلیه سنگین به شمار می رود. بندرهای مهم هرمزگان و همچنین بندر استراتژیک چابهار در استان سیستان و بلوچستان نیز تاثیر زیادی در رونق این راه ارتباطی داشته اند. راههای فرعی مرتبط کننده شهرستانهای استان به شهر یزد، مرکز استان می باشند و راههای روستائی که توسط جهاد سازندگی ایجاد شده است. روستاها و دهستانها و مراکز بخشها را به هم پیوند می زنند.

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد

طرح جامع شهر یزد

راهنما:

- آزادراه
- راه اصلی (آسفته)
- راه فرعی (کشتی)
- راه آهن
- هرز استان
- هرز شهرستان
- مرکز شهرستان
- مرکز بخش

سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد

طرح جامع شهر یزد

شماره: ۱۱۳۰۰

تاریخ: ۱۳۸۰

نقشه شبکه‌ی راه‌های استان یزد

جدول شماره (۷) - طول راههای موجود حوزه استحفاظی اداره راه شهرستانهای استان تا پایان سال ۱۳۷۹

راه دسترسی	راه آسفالتی		چهار خطه	جمع	شهرستان
	فرعی	اصلی			
۱۴۹	۱۱۵/۵	۰	۰	۲۶۴/۵	ابركوه
۵۵۲	۳۲۷/۴	۱۴۰	۵۶	۱۰۷۵/۴	ارديكان
۱۹۸/۸	۲۱۷/۸۵	۸۷	۰	۶۰۲/۶۵	يافق
۱۱۳/۴	۴۰۲/۸۵	۳۵	۱۲	۵۶۲/۲۵	تفت
۶۸۶/۸	۱۴۷/۹	۰	۰	۸۳۴/۷	خاتم
۹۰	۲۲۰/۶۵	۰	۱۰	۳۲۰/۶۵	صندوق
۵۶۴	۴۵۵	۱۹۵	۰	۱۲۱۴	طيس
۲۱۰	۲۳۰	۱۲۳	۲۵	۵۸۸	مهریز
۴۵/۳	۱۰۹/۳	۰	۲۲	۱۷۶/۶	میبد
۲۷۲/۵	۱۰۹/۵	۴۷	۲۸	۴۵۷	یزد

مأخذ: آمارنامه استان یزد - ۱۳۸۰

۲-۱-۴-۱- راه آهن

راه آهن استان یزد پیونددهنده این استان با استانهای کرمان، اصفهان و موجب ارتباط مراکز معدنی و صنعتی ایران است. راه آهن سراسری از تهران شروع شده و شاخه جنوب خاوری آن، پس از گذر از شهر قم، به دو بخش شده، یکی از طریق کاشان و اصفهان به یزد رسیده و دیگری پس از گذشتن از بافق به زند و شهر کرمان می پیوندد. استان یزد در سال ۱۳۷۵، با داشتن ۳۳۳ کیلومتر خط راه آهن و حمل راه آهن جنوب شرق که مرکز آن یزد می باشد از خروجی ایستگاه راه آهن باد در ۲۴۲ کیلومتری تهران شروع شده و تا ایستگاه کرمان ادامه داشته که از ایستگاه موجود در این ۲۳ ایستگاه آن دایر و بقیه بسته می باشد.

جدول شماره (۸) - طول انواع خطوط و تعداد ایستگاههای راه آهن استان یزد در سالهای ۷۹-۱۳۷۸

طول خطوط (کیلومتر)		شرح
۱۳۷۹	۱۳۷۸	
۸۶۹	۸۶۶	طول خطوط اصلی
۶۴	۶۴/۵	طول خطوط فرعی تجاری
۹۸	۹۸/۱	طول خطوط مانوری
۲۳	۲۵	تعداد ایستگاه باز

مأخذ: آمارنامه استان یزد سالهای ۷۸-۱۳۷۹

محور اصلی از ایستگاه باد به سمت میبد انشعاب پیدا می کند. از ایستگاه باد به شبکه سراسری متصل و از طریق محور تهران - مشهد - سرخس به کشورهای آسیای میانه متصل می گردد و از سمت

www.telegram.me/RegionalPlanning

دیگر با محور تهران - تبریز رازی و جلفا ارتباط دارد. محور دیگر که از میبد منشعب و به سمت استان اصفهان ادامه می‌یابد به کارخانجات نوب آهن اصفهان و فولاد مبارکه متصل و مواد اولیه این کارخانجات از طریق شبکه راه آهن جنوب شرق تأمین و تولیدات آنها نیز توسط انشعاب دیگری که از بافق ایجاد می‌شود به بندرعباس حمل می‌گردد.

جدول شماره (۹) - میزان حمل بار و مسافر اداره کل راه آهن جنوب شرق در دهسال اخیر

ردیف	سال	تعداد مسافر (نفر)	میزان بار حمل شده (تن)
۱	۱۳۶۶	۹۶۳۰۴	۳۴۹۶۰۷۴
۲	۱۳۶۷	۹۳۳۲۷	۳۵۸۴۲۳۰
۳	۱۳۶۸	۹۹۳۴۸	۲۹۸۷۰۲۶
۴	۱۳۶۹	۱۶۳۶۶۴	۳۹۳۸۸۵۸
۵	۱۳۷۰	۱۱۶۸۱۳	۴۱۵۷۷۶۰
۶	۱۳۷۱	۷۹۲۴۶	۴۴۹۳۵۵۷
۷	۱۳۷۲	۷۷۹۳۹	۴۱۶۳۱۹۴
۸	۱۳۷۳	۶۶۴۲۳	۳۴۶۴۸۴۲
۹	۱۳۷۴	۸۲۵۳۲	۳۰۹۳۳۲۲
۱۰	۱۳۷۵	۹۸۱۰۴	۳۳۲۱۸۹۲

مأخذ: گزارش کمیته راه و ترابری استان یزد (افق ۱۴۰۰)

۳-۱-۴-۱- راه‌های هوایی

استان یزد تنها دارای یک فرودگاه و آن هم در شهر یزد می‌باشد که از طریق آن با نقاط و مراکز سایر استانها مانند شیراز، اصفهان، کرمان، بندرعباس، مشهد - شیراز و ... ارتباط دارد. بهره‌برداری از فرودگاه از سال ۱۳۴۶ آغاز گردیده است. این فرودگاه به دلیل قرار گرفتن در مرکز کشور و بر روی محورهای اصلی حمل و نقل شمالی - جنوبی، اکثر هواپیماهای داخلی یا خارجی اعم از نظامی و کشوری که از جهات مختلف در پرواز هستند می‌توانند از فضای فرودگاه استفاده کنند. از نظر تجهیزاتی این فرودگاه قابلیت ارائه خدمات مورد نیاز را دارا بوده و از امکانات کافی جهت انجام پروازهای داخلی و خارجی برخوردار بوده و علاوه بر پروازهای هر روزه تهران یزد و بالعکس، پروازهای دیگری به اصفهان، مشهد، زاهدان، بندرعباس، شیراز و کرمان در این فرودگاه انجام می‌گیرد. پروازهای حج و زیارت سوریه نیز به طور مستقیم از فرودگاه شهید صدوقی صورت می‌گیرد. علاوه بر این فرودگاه یزد در حال حاضر فاقد فرودگاههای اقماری بوده و فرودگاههای ثبت شده در برخی نقشه‌ها، عملیاتی نبوده و برای فعالیتهای جانبی استفاده می‌شود.

۵-۱- اوضاع اقتصادی منطقه و نقش شهر یزد در آن

بخش غالب اقتصادی استان یزد، صنعت است. به طوری که در سال ۱۳۷۵، قریب ۴۵ درصد از کل شاغلین استان در این بخش اشتغال داشته‌اند. پس از آن بخش های خدمات و کشاورزی با ۴۰ و ۱۵ درصد قرار دارند. از آنجایی که رونق صنعت با شهرنشینی همراه بوده و همواره این دو لازم و ملزوم یکدیگر می‌باشند. بنابراین نسبت شهرنشینی در استان به ۷۵ درصد رسیده است و بالاتر از متوسط ملی قرار گرفته است. بررسی توزیع جغرافیایی کارگاههای صنعتی استان حاکی از وجود تمرکز شدید صنایع در شهرستان یزد و محور منتهی به اردکان می‌باشد؛ که موجب استقرار قریب ۹۰ درصد از جمعیت شهری استان در این محور شده است. مهاجرپذیری استان نیز دلیل دیگری برای تمرکز جمعیت شهری در این محدوده است. زیرا اکثراً مهاجرین در سنین ۲۵-۱۵ سال بوده و نسبت جنسی نیز به رقم ۱۰۷ رسیده است. تمرکز کارگاههای صنعتی در محور منطقه شهری استان (مهریز - اردکان) و همچنین استقرار واحدهای آموزشی و دانشگاهی در شهر یزد که کارکرد فرامنطقه‌ای و ملی دارند. باعث تمرکز شدید جمعیت شهری در محور مذکور شده است. از آنجایی که شهرهای مذکور از مهمترین شهرهای استان یزد بوده و هریک از مرکزیت شهرستان خاصی نیز برخوردارند. لذا این نواحی دارای اثرات مختلف اقتصادی - اجتماعی زیادی بر محور مذکور می‌باشند و در این میان نقش محوریت شهرستان یزد در تعیین شاخص های اقتصادی استان از اهمیت زیادی برخوردار است که در خصوص ضریب مکانی و تحلیل فعالیتهای پایه قابل تفکیک است.

۱-۵-۱- بررسی وضعیت نیروی کار و اشتغال

براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵، حدود ۵۷۹ هزار نفر و به عبارتی ۷۷/۱ درصد از جمعیت استان در سنینی بالای ۱۰ سال قرار داشته‌اند. از این تعداد ۲۲۶ هزار نفر در بازار کار حضور داشته و جمعیت فعال استان را تشکیل می‌دهد. بدین ترتیب میزان فعالیت عمومی در این سال در سطح استان برابر ۳۹ درصد بوده است. با توجه به آنکه سهم جمعیت بالای ۱۰ سال به کل جمعیت و میزان فعالیت عمومی در متوسط سطح ملی به ترتیب برابر ۷۵/۶ درصد و ۵۲/۳ درصد است می‌توان گفت که اولاً در استان سهم جمعیتی که در سنین فعالیت قرار دارند و ظرفیت های نیروی انسانی فعال را به لحاظ کمی و به طور بالقوه پدید می‌آورند، به طور نسبی بیش از سطح ملی است و نیز سهم نسبی جمعیتی که به عنوان نیروی فعال جامعه در بازار کار حضور دارند نیز از سهم نظیر در متوسط سطح ملی بیشتر است. داده‌های مزبور بر مشارکت بیشتر اقتصادی جمعیت در ناحیه یزد دلالت دارد.

نتایج سرشماری سال ۱۳۷۵ نشان می‌دهد، در استان یزد میزان اشتغال با ۹۴/۸ درصد جمعیت فعال قابل توجه بوده و در مقابل میزان بیکاری با ۵/۲ درصد سطح نازلی دارد. با این حال به این نکته باید توجه داشت که بدون شک رویکرد فزاینده عرضه نیروی کار در سالهای اخیر میزان اشتغال را کاهش و میزان بیکاری را شدت بیشتری بخشیده است. همچنانکه آمارگیری نمونه ای اشتغال و بیکاری در سال های ۱۳۷۷ و ۱۳۷۸ نشان می‌دهد، میزان بیکاری از ۵/۲ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۶/۴ درصد در سال ۱۳۷۷ و ۱۰/۲ درصد در سال ۱۳۷۸ افزایش یافته است. این اطلاعات نشان می‌دهند که کماکان میزان اشتغال بیشتر و میزان بیکاری کمتر از سطح ملی است. اما علیرغم آن شتاب افزایش میزان

بیکاری در این استان قابل توجه بوده و نشانگر آن است که دگرگونی های قابل توجهی از نظر عرضه و تقاضای نیروی کار در حال شکل گیری است.

جدول شماره (۱۰) - بررسی وضعیت اشتغال در استان یزد، کل کشور ۱۳۷۵

کل کشور	استان یزد	شرح
۶۰۰۵۴۸۸	۷۵۰۷۶۹	کل جمعیت
۴۵۴۰۱۰۸۲	۵۷۹۰۳۱	جمعیت بالای ۱۰ سال
۱۶۰۲۷۲۲۳	۲۲۶۱۲۸	جمعیت فعال
۱۴۵۷۱۵۷۲	۲۱۴۳۰۴	جمعیت شاغل
۱۴۵۵۶۵۱	۱۱۸۲۴	جمعیت بیکار
۷۵/۶	۷۷/۱	میزان فعالیت عمومی (درصد)
۳۵/۳	۳۹/۱	میزان مشارکت (درصد)
۹۰/۹	۹۴/۸	میزان اشتغال (درصد)
۹/۱	۵/۲	میزان بیکاری (درصد)

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵ کل کشور و آمارنامه استان.

جدول شماره (۱۱) - مقایسه میزان اشتغال و بیکاری در استان یزد و کل کشور در سالهای ۱۳۷۷-۱۳۷۸ (درصد)

۱۳۷۸		۱۳۷۷		شرح
استان یزد	کل کشور	استان یزد	کل کشور	
۳۵/۸	۳۷	۴۱/۶	۳۶/۵	میزان فعالیت
۸۹/۸	۸۶/۵	۹۳/۶	۸۷/۵	میزان اشتغال
۱۰/۲	۱۲/۵	۶/۴	۱۲/۵	میزان بیکاری

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵ کل کشور آمارنامه استان

۲-۵-۱- ترکیب اشتغال

ترکیب اشتغال در بخش های مختلف اقتصادی استان یزد به ترتیب اهمیت شامل بخش صنعت (۴۴/۱۹ درصد) بخش خدمات (۴۵/۲ درصد) بخش کشاورزی (۱۴/۲۸ درصد) است. این ارقام در کل کشور به ترتیب برابر با ۳۰/۷ درصد، ۴۴/۵ درصد و ۳۳/۰۴ درصد می باشد. توزیع اشتغال در شهرستان یزد با سایر نواحی متفاوت می باشد به این ترتیب که بخش خدمات با ۴۸/۷۵ درصد در رتبه اول قرار دارد. پس از آن بخش های صنعت با ۴۲/۴۸ و کشاورزی با ۶/۰۹ درصد قرار دارند. شهر یزد نیز دارای چنین ترکیب اشتغالی است اما سایر شهرهای واقع در شهرستان را از این نظر به دو گروه می توان تقسیم نمود. در شهرهای اشکنر، حمیدیا و شاهدیه، بخش صنعت با حدود بیش از ۵۰ درصد از

www.telegram.me/RegionalPlanning

کل اشتغال در رتبه اول قرار دارند. پس از آن بخش خدمات و کشاورزی قرار دارد، لازم به ذکر است که اشتغال بخش کشاورزی این شهرها از متوسط کل شهرستان یزد بالاتر است. به عبارتی این شهرها فی الواقع روستا - شهرهایی هستند که به مرور زمان و با پیوستن چند روستا به یکدیگر به شهر تبدیل شده‌اند. شهر زارچ وضعیت متفاوتی با سایر شهرهای فوق الذکر دارد. در این شهر بخش خدمات با ۵۰/۸۹ درصد در رتبه اول قرار دارد و پس از آن بخش های صنعت و کشاورزی به ترتیب با ۳۵/۵۵ درصد و ۱۲/۸۸ درصد قرار گرفته‌اند. با توجه به ترکیب اشتغال فوق الذکر، می توان این فرض را مطرح نمود که بخشهای صنعت و خدمات در شهرهای استان دارای پیوستگی و تعامل کامل با یکدیگر قرار دارند که در صورت ترکیب آرایش فضایی استقرار و همجواری آنها با یکدیگر این ارتباط به صورت مشخصی عیان می گردد.

۳-۵-۱- توریسم

استان یزد با داشتن توانهای توریستی متنوع اعم از طبیعی، تاریخی، فرهنگی و اقتصادی و ... جایگاه ویژه‌ای در جهانگردی وضعیت کشور دارد به طوری که مجموعه ارزشمند معماری استان به ویژه شهر یزد و همچنین وجود مجموعه‌ای از کاروانسراها، مساجد، ریاطها، چاپارخانه‌ها، آب انبارها، بادگیرها، ساباط و کوچه‌های تنگ و باریک در شهرهای یزد - میبد - مهریز - تفت - بافق - ابرکوه ... همراه با پوشش گیاهی و پدیده‌های ژئومورفولوژی خاص، تپه‌های شنی روان و حیات وحش همراه با جاذبه های طبیعی در گوشه و کنار استان بر جذابیت‌های آن افزوده است. موقعیت استان از نظر مذهبی نیز جاذب هزاران زوار زرتشتی و جهانگرد خارجی و داخلی به سوی یزد شده است. وجود آتشکده‌ها و پیران گاههای متعدد و مقدس هر ساله باعث آمدن زرتشتیان بسیاری به منطقه می باشد. اماکن و ابنیه تاریخی که در جای، جای منطقه به چشم می‌خورند. نشاندهنده پراکندگی جاذبه‌های تاریخی در سطح استان می‌باشد.

همان گونه که در بخشهای قبلی بیان گردید، استان یزد به دلیل مرکزیت یافتن شهر یزد از حیث شاخصهای مختلف توسعه و وجود خدمات منطقه‌ای در این شهر از اهمیت زیادی برخوردار است. بنابه همین دلیل است که فعالیتهای عمرانی انجام گرفته در سطح شهر و شهرستان یزد به دلیل گستره خدمات‌رسانی موجود، دارای تأثیرات زیادی برکل ساختارهای منطقه‌ای می باشد. از طرف دیگر بدلیل وجود تقسیم کار عملکردی در بین شهرستانهای موجود استان که هریک به دلیل وجود پتانسیلهای طبیعی از قابلیت مجزایی برخوردارند. باعث گردیده است که توزیع قابل تفکیکی بین پروژه‌های مختلف عمرانی شهرستانها بوجود آید، به عنوان مثال در بخش معدن و کانسارهای معدنی، شهرستانهای بافق و اردکان بدلیل وجود پتانسیلهای معدنی موجود در این دو شهرستان، از اعتبارات بیشتری نسبت به سایر شهرستانهای استان برخوردار بوده و متقابلاً نیز فعالیتهای کشاورزی در دو استان مهریز و تفت سهم بالایی را دارا می باشد. با توجه به موارد فوق الذکر، اهم برنامه‌های عمرانی و ملی منطقه باید معطوف به قابلیت‌های هر شهرستان و براساس سهم واقعی آن در تعادل‌های منطقه‌ای باشد. بنابراین رئوس برنامه‌های مصوب برای توسعه آتی منطقه در بخشهای مختلف اقتصادی و سهم هریک از شهرستانها را براساس زیر می‌توان تقسیم بندی نمود با توجه به محدودیتهای طبیعی موجود در سطح منطقه یزد و نامساعد بودن شرایط اقلیمی، توسعه و رشد بخش کشاورزی تنها در بخشهای خاصی از منطقه یزد که امکان توسعه آب از طریق احیاء پوشش گیاهی و آبخیزداری وجود دارد، امکانپذیر است. این امکان باید با توجه به مزیت‌های نسبی نواحی مختلف استان و محدودیتهای آن انجام گیرد تمامی تمهیدات فوق الذکر تنها در قسمتهای محدودی از شهرستان های تفت و مهریز می‌تواند به طور مؤثر و از نظر اقتصادی توجیه پذیر باشد. محدودیتهای موجود در زمینه توسعه فعالیتهای کشاورزی در خصوص زیربخش دامداری و مراتع نیز تأثیرگذار است. به همین دلیل پرورش دام به روش های سنتی تنها در شهرستانهایی که فعالیت کشاورزی آنها رونق بیشتری دارد. تداوم می‌یابد و پرورش دام و طیور به روشهای صنعتی و نیمه‌صنعتی در سطح نواحی مختلف خصوصاً شهرستان یزد قابل افزایش است. با توجه به غنی بودن نیمه شرقی منطقه یزد از نظر معادن فلزی و غیرفلزی و خصوصاً معادن سنگ آهن در محدوده شهرستان بافق و شرق شهرستان اردکان، ضروری است که برنامه‌های کلان ملی در این بخش تقویت شده تا جایگاه واقعی آن در اقتصاد کشور فراهم گردد. بخش صنعت در شهرستان یزد تمرکز داشته و سهم سایر نواحی از طرحهای بخش صنعت ناچیز می‌باشد. مهمترین طرح در دست اقدام واحد تولید فولادهای آلیاژی در شهرستان یزد است که در زمان بهره‌برداری قریب ۴ هزار شغل را ایجاد می‌کند. فعالیتهای صنعتی در سایر شهرستانها محدود به گروه صنایع کانی غیرفلزی، نساجی و صنایع غذایی می باشد. در برنامه‌های بخش منطقه‌ای در زمینه ایجاد تسهیلات زیربنایی و تأمین زیرساختهای مناسب برای توسعه آتی سهم شهرستان یزد در مقایسه با سایر شهرستانها بالاتر است و واحدها و تأسیسات خدماتی خصوصاً در زمینه آموزش یا بهداشتی و درمانی در چارچوب برنامه ی کلان ملی طرح‌ریزی یا در دست احداث می باشد.

برنامه‌های عمرانی پیش بینی شده در سطح منطقه یزد براساس توسعه بلندمدت استان یزد تاکنون در قالب بخشهای مختلف ارائه شده است. اما از آنجایی که اولویت های توسعه در سطح منطقه در

زیربخشهای معدن، صنعت، آب و راه به عنوان تأسیسات زیربنایی عنوان شده است. لذا ضروری است که این بخشها با تفصیل بیشتری مورد بحث جدی قرار گیرد. برای نیل به این منظور در ادامه برنامه‌ها و اقدامات اجرایی پیش بینی شده به تفکیک هریک بیان شده است.

۱-۶-۱- برنامه ها و اهداف کلان بخش معادن

برنامه اجرایی اولویت دار در خصوص تجهیز کانسارها و بهره‌برداری از آنها

۱- ادامه اجرای طرح توسعه چغارت: با هدف اضافه نمودن سه چاهون به چغارت برای رسیدن به تأمین $6\frac{1}{2}$ میلیون تن سنگ آهن از مجتمع سنگ آهن چغارت.

۲- تجهیز و بهره‌برداری از معدن سنگ آهن چاه گز: میزان ذخیره معدن $99\frac{1}{4}$ میلیون تن با

عیار $57\frac{1}{1}\%$ که به علت دارا بودن و انادیم به مقدار $131\frac{1}{2}$ هزارتن دارای اهمیت می باشد.

اکتشاف تفصیلی کانسار آهن زرنده، آنومالی ساغند II، آنومالی شمالی، ناریدگان و اکتشاف مقدماتی کانسارهای منطقه بافق ساغند، سنگ آهن میشدوان و سورک ندوشن.

۳- سرب و روی مهدی آباد: این طرح از سال ۷۴ به بعد با عنوان طرح اکتشاف تفصیلی و تجهیز معدن و احداث واحد کنسانتره سرب و روی به فعالیت خود ادامه می‌دهد بهره‌برداری از معدن از سال ۸۶ با میزان استخراج سالانه ۹۰۰ هزارتن ماده معدنی با عیار 6% روی و 2% سرب آغاز و بعد از فرآوری به میزان ۸۲۸۰۰ تن کنسانتره روی با عیار 50% و ۲۵۲۰۰ تن کنسانتره سرب با عیار 54% خواهد داشت.

۱-۶-۲- برنامه های بخش آب

۱- مطالعات در دست اقدام مصرف بهینه آب رودخانه بوانات

مطالعات مرحله اول این طرح توسط مشاوران سیتران به اتمام رسیده و گزارشات موجود در دست بررسی می‌باشد. در این طرح پیشنهاد احداث سد مخزنی با ظرفیت $42\frac{1}{5}$ میلیون مترمکعب ارائه گردیده است.

۲- مطالعات در دست اقدام سد مخزنی رودخانه اعظم

مطالعات مرحله شناخت این طرح توسط مشاور زیستاب به پایان رسیده است. در این طرح پیشنهاد احداث سد مخزنی در محل خوانسار هرات با ظرفیت ۱۸ میلیون مترمکعب و شبکه آبیاری و زهکشی اراضی پائین دست سد به وسعت ۲۱۷۰ هکتار ارائه گردیده است.

۳- طرح سد مخزنی کاروانگاه و انتقال آب به دشت بهاباد

مرحله شناخت این طرح توسط مهندسین مشاور مهتاب یزد به پایان رسیده و آب قابل استحصال از طریق سد مخزنی ۴ میلیون مترمکعب برآورد گردیده است.

۴- طرح انتقال آب از سرشاخه های کارون به یزد

دبی آب قابل انتقال حدود ۸ مترمکعب در ثانیه می باشد.

۵- انتقال آب از رودخانه ماربر و ابرکوه

۶- انتقال آب مازاد زاینده رود به اردکان و ابرکوه

۷- طرحهای تغذیه مصنوعی

۸- طرح باروری ابرها

براساس برآورد طرح یزد ۱۴۰۰، از سال ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ به میزان ۷۰۶۳۵ مترمکعب آب نسبت به سال ۷۵ کمبود وجود دارد تا سال ۱۴۰۰ به ۱۳۷۲ میلیون مترمکعب در سال، آب نیاز است.

۳-۶-۱- برق و گازرسانی

در مجموع از برنامه‌های در دست اجرا و زمینه توسعه شبکه برق در کل استان به ۷ مورد می‌توان اشاره کرد که اعتبار مورد نیاز برای تکمیل و خاتمه آنها طبق برآورد ۱۱۳۲۰ میلیون ریال به اضافه حدود ۸۰ میلیون دلار می‌باشد. طرح احداث خط انتقال گاز طبیعی از اصفهان به یزد در دست اجراست که هزینه‌ای بالغ بر ۲۰ میلیون دلار و ۸ میلیارد ریال است.

۴-۶-۱- برنامه‌های بخش راه و ترابری

۱-۶-۴-۱- راه آهن:

از مهمترین پروژه‌های در دست اجرای راه آهن، پروژه اردکان - چادرمو به طول ۲۰۰ کیلومتر و پروژه راه آهن بافق - مشهد به طول ۷۵۶ کیلومتری باشد که عملیات اجرائی این پروژه از سال ۱۳۷۶ شروع شده است.

۲-۶-۴-۲- استراتژی‌ها و سیاست‌ها

بهسازی و احداث حداقل ۱۲۰۰ کیلومتر راه (اصلی و فرعی) به طوری که میزان تراکم راههای اصلی و فرعی و دسترسی استان از ۲/۱۴ به ۳/۷ کیلومتر در یکصد کیلومترمربع وسعت افزایش یابد.

۳-۶-۴-۳- پروژه‌های مهم راهسازی برنامه ۱۴۰۰

۱- تکمیل باند جدید اردکان - نائین

۲- تکمیل باند جدید مهریز انار

۳- احداث اتوبان (آزاد راه) تهران - یزد - بندرعباس

۴- تکمیل محور یزد - طبس

۵- احداث راه ارتباطی یزد - اصفهان - از طریق ندوشن - بخش ورزنه

۵-۶-۱- برنامه‌های عمرانی بخش محیط زیست

۱- محدودیت استقرار صنایع آب بر و آلاینده بویژه در حوزه دشت یزد اردکان

۲- انتقال واحدهای آلاینده از مراکز تجمع شهری به مناطق و شهرکهای صنعتی و استفاده از

تکنولوژی‌هایی با آلودگی کمتر و نصب فیلتر و سیستم تصفیه در کوره‌ها

۳- تغییر نوع سوخت

www.telegram.me/RegionalPlanning

- ۴- اجرای طرحهای جامع ترافیکی
- ۵- محدود نمودن تولید آجر در استان
- ۶- افزایش سرانه فضای سبز و اجرای طرح کمربند سبز پیرامون شهر یزد
- ۷- ایجاد فضای سبز در داخل و اطراف کوره‌های آجرپزی
- ۸- مخالفت با احداث کوره‌های جدید و تبدیل کوره‌های دستی به ماشینی
- ۹- راه‌اندازی ایستگاههای ثابت و سیار سنجش آلودگی هوای شهر یزد به منظور پیش‌بینی روند کیفیت هوا در آینده
- ۱۰- انتخاب مناطق جدید که به لحاظ پوشش گیاهی و جانوری غنی هستند و احداث پارکهای جدید طبیعی
- ۱۱- تعجیل در امر گازرسانی و تغییر الگوی مصرف
- ۱۲- گازرسانی به استان یزد و گاز سوز کردن صنایع و مراکز مسکونی
- ۱۳- ایجاد شهرکهای صنعتی مورد نیاز در مناطق مختلف استان
- ۱۴- اجرای کامل سیستم تصفیه فاضلاب شهری و صنعتی
- ۱۵- ایجاد شهر سالم
- ۱۶- انتقال کارخانجات بزرگ قدیمی از داخل شهر
- ۱۷- انتقال کوره‌های آجرپزی
- ۱۸- انتقال کشتارگاه یزد
- ۱۹- مکانیابی برای محل دفن زباله‌های شهری و اجرای طرح مدیریت دفن زباله
- ۲۰- جلوگیری از تخریب باغات و تغییر کاربری اراضی
- ۲۱- ایجاد تأسیسات و شیوه‌های مناسب جمع‌آوری فاضلاب شهری
- ۲۲- طرح انتقال و آب‌رسانی به استان یزد

۲- حوزه نفوذ شهر یزد

سابقه مطالعات

تاکنون مطالعات متعددی درخصوص تعیین حوزه نفوذ شهر یزد انجام گرفته است. اولین مطالعه‌ای که در این خصوص انجام شده، تحقیقات مایکل بناین^۱ است که در سال ۱۹۷۵ با استفاده از نظریه مرکزی کریستالر به بررسی حوزه نفوذ شهر پرداخته است وی درباره منطقه یزد و بررسی و آزمون نظریه فوق هفت رده شامل یک شهر بزرگ و دوشهرک در سطح بعد و ۴ روستا در سطح پایین را تشخیص داده است. او در بررسیهای خود با تجزیه و تحلیل و جمع آوری عملکردهای مختلف در کلیه سکونتگاهها به این نتیجه رسیده است که شهر یزد با ۲۲۶ عملکرد خدماتی در سال ۱۹۷۵ در صدر جدول بوده است و با این فرض که هرچه شهری بزرگتر باشد ناحیه ای که تحت تاثیر و تسلط خود قرار می دهد، بزرگتر است و حوزه نفوذ آن به قدری گسترش می یابد که حوزه نفوذ شهرهای کوچک اطراف خود را نیز تسخیر می کند و حتی شهرهای کوچکتر پیرامون خود را در قلمرو تاثیرات خود قرار می دهد شهر یزد را به عنوان کانون خدمات رسانی معرفی می نماید زیرا این شهر هم از نظر جمعیتی و هم از نظر تعدد خدمات اداری، دارای وضعیتی بسیار برتر از سایر شهرهای استان است و این برتری باعث گردیده که در گستره حوزه نفوذ، حتی شهرهای پیرامون خود را نیز دربرگیرد ولی آنچه باعث گردید که سایر فروض نظریه کریستالر از نظر مایکل بناین با منطقه یزد سازگاری نداشته باشد وضعیت خاص منطقه یزد است، که وی در بخش اول کتاب خود ضمن بررسی وضعیت طبیعی و تاریخی یزد، قدمت سکونت و نظام آن را پس از اسلام در این منطقه مورد توجه قرار داده است. به نظر بناین از یک طرف محدودیتهای طبیعی بخصوص محدودیتهای اقلیمی و کمبود آب، عوامل اقتصادی و اجتماعی را تحت تاثیر قرار داده است و از طرف دیگر تامین آب از طریق حفر قنات مستلزم هزینه سنگینی بوده که با سرمایه گذاری افراد صاحب نفوذ و ثروتمند ایجاد می شده است. بعلاوه عوامل اجتماعی- سیاسی از جمله ناامنی راههای تجاری و راههای درون منطقه ای و مراکز جمعیتی کوچک مانع از آن بود که مکانهای مرکزی در قالب سلسله مراتب مکانی آنطور که در نظریه کریستالر مطرح است بوجود آید. او همچنین در بررسیهای خود به کارکردهای خدمات، وضعف فروشگاههای شهری و روستایی، صنعتگران و خدمات در سکونتگاهها پرداخته و موقعیت مکانی هریک از کارکردها را تعیین نموده است. مایکل بناین با طرح نظریه های مکان مرکزی در مورد حرکت مصرف کنندگان برای تامین کالاها و خدمات والگوی حاکم بر منطقه، در قالب نقشه هایی تمرکز شهر یزد را نشان داده است. او در تحقیق خود برتری شهر یزد را در تامین کالاها و خدمات مورد نیاز سطح پایین تر و نیز تمرکز فعالیتهای غیر تجاری چون سکونت مالکان روستایی، رواج صنعت نساجی و مرکزیت مذهبی نسبت به کل استان به اثبات رسانیده است و در پایان نیز با توجه به عدم وجود بازارهای مبادلاتی و اقتصاد دهقانی و عدم وجود آنها در فلات مرکزی ایران، شهر یزد را الگوی شهر برتر معرفی نموده است.

مطالعه دوم برای تعیین حوزه نفوذ شهر یزد را می توان بر اساس نتایج بدست آمده از آمارگیری روستائی جهادسازندگی یزد در سال ۱۳۶۰ که عامل حجم مراجعات سکونتگاههای شهرستان را بعنوان عاملی در جهت تعیین حوزه نفوذ (حوزه جذب) در نظر گرفته است عنوان نمود. این مطالعه نشان داد که

www.telegram.me/RegionalPlanning

درمقیاس دهستان، کلیه دهستانهای شهرستان یزد و تعداد زیادی از سکونتگاههای روستایی و شهری استان درحوزه نفوذ قوی (جذب) شهر یزد قرار گرفته اند^۲ که باتوجه به ارائه تسهیلات حمل و نقل و سایر امکانات ارتباطی در ده گذشته قطعاً این حوزه تقویت گردیده و باعث شده است که نظام سکونتگاهها از یک نظام سلسله مراتبی تبعیت نکند از طرف دیگر همانگونه که قبلاً ذکر گردید بدلیل موقعیت اقلیمی استان و فقر منابع مالی برای حفرقنات، چون عمدتاً تامین مالی اینگونه اقدامات از طرف مالکان شهر یزد تامین می گردیده، الزاماً شهر یزد توانسته است حوزه نفوذ سکونتگاههای شهری استان را تحت تسلط خود بگیرد.

علاوه بر موارد فوق الذکر چنانچه اهداف مراجعه به شهر مرکزی بعنوان معیاری در جهت تعیین حوزه نفوذ در نظر گرفته شود. شهر یزد بدلیل ارائه خدمات برتر و عملکردهای متعدد توانسته است بعنوان شهر برتر معرفی گردد و طبیعتاً گرایش به این شهر نسبت به سایر شهرستانهای منطقه بیشتر شود بطوریکه برخی از عملکردهای موجود در سطح ملی - منطقه ای مطرح می باشند. بنابراین براساس معیار فوق کلیه شهرهای استان درحوزه جذب (حوزه نفوذ قوی) شهر یزد بوده اند زیرا براساس مدت زمان لازم برای دسترسی به خدمات و کالاهای شهر مرکزی بدلیل موقعیت نسبتاً هموار زمین و وجود جادههای تقریباً مناسب، عمدتاً سکونتگاهها از نظام سلسله مراتبی تبعیت نکرده و کلیه سکونتگاههای شهری و برخی دهستانها و تعداد زیادی از سکونتگاههای روستایی عملاً درحوزه نفوذ قوی (جذب) شهر یزد قرار گرفته اند.

مطالعه سوم، که به بررسی معیارهای تعیین حوزه نفوذ شهر یزد پرداخته است. بدلیل وجود عملکردهای قوی موجود شهر یزد در سطح ملی و منطقه ای، گرایش به این شهر را طبیعی دانسته و کلیه شهرهای استان را درحوزه جذب قوی شهر یزد معرفی نموده است. به گونه ای که صرف مقیاس کمی مسافت (دوری فاصله) نیز بدلیل موقعیت نسبتاً هموار زمین و وجود جاده های تقریباً مناسب موجود در سطح استان مانع از حرکات جمعیتی، شناخته نشده است. همچنین وجود برخی خدمات موجود شهر یزد که دارای حوزه جذبی فراتر از شهرستان و حتی استان می باشد، (از جمله مرکز دیالیز و نازایی که در سطح ملی و منطقه ای به نیازمندان ارائه خدمات می دهد) که در برخی موارد کشورهای همسایه را نیز تحت تاثیر قرار داده است. به تقویت و گستره این شعاع کمک نموده است.

مطالعه چهارم، تحلیل ویژگیهای مناطق مختلف استان است که براساس نتایج انجام گرفته در خصوص سیستم عملکردی شهر یزد و پسرانه های آن، حوزه های برنامه ریزی اسکان جمعیت استان را مشخص نموده است.

نتایج حاصل از داده های مربوط به مراجعات به شهر یزد

براساس داده های حاصل از مراجعات آبادیها براساس اولویت اول و دوم شهر یزد مشخص می گردد که مراجعه به شهر یزد از کلیه جهات جغرافیایی این شهر انجام شده است. این امر به دلیل عدم وجود موانع طبیعی، امکان دسترسی مناسب برای تردد در سطح جاده های استان (خصوصاً جاده سنتو) فقدان مرکز خدماتی رقیب (در سطح آستانه های خدماتی شهر یزد) تا فواصل طولانی در سطح استان یزد

www.telegram.me/RegionalPlanning

و حتی استانهای همجوار بوده که عملاً شهر یزد را به صورت قطب بلامنازع درپهنه کویر مرکزی ایران تبدیل نموده است و حتی درعرضه برخی خدمات همچون درمانی و آموزش عالی، این شهر نقش فرامنطقه ای و ملی داشته و الزاماً محدوده حوزه نفوذ استانی را شامل نمی شود. اما لازم به ذکر است که این گستره از درجات مختلفی برخوردار بوده و براساس سطوح مختلف مراجعه و آستانه های متفاوت قابل تفکیک است. به عبارتی وجود کاتالیزورهای خدماتی یا شهرهای میانی استان که قبلاً به تفصیل بیان گردید و همچنین بعد مسافت درخصوص نقاط سکونتی بالای ۵۰ کیلومتر، باعث شده است که میزان مراجعات به شهر یزد و گستره آن از درجات مختلفی برخوردار باشد که براساس نتایج حاصله، سه آستانه مجزا که براساس میزان مراجعات قابل تفکیک است به شرح زیر بدست آمده است.

آستانه اول

شامل نقاطی که بیشترین تعداد مراجعات (خصوصاً اولویت اول انتخاب) را به شهر یزد داشته و بدلیل همجواری با این شهر از حداقل طی مسافت برخوردار بوده و درعین حال درمحدوده منطقه شهری پیوسته به شهر یزد نیز قرار دارند. این محدوده شامل شهرستانهای یزد، صدوق و تفت است که شهرهای شاهدیه، زارچ، اشکذر، حمیدیا و تفت را به همراه سکونتگاههای روستایی واقع دراین سه شهرستان شامل می شود. این پهنه وسعتی معادل ۱۴ هزارکیلومتر را با جمعیتی حدود ۵۰۰ هزارنفر تحت پوشش قرار می دهد که حدود ۶۵ درصد جمعیت و ۲۰ درصد مساحت کل استان را شامل میشود.

آستانه دوم

شامل مراکزی است که اگرچه درپهنه منطقه شهری یزد قرارگرفته ولی درعین حال به دلیل افزایش فاصله از شهر یزد (بیش از ۳۰ کیلومتر) امکان مراجعه به شهر یزد را بمانند نقاط واقع درآستانه اول نداشته و درعین حال به دلیل وجود شهرهای میانی استان از پتانسیل بالایی برای خدمات رسانی برخوردارند. این آستانه شامل شهرستانهای میبد و اردکان درشمال و مهریز درجنوب شهر یزد است که مرکزهرسه شهرستان (میبد، اردکان، مهریز) ازجمله نقاط با جمعیت بالا پس از شهر یزد بوده و بدلیل عرضه برخی خدمات، سکونتگاههای اطراف را ازمراجعه مستقیم به شهر یزد بی نیاز نموده اند.

آستانه سوم

این پهنه شامل مراکزی است که بیشترین فاصله را با شهر یزد و خصوصاً امکان ارتباط با محور سنتو را نداشته و به دلیل دوربودن ازامکان دسترسی سهل و آسان، جمعیت اندک و همچنین توان دستیابی به مراکز خدماتی خارج از استان عملاً " درآخرین آستانه جذب شهر یزد قرارگرفته اند. این پهنه شامل ۳ شهرستان بافق، خاتم و ابرکوه است که بترتیب درشرق، جنوب و غرب استان یزد واقع شده‌اند، سابقه ارتباط و حتی قرارگیری این سه درمحدوده تقسیمات سیاسی استانهای همجوار مشخصاً باعث جدایی گزینی آنها از مرکز (شهر یزد) شده است.

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد

طرح جامع شهر یزد

استان اصفهان

استان خراسان

طبس

اردکان

سدوق

یزد

مهریز

تفت

بافق

ابرقوه

استان کرمان

استان فارس

خاتم

استان		محدوده منطقه شهری یزد	
شهرستان		آستانه اول حوزه نفوذ شهر یزد	
		آستانه دوم حوزه نفوذ شهر یزد	
		آستانه سوم حوزه نفوذ شهر یزد	

 سازمان مسکن و شهرسازی

کتابخانه
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد

موضوع
طرح جامع شهر یزد

مقیاس
1:100000

تاریخ
1394

محدوده منطقه شهری و حوزه نفوذ شهر یزد

۱-۱- منطقه شهری یزد

با توجه به مباحث پیشگفته درخصوص ویژگی استان یزد دراستقرار جمعیت شهری و تمرکز جمعیت در مناطق شهری استان و همچنین به دلیل محوریت این شهر با توجه به پهنه ای که چنین جمعیتی را در خود جای داده است از اهمیت خاصی برخوردار است. بنابه همین ویژگی، مطالعه ای با رویکرد نحوه آرایش فضایی و موقعیت مکانی سکونتگاههای شهری در سطح استان انجام گرفته است. این بررسی با هدف چگونگی استقرار برای رسیدن به تمرکز نقاط شهری تهیه شده است تا از این طریق محدوده ای که به عنوان منطقه شهری قابل تعریف است، شناسایی شود.

برای رسیدن به هدف فوق الذکر، در حله نخست کلیه سکونتگاههای شهری در استان با توجه به تعداد جمعیت و براساس موقعیت استقرار جغرافیایی، شناسایی و بر روی نقشه مشخص شده اند. از آنجایی که براساس پیشینه تبدیل نقاط روستایی به شهری و وجود پتانسیل های لازم در این خصوص در سطح استان، امکان تبدیل هریک از نقاط روستایی با جمعیت زیاد به نقطه شهری وجود دارد، لذا کلیه سکونتگاههای روستایی نیز که دارای حداقل ۲ هزار نفر جمعیت می باشند، نیز به عنوان سکونتگاه روستایی انتخاب و موقعیت آنها نیز در نقشه مربوطه مشخص می گردد.

نتایج حاصل از تعیین موقعیت هریک از نقاط در پهنه استان (اعم از شهری و روستایی)، ویژگی دیگری را به مجموع خصایص قبلی نظام استقرار جمعیت استان یزد اضافه می نماید و آن اتصال و ادغام این سکونتگاهها در امتداد محور اصلی جاده بین شهری جنوب به تهران (جاده سنتو) است که همچون نخ تسبیح سکونتگاههای بزرگ و کوچک را در امتداد خود جای داده است و نکته مهمتر اینکه شهر یزد همچون بزرگترین دانه با بیشترین جمعیت، محوریت خاصی را در این میان به عهده گرفته است.

آرایش استقرار جمعیت در حالت فوق الذکر، نظام جدیدی را از استقرار فراهم می آورد که به عبارتی منطقه شهری را تعریف می کند.

شناسایی پهنه منطقه شهری

همانگونه که قبلاً بیان شد بخش عمده ای از استان یزد در مسیر محور ترانزیت راه بندرعباس به تهران (مسیر اتصال جنوب به مرکز و شمال کشور) قرار گرفته است. این محور که بخشی از آن در استان یزد به جاده سنتو مشهور است، اثر قابل توجهی در آرایش فضایی سکونتگاهها (اعم از شهری و روستایی) برجای گذاشته است. محور ۲ هزار کیلومتری فوق الذکر که از بندرعباس تا تهران دربرمیگیرد اگرچه در مسیر خود از شهرها و آبادیهای بسیاری می گذرد اما در هیچ محدوده ای به چنین تراکمی از جمعیت و فعالیت منجر نگردیده است به گونه ای که حتی اتحناهی جاده نیز در آرایش و استقرار سکونتگاهها تاثیر گذاشته است. براساس نتایج سرشماری سال ۷۵ و محاسبه نقاط سکونتگاهی بالای دو هزار نفر جمعیت رابطه مستقیمی بین همجواری با جاده (محور فوق الذکر) و تمرکز و تراکم جمعیت بدست آمده است، به این ترتیب که هرچه سکونتگاهها از این محور فاصله گرفته اند از کاهش جمعیت و پراکندگی زیادی برخوردار شده اند و هرچه که به سمت این محور سوق یافته اند از تمرکز بیشتری

www.telegram.me/RegionalPlanning

برخوردار شده اند. براساس نتایج جدول شماره ۵ که مراکز سکوتی بالای ۲ هزار نفرکل استان را نشان می دهد، از مجموع ۲۰ نقطه سکوتی عمده استان تنها ۸ نقطه (۵ شهر و ۳ روستا) از این محور فاصله دارند و از نظر جمعیتی تنها ۱۲٪ کل جمعیت را در برمی گیرند. در صورتی که صرفاً نقاط شهری استان مدنظر قرارگیرد، این درصد افزایش یافته و به ۹۵٪ صعود می کند. به عبارتی تنها ۵ درصد از سکونتگاههای نقاط شهری در خارج از این محور قرار دارند و مابقی در میانه یا حاشیه این جاده استقرار یافته اند. چنین تمرکزی با سهم بالای جمعیت نشان دهنده اهمیت و ویژگی خاص این محور است که چنین جذابیتی را برای مردم منطقه فراهم نموده است و علاوه بر استقرار جمعیت، پتانسیل جذب فعالیتهای اقتصادی در این محور را نیز نشان می دهد زیرا قریب ۹۰ درصد از کل واحدهای صنعتی استان، در شهرستان یزد و عمدتاً "در مجاورت این محور ملی شکل گرفته اند.

به عبارت دیگر از کل جمعیت ساکن استان که حدود ۶۱۲ هزار نفر است (با احتساب کلیه نقاط شهری و آبدیهای بالای دوهزار نفر جمعیت). از این تعداد، تنها حدود ۷۲ هزار نفر با فاصله نسبتاً زیادی از این محور قرار گرفته اند (۱۲٪) و مابقی مراکز جمعیتی عمدتاً یا در میانه این راه (همچون یزد و اردکان) و یا در حاشیه آن همچون میبد و شاهدیه قرار گرفته اند. میل به اتصال به محور اصلی و همجواری با آن در اکثر قریب به اتفاق نقاط سکوتی موجود است و جهات توسعه شهرها و روستاها نیز به شدت از تاثیر پذیری این محور الهام گرفته است، حتی در برخی موارد نیز ایجاد راه کمربندی و مسیر انحرافی، موجب حساسیت های محلی شده است^۱. این تمایل و رغبت به همجواری با شبکه ملی حکایت از پتانسیل بالای آن برای خدمات رسانی و نقش بالای اقتصادی آن دارد، زیرا تنها ۱۰ درصد از کل جمعیت را جذب نکرده است و مابقی به هر طریقی با آن همراه و همگام شده اند. نکته قابل توجه دیگر، مرکزیت نسبی یزد از حیث مسافتی بین شمال و جنوب منطقه یاد شده است. به این مفهوم که شهر یزد تقریباً در میانه کامل این محور قرار گرفته است و از کل ۲۰۰ کیلومتر این محور که در استان یزد قرار دارد، ۹۰ کیلومتر آن در جنوب شهر یزد و ۱۱۰ کیلومتر در شمال آن قرار دارد و همین نکته مرکزیت ثقل یزد را با شدت و قوت بیشتری نشان می دهد در صورتی که بین دوطیف شمال و جنوب محور یا نقاط شهری بزرگ استان تعیین شود. نکته قابل توجه دیگری حاصل می گردد و آن مرکز ثقل بودن شهر یزد با وجود یک قطب جمعیتی بزرگ در شمال (شهر اردکان) و یک قطب جمعیتی دیگر در جنوب (مهریز) است که قریب ۹۰ کیلومتر را در بر گرفته و منطقه شهری یزد را بوجود آورده است.

^۱- بنا به گفته مسئولین محلی، ایجاد راه کمربندی در شهر اردکان با مخالفت مردم مواجه شده است.

۲-۱- خصوصیات جغرافیایی و اقلیمی

۲-۱-۱- شرایط آب و هوایی

محدوده مورد مطالعه در فلات مرکزی ایران به سبب موقعیت جغرافیایی، دارای آب و هوای اقلیمی گرم و خشک بیابانی است؛ اما شرایط محلی، دگرگونی‌های محدودی را در آن منطقه پدید آورده است: از یک سو، ارتفاعات شیرکوه شعاع وسیعی از منطقه را تحت تأثیر عوامل مثبت قرار داده، به گونه‌ای که در دره‌ها و کوهپایه‌های آن هوا نسبتاً ملایم و دارای آب و هوای بیلاقی است. از سوی دیگر وجود کویرهای نمک و دشت‌های وسیع و لخت و عریان در مرکز و مشرق استان، بر میزان درجه خشکی و شدت شرایط کویری آن افزوده است. در این محدوده نوسان دما در تابستان و زمستان و حتی در شب و روز زیاد است. درجه حرارت هوا در طول سال، بین حداقل ۲۰ درجه سانتی‌گراد زیر صفر تا ۴۶ درجه سانتی‌گراد بالای صفر در نوسان است. از این رو، محدوده مورد مطالعه دارای دو فصل است: فصل بلند گرما (اسفند تا مهر) و فصل کوتاه سرما (از آبان تا اواخر بهمن). معمولاً سردترین ماه‌های سال، دی و بهمن و گرم‌ترین آن تیر است. این محدوده در فصل تابستان، دارای روزهای بسیار گرم و شب‌های اغلب خنک و دلنشین است. در تابستان با این که هوا در کفه‌های کویری و بیابانی گرم و آزار دهنده است، ولی در ارتفاعات شیرکوه، دره‌ها خنک و خوش آب و هواست و اغلب خانواده‌های یزدی در این فصل به آن نواحی می‌روند. حوزه نفوذ یزد از نظر کلیماتولوژی تحت تأثیر سیستم‌های فشاری است که می‌توان آنها را به ۲ دوره پایدار زمستانه و تابستانه تقسیم کرد. در فصل زمستان سیستم پرفشار «سیبری» و «آزورس» حاکم بر شرایط آب و هوایی منطقه هستند. سیستم پرفشار سیبری که به علت شرایط جوی در زمستان، متمرکز بر سیبری تشکیل می‌گردد، گستردگی زیادی دارد.

استان یزد در حاشیه جنوب غربی این سیستم پرفشار واقع است. جریان‌های ناشی از سیستم پرفشار مذکور هوای سرد و خشک قطبی را از روی سیبری و یا اروپای شمالی از شمال غرب و غرب به منطقه انتقال می‌دهد. این توده هوا که بسیار سرد و پایدار است. سرمای استثنایی تا ۱۲- درجه سانتیگراد را در بخش مرکزی استان یزد به وجود می‌آورد. سیستم پرفشار (آزورس) منشاء انتقال توده‌های هوای مرطوب ناشی از دریا‌های مدیترانه، سیاه و خلیج فارس به مرکز ایران از طریق غرب، شمال غرب و جنوب غرب است. این جریان‌ها منشاء بیش از ۶۰ درصد از بارش‌های فلات ایران و برف‌های سنگین در منطقه است. در فصل تابستان یک هسته کم‌فشار گسترده متمرکز بر پاکستان و ایران که فشار حرارتی دارد در منطقه شکل می‌گیرد و به علت عبور از سرزمین‌های گرم مسیر، ماهیت ناپایداری پیدا می‌کنند. به علاوه این منطقه در تابستان تحت تأثیر جریان‌های موسمی اقیانوس هند است که هوای گرم بحری را به سمت ایران سوق می‌دهد. علاوه بر این، جریان‌های خشک و گرم با درجه ناپایداری بالا که از افغانستان و صحرای عربستان به منطقه نفوذ می‌کنند، به علت ناپایداری شدید آن موجب توفان‌های شن بخصوص در مناطق کویری می‌گردد.

۲-۱-۲- دمای هوا

موقعیت اقلیمی دمای هوا در محدوده یزد به طور عمده متأثر از شرایطی است که مجاورت دشت‌های کویری گسترده با توده‌های نسبتاً عظیم کوهستانی ایجاد می‌کنند و تنوع آب و هوای حرارتی محدوده منطقه نیز ناشی از همین امر است.

۲-۱-۳- ریزشهای جوی

ریزشهای جوی، محدوده یزد، در وهله نخست معلول جریانهای مرطوبی است که به طور عمده وابسته به سیستم‌های کم‌فشار مدیترانه است که از سمت غرب (عراق و ترکیه) و یا جنوب غرب به منطقه می‌رسند و در مرحله دوم ناشی از سیستمهایی است که از شمال و شمال غرب از طریق دریای سیاه، آذربایجان و حتی دریای خزر به منطقه نفوذ می‌کنند.

از بررسی مسیر سیستمهایی که طی یک دوره پنجساله کشور را تحت تأثیر قرار داده‌اند چنین نتیجه شده است که سالانه در حدود ۴۰ مرکز کم‌فشار باران‌زا وارد کشور شده و از این میان ۹ مرکز کم‌فشار از تمامی شهرستان یزد عبور کرده و از طریق کرمان و بلوچستان از کشور خارج شده‌اند و ۸ مرکز آن از شمال شهرستان یزد گذشته و از طریق افغانستان راه خود را طی کرده‌اند. دسته اخیر نیز موجد بارندگیهایی در سطح محدوده هستند. به این ترتیب سالیانه به طور متوسط ۱۷ سیستم منطقه را تحت تأثیر قرار می‌دهند. اوج فعالیت این سیستمها از آبان تا اوایل اردیبهشت است.

بارندگیهای زمستانه منطقه به طور عموم ناشی از جبهه‌ای است که در مناطق کوهستانی تشدید می‌گردد. بخشی از بارندگیهایی بهاره بخصوص در مناطق مرتفع ناشی از ناپایداری هوا و کنوکسیونهای شدید محلی و یا منطقه‌ای است.

۲-۱-۳-۱- بارندگی فصلی

در توزیع فصلی، بخش اعظم بارشها (۵۲ درصد) در زمستان رخ می‌دهد و پس از آن بارندگیهای بهاره (۲۸ درصد) و پائیزه (۱۹ درصد)، قرار دارند. بارندگیهای تابستان فقط ۱ درصد کل بارندگی سالانه را در برمی‌گیرد.

جدول شماره (۱۳)- توزیع فصلی بارندگیهای شهرستان یزد

تابستان	بهار	زمستان	پائیز
٪۱	٪۲۸	٪۵۲	٪۱۹

۲-۱-۴- بررسی بادها

اندازه‌گیری منظم سرعت و جهت باد در ایستگاه سینوپتیک یزد انجام می‌گیرد. ارتفاع بادسنج ایستگاه یزد از سطح زمین ده متر است و از این رو داده آن معرف جریانهای سطحی و جلگه‌ای منطقه می‌باشد.

www.telegram.me/RegionalPlanning

جهت چیره باد در محدوده در شش ماه از سال یعنی بهار و تابستان، شمال غربی، و در چهار ماه، از آبان تا بهمن ماه متقابل با آن و یا به بیان دیگر جنوب شرقی است. در ماههای گذار یعنی در ماه اسفند (مارس) و ماه مهر (اکتبر) باد غالب از غرب می‌وزد.

۱-۴-۲- طوفانهای شن

در فصول گرما، از اوایل بهار تا اواخر تابستان در نواحی کویری و پست، جریانات سریع باد همراه ناپایداریهای شدید حرارتی موجب ایجاد گرد و خاک و یا بصورت شدید آن طوفان ماسه و شن می‌گردد.

پس از ساکن شدن هوا، ذرات غبار که سبکتر هستند به مدت چند روز در هوا معلق می‌مانند. برحسب تعریف، یک روز طوفان شن، روزی است که حداقل یک نوبت در آن، کل پدیده فوق مشهود باشد. در گویشهای محلی این بادهای اسامی خاصی را پذیرفته‌اند.

جدول شماره (۱۴) - مشخصات شن‌بادهای شهرستان یزد

نام شهرستان نام دهستان	نام باد	جهت وزش	فصل وزش	مدت
یزد - حومه	باد اصفهان	غربی	نیمه دوم اسفند تا بیستم اردیبهشت	۲ ماه
یزد - حومه	باد کرمان	شرقی	نیمه دوم اسفند تا بیستم اردیبهشت	۲ ماه
یزد - حومه	سه باد سیاه	غربی	همان باد اصفهانی است که شن زیاد همراه دارد	
یزد - حومه	باد سیاه	شمالی	بهار	۱ ماه مدام یا شن زیاد

تعداد متوسط روزهای توام با شن و غبار در یزد در یک دوره ۲۴ ساله ۵۹ روز و نوسان آن در سالهای مختلف نیز زیاد است. در یزد تعداد سالانه روزهای مورد بحث بین ۱۷ تا ۲۲ روز متفاوت بوده است. ماکزیمم تعداد روزهای طوفان شن در یزد ۹/۱ روز در ماه مه است. به طور کلی وقوع پدیده در ماههای بهار تا اواخر تابستان است که با زمان غلبه هوای متروپیکال در منطقه هماهنگی کامل دارد.

۲-۲- منابع طبیعی (جنگل و مرتع)

ایران از نظر عوارض طبیعی به ۴ ناحیه عمده تقسیم می‌شود:

- سواحل بحر خزر
- مناطق کوهستانی
- فلات مرکزی
- جنوب غرب و سواحل جنوبی

رشته جبال البرز از شرق به غرب در شمال کشور و رشته کوه‌های زاگرس از شمال غرب به جنوب شرق کشور امتداد دارند و هر دو رشته تقریباً نیمی از خاک کشور را دربرمی‌گیرند، که مناطق پائین آن فلات مرکزی ایران نامیده می‌شود. شهرستان یزد، تقریباً در مرکز این فلات قرار دارد و وسیع‌ترین قسمت‌های آن از نامساعدترین شرایط اقلیمی و اکولوژیکی برخوردار است. بارندگی با نوسان قابل توجهی که از خود نشان می‌دهد در بخش اعظم سطح شهرستان از متوسط سالانه حدود ۶۴/۵ میلیمتر متجاوز نیست. این میزان بارندگی نه تنها برای رشد گیاهان کافی نیست بلکه عموماً در زمانی نازل می‌شود که حرارت هوا و خاک نیز مناسب رشد نیست مضافاً آنکه خاک‌های منطقه اغلب شور و قلیایی بوده و در مناطق وسیعی، تقریباً فاقد مواد آلی هستند. مناطق طبیعی و پوشش گیاهی منطقه، تابع چنین شرایط اقلیمی خشک و کویری است و طبعاً گیاهان آن از گونه‌های مقاوم به خشکی تشکیل می‌شوند. در این منطقه، کوه‌های مرتفع تقریباً عاری از پوشش گیاهی هستند. در دره‌ها و دامنه کوهپایه‌ها، پوشش گیاهی با تراکم متوسط وجود دارد و در دشتهای پست و برکه‌ها، پوشش گیاهی محدود و عموماً گیاهان شورپسند مشاهده می‌گردد. در منطقه به آنچه که پوشش جنگلی و یا چوبی اطلاق می‌شود، درختان و درختچه‌های مناطق خشک و بیابانی است که به صورت پراکنده و یا با تراکم بسیار ناچیز دیده می‌شود. پوشش مرتعی منطقه را نیز بوته‌های مختلف و گیاهان علفی تشکیل می‌دهند. عرصه منابع طبیعی و رویشگاه‌های آن، علیرغم شرایط نامساعد طبیعی، از دورترین ادوار صحنه فعالیت انسان بوده است و تدریجاً با افزایش جمعیت و نیازهای غذایی و بهره‌گیری غیرمتعادل از منابع طبیعی، پوشش گیاهی ضعیف؛ سیمای تخریبی به خود گرفته است. به‌گونه‌ای که استمرار استفاده از این منابع با روند کنونی، چه از نظر ضرورت حفاظت از منابع طبیعی و محیط زیست و چه از نظر اهمیت اقتصاد دامداری، غیرعقلایی است و عواقب زیانباری خواهد داشت. مضافاً آنکه تخریب پوشش گیاهی و مالاً بیابان‌زایی در تقلیل تغذیه سفره‌آب‌های زیرزمینی تأثیر خواهد داشت.

۲-۲-۱- جنگل

بر طبق نظرات کارشناسان جنگل‌شناسی، رویش جنگل منوط به شرایط زیر می‌باشد:

وجود رطوبت کافی و خاک حاصلخیز، وجود درجه حرارت بالاتر از ۱۰ درجه سانتیگراد برای

حداقل ۶۰ روز در سال. در مناطق کویری و از جمله در استان یزد چنین درجه حرارتی وجود دارد، لیکن به علت نارسایی رطوبت، استقرار جنگل امکان‌پذیر نیست. مع‌الوصف در مناطق کویری و از جمله شهرستان یزد یک سری گونه‌های گیاهی مقاوم به خشکی چون تاغ، بادام، بنه، گون، قیچ گز، بید و ارس و امثال آن به صورت پراکنده در عرصه کویر و ارتفاعات آن مشاهده می‌شوند که در حقیقت پوشش گیاهی چوبی و یا درختچه‌ها و درختان جنگلی کویرشناخته می‌شوند به طور کلی در شرایط آب و هوایی خشک و نامناسب چون مناطق مرکزی ایران و از جمله شهرستان یزد، رستنیها به مفهوم علمی حالت جنگل به خود نمی‌گیرند و احیاناً این قبیل مناطق از اصطلاح «مجموعه پوشش گیاهی» که با درختچه‌های خاص مناطق خشک همراه است بجای اصطلاح جنگل بهره می‌جویند. به جز پوشش طبیعی منطقه، که گونه‌های آن قبلاً گفته شد. گیاهان و درختچه‌های دست کاشت نیز حائز اهمیت است. جنگلهای دست کاشت در سطح منطقه به منظور نشست شنهای روان و جلوگیری از خسارت بر تأسیسات عمومی ایجاد شده است. احداث جنگلهای مذکور از سال ۱۳۴۹ شروع شده و تاکنون نیز ادامه دارد. در شهرستان یزد، کار جنگلکاری و توسعه جنگلهای دست کاشت می‌تواند با سرعت بیشتری دنبال گردد. این امر از نظر جلوگیری از خسارات مادی، تعادل طبیعی، تعدیل آب و هوا، کمک به حفظ رطوبت و آماده‌سازی محیط برای کاشت گونه‌های اصلی جنگل حائز کمال اهمیت است.

۲-۲-۲- بررسی معادن

بر اساس تقسیمات پنج گانه زمین‌شناسی ایران، استان یزد در بخش مرکزی واقع گردیده و تقریباً بخش اصلی ایران مرکزی را تشکیل داده است. تشکیلات زمین‌شناسی در این منطقه تقریباً به صورت کامل بوده و از قدیمی‌ترین تشکیلات تا تشکیلات دوران چهارم در سطح منطقه باقی مانده است. فعالیتهای زمین‌شناسی شامل تشکیل توده‌های آذرین و دگرگونیهای مختلف و همچنین فعالیتهای متعدد در رسوبگذاری در ادوار مختلف زمین‌شناسی، تنوع نسبتاً شدیدی در تشکیل کانیها در سطح منطقه داشته بنحوی که تقریباً اکثر کانیهای مورد نیاز جامعه در میان آنها یافت می‌گردد.

دست یافتن به کانسارهای متعدد و با اهمیت در هر یک از عملیات انجام گرفته، خود عاملی جهت مطالعات تفصیلی منطقه بوده است. اگرچه شناخت زمین‌شناسی، معدنی استان در تمام سطح آن یکسان نیست ولی تقریباً قسمتهای شرقی استان از منطقه رباط پشت بادام تا منطقه بافق و زرنند کرمان حاوی غنی‌ترین ذخائر سنگ آهن و مواد رادیواکتیو بوده و مناطق نیر، ندوشن، عقدا، تفت، اردکان و خرانق کانسارهای متعددی را در دل خود جای داده‌اند. اطلاعات موجود از مناطق جنوبی استان (مروست و هرات) ناچیز بوده و بجز ترکیبات منیزیم کانیهای دیگری گزارش نگردیده است.

هرچند وضعیت معدنی استان مساعد بوده ولی شناخت موجود بسیار محدود و موضعی بوده و عمدتاً شامل ذخائر سنگ آهن، مواد رادیواکتیو، منگنز، فلدسپات، سرب و روی می‌گردد.

۱-۲-۲-۲- وضعیت موجود منابع کانی شهرستان یزد

۱-۱-۲-۲-۲- کانیهای فلزی

بیشتر کانسارهای شهرستان یزد شامل سرب و روی و نقره بوده که در گذشته مورد بهره‌برداری قرار گرفته‌اند، ولی بجز تعداد کمی از آنها که عملیات اکتشافی سیستماتیک داشته‌اند، بقیه به صورت استادکاری بهره‌برداری شده‌اند.

- معدن سرب و روی مهرجرد

معدن مهرجرد در ۸۴ کیلومتری شمال غرب یزد واقع است. ذخیره قطعی کانسار بین ۴۰۰ تا ۱۳۰۰ هزار تن ذکر شده است. این کانسار حاوی کانیهای اکسید و سولفور سرب و روی با عیار متوسط ۲/۲ درصد سرب و ۴ درصد روی با فلز همراه نقره در حدود ۷۰۰ گرم در هر تن محصول کنسانتره است. مس نیز به مقدار ناچیز به صورت همراه در کانسار وجود دارد.

- معدن سرب و روی دره زنجیر

این معدن در ۳۰ کیلومتری جنوب غربی یزد قرار دارد. کانسار از سال ۱۳۲۶ شناسایی شده و بین سالهای ۱۳۴۷ تا ۱۳۵۷ پاره‌ای عملیات اکتشافی بر روی آن صورت گرفته است. ذخیره قطعی معدن ۳۰۰ هزار تن و ذخیره احتمالی آن قریب یک میلیون تن با عیار ۸ تا ۲۱ درصد سرب و ۱۶ تا ۲۵ درصد روی از تیپ کانیهای اکسید است.

- معدن سرب و روی صادق‌آباد

این معدن در ۲۲ کیلومتری جنوب یزد واقع و عملیات اکتشافی اساسی بر روی آن واقع نگرفته است. نوع ماده معدنی کانسار به صورت اکسید با عیار متوسط ۲۵ درصد سرب و ۲۵ درصد روی است که از نظر عیار قابل توجه است. از مقدار ذخیره این کانسار اطلاعی در دست نیست. علاوه بر کانیهای فلزی فوق، معدن مس نیز در ۹۰ کیلومتری غرب یزد مورد شناسایی قرار گرفته است.

۲-۱-۲-۲-۲- کانیهای غیرفلزی

۱- سنگ لاشه آهکی دخمه

این معدن در فاصله ده کیلومتری جنوب غربی یزد قرار دارد. از سال ۱۳۵۵ بهره‌برداری آن آغاز شده و ماده معدنی سنگ آهکی ($CaCO_3$) می‌باشد بهره‌برداری از آن با روش پلکانی می‌باشد سنگ آهک استخراج شده به کوره‌های آهک‌پزی مجاور معدن حمل می‌گردد. استخراج سالیانه آن ۱۸۰۰۰ تن بوده و نیروی انسانی شاغل در آن ۵ نفر است.

۲- سنگ‌چینی و گرانیت کذاب

این معدن در فاصله ۵۴ کیلومتری غرب یزد قرار دارد. مجوز اکتشاف در سال ۶۹ صادر گردید. سنگ معدن از نوع گرانیت و منشاء آن آذرین درونی و ساختمان سنگ ماسیو و متراکم است میزان

استخراج ۷۰۰۰ تن در سال برای مدت ۷ سال تعیین شده است. در شهرستان یزد معادن دیگری وجود دارد که در صورت برنامه‌ریزی قابل استفاده می‌باشند.

۲-۲-۲-۲-۲-۲. مسائل و مشکلات بخش معادن

محدودیت اطلاعات اکتشافی در خصوص کم و کیف کانسارها به ویژه کیفیت مواد معدنی شامل ترکیب و همچنین کانیهای همراه و عدم شناخت کامل از تکنولوژیهای مختلف در زمینه بهره‌برداری و آرایش مواد معدنی و کمبود ماشین‌آلات و تجهیزات معدنی مشکلات زیادی را در راه رشد بخش معدن ایجاد کرده که باید مورد توجه قرار گرفته و در حد امکان نسبت به مرتفع کردن آنها اقدام کرد.

۲-۲-۳-۲-۲-۳. منابع آب

الف- آب‌های سطحی

به علت کمی ریزش‌های جوی، هیچ‌گونه رودخانه دائمی در این منطقه وجود ندارد. تنها تعدادی مسیل- که بعضی از آنها در سال‌های پرباران از چند ساعت تا یک ماه و یا بیشتر آب دارد - در این منطقه به چشم می‌خورد. این مسیل‌ها عبارتند از: مسیل‌های «صادق‌آباد - اسلامی» و «تفت - فخرآباد» که هر دو از ارتفاعات شیرکوه سرچشمه می‌گیرند و مسیل معروف «دوکالی» واقع در خرائق.

ب- آب‌های زیرزمینی (قنات‌ها - چاه‌ها)

از روزگاران کهن آب‌های زیرزمینی، یکی از منابع مهم مورد استفاده مردم یزد بوده است. سفره اصلی آب‌های زیرزمینی دشت یزد - اردکان که از جنوب فهرج تا شمال اردکان را دربرمی‌گیرد، بزرگ‌ترین و مهم‌ترین سفره زیرزمینی استان محسوب می‌شود و آب مورد مصرف کشاورزی، شرب و صنعت شهرستان‌های بزرگ یزد، میبد، اردکان و توابع آنها را تأمین می‌کند. بهره‌برداری از این سفره به صورت توأم از طریق قنوات و چاه‌های عمیق صورت می‌گیرد. عمق این سفره زیاد است. تاکنون دویست و پنجاه متر از آن از طریق حفاری مشخص شده و طول آن تا حدود چهارصد متر در محور اصلی دشت، برآورد شده است.

تعداد کاریزها یا قنات‌های دایر شهرستان‌های یزد، میبد، اردکان، صدوق و دشت‌های نیمه‌کوهستانی مهریز و تفت ۳۶۷ رشته با تخلیه سالانه دویست و ده میلیون مترمکعب آب و تعداد قنوات کوهستانی آن بالغ بر ۳۷۰ رشته با تخلیه سالانه حدود شش میلیون مترمکعب آب است. همچنین در این استان حدود سه هزار حلقه چاه عمیق و نیمه‌عمیق مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد. از این تعداد حدود هزار و هفتصد حلقه چاه عمیق و حدود هزار و سیصد حلقه آن، نیمه‌عمیق است.

۲-۳- تعداد و نحوه استقرار آبادیها

شهر یزد بعنوان مرکز استان یزد دارای حوزه‌های نفوذ متعدد می‌باشد. در درجه نخست حوزه سیاسی و رسمی این شهر مطرح می‌شود که شامل سراسر استان یزد است که برای ارتباطات سیاسی و اداری و امور عمده بازرگانی و اقتصادی مرکزیت داشته و سراسر مراکز سکونتی و اقتصادی استان را پوشش می‌دهد. در درجه بعد باید به حوزه عملکردی روزانه شهر یزد اشاره شود که در واقع حوزه نفوذ مستقیم شهر یزد می‌باشد. این محدوده قلمرو سیاسی و محدوده مرزهای شهرستان یزد را تشکیل می‌دهد که در تقسیمات جدید کشوری، بعد از جدا شدن شهرستان صدوق با مرکزیت شهر ندوشن مساحتی حدود ۸۵ هزار کیلومتر مربع را شامل می‌شود. بر مبنای داده‌های سرشماری عمومی ۱۳۷۵، و تبدیل آن با تقسیمات جدید شهرستان یزد، این محدوده شامل دو بخش به اسامی مرکزی و زارچ است. مراکز سکونتی موجود در این محدوده شامل شهرهای یزد، حمیدیا، شاه‌دیه و زارچ است. آبادیهای موجود در این محدوده نیز شامل ۱۱۸ پارچه آبادی است که ۶۵ فقره آن دارای سکنه و مابقی برابر ۵۳ آبادی خالی از سکنه گزارش شده است لازم به یادآوری است که بعد از سرشماری ۱۳۷۵ دو فقره روستاهای همجوار شهر یزد به نام خیرآباد و عیش‌آباد نیز با جمعیتی بالغ بر ۶۷۳۳ نفر به شهر یزد پیوسته و در آن ادغام شده است که به این ترتیب در حال حاضر مجموع جمعیت شهری این شهرستان بالغ بر ۲۳۳۵۰۹ نفر و میزان شهرنشینی معادل ۸۶ درصد می‌باشد. علاوه بر آن شهرهای حمیدیا و شاه‌دیه نیز در شهر یزد ادغام و یک مجموعه یک پارچه شهری را تشکیل داده‌اند که در بررسی حاضر بعنوان یک واحد شهری منظور شده است. دهستان فهرج که جبهه‌های شرقی محدوده حوزه نفوذ را پوشش می‌دهد. در مجموع شامل ۷۵ پارچه آبادی است که ۴۹ فقره آن مسکونی گزارش شده است. مرکز این دهستان روستای محمدآباد است که در جاده جنوبی شهر یزد بطرف جاده مهریز - بافق قرار گرفته است. محمدآباد روستای بزرگی است با ۲۴۲۵ نفر جمعیت، روستاهای بزرگ و پرجمعیت این حوزه بعد از محمدآباد، فهرج - دهنو - سیدمیرزا - عسگریه - خویدگ - حسین‌آباد ریسمانی - احمدآباد مشیر - اکرم‌آباد - بیدآباد می‌باشد که در مجموع ۱۰ روستا می‌باشند. ولی بقیه آبادیها را چاه آب، کوره‌های آجرپزی - کارخانجات ریسندهی، بافندگی، پلاستیک‌سازی، مزارع و مرغداریهای پراکنده در سطح این دهستان تشکیل می‌دهند که وابستگی فراوان به شهر یزد داشته و غالباً با این شهر در ارتباط روزانه می‌باشند. محدوده غربی حوزه نفوذ شهر یزد قلمرو دهستان فجر نام دارد که مطابق اسناد سرشماری عمومی ۱۳۷۵ دارای ۴۱ پارچه آبادی است که فقط ۱۶ فقره آن مسکونی گزارش شده است و بقیه شامل ۲۵ فقره آبادیهای فاقد سکنه می‌باشد.

جدول شماره (۱۵) - فهرست اسامی، خانوار و جمعیت آبادیهای دهستان فجر

آبادی	جمعیت	خانوار	آبادی	جمعیت	خانوار
۱- خیرآباد	۲۴۶۷	۷۹۳	۹- پایانه باریزه	۱۷	۳
۲- عیش آباد	۲۲۶۶	۷۰۶	۱۰- سنگبری مروه	۶	۲
۳- شحنه	۸۱۳	۱۷۲	۱۱- سنگبری دنا	۶	۱
۴- پادگان شهید صدوقی	۲۱۴	۱	۱۲- شرکت تیرچه بلوک یزد	۴	۱
۵- فرودگاه یزد	۱۷۵	۳۷	۱۳- سنگکوبی ذوالفقاری	۳	۱
۶- شهرک صنعتی صفائیه	۵۱	۱۲	۱۴- کارگاه شن و ماسه	۳	۱
۷- شرکت سیمرغ	۲۷	۶	۱۵- کارگاه بنیاد مسکن	۲	۱
۸- شهرک صنعتی یزد	۱۸	۷	۱۶- سنگکوبی زنبق	۱	۱
جمع			۸۰۷۳	۱۷۴۵	

مأخذ: مرکز آمار ایران - سرشماری عمومی ۱۳۷۵

۴-۲- مشخصات شبکه ارتباطی در منطقه

بنابر اطلاعات آمارنامه استان یزد در سال ۱۳۷۰ از مجموع ۵۱۳۵ کیلومتر طول راههای موجود حوزه استحفاظی ادارات راه شهرستانهای استان یزد، ۷۱۴ کیلومتر یا در حدود ۱۴ درصد در شهرستان یزد واقع بوده که شامل ۴۶/۵ کیلومتر راه چهار خطه، ۲۴۲/۵ کیلومتر راه آسفالت (۱۳۵ کیلومتر آسفالت اصلی، ۴۳ کیلومتر راه آسفالت فرعی و ۱۶۵/۵ کیلومتر راه آسفالت روستایی) و ۲۲۵ کیلومتر راه دسترسی خاکی می باشد. بنابر همین اطلاعات از مجموع ۳۰۱/۵ کیلومتر راههای احداث شده در کل استان یزد در سال ۱۳۷۰، ۳۶ کیلومتر در شهرستان یزد واقع می باشد که تنها ۱۲ درصد از طول راههای احداث شده در استان در این سال را شامل می شود و از این مقدار ۱/۵ کیلومتر را راه آسفالت اصلی و ۲۴/۵ کیلومتر را راههای روستایی تشکیل می دهند. طول تقریبی انواع راههای آسفالت و شوسه در بخشهای مختلف شهرستان یزد حدوداً ۴۰۲ کیلومتر راه آسفالت و در حدود ۱۱۶/۲ کیلومتر راه شوسه موجود است. بر طبق همین اطلاعات ۵۶ درصد از راههای آسفالت در بخش مرکزی ۲۵ درصد در بخش اشکذر و ۱۹ درصد باقیمانده در بخش خضرآباد قرار دارند. اعداد نظیر در مورد راههای شوسه به ترتیب ۱۱ درصد، ۳۰ درصد و ۵۹ درصد می باشد.

جدول شماره (۱۶)- طول تقریبی راههای آسفالت و شوسه در شهرستان یزد به تفکیک دهستانها

نام دهستان	انواع راه		
	آسفالت کیلومتر	درصد به کل شهرستان	شوسه کیلومتر
فجر	۸۶	۲۲	۲/۲
فهرج	۱۳۷	۳۴	۹/۶
بخش مرکزی	۲۲۳	۵۶	۱۲/۸
رستاق	۱۰۱/۸	۲۵	۳۴/۶
بخش اشکذر	۱۰۱/۸	۲۵	۳۴/۶
ندوشن	۱۳/۴	۳	۶۳/۸
کذاب	۶۳/۸	۱۶	۵
بخش خضرآباد	۷۷/۲	۱۹	۶۸/۸
مجموع شهرستانها	۴۰۲	۱۰۰	۱۱۶/۲

مأخذ: محاسبات مشاور

www.telegram.me/RegionalPlanning

با توجه به اطلاعات جدول شماره (۱۶) مشخص می‌گردد که در بین دهستانهای شهرستان یزد، دهستان فهرج با ۱۳۷ کیلومتر راه آسفالت بیشترین طول راههای آسفالت را دارا می‌باشد ولیکن بیشترین تراکم نسبی راه آسفالت به دهستان فجر با تراکم نسبی $\frac{۳۶}{۹}$ کیلومتر در ۱۰۰ کیلومتر مربع اختصاص می‌یابد. همچنین دهستان ندوشن با دارا بودن تنها $\frac{۱۳}{۴}$ کیلومتر راه آسفالت با تراکم نسبی $\frac{۱}{۱}$ کیلومتر در ۱۰۰ کیلومتر مربع کمترین میزان راه آسفالت و نیز کمترین تراکم نسبی را در بین شهرستانهای یزد دارا می‌باشد.

از نقطه نظر راههای شوسه، دهستان ندوشن با $\frac{۶۳}{۸}$ کیلومتر راه شوسه مقام اول را در شهرستان یزد به خود اختصاص می‌دهد ولیکن بیشترین تراکم نسبی مربوط به دهستان رستاق با تراکم نسبی ۶ کیلومتر در ۱۰۰ کیلومتر مربع می‌باشد.

جدول شماره (۱۷) - تراکم نسبی راه در شهرستان یزد به تفکیک دهستانها

نام دهستان	مساحت کیلومتر مربع	طول راه آسفالت کیلومتر	تراکم نسبی راه آسفالت در ۱۰۰ کیلومتر مربع	طول راه شوسه کیلومتر	تراکم نسبی راه شوسه در ۱۰۰ کیلومتر مربع
فجر	۲۳۳	۸۶	$\frac{۳۶}{۹}$	$\frac{۳}{۲}$	$\frac{۱}{۳}$
فهرج	۷۹۵	۱۳۷	$\frac{۱۷}{۲}$	$\frac{۹}{۶}$	$\frac{۱}{۲}$
بخش مرکزی	۱۰۲۸	۲۲۳	$\frac{۲۱}{۶}$	$\frac{۱۲}{۸}$	$\frac{۱}{۲}$
رستاق	۵۷۴	$\frac{۱۰۱}{۸}$	$\frac{۱۷}{۷}$	$\frac{۳۴}{۶}$	۶
بخش اشکذر	۵۷۴	$\frac{۱۰۱}{۸}$	$\frac{۲۷}{۷}$	$\frac{۳۴}{۶}$	۶
ندوشن	۱۱۹۷	$\frac{۱۳}{۴}$	$\frac{۱}{۱}$	$\frac{۶۳}{۸}$	$\frac{۵}{۳}$
کذاب	۳۵۳۷	$\frac{۶۳}{۸}$	$\frac{۱}{۸}$	۵	$\frac{۰}{۱۴}$
بخش خضرآباد	۴۷۳۴	$\frac{۷۷}{۲}$	$\frac{۱}{۶}$	$\frac{۶۸}{۸}$	$\frac{۱}{۲}$
مجموع شهرستانها	۶۳۳۶	۴۰۲	$\frac{۶}{۳}$	$\frac{۱۱۶}{۲}$	$\frac{۱}{۸}$

مأخذ: محاسبات مشاور

۱-۴-۲- حمل و نقل منطقه ای

شبکه‌های ارتباطی به عنوان یکی از اساسی ترین امکانات زیربنایی نقش مهمی در توسعه اقتصادی و اجتماعی منطقه دارا می‌باشند از مهمترین اثرات شبکه های ارتباطی مناسب، کاهش زمان حمل و نقل،

هزینه های آن و همچنین ایمنی بیشتر در امر ترافیک می باشد. استان یزد از شبکه های متنوع ارتباطی از قبیل انواع راههای موجود در منطقه، شبکه خطوط راه آهن و شبکه های پروازی برخوردار می باشد.

الف - حمل و نقل جاده‌ای

راههای استان از نظر مشخصات فنی و مهندسی و عرض راه، شامل بزرگراهها (چهار خطه)، راههای اصلی درجه یک، راههای فرعی درجه یک و دو، راههای روستایی و راههای دسترسی آسفالتی و خاکی است. استان یزد در سال ۱۳۷۸ دارای ۱۵/۱۰۶ کیلومتر انواع راهها بوده که از این مقدار ۱۳۱ کیلومتر (۲/۳ درصد) بزرگراه (چهار خطه)، ۴۵۵ کیلومتر (۱۱/۳ درصد) راههای آسفالتی اصلی، ۵۶۴/۵ کیلومتر (۱۴ درصد) راه آسفالتی فرعی، ۱۳۶۳/۶ کیلومتر (۳۴ درصد) راه های آسفالتی روستایی، ۳۶۸ کیلومتر (۹ درصد) راههای دسترسی آسفالتی و ۱۱۳۳ کیلومتر (۲۸ درصد) راههای دسترسی خاکی بوده است. راههای احداث شده در سال ۱۳۷۸ شامل ۱۰ کیلومتر بزرگراه (چهارخطه)، ۹/۸ کیلومتر راه آسفالت اصلی، ۲۴/۵ کیلومتر راه آسفالتی فرعی و ۵۲ کیلومتر راههای روستایی می باشد. شایان ذکر است استان یزد بنابر موقعیت خاص جغرافیایی و اقتصادی خود در زمینه ارتباطات از اهمیت بسزایی برخوردار می باشد. همچنین شهر یزد نیز از طریق چهارراه اصلی به شبکه شریانی کشور متصل می گردد.

ب - شبکه حمل و نقل ریلی

امروزه راه آهن به عنوان شریان ارتباطی یک کشور جایگاه ویژه‌ای در رشد و توسعه اقتصادی تمامی کشورهای دنیا به خود اختصاص داده است. قابلیت حمل و نقل انبوه، صرفه جویی در مصرف انرژی، ایمنی بیشتر، پیشگیری از آلودگی محیط زیست، کاهش ترافیک جاده‌ای و تصادفات از مزایای نسبی حمل و نقل ریلی است. شهر یزد بوسیله دو محور عمده راه آهن یزد - کرمان و یزد - اصفهان در شبکه راههای زمینی منطقه دارای نقش حیاتی و فعال به لحاظ حمل و نقل کالا و مسافر (داخلی و ترانزیت) می باشد. شبکه راه آهن یزد در سال ۱۳۵۰ شروع به کار کرده است. این خط که عمدتاً برای حمل مواد اولیه کارخانه ذوب آهن اصفهان احداث و طراحی گردید، تدریجاً از اهمیت بیشتری برخوردار شد و در امر حمل و نقل کالا و مسافر نیز دارای نقش مهمی گردید. شبکه خطوط آهن ناحیه یزد، حدفاصل بین ایستگاههای میبد و سی‌ریز را شامل می شود و ایستگاههای نظرآباد، یزد، یزدگرد، رخس، چاه خاور، تبرکوه، مهرداد، بهرام گور، بافق، چغارت، دره ریگ، کاوه، مانی و مَورِد، زیرنظر راه آهن این ناحیه اداره و کنترل می شود. چغارت ایستگاه مهم بارگیری و یزد و بافق ایستگاههای تشکیلاتی برای سوار و پیاده کردن مسافر و مانور و تغییرات می باشند.

شبکه راه آهن استان در سال ۷۸ شامل ۲۵ ایستگاه باز و ۲۰ ایستگاه بسته می باشد و بیش از ۱۲ درصد از مسافران خارج شده از استان، این شبکه را به عنوان وسیله سفر مطلوب خود جهت عزیمت به خارج از استان برگزیده اند. همانطور که جدول شماره (۱۸-۲) نشان می دهد، شبکه راه آهن استان در

۱- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان یزد «گزارش اقتصادی - اجتماعی استان یزد سال ۱۳۷۸».

سال ۱۳۷۸ دارای ۸۶۶ کیلومتر خطوط اصلی، ۶۴/۵ کیلومتر خطوط فرعی و تجاری، ۹۸/۱ کیلومتر خطوط مانوری بوده است.

جدول شماره (۱۸) - طول انواع خطوط و تعداد ایستگاههای راه آهن استان یزد

شرح	طول خطوط (کیلومتر)
خطوط اصلی	۸۶۶
خطوط فرعی و تجاری	۶۴/۵
خطوط مانوری	۹۸/۱
تعداد ایستگاههای باز	۲۵

مأخذ: آمارنامه استان یزد ۱۳۷۸

آمار حمل بار توسط شبکه حمل و نقل ریلی که به ایستگاههای استان یزد وارد و خارج شده است در جدول شماره (۱۹) آمده است. همانطور که این جدول نشان می دهد به طور متوسط در هر فصل حدود ۱,۸۴۹,۵۰۸ تن جابه جایی کالا داشته است. همچنین نوع عمده محصولات جابه جا شده بترتیب، بار ترانزیت (۵۸/۲ درصد)، سنگ آهن (۲۸/۱ درصد) و بالاست (۳/۴ درصد) می باشد. در خصوص عملکرد فصلهای مختلف سال همانطور که جدول مورد اشاره نشان می دهد عملکرد جابه جایی کالا در بهار از بقیه فصول سال بیشتر بوده است.

جدول شماره (۱۹) - وزن کالاهای حمل شده به تفکیک نوع از ایستگاههای راه آهن طی فصول سال ۱۳۷۸ (برحسب تن)

نوع کالا / فصل	بارین	گندم	بلاست	مغز	سنگ آهن	بار ترانزیت	گاز	کاشی	زغال	درصد
بهار	۰	۰	۶۵۶-۶	۹۸۳۶	۷۷۸۸۹۷	۱۱۵۷۸۱۶	۲۸۴	۵۷	۲۰۱۲۳۵۶	۲۷/۲
تابستان	۰	۰	۸۰۲۱۱	۵۴۷۱	۶۷۸۸۱۸	۸۷۵۲۷۵	۳۶	۰	۱۶۴۸۱۱۶	۲۲/۳
پائیز	۰	۰	۲۲۴۴۵	۲۸۳۱	۶۸۷۷۴۲	۱۱۳۹۱۶۱	۰	۵۷	۱۸۵۲۳۲۶	۲۵/۱
زمستان	۰	۰	۸۱۹۹۴	۵۵۵۸	۶۶۴۹۸۵	۱۱۳۰۶۸۷	۰	۰	۱۸۸۲۳۲۴	۲۵/۵
جمع	۰	۰	۲۵۰۲۵۶	۲۳۱۶۹۱	۲۸۲۰۴۴۲	۴۲۰۳۲۰۹	۲۲۰	۱۱۴	۷۳۹۸۰۳۲	
درصد	۰	۰	۳/۴	۰/۳	۲۸/۱	۵۸/۲	۰	۰	۱۰۰	

مأخذ: آمارنامه استان یزد، سال ۱۳۷۸

در زمینه عملکرد جابه جایی مسافر همانطور که جدول شماره (۲۰) نشان می دهد، ۱۳۲۸۲۲ نفر مسافر توسط شبکه حمل و نقل ریلی از استان خارج شده است که تمام آنها توسط قطارهای درجه یک سریع السیر جابجا شده اند. همچنین بیشترین مسافر خروجی به ترتیب در بهمن و اسفند ماه با ۱۲ و ۱۱/۵ درصد بوده است.

جدول شماره (۲۰): تعداد مسافری خارج شده از ایستگاههای راه آهن استان یزد در ماههای مختلف سال ۱۳۷۸ (نفر)

ماه / وضعیت	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند	جمع
تعداد	۸۱۴۷	۴۴۵	۵۴۴۲	۷۰۵۱	۱۲۲۹۰	۱۳۷۱۱	۱۱۶۹۳	۱۳۸۳۹	۱۳۸۴۴	۱۳۰۶۶	۱۶۱۳۶	۱۵۲۱۷	۱۲۳۸۳۲
درصد	۶/۱	۲/۴	۴/۱	۵/۲	۹/۳	۹/۵	۸/۸	۱۰/۴	۹/۷	۹/۸	۱۲/۱	۱۱/۵	۱۰۰

مأخذ: آمارنامه استان یزد، ۱۳۷۸

ج - حمل و نقل هوایی

استان یزد تنها دارای یک فرودگاه و در شهر یزد می باشد که بهره برداری از آن در سال ۱۳۴۶ شروع گردیده است. این فرودگاه به دلیل قرارگیری در مرکز کشور و در ارتباط با محورهای اصلی حمل و نقل شمالی - جنوبی و با توجه به اینکه اکثر هواپیماهای داخلی یا خارجی اعم از نظامی و کشوری که از جهات مختلف در پرواز هستند می توانند در مواقع اضطراری از فضای فرودگاه یزد استفاده نمایند این فرودگاه در کشور از موقعیت خاصی برخوردار است و از سطح دریا ۱۲۳۰ متر ارتفاع دارد. فرودگاه مذکور برای هواپیماهایی از رده ۲۰۰ تا ۷۴۷ طراحی گردیده است. در حال حاضر پروازهای داخلی و حج عمره و تمتع و سوریه از این فرودگاه انجام می گیرد. از مهم ترین پروژه های فرودگاه یزد احداث ترمینال بین المللی می باشد که با سطح زیربنایی در حدود ۵۰۰۰ مترمربع در سال ۱۳۷۵ عملیات اجرایی آن شروع گردیده است هم اکنون سالیانه تعداد زیادی از مسافرین و کالاها از طریق این فرودگاه به خارج و داخل کشور سفر می کنند جدول شماره (۲۱) تعداد پرواز، آمار مسافرین ورودی، خروجی و همچنین میزان بار وارد شده و خارج شده را طی ماههای مختلف سال ۱۳۷۸ نشان می دهد. طی سال مذکور ۱۰۲۵ فروند هواپیما در فرودگاه شهر یزد نشست و برخاست داشته اند که سهم فروردین ماه از کل سال با حدود ۹/۶ درصد بیشترین میزان بوده است و ۹۹۰۳۸ نفر مسافر وارد استان شده و ۹۵۸۱۸ نفر از استان خارج شده اند، که در خصوص تعداد مسافرین ورودی و خروجی در فرودگاه شهر یزد به ترتیب ماه شهریور و مرداد ماه با سهمی حدود ۱۰/۱ و ۱۰/۶ درصد بیشترین میزان جابه جایی مسافر را داشته است. همچنین بیش از ۵۰۰ تن بار توسط این پروازها به استان وارد و از آن خارج گردیده است که اسفند ماه با حدود ۱۴ درصد بیشترین میزان جابه جایی بار را داشته است.

۲-۵- تاسیسات و تجهیزات زیربنائی**۲-۵-۱- بررسی آبهای سطحی و موقعیت مسیلهها**

به علت کمبود بارندگی، رودخانه دائمی در سطح شهرستان وجود ندارد. تنها منطقه منابع آبهای سطحی مسیلههای غربی دشت یزد مربوط به بخش خضرآباد و ندوشن و مسیل چکچک در شمال شهرستان یزد می باشد که برحسب میزان بارندگی از چند ساعت تا چند روز آبدار می باشد و از ارتفاعات شرقی و غربی شهرستان یزد سرچشمه می گیرند. حرکت آبهای سطحی (باران) متأثر از وضعیت توپوگرافی ارتفاعات غربی (شیرکوه) در شهرستان یزد و ارتفاعات شمالی - جنوبی موجود (کوه خونزا) در شهرستان اردکان می باشد. رواناب حاصله از باران پس از سرازیر شدن به دشت یزد در جهت جنوب شرقی - شمال غربی حرکت کرده و در صورت تداوم تا کویر سیاکوه جریان می یابد. جریانهای سطحی در بخش غربی شهرستان، در جهت شرق به غرب حرکت کرده که در صورت تداوم به خارج از حدود شهرستان هدایت می شود. سیلاب همانند زلزله، یک مخاطره طبیعی شناخته می شود که وقوع آن ممکنست تلفات، خسارات مالی و جانی زیاد و به تبع آن پیامدها، مشکلات اقتصادی و اجتماعی فراوانی را در پی داشته باشد. بررسی سیلابهای تاریخی نشان می دهد که شهر یزد در گذشته به علت سیلابهای مهیب و ویرانگر، متحمل آسیبهای فراوانی گردیده است. در سال ۶۷۳ هجری بعد از ۵ باران شدید، سیلاب در منطقه شرق و جنوب شهر یزد ایجاد تخریب میکند و سیلاب با شکستن باروی شهر وارد آن شده و بخش عمده شهر را از بین میبرد و مردم به ارتفاعات میگریزند. در سال ۸۶۰ هجری (۲۵ فروردین) در پی یک هفته باران شدید، سیلاب مهیبی از کوهپایه جنوب شهر جاری می گردد، دیواره شهر را می شکند، قناتهای منطقه را از بین میبرد و خسارات سنگینی بر ساختمانهای یزد وارد میشود و همراه خود ۲۰۰ خانه را به کل از بین میبرد. برای جلوگیری از خسارات بعدی تصمیم به احداث دیواره سیلبندی در شمال شهر گرفته میشود.

۲-۵-۲- بررسی و مطالعه ویژگیهای زمین ساختاری در ایجاد سفره های آب زیرزمینی

در منطقه مورد مطالعه با توجه به متفاوت بودن تشکیلات زمین شناسی رفتارهای متنوعی از نظر کمی و کیفی بر منابع آب زیرزمینی به چشم می خورد. تشکیلات سنگهای آذرین که به طور عمده از گرانیت شیرکوه بوده تحت تأثیر نیروهای تکتونیکی و هوازدگی بعدی دارای سیستم درز و شکافهای زیادی هستند. آب زیرزمینی در طول این درزها جریان یافته و از طریق این تشکیلات می تواند منبع تغذیه خوبی برای آبهای زیرزمینی منطقه باشند. با توجه به اینکه حلالیت کانیهای این سنگها کم می باشد. بنابراین کیفیت آب در این سنگها خوب است. همچنین یک سری از تشکیلات سنگهای آذرین سنگهای آندوزیتی در نواحی جنوبی سریزد میباشد که به سبب بالا بودن سنگ کف و کم بودن ضخامت آبرفت شده است. املاح آب موجود در این سفره های سطحی تحت تأثیر فرایند تبخیر، افزایش

یافته و موجب شور شدن آبهای زیرزمینی در این نواحی می‌گردد. تشکیلات آهکی ارتفاعات شیرکوه دارای شکستگیها و درزهای تکتونیکی زیاد میباشد. انحلال آهکها سبب ایجاد تخلخل ثانویه در آنها گردیده و موجب توسعه معابر کارستیک و حفرات غنی از آب در این رسوبات شده و به این ترتیب می‌توانند منبع ذخیره و تغذیه مناسبی برای دشت یزد گردند. تشکیلات نئوژن که در قسمت مرکزی دشت یزد - اردکان به صورت باندهای با امتداد جنوب شرقی - شمالغربی گسترش دارند، میتوانند به میزان قابل ملاحظه‌ای باعث شوری آب زیرزمینی در نزدیک و امتداد این تشکیلات شوند.

۳-۵-۲- بررسی سفره آب زیرزمینی شهرستان یزد

سفره آب زیرزمینی تنها منبع تأمین‌کننده در بخشهای کشاورزی، شرب و صنعت است که تا سال ۱۳۲۵ از طریق قنات و سپس از طریق حفر چاههای عمیق و نیمه عمیق امکان برداشت از آن میسر گردید. جهت اصلی آبهای زیرزمینی در شهرستان یزد جنوبشرقی - شمالغربی است. گرادیان متوسط هیدرولیکی ۲/۷ در هزار درسریزد و در حوالی شهر یزد و رستاق ۲/۹ تا ۲/۰۵ در هزار میباشد. سطح آب زیرزمینی در منطقه یزد پائین‌تر از ۴۵ متر است. حداکثر عمق آب زیرزمینی در غرب یزد واقع در نواحی باغ‌خان و شرکت سیمرغ حدود ۱۵۰ متر می‌باشد. سفره آب زیرزمینی شهرستان یزد از حوالی قهرج به صورت یک باند شروع شده و سپس در حوالی محمدآباد چاهوک گسترش یافته و تا کویر سیاهکوه ادامه می‌یابد.

بهره‌برداری از آبهای زیرزمینی

بهره‌برداری از آبهای زیرزمینی از طریق قنات، چاه‌ها و چشمه‌ها صورت می‌گیرد که چگونگی آنها در زیر شرح داده می‌شود.

قنات

قنات برحسب طول، عمق مادر چاه، آبدهی و تغییرات فصلی آن به سه گونه طبقه‌بندی میشود:

- قنات دشتی

این دسته از قنات در دشت یا سفره اصلی واقع شده‌اند که به علت پایین بودن سطح آب زیرزمینی معمولاً دارای مادرچاههای عمیق بوده و طول آنها بسیار زیاد میباشد. این قنات تا قبل از سال ۱۳۲۵ دارای جایگاه ویژه‌ای بوده و آبدهی آنها نسبتاً خوب و کمتر دستخوش تغییرات بوده است، ولی از آن زمان به بعد بواسطه رواج حفر چاههای عمیق و نیمه‌عمیق و در نتیجه افت سطح آب زیرزمینی، آبدهی آنها بتدریج کاهش یافته و یکی پس از دیگری خشکیده است. طبق آماربرداری سال ۱۳۵۱. قنات شمسی با عمق ۱۳۰ متر، عمیق‌ترین مادرچاه بوده که در نزدیکی روستای شحنه قرار دارد. پرآب‌ترین این دسته از قنات، قنات ده‌آباد، مبارزآباد بوده که طبق آمار سال ۱۳۵۱ حدود ۱۳۰ لیتر در ثانیه آبدهی داشته است. در حال حاضر فقط ۱۹ رشته از این قنات باقی مانده که عموماً در منطقه میبد و اردکان

هستند. دو رشته قنات به نامهای فیروزآباد محجومرد و زارچ با واقع شدن مادرچاه در منطقه فهرج و با حفر پیشکار سالانه مصون مانده‌اند. طولترین آنها قنات محجومرد با طول تقریبی ۴۰ کیلومتر عمیقترین مادرچاه ۷۲ متر مربوط به قنات زارچ و پرآب‌ترین مربوط به قنات شیخ ابوالقاسم بفروئیه با دبی لحظه‌ای ۸۰ لیتر در ثانیه می‌باشد. به طور کلی متوسط دبی لحظه‌ای قنات دشتی ۴۰ لیتر در ثانیه و جمع تخلیه سالانه آنها ۲۲/۵ میلیون مترمکعب می‌باشد.

- قنات کوهپایه‌ای

به آن دسته از قنات اطلاق می‌گردد که در داخل آبرفت‌های دامنه‌ای با ضخامت متوسط حفر گردیده‌اند و بیشتر در بخش خضرآباد واقع شده‌اند. این قنات تا حدی از اثرات نامطلوب ناشی از افت سطح آب زیرزمینی در امان بوده و فقط تحت تأثیر تغییرات فعلی می‌باشد. تعداد این قنات در کل دشت یزد - اردکان ۱۳۶ رشته با متوسط دبی لحظه‌ای ۱۵ لیتر در ثانیه می‌باشد. حداکثر دبی ۲۳۰ لیتر در ثانیه مربوط به قنات حسن‌آباد واقع در مهریز است. مجموع تخلیه سالانه این‌گونه قنات ۶۵ میلیون مترمکعب می‌باشد.

- چشمه قنات

این دسته از قنات در دره‌های حواشی دشت یزد - اردکان و از جمله خضرآباد واقع شده‌اند. طول و عمق مادرچاه خیلی محدود بوده و معمولاً طول آنها از چند ده متر تا چند صد متر تغییر میکند. به همین جهت نام چشمه قنات به آن اطلاق می‌گردد. آبدهی این قنات به شدت تابع نزولات جوی و زمان ذوب برفها می‌باشد. میزان تخلیه فصل بهار آنها نزدیک به جمع تخلیه سه فصل دیگر سال می‌باشد. تعداد این قنات در کل دشت یزد - اردکان برابر ۸۱۰ رشته با تخلیه سالانه ۷۲ میلیون مترمکعب است. اگرچه در چند سال اخیر و با رفتن برق به روستاها بهره‌برداری از چاه‌های خانگی مجاور چشمه قنات افزایش چشمگیری یافته است، ولی با توجه به کمی تبخیر و تعریق و درصد بالای آب برگشتی کشاورزی که نزدیک به ۲۶۰ می‌باشد، این چشمه همچنان به حیات خود ادامه می‌دهند. به طور کلی در فاصله زمانی ۷۰-۱۳۶۰ تعداد ۶۵ رشته قنات که به طور عمده از نوع قنات دشتی بوده‌اند مسلوب‌المنفعه گردیده‌اند. به علاوه حجم تخلیه قنات به دلیل عدم رسیدگی و لایروبی آنها از ۲۶۲ میلیون مترمکعب در سال آبی ۶۰-۵۹ به ۱۵۹ میلیون مترمکعب در سال آبی ۷۰-۶۹ رسیده است. تعداد کل این قنات سه‌گانه ذکر شده ۹۶۵ رشته می‌باشد.

- چاه

بیشترین بهره‌برداری از آبی زیرزمینی در دشت یزد - اردکان به وسیله چاه صورت می‌گیرد (۶۴ درصد) و به چاه‌های عمیق، نیمه‌عمیق و خانگی قابل تفکیک می‌باشد.

چاه‌های عمیق

تعداد چاه‌های آماربرداری شده ۶۶۴ حلقه بوده که عمق متوسط آنها ۱۲۵ متر، حداکثر عمق ۲۵۰ متر، متوسط دبی لحظه‌ای ۲۶ لیتر در ثانیه و حداکثر دبی ۱۴۸ لیتر در ثانیه متعلق به چاه سکنائی می‌باشد. جمع تخلیه سالانه آنها ۲۶۱ میلیون مترمکعب بوده که ۱۷/۴ درصد آن به مصرف شرب، ۲/۵ درصد به مصرف صنعت و ۲/۴ درصد به مصرف صنعتی - کشاورزی و ۷۵/۷ درصد بقیه به مصرف کشاورزی می‌رسد.

- چاه‌های نیمه‌عمیق

این دسته از چاه‌ها که بیشتر در مناطق مهریز - میبد و اردکان وجود دارند ۴۸۹ حلقه بوده که عمق متوسط آنها ۵۲ متر، حداکثر عمق ۱۱۰ متر و متوسط دبی لحظه‌ای ۵ لیتر در ثانیه می‌باشد. حداکثر دبی ۲۴ ثانیه متعلق به چاه رحیمی سریزد می‌باشد. جمع تخلیه سالانه چاه‌ها ۲۲ میلیون مترمکعب می‌باشد که ۱۳/۸ درصد آن به مصرف شرب، ۸/۴ درصد به مصرف صنعت و ۲/۸ درصد به مصرف صنعتی - کشاورزی و ۷۵ درصد بقیه به مصرف کشاورزی می‌رسد.

- چاه‌های خانگی

این قبیل چاه‌ها دارای لوله آبدی یک و نیم و یک اینچ بوده که عمدتاً در منطقه مهریز و صدرآباد اردکان وجود دارند. تعداد آنها به ۱۵۰۰ حلقه تخمین زده می‌شود که در حدود ۱۶ میلیون مترمکعب از آب زیرزمینی را برداشت می‌کنند و مشترکاً به مصارف شرب و آبیاری باغچه‌ها می‌رسد. جمع تخلیه کل سالانه چاه‌ها به تعداد ۲۶۵۳ حلقه بالغ بر ۲۹۹ میلیون مترمکعب می‌گردد.

- چشمه‌های مهم

در دشت یزد - اردکان سه دهنه چشم مهم به نام‌های غربالبیز (مدوار)، تامهر و طرنج وجود دارد.

- چشمه غربالبیز

این چشمه در فاصله ۱۰ کیلومتری جنوبغرب مهریز نه ارتفاعات مدوار واقع شده است. این چشمه فصلی بوده و معمولاً از اسفند ماه ظاهر و بسته به وضعیت بارندگی آن سال تا تیر ماه ادامه دارد. با توجه به آمار ۱۸ ساله موجود حداکثر آبدی ۱۶۷۰ لیتر در ثانیه در سال آبی ۵۶-۵۷ بوده است. متوسط تخلیه سالانه در طول دوره آماری ۶/۴ میلیون مترمکعب که کمترین آن ۱/۵ میلیون مترمکعب در سال آبی ۶۳-۶۴ و بیشترین مقدار آن ۱۵ میلیون مترمکعب در سال آبی ۶۶-۶۵ بوده است.

- چشمه تامهر

این چشمه در فاصله ۲ کیلومتری جنوب روستای اسلامی (تفت) قرار گرفته که همانند چشمه غربالبیز فصلی بوده. این چشمه با تأخیر تقریباً یکماه نسبت به غربالبیز ظاهر می‌شود و تا مهرماه ادامه می‌یابد. با توجه به آمار ۱۸ ساله موجود حداکثر آبدی ۳۸۷ لیتر در ثانیه و مربوط به سال آبی ۵۶-۵۷ می‌باشد. متوسط تخلیه سالانه در طول دوره آماری ۲ میلیون مترمکعب که کمترین آن ۰/۵ میلیون مترمکعب در سال آبی ۶۳-۶۴ و بیشترین آن ۲/۵ میلیون مترمکعب در سال آبی ۶۶-۶۵ بوده است.

چشمه طزنج

این چشمه در سمت غرب روستای طزنج در دشت ابراهیم آباد وجود دارد که توسط اهالی نسبت به حفر گالری در آهکهای کرتاسه و افزایش آبدهی اقدام گردیده است. آبدهی این چشمه دائمی است. دبی متوسط آن ۷۶ لیتر در ثانیه و متوسط تخلیه سالانه در دهه اخیر ۲/۴ میلیون مترمکعب میباشد. بطور کلی آب کلیه چشمه‌های فوق به مصرف کشاورزی می‌رسد و مازاد آب غربالیز در سالهای پربابی به مصرف تغذیه سفره آب زیرزمینی و پرآب شدن منابع آب زیردست می‌شود.

۴-۵-۲- وضعیت برق شهرستان یزد

- برق

تأسیسات برق در شهرستان یزد تا پایان سال ۷۸، ۱۰ پست انتقال و فوق توزیع، ۱۲ خط انتقال و فوق توزیع، دو نیروگاه با قدرت عملی ۹۷۰۰۰ و ۳۶۶۰۰۰ کیلووات و همچنین پستها و شبکه‌های توزیع شهرستان را شامل می‌گردد. مشخصات و ویژگیهای هر یک از تأسیسات مذکور در زیر می‌آید:

۱-۴-۵-۲- پستها و خطوط انتقال و فوق توزیع شهرستان یزد

• پستهای انتقال و فوق توزیع

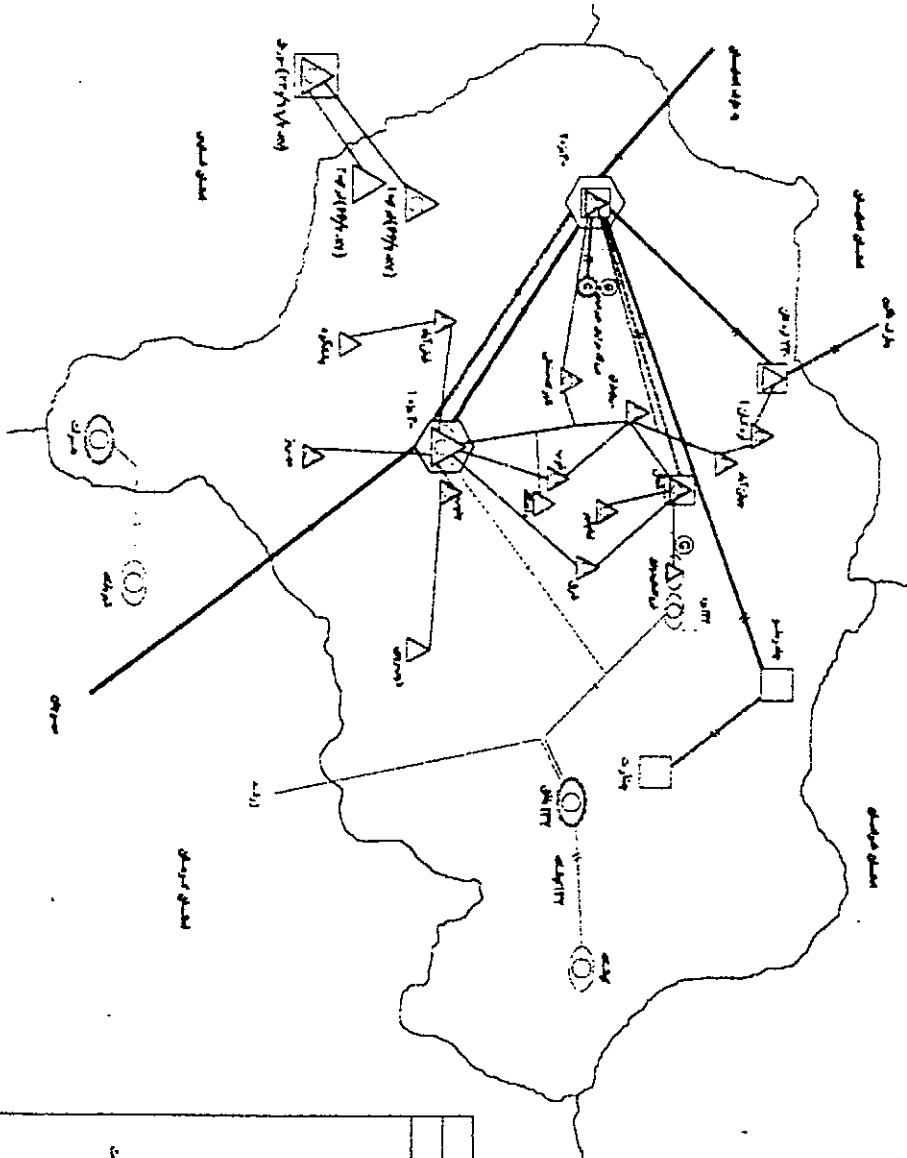
در سطح شهرستان یزد، مجموعاً ۱۰ پست انتقال و فوق توزیع وجود دارد که هر یک دارای ۱ الی ۳ ترانس می‌باشند و حداکثر بار آنها طیفی از ۹ تا ۲۹۰ مگاوات را شامل می‌گردد.

مشخصات پستهای انتقال و فوق توزیع شهرستان یزد (تا پایان سال ۱۳۷۸)

سال بهره‌برداری	حداکثر بار به ظرفیت ۱ درصد	حداکثر بار مگاوات	ظرفیت		قدرت ترانس	حداکثر قدرت مگاوات آمپر	نسبت تبدیل کیولت	نام پست
			مگاوات	مگاوات آمپر				
۱۳۶۵	۸۰/۵	۲۹۰	۳۶۰	۴۰۰	۲	۲۰۰	۴۰۰/۶۳	۴۰۰ کیلوولت یزد ۱
۱۳۷۶	۲۰/۸	۱۱۱	۳۶۰	۴۰۰	۲	۲۰۰	۴۰۰/۲۲۰	۴۰۰ کیلوولت یزد ۲
۱۳۷۷	۲۲	۵۰	۲۲۵	۲۵۰	۲	۱۲۵	۲۳۰/۲۰	۲۳۰ کیلوولت چادرمو
۱۳۵۲	۲۳/۳	۹	۲۷	۳۰	۲	۱۵	۱۳۲/۲۰	۱۳۲ کیلوولت یزد
۱۳۶۲	۷۲	۲۶	۳۶	۴۰	۱	۴۰	۱۳۲/۶۳	
۱۳۵۶	۴۷	۱۹	۴۰/۵	۴۵	۳	۱۵	۶۳/۲۰	شمال
۱۳۶۲	۹۹	۴۰	۴۰/۵	۴۵	۲	۲۲/۵	۶۳/۲۰	شرق
۱۳۷۶	۴۴/۵	۱۲	۲۷	۳۰	۱	۳۰	۶۳/۲۰	
۱۳۶۲	۸۶	۲۵	۴۰/۵	۴۵	۲	۲۲/۵	۶۳/۲۰	غرب
۱۳۶۷	۶۸/۵	۲۷	۵۴	۶۰	۲	۳۰	۶۳/۲۰	جنوب
۱۳۶۸	۵۴	۲۹	۵۴	۶۰	۲	۳۰	۶۳/۲۰	امام شهر
۱۳۷۱	۳۱	۱۶/۸	۵۴	۶۰	۲	۳۰	۶۳/۲۰	شهرک صنعتی

مأخذ: شرکت توزیع برق استان یزد- ۱۳۷۹

شبكة توزيع و انتقال برق منطقة ابي سفيان (وتحت موجوده واور هست اجرا)

نوع	نمونه	توضیح
خط انتقال		خط انتقال ۲۲۰ کیلو وات
خط انتقال		خط انتقال ۱۳۲ کیلو وات
خط انتقال		خط انتقال ۶۶ کیلو وات
محطة		محطة ۲۲۰-۱۳۲ کیلو وات
محطة		محطة ۱۳۲-۶۶ کیلو وات
محطة		محطة ۶۶-۲۰ کیلو وات
محطة		محطة ۲۰-۱۰ کیلو وات
محطة		محطة ۱۰-۵ کیلو وات
محطة		محطة ۵-۳ کیلو وات
محطة		محطة ۳-۱ کیلو وات
محطة		محطة ۱ کیلو وات
محطة		محطة ۰.۵ کیلو وات
محطة		محطة ۰.۲ کیلو وات

موسسه تحقیقات و طراحی برق
تهران

 سازمان سنجش و طراحی برق
 طرح جامع شهرستان
 شبکه توزیع و انتقال برق
 شماره: ۱۱۳۰۰
 تاریخ: ۱۳۸۱

شبکه توزیع و انتقال برق
 ۶-۴۴-۶۸/۶۸۲۲۵۰

۲-۴-۵- خطوط انتقال و فوق توزیع

بر اساس گزارش دریافتی از شرکت توزیع برق استان یزد، تعداد خطوط انتقال و فوق توزیع در سطح شهرستان یزد تا پایان سال ۱۳۷۸، ۱۲ خط می‌باشد که مشخصات هر یک از خطوط مذکور در جدول زیر می‌آید:

مشخصات خطوط انتقال و فوق توزیع شهرستان یزد (تا پایان سال ۱۳۷۸)

سال بهره‌برداری	نام هادی	تعداد باندد	تعداد مدار	طول مدار (کیلومتر مدار)	طول مسیر (کیلومتر مدار)	نام خط
۱۳۶۲	مارتین	۳	۱	۴۰	۴۰	KV ۴۰۰ یزد ۲ - یزد ۱
۱۳۷۷	کاناری	۱	۲	۳۳۰	۱۶۵	KV ۲۳۰ یزد ۲ - چادرملو
۱۳۷۸	کاناری	۱	۲	۳	۱/۵	KV ۲۳۰ نیروگاه خورشیدی - یزد ۲
۱۳۷۸	کاناری	۱	۲	۱۰۰	۵۰	KV ۲۳۰ اردکان - یزد ۲
۱۳۶۲	ولف	۱	۲	۲۲	۱۱	KV ۶۳ شرق - شمال ۱
۱۳۶۲	ولف	۱	۲	۴۴	۲۲	KV ۶۳ یزد ۱ - شرق
۱۳۶۲	ولف	۱	۲	۱۸/۴	۹/۲	KV ۶۳ یزد ۱ - غرب
۱۳۶۷	لینکس	۱	۲	۳۱	۱۵/۵	KV ۶۳ شمال ۲ - غرب
۱۳۶۸	کابل	۱	۲	۸	۴	KV ۶۳ شمال ۱ - امام شهر
۱۳۶۸	لینکس	۱	۲	۰/۶	۰/۳	KV ۶۳ یزد ۱ - جنوب
۱۳۷۱	لینکس	۱	۲	۳/۴	۱/۷	KV ۶۳ تی‌اف دروازه قران - شهرک صنعتی
۱۳۷۸	لینکس	۱	۲	۳	۱/۵	KV ۶۳ نیروگاه خورشیدی - یزد

مأخذ: شرکت توزیع برق استان یزد - ۱۳۷۹

خط عمده انتقال نیروی برق شهرستان یزد، خط انتقال ۴۰۰ کیلوولت بندرعباس - سیرجان - تیران (اصفهان) است که قسمت عمده شهرستان یزد را قطع می‌کند. قطعه تیران - یزد ۳۶۹ کیلومتر و یک مداره با سه پاندول است، که در سال ۱۳۶۲ مورد بهره‌برداری قرار گرفته است. قطعه سیرجان - یزد ۳۶۹ کیلومتر و یک مداره با سه پاندول است که از سال ۱۳۶۴ مورد بهره‌برداری قرار دارد.

خط انتقال نیروی برق ۱۳۲ کیلوولتی زرنند - بافق - یزد اولین خط انتقالی است که در شهرستان یزد در ارتباط با عملیات استخراج معادن بافق کشیده شد و هدایت نیروی برق تولید شده نیروگاه تجاری زرنند در منطقه را میسر ساخت. این خط شامل یک خط یک مداره از زرنند تا سه راهی بافق به طول ۱۴۲

www.telegram.me/RegionalPlanning

کیلومتر، یک خط از سه راهی بافق تا بافق به طول ۱۹ کیلومتر و همچنین یک خط از سه راهی بافق تا یزد به طول ۱۲۱ کیلومتر می‌گردد. با توجه به محدودیت تولید انرژی در منطقه، این خط همواره اهمیت ویژه‌ای در برآوردن تقاضای منطقه ایفا کرده است.

۳-۴-۵-۲- تأسیسات تولید

مولدهای تولید انرژی در شهرستان یزد از نوع گازی و دیزلی بالغ بر ۱۱ دستگاه می‌شود. قدرت اسمی این نیروگاه‌ها برابر ۱۱۶ مگاوات و قدرت بهره‌برداری آنها برابر ۷۷/۵ مگاوات می‌باشد. مقدار تولید انرژی در نیروگاههای گازی و دیزلی شهرستان در سال ۱۳۷۱ جمعاً معادل ۳۵۶۵ مگاوات ساعت بوده است. از این مقدار ۴۹۵۳۵ مگاوات ساعت (۹۲/۵ درصد از کل) سهم تولید مولدهای گازی و ۴۰۳۰ مگاوات ساعت (۷/۵ درصد از کل) سهم تولید مولدهای دیزلی می‌باشد. به طور کلی نظر به آنکه برق شبکه سراسری ارزان‌تر و مقرون به صرفه‌تر است، از مولدهای داخل شهرستان کمتر استفاده می‌شود. با این وجود در صورت اختلال در شبکه سراسری، مولدهای موجود تکافوی انرژی مورد نیاز را نمی‌کنند.

۶-۲- موقعیت و خصوصیات مناطق و آثار باستانی

کتب تاریخی موجود بنای یزد را به دوران ساسانیان و یا کمی آن سوتر به دوران اسکندر مقدونی نسبت می‌دهند، و البته درباره انتساب شهر به دوره ساسانیان، نام شهر نیز ظن نویسندگان را تقویت می‌کند، اما شواهد باستانشناسی وجود کانون‌های زیستگاهی ماقبل تاریخ را در دشت یزد ثابت می‌کند. با توجه به مطالعات زمین‌شناختی، در مجموع چهار ناحیه، مهریز و فهرج، یزد، رستاق و میبد و اردکان به عنوان نخستین کانون‌های زراعت و شهرنشینی به حساب می‌آیند، و وجود بقایای فسیلی این قدمت را تأیید می‌کند.

در ارتفاعات ۲۵۰۰ متری شیرکوه و نزدیک پناهگاه معروف این قله ابزار و ادواتی سنگی یافت شده است. قدمت این ابزار و مشخصات ظاهری آن به عصر حجر می‌رسد. لیکن مهم‌ترین آثار پیش تاریخی منطقه یزد، مربوط به سنگ‌نگاره‌های کوه ارنان است که برخی قدمت آن را تا عصر نوسنگی پیش می‌برند، و تاریخ آن را مابین ۱۰ تا ۱۲ هزار سال پیش تخمین می‌زنند. برخی نیز قدیمی‌ترین نگاره‌های آن را متعلق به عصر آهن می‌دانند. نقوش شیوه‌پردازی شده (استیلیزه) انسان و حیوان بر دیواره‌های سنگی کوه ارنان، به هر حال نشان از سپیده‌دم تاریخ بشری و وجود عصر شکار در این منطقه دارد. حسین مسرت نوشته است که مناطق همچون مدوار، استهریج، لرفان، مهرپادین، مهریجر، هدش و غیره، هم چنین پیدا شدن خشت‌هایی از دوران ماد (شبه خشت تپه سیلک کاشان) درون معبد آنها، در حوالی چشمه غربال بیز مهریز، که برخی عمر آن را بین چهار تا شش هزار سال می‌دانند، دلایلی بر قدمت این منطقه باستانی است. اشیاء باقی مانده در هرفته و ابنیه‌ای چون تپه قاضی میرجعفر در بافق، شهدای فهرج، نارین قلعه میبد و تپه کنسویه بر این قدمت گواهی می‌دهند. عناصر مادی، معنوی و فرهنگی موجود در استان یزد، مجموعه‌ای کامل را برای بررسی تاریخ فراهم نموده است. یک مجموعه کامل برای این که ببینند که یک جامعه در مسیر تکوینی خود، در طی چندین سال، چگونه زیسته و چه آثار و مانده‌هایی از خود به جای گذاشته و چه خدمات‌هایی به دانش، فرهنگ معاصر و هنر اسلامی، ملی و جهانی نموده و بالاتر از همه این که چگونه در دل یکی از وحشتناک‌ترین مناطق کویری جهان، فرهنگی این چنین دیرپا شکل گرفته و پویایی راه یافته است. صدها دژ، کاخ، سنگ نگاره، مسجد، آب‌انبار، بازار، ساباط، زیارتگاه، کاروانسرا، آرامگاه، خانه‌ها با بادگیرها، ده‌ها مکان مقدس تاریخی زرتشتی، وجود دارد، نگاهی به سیاهه زیر اثبات این مدعاست. در گوشه و کنار این سرزمین

۱-۶-۲- آثار تاریخی

مسجدها: مسجد جامع یزد، مسجد ابوالمعالی، مسجد شاه‌تھماسب، مسجد ریگ یزد، مسجد فرط، مسجد حظیره، مسجد سرپلک، مسجد پیرحسین، مسجد ملا اسماعیل، مسجد شاه عبدالقیوم، مسجد

www.telegram.me/RegionalPlanning

بیاق‌خان، مسجد چهارمنار، مسجد جامع اهرستان، مصلی یزد، مسجد پشت باغ، مناره مسجد نظامیه، مسجد جامع مهرآباد، مسجد جامع ابرقو، مسجد بیرون ابرقو، مسجد جامع بافق، مسجد جامع ابرندآباد، مسجد جامع فیروز آباد، مسجد جامع خرائق، مسجد جامع بفرویه، مسجد جامع عقدا، مسجد جاح محمد سعیدا، مسجد زردک، مسجد جامع اردکان، مسجد جامع مهریز، مسجد جامع فهرج، مسجد جامع عزآباد صدوق، مسجد جامع ندوشن، مسجد امیرالمومنین (سرده)، مسجد جامع مهرپادین، قدمگاه فراشاه، کنیسه ملاآقابا.

امامزاده‌ها : امامزاده جعفر یزد (ع)، امامزاده عبدالله بافق (ع)، امامزاده سیدنورالدین (ع)، امامزاده حسین ابن موسی (ع)، امامزاده سیدمحمد عقدا (ع).

بقعه‌ها : بقعه سید گل سرخ، بقعه دوازده امام، بقعه شیخ محمد خانقاه، بقعه شیخ احمد و شیخ محمد فهادان، گنبد عالی ابرقو، آرامگاه سپهسالار، بقعه مجموعه زنگیان.

زیارتگاه‌های زرتشتیان : پیر هریشت، آتشکده زرتشتیان، چک‌چک، پیر نارسون، پیرنارکی، پارس‌بانو. دخمه زرتشتیان

تأسیسات حکومتی : مجموعه بازارهای قدیمی یزد، بازار تبریزیان، بازار دروازه مهریز، بازار زرگری. پل آبرو (خرائق).

قلعه‌ها : نارین قلعه، قلعه مهرجرد، قلعه ابرندآباد، قلعه رباط ابرکوه، قلعه شواز، قلعه مروست، قلعه رحمت‌آباد، قلعه پهلوان بادی.

برج‌ها : برج و باروی قدیمی یزد، برج ارچنان، برج پاکنده، برج خواجه نعمت. کاروانسراها : کاروانسرای شمش، کاروانسرای زین‌الدین، کاروانسرای علی‌آباد، رباط خرگوشی، کاروانسرای رشتی عقدا، رباطنو سریزد، مهریز، رباط کهنه سریزد، کاروانسرای خرائق.

آب انبارها : آب‌انبار گلشن، آب‌انبار شش بادگیری، آب‌انبار میان راهی مسیر چک‌چک، آب‌انبار وزیر، آب‌انبار وقت و ساعت.

آسیاب‌ها : آسیاب رستاق، آسیاب دوسنگی بیابان محمدآباد میبد، آسیاب اشکذر، آسیاب آبی تفت. **یخچال‌ها :** یخچال میبد، یخچال ابرقو

بناهای تاریخی : مجموعه‌های تاریخی، مجموعه امیرچقماق، مجموعه سهل‌بن علی، مجموعه مارکار، مجموعه خیرآباد، مجموعه حسینیان، مجموعه شهاب‌الدین قاسم، مجموعه حجت‌آباد وزیر، مجموعه شیخداد، مجموعه امام (شاه‌ولی) تفت، مجموعه شهدای فهرج، مجموعه مصلی عتیق، مجموعه خان، مجموعه سرحوض، مجموعه ناظم‌التجار، مجموعه (خانقاه) بیداخوید، مجموعه سلطان بندرآباد (خانقاه بندرآباد)

خانه‌های تاریخی : خانه امیدسالار، خانه تقدیری، خانه آقازاده ابرقو، خانه امامزاده‌ای، خانه موید

www.telegram.me/RegionalPlanning

علایی، خانه لاری‌ها، خانه رسولیان، خانه نواب صفوی، خانه کلاهدوزها، خانه محمودی، خانه ملک‌زاده،
خانه اربابی، خانه صراف‌زاده، خانه مرتاض.

مدرسه‌های تاریخی: مدرسه شاه کمالیه، مدرسه ضیاییه، مدرسه امام خمینی (ره)، دبستان
خسروی، دبیرستان کیخسروی، مدرسه بدر، دبستان مهر نرسی آباد، مدرسه ایرانشهر، مدرسه رستمی
مریم‌آباد.

سایر بناهای تاریخی: مریضخانه مرسلین، ساختمان سابق استانداری

باغ‌های تاریخی: باغ دولت‌آباد، باغ‌خان، باغ نمیر، باغ پهلوان‌پور

۲-۶-۲- جاذبه‌های طبیعی

روستاهای تاریخی، غارهای تاریخی، بیلاق‌ها، مناطق حفاظت شده، حیات وحش.

۳-۶-۲- موزه‌ها و مراکز فرهنگی دیگر

موزه آیینه و روشنایی یزد، موزه مردم‌شناسی مهریز، موزه آب یزد، موزه علوم طبیعی یزد، موزه
پلاس میبد، کتابخانه وزیری، کتابخانه شرف‌الدین علی.

www.telegram.me/RegionalPlanning

۷-۲- خصوصیات تاریخی، فرهنگی، اجتماعی

۱-۷-۲- یزد در گذر زمان

یزد در دوره پیش از اسلام

استان یزد از سرزمین‌های کهن و تاریخی ایران زمین است. در بعضی از منابع، بنای اولیه برخی از شهرستان‌های این استان چون «میبد» را به سلیمان پیغمبر، «یزد» را به ضحاک و اسکندر مقدونی و «ابركوه» را به ابراهیم پیامبر نسبت داده‌اند. این بیانگر قدمت و دیرینگی پیشینه تاریخی و فرهنگ سرزمین و مردم این دیار است. مجموعه آثار باستانی پراکنده موجود در این استان نیز، به سهم خود مبین این پیشینه تاریخی است. آثاری چون دست‌افزارهای سنگی به دست آمده در دره‌های شیرکوه، نگاره‌های روی تخته سنگ کوه ارنان، تکه‌سفال‌های منقوش نارین قلعه میبد - متعلق به دوره ایلامی، غارهای استان و آثار معماری و شهرسازی باستانی و ... نشان می‌دهد مدنیت یزد، در چهار کانون باستانی «مهریز و فهرج»، «یزد»، «رستاق و میبد» و «اردکان» متمرکز بود. پژوهشگران این منطقه را که در مسیر شاهراه‌های باستانی «ری، کرمان» و «پارس، خراسان» قرار داشت، جزء سرزمین‌های دوردست مادها شمرده‌اند. این منطقه در نیمه هزاره نخست پیش از میلاد، در سرنوشت سیاسی اتحادیه‌های قبایل ماد سهم به‌سزایی داشت. در آن موقع، یزد در یک چهار راه منطقه‌ای قرار داشت و نقش مرزبانی ایالت‌ها و نگهبانی راه‌های بسیاری را که به چهارسوی ایران می‌رفت، ایفا می‌کرد. بی‌گمان منطقه یزد در دوران هخامنشی دارای راه‌های بزرگ و نیز تأسیسات راهداری و مراکز پستی و چاپاری بود. زیرا، علاوه بر راه‌های شناخته شده باستانی، راه‌های دیگری را از روی مدارک پیشین باز یافته‌اند که در آن روزگار، به مراکز اقتصادی و فرهنگی ایران باستان می‌پیوست. منطقه یزد در دوره ساسانی به ویژه در روزگار «قباد انوشیروان» و «یزدگرد اول» از جایگاه اجتماعی و اقتصادی ویژه‌ای برخوردار و به عمران و آبادی آن توجه بسیار شده بود.

علاوه بر این، وجود پاره‌ای از یادمان‌های کهن دینی در این منطقه، نشان می‌دهد که پیش از فراگیر شدن آیین «نوزرتشتی» ساسانی در این منطقه، ادیان باستانی ایرانی دیگری در این سرزمین رواج داشته است. از این میان می‌توان به آیین‌های «مهرپرستی» و «نیایش آناهیتا» اشاره کرد. همچنین برخی دیگر از نمادهای باستانی، به ویژه چند نیایشگاه کهن «الهه آناهیتا» مانند «پارس بانو»، «پیر سبز»، «پیر نارکی» و در این مناطق پایدار بوده، نشانگر این مطلب است.

از دیگر نشانه‌های گویا و مبین تاریخ دیرین یزد، «سر و پنج هزار ساله» ابرکوه، کشف آثار تمدن‌های ماقبل تاریخ در «غربالیز» مهریز و کشف سکه‌هایی مربوط به زمان «پوران‌دخت ساسانی» است که در میبد ضرب شده‌اند.

یزد در دوره اسلامی

سرزمین یزد به دلیل قرار گرفتن در کنار شاهراه اصلی شرق و غرب ایران باستان، در نخستین

www.telegram.me/RegionalPlanning

سده اسلامی به دست مسلمانان افتاد. قبایل عرب به سوی ایران سرازیر شده و گروهی از قبیله‌های «بنی تمیم» و «بنی عامر» در کوی عرب‌های یزد مستقر شدند. هنگامی که «دیلیمان» بر قسمت‌های غرب و جنوب غرب ایران و عراق چیره شدند، جمعی از «علویان» هم به یزد آمدند و در کوی حسینیان سکونت گزیدند. سرشناس‌ترین آن‌ها «امامزاده سیدجعفر» است. او در این شهر درگذشت و قبرش از دیرباز زیارتگاه مردم است.

۲-۷-۲- خصوصیات فرهنگی و اجتماعی منطقه

بخش وسیعی از استان یزد، به ویژه محدوده شمالی آن در منطقه کویری واقع است و بدین لحاظ با محدودیت منابع طبیعی آب و خاک روبرو است، این عوامل در ساختار فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی منطقه به شدت دخالت داشته و تعیین‌کننده، محدوده، نوع روابط اجتماعی، نوع معیشت و الگوی زیست بوده است. به عبارتی محدودیت آب و خاک، در عدم رونق، فعالیت‌های کشاورزی و تضعیف الگوی زیست روستایی دخالت دانسته‌اند، در گذشته هرچند محدودیت آب، یا انتقال آب توسط کاریزها به منطقه تا حدودی تعدیل می‌گشت، ولی به طور کلی آبادی‌ها اگرچه بزرگ ظرفیت چندان برای نگهداشت جمعیت را نداشته و منطقه از ادوار کهن همواره با انتقال مازاد جمعیت روستایی به سوی نقاط شهری داخل و خارج استان روبرو بوده است. شاید از این روست که نظام شهری در این پهنه در مقایسه با بسیاری از مناطق کشور زودتر پدید آمده و شهرها از ساختار قوی شهری به لحاظ اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی برخوردار بوده‌اند. وجود شهرهای کهنسالی چون میبد، ابرکوه، مهریز، (اهرستان)، اشکذر و غیره نشانه‌ای از قدمت بهزیستی، در این پهنه است. تفوق زندگی شهرنشینی و آبادانی در منطقه موجب گسترده‌گی روابط اجتماعی و فرهنگی منطقه شد و تمدنی پربار بوجود آورد، نخستین تمدن کاریزی در آغاز هزاره سوم پیش از میلاد در جلگه‌های یزد تکوین یافت، و به برکت آن مراکز متعدد و آباد پدید آمدند که از نظر دینی و فرهنگی مکانهای پاک و مقدس بودند و در ادوار قبل از اسلام زیارتگاه و پرستشگاه مردمی شدند که از اقصی نقاط ایران زمین به آن نقاط روی می‌آوردند. در دوران بعد از اسلام نیز آبادانی در منطقه ادامه داشت و در عصر سلجوقیان عمران و آبادانی رونق گرفت، کاریزهای متعددی احداث شد و راه‌ها امن گشت، تجارت رونق گرفت و انباشت حاصل از آن به سوی ایجاد صنعت از طریق تولید منسوجات پی‌ریزی شد. بعد از حمله مغول که دوران پسرفت اقتصادی اجتماعی ایران بوده است، مجدداً حیات اقتصادی، اجتماعی رونق یافت، در این روزگار شهر یزد توسعه یافت، رونق اقتصادی اجتماعی با افت و خیزهایی در منطقه در تأثیر و همسو با نظام اقتصادی کشور ادامه یافت. بدین ترتیب تفوق الگوی زیست شهری نشأت گرفته از وضعیت طبیعی و اقلیمی منطقه، سابقه‌ای کهنسال دارد و تجمع و تمرکز جمعیت در این نقاط خود موجب پیچیدگی و گسترش روابط اجتماعی، فرهنگی و نظام اقتصادی و تقویت نظام شهری در منطقه بوده است.

۸-۲- مشخصات جمعیتی حوزه نفوذ شهر یزد

بخش مرکزی شهرستان یزد که به عنوان آستانه اول یا حوزه نفوذ مستقیم شهر یزد معرفی شده است. شامل محدوده‌ای به مساحت ۱۶۱۲ کیلومترمربع است که اطراف شهر یزد را پوشش می‌دهد. این حوزه شامل محدوده دو دهستان فجر و فهرج است که بر مبنای داده‌های سرشماری عمومی ۱۳۷۵ شامل ۶۵ آبادی مسکونی است که در مجموع دارای ۲۴۶۲۲ نفر جمعیت می‌باشند. به جزء چند آبادی بزرگ و پرجمعیت که در حاشیه شهر یزد قرار گرفته و همگی وابستگی فراوان به شهر یزد (برای نیازهای آموزشی، درمانی و خرید روزانه) دارند، غالب این آبادی‌ها مکانها و واحدهای اقتصادی مربوط به شهر یزد می‌باشند و در خارج از محدوده خدماتی شهر قرار گرفته‌اند. این آبادیها جدیدالاحداث بوده و سابقه سکونت در آنها نسبتاً جدید است. روستاهای بزرگ حوزه نفوذ به شدت تحت جریان پدیده شهری شدن یا ادغام در شهر یزد قرار دارند. در فاصله سرشماریهای ۷۵-۱۳۶۵ با احداث ۲ شهر شاهدیه و حمیدیا که در قسمتهای شمالی و جنوبی شهر یزد و همجوار با آن قرار دارند تعداد هفت روستاهای قدیمی این محدوده با هم جمع و محدوده شهرهای مذکور را بوجود آورده‌اند. شاهدیه که اراضی حدفاصل بین شهر یزد زارچ را در محدوده شمالی حوزه نفوذ فرامی‌گیرد از تجمیع ۳ فقره روستای قدیمی واقع در این محدوده به اسامی نصرت آباد - گرد فرامرز - ابرندآباد بوجود آمده است. میانگین رشد سالانه جمعیت در این محدوده در فاصله سالهای ۷۵-۱۳۶۵ برابر ۲/۳ درصد بوده است. مشاهده می‌شود روندهای رشد بالای جمعیتی که در دهه اول وجود داشته است و نمایشگر رشد شهرنشینی حاشیه‌ای در این محدوده بوده است در دهه بعد تعدیل شده و از ۴/۱ درصد به ۲/۳ تقلیل یافته است. شهر حمیدیا نیز که در همسایگی جنوبی شهر یزد و چسبیده به آن قرار دارد از تجمیع ۴ روستای واقع در حوزه نفوذ در ابتدای دهه ۷۰ بوجود آمده است و می‌توان گفت پدیده گرایش شدید به شهری شدن روستاهای حوزه نفوذ شهر یزد را آشکار می‌سازد. جمعیت‌پذیری محدوده حمیدیا به مراتب بیشتر از شاهدیه است و طی دوره بیست ساله با رشد شتابان ۷/۹ درصد افزایش جمعیت داشته است که نمایشگر استمرار شرایط مهاجرپذیری فراوان در این محدوده است. طی سالهای یاد شده پدیده ادغام روستاها در شهر یزد هم به طور فراوان حادث شده است. مناطق روستایی که در دهه سالهای ۷۵-۱۳۶۵ به شهر یزد وصل و در آن تجمیع شده‌اند شامل روستاهای زیر است. بعد از سرشماری ۱۳۷۵ نیز استمرار روند به خوبی مشاهده می‌شود و مطابق برداشتهای مشاور ۲ آبادی همسایه شرقی شهر یزد به نامهای عیش آباد و خیرآباد به شهر یزد چسبیده و در آن ادغام شده‌اند. آبادیهای مذکور که در شمار آبادیهای بزرگ محدوده حوزه نفوذ شهر یزد شناخته می‌شوند طی دهه سالهای ۷۵-۱۳۶۵ از ۴۷۸ نفر به ۶۷۳۲ نفر بالغ گردیده و سالانه ۲/۵ درصد رشد جمعیت داشته‌اند به این ترتیب باید گفت تحولات جمعیتی و پدیده شهر شدن روستاهای حوزه نفوذ با شتاب فراوان ادامه دارد که در حقیقت تحت تأثیر فراوان تحولات جمعیتی و نیازهای گسترش و توسعه شهر یزد می‌باشند. روستاهای باقیمانده در محدوده حوزه نفوذ را می‌توان در دو گروه عمده زیر دسته‌بندی کرد. ۱- روستاهای بزرگ و پرجمعیت که شمار اندکی دارند و به علت بعد مسافت و وجود فاصله نسبت به لبه‌های شهر یزد در معرض ادغام و تجمیع با سطوح شهری قرار ندارند ولی سکنه آنها در شمار جمعیت شهر می‌باشند و

آمد و رفت روزانه با شهر دارند. ۲- روستاهای کوچک و کم جمعیت که در واقع فقط یک مرکز سکونتی کوچک می‌باشند و فاقد امکانات و تأسیسات مستقل برای زندگی می‌باشند و اغلب یک واحد اقتصادی وابسته به شهر را تشکیل می‌دهند که فراوانی بیشتری از گروه اول دارند. مانند کوره‌های آجرپزی - چاه آب واحدهای تولیدی - باغ یا مزرعه که در سراسر حوزه نفوذ پراکنده هستند

۹-۲- خصوصیات اقتصادی (میزان تولید و وضع اشتغال در بخش های مختلف اقتصادی استعدادها و امکانات بالقوه و ...)

در یک چشم‌انداز کلی باید گفت حوزه نفوذ شهر یزد پهنه‌ای است که واحدهای اقتصادی و تولیدی سرریز شهر یزد را در خود پناه داده است. به جز محدوده‌های کوچکی از قسمت‌های شرقی و جنوبی حوزه نفوذ که دارای سطوح کشاورزی قابل توجهی بوده و در کنار روستاهای این قسمت قرار گرفته است، در سایر اراضی حوزه نفوذ واحدهای تولید صنعتی استقرار یافته‌اند. اراضی شمالی و شرقی حوزه نفوذ در قلمرو کوره‌های آجرپزی است و سطوح وسیعی از این محدوده را خاک برداریها و ضایعات آجرسازی‌ها فرا گرفته است که نیازمند ساماندهی و برنامه‌ریزی ویژه می‌باشد. بیشتر از ۳۰ واحد کارگاه آجرسازی در این محدوده وجود دارد که تولید وسیع آجرهای یزد را برعهده دارند. قسمت های غربی محدوده حوزه نفوذ نیز در اختیار شهرک های صنعتی مستقر در این محدوده است که در سالهای اخیر با گسترش فراوان روبرو بوده است. این محدوده‌ها را خطوط راه آهن به صورت مرزهای مشخص از یکدیگر جدا کرده و برای تعریف کاربریها حدود معینی را ارائه می‌دهد. قسمت های جنوبی محدوده حوزه نفوذ نیز اغلب اراضی نظامی است که به استقرار پادگان شهید بهشتی و سایر منطقه های نظامی استان اختصاص یافته است. حریم های حفاظتی جاده‌ها و راه‌آهن کاربریهای متفاوت را از هم جدا می‌سازد. یک نکته اساسی که در اینجا بیان آن ضرورت دارد هم مرز بودن حوزه‌های نفوذ شهرهای همسایه یزد تفت، ندوشن، اشکذر، زارچ، مهریز و بافق با شهر یزد است که حوزه‌های نفوذ هر کدام را به صورت موزائیکی در کنارهم قرار داده و می‌توان گفت تمام سطح شهرستانهای همجوار را پوشش می‌دهد. به همین جهت معرفی وضع اقتصادی حوزه نفوذ نیازمند بررسی سطح وسیعی از این منطقه است که با تعریف حوزه نفوذ تطبیق نمی‌کند و ضرورت دارد با تعریف جدیدی همچون آستانه‌های مختلف حوزه نفوذ و یا مجموعه شهری مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. مجموع واحدهای یاد شده به خوبی سیمای اقتصادی حوزه نفوذ شهر یزد و وابستگی فراوان آن را به این شهر نمایش می‌دهد. مطالعات اقتصادی روستاهای واقع در حوزه نفوذ، نشان‌دهنده وضعیت قابل توجه این آبادیها، از نظر شاخصهای اقتصادی است، این ویژگی به دلیل همجواری حوزه نفوذ با شهر یزد، تسلط اقتصاد غیرکشاورزی، غالب بودن فعالیتهای عمده خدماتی در این محدوده می‌باشد که جمگی باعث شکل‌گیری نوع خاصی از الگوی اشتغال شده است، عمده‌ترین تفاوت در این خصوص، وجود نرخ بالای اشتغال در روستاهای واقع در محدوده است. به طوری که براساس آخرین سرشماری رسمی کشور (۱۳۷۵) جمعاً ۷۵۷۴۰ شغل با جمعیت ۱۶۳۴۶ نفر محاسبه شده است. این نسبت نشان‌دهنده نرخ عمومی فعالیت معادل ۴۶ درصد است که از ضریب بالای اشتغال در روستاهای حوزه نفوذ حکایت دارد، مضافاً بر اینکه نرخ بار تکفل ناخالص را به کمتر از ۳ رسانده است، دسترسی به مشاغل خدماتی، صنعتی واقع در شهر و منطقه شهری یزد، قرارگیری عمده سبک‌تنگاها در حاشیه محور اصلی بشکه ترانزیت ملی کشور و همچنین واقع شدن- آبادیها در کانون تحولات صناعی استان یزد، همگی باعث افزایش ضریب اشتغال در سطح روستاهای حوزه نفوذ شده است و با توجه به امکان گسترش فعالیتهای اشتغال‌زا در سطح منطقه، دورنمای نسبتاً مطلوبی از بهبود شاخصهای اقتصادی را نشان می‌دهد. در صورت بهبود این روند،

معضل مهاجرت به شهر که از جمله عوارض شهرهای بزرگ است در محدوده پیرامونی شهر یزد به حداقل کاهش یافته و در درازمدت به امکان جمعیت در روستاهای حوزه نفوذ منجر خواهد شد.

تحولات اشتغال و جمعیت در روستاهای پرجمعیت حوزه نفوذ

ردیف	آبادی	جمعیت	تعداد شاغلین	نرخ عمومی فعالیت
۱	شحنه	۸۱۳	۲۷۸	٪۳۴
۲	دهتو	۲۵۴۴	۷۵۴	٪۲۹
۳	محمدآباد	۲۴۲۵	۶۸۲	٪۲۸
۴	احمدآباد مشیر	۲۲۴۸	۴۹۰	٪۲۲
۵	اکرم آباد	۲۰۱۰	۷۱۸	٪۳۵
۶	فهرج	۱۷۱۹	۴۳۴	٪۲۵
۷	خویدک	۷۱۶	۱۸۵	٪۲۶
۸	چاهکرمی	۱۶۶۱	۴۲۳	٪۲۵
۹	حسین آباد ریسمانی	۵۵۰	۱۸۰	٪۳۳
۱۰	چاه مدرسی	۵۳۷	۱۲۴	٪۲۳
۱۱	چاه استادان	۴۵۶	۱۱۹	٪۲۶
۱۲	سیدمیرزا	۴۱۵	۱۱۴	٪۲۷
۱۳	عسگریه	۲۵۲	۷۳	٪۲۹
	جمع کل	۱۶۳۴۶	۷۵۷۴	٪۴۶

مأخذ: محاسبات مشاور بر اساس شناسنامه آبادیهای کشور - شهرستان یزد و صندوق. ۱۳۷۵

www.telegram.me/RegionalPlanning
 ۱۰-۲- برنامه های عمرانی ملی ویا منطقه ای در زمینه رشد و توسعه، نحوه استقرار

مراکز جمعیتی و ...)

اعتبارات عمرانی که در محدوده روستاهای حوزه نفوذ مستقیم شهر یزد در سال ۱۳۸۰ در دست اجرا بوده است مطابق گزارش پروژه های عمرانی که از طریق فرمانداری در اختیار مشاور قرار گرفته است شامل ۲۰ پروژه است که در مجموع اعتبارات تخصیص یافته برای آنها در سال ۱۳۸۰ معادل ۲۰۵۳ میلیون ریال بوده است. یادآوری میشود شهرهای شاهدیه و حمیدیا نیز در فهرست پروژه های حوزه نفوذ درج شده است. با توجه به حجم جمعیت ساکن در محدوده حوزه نفوذ که بالغ بر ۲۸ هزار نفر می باشد. سرانه اعتبارات عمرانی سال ۱۳۸۰ به ازای هر نفر برابر ۷۳/۳ هزار ریال بوده است. یادآوری میشود متوسط اعتبارات سرانه عمرانی در جوامع روستایی کشور معادل ۱۲۰ هزار ریال است که در مقایسه با سرانه محدوده حوزه نفوذ، باید گفت اعتبارات مذکور فقط معادل ۶۰ درصد اعتبارات سرانه مغمول در سایر مناطق روستایی کشور را پوشش میدهد. جدول زیر فهرست پروژه های عمرانی و اعتبارات سال ۱۳۸۰ را برای محدوده حوزه نفوذ شهر یزد ارائه می دهد.

اعتبارات عمرانی پروژه های حوزه نفوذ شهر یزد سال ۱۳۸۰

ردیف	نام و شرح پروژه	نحوه اجرا	مبلغ اعتبار (هزار ریال)	محل اجرای پروژه
۱	تکمیل و تجهیز کتابخانه عمومی محمد آباد	پیمانی	۹۰۰۰۰	روستای محمد آباد
۲	اجرای طرح های روستایی	پیمانی	۸۰۰۰۰	روستای خویدک
۳	تکمیل و اصلاح تاسیسات آب آشامیدنی	پیمانی	۱۲۵۰۰۰	شاهدیه
۴	تکمیل و اصلاح تاسیسات آب آشامیدنی	پیمانی	۱۲۵۰۰۰	حمیدیا
۵	مرمت و نگهداری راههای روستایی	امانی	۸۰۰۰۰	روستاهای حوزه نفوذ
۶	روکش آسفالت محور بافق - خویدک	امانی	۲۰۰۰۰	روستای خویدک
۷	تکمیل استخر اردوگاه پرورشی محمد آباد	پیمانی	۲۳۹۰۰۰	روستای محمد آباد
۸	تعمیرات اساسی ۳۲ باب مدرسه ابتدایی	پیمانی	۱۷۵۰۰۰	روستاهای حوزه نفوذ
۹	تعمیرات اساسی ۲۲ باب مدرسه راهنمایی	پیمانی	۱۲۵۰۰۰	روستاهای حوزه نفوذ
۱۰	تعمیرات اساسی ۱۴ باب مدرسه متوسطه	پیمانی	۱۰۰۰۰۰	روستاهای حوزه نفوذ
۱۱	دفع فاضلاب و زیاله روستایی	امانی	۳۹۰۰۰	روستاهای حوزه نفوذ
۱۲	تکمیل ورزشگاه فهرج	پیمانی	۲۵۰۰۰	روستای فهرج
۱۳	تامین آب آشامیدنی اکرمیه و اکرم آباد	امانی / پیمانی	۷۰۰۰۰	روستاهای اکرم آباد و اکرمیه
۱۴	زیرسازی و آسفالت راه روستایی ده بید	پیمانی	۱۴۵۰۰۰	روستای ده بید - دهستان فجر
۱۵	روکش آسفالت راه روستایی محمد آباد - سید میرزا	پیمانی	۱۶۰۰۰۰	روستاهای محمد آباد - سید میرزا
۱۶	احیاء قنوات و شبکه آبرسانی دولت آباد	امانی	۱۰۰۰۰۰	روستای دولت آباد
۱۷	تعمیرات شبکه آب آشامیدنی	امانی - پیمانی	۸۰۰۰۰	دهستان محمد آباد
۱۸	تکمیل سیل بند شاهدیه	پیمانی	۵۰۰۰۰	شاهدیه
۱۹	کنترل سیل منصور آباد	پیمانی	۲۵۰۰۰	روستای منصور آباد
۲۰	حفر چاه آب شرب سید میرزا	امانی - پیمانی	۱۰۰۰۰۰	روستای سید میرزا
	جمع	-	۲۰۵۳۰۰۰	-

ماخذ: فرمانداری شهرستان یزد - فهرست اعتبار مصوب و وضعیت پروژه های عمرانی

۱-۱-۳- نام

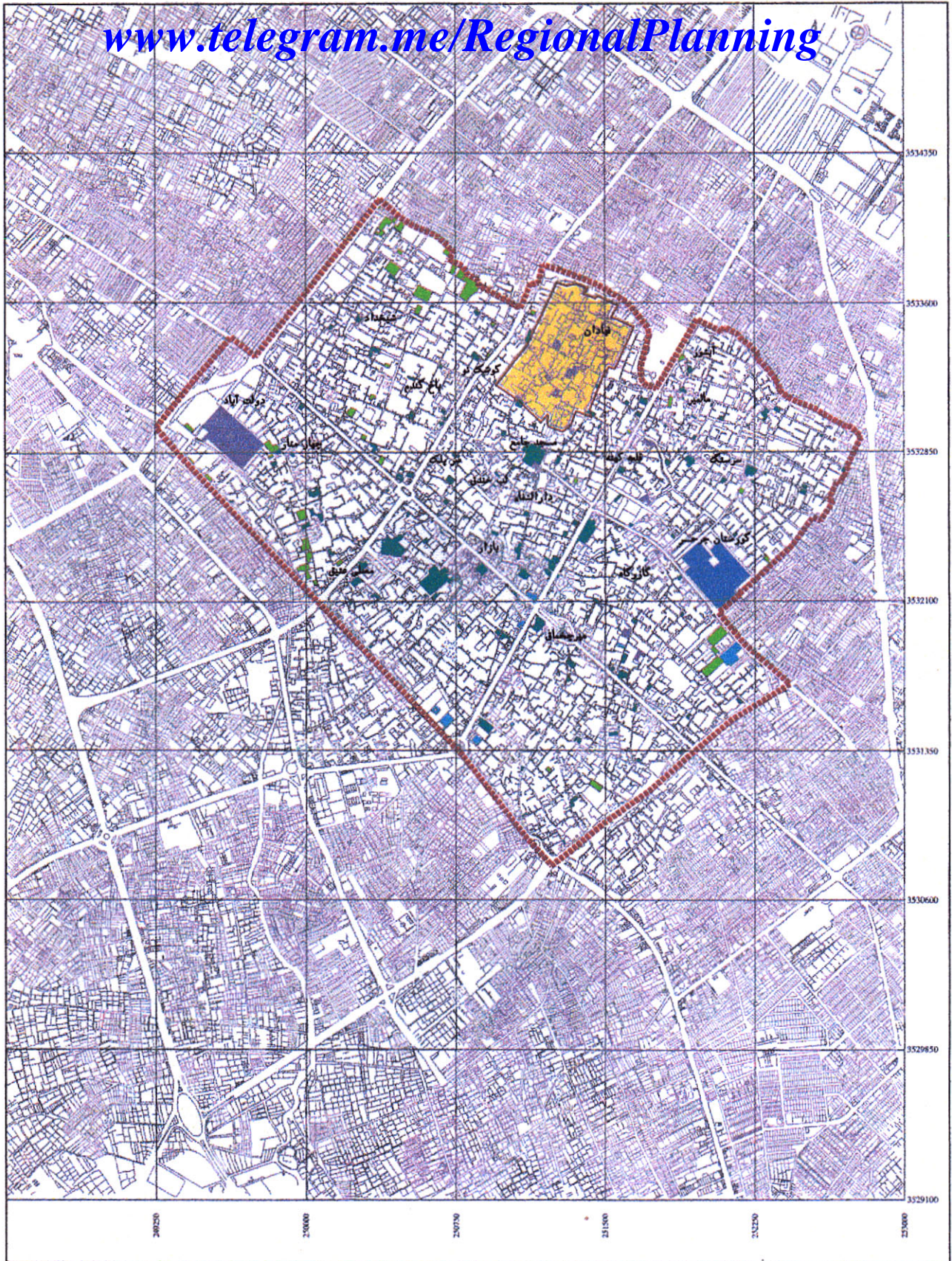
عنوان شهر یزد از ریشه اوستایی Yaz به معنای ستایش شده، اشتقاق یافته و با واژه‌های ایزد، یزدان و یزش هم ریشه است. ایزد در لغت به معنای موجود شایسته ستایش است، و به همین دلیل یزد، یا احتمالاً یزدکرت را می‌توان شهری که یزدان آفریده و یا به ساختن آن فرمان داده است، و کلاً شهری که متعلق به یزدان است و یا شهر مقدس خواند. همین واژه در عنوان شهر دیگری به نام یزد خواست در ولایت فارس نیز مشاهده می‌شود.

یزد از دوران باستان تا کنون به نام‌های گوناگونی خوانده شده است، از جمله: ایستاتیس، ایستاتیس، ایستیخای، ایزاطیخه، ایزددیس، ایزد، یزدان‌گرد، یزدان‌کرت، یزدان‌شهر، شهرایزد، یزد، یزدجی، یسدی، یست، یسن، یکس، یکیس، یزجی - سین، گست، کته، کتنوا، کتویه، کتنویه، کتروا، کت، کته، کهنو، کهشه، گث، گسث. نیز القاب زیر برای آن ذکر شده است: زندان ذوالقرنین، زندان اسکندر، زندان ضحاک، بندخانه سرهنگان داراب و اکابر عجم، آتشکده یزدان، دارالعباده، دارالسیاده، دارالمؤمنین، دارالشیعه، شهر بادگیرها و نگین کویر. اما از این میان، تنها چند عنوان بیش از بقیه ارزش پژوهش تاریخی دارند.

از نام ایستاتیس در ذیل نخستین کتب جغرافیایی نویسندگان مسلمان، اثری به چشم نمی‌خورد. اما جکسن در سفرنامه خویش می‌نویسد: «ظاهراً نام آن به صورت ایستیخای در جغرافیای یونانی بطلمیوس، در زمره شهرهای بیابان کارمانیا ذکر شده است» تنها معنایی که برای ایستاتیس آورده شده، و البته می‌باید با نظر تردید به آن نگریست، قول عبدالحسین آیتی در کتاب تاریخ یزد است. او با احتیاط ایسا - تیس را جایگاه بز کوهی ذکر می‌کند. اما نکته مسلم این است که ایستاتیس به هیچ‌وجه در جایگاه قطعی شهر یزد قرار نداشته، بلکه احتمالاً در مکانی که فرافر (هرفته امروزی) نامیده می‌شد، و یا سریزد در ۳۰ کیلومتری شرق یزد کنونی قرار داشت. برخی نیز بقایای این شهر را در دو فرسنگی شرق فهرج، در زیر ریگ روان معروف به «چل‌ته» مدفون دانسته‌اند.

۲-۱-۳- تاریخ

کتب تاریخی موجود بنای یزد را به دوران ساسانیان و یا کمی آن سوتر به دوران اسکندر مقدونی نسبت می‌دهند، و البته درباره انتساب شهر به دوره ساسانیان، نام شهر نیز ظن نویسندگان را تقویت می‌کند، اما شواهد باستانشناسی وجود کانون‌های زیستگاهی ماقبل تاریخ را در دشت یزد ثابت می‌کند. در ارتفاعات ۳۵۰۰ متری شیرکوه و نزدیک پناهگاه معروف این قله ابزار و ادواتی سنگی یافت شده است. قدمت این ابزار و مشخصات ظاهری آن به عصر حجر می‌رسد. لیکن مهم‌ترین آثار پیش تاریخی منطقه یزد، مربوط به سنگ‌نگاره‌های کوه ارنان است که برخی قدمت آن را تا عصر نوسنگی پیش می‌برند، و تاریخ آن را مابین ۱۰ تا ۱۲ هزار سال پیش تخمین می‌زنند. برخی نیز قدیمی‌ترین نگاره‌های آن را متعلق به عصر آهن I می‌دانند. نقوش شیوه‌پردازی شده (استیلیزه) انسان و حیوان بر دیواره‌های سنگی کوه ارنان، به هرحال نشان از سپیده‌دم تاریخ بشری و وجود عصر شکار در این منطقه دارد. حسین مسرت نوشته است که مناطق همچون مدوار، استهریج، لرفان، مهرپادین، مهریجر، هدش و غیره، همچنین پیدا شدن خشت‌هایی از دوران ماد (شبهه خشت تپه سیلک کاشان) درون معبد آناهیتا، در

سازمان مسکن و شهرسازی استان اصفهان
معاونت طرح جامع شهر اصفهان
مراحل توسعه تاریخی شهر
شماره ۱۱۶۴
تاریخ ۱۳۹۳

محدوده تقریبی شهر در دوره پیش از اسلام

راهنمای
منهلی
اماکن تاریخی
فرهنگی
باغات
کورستان

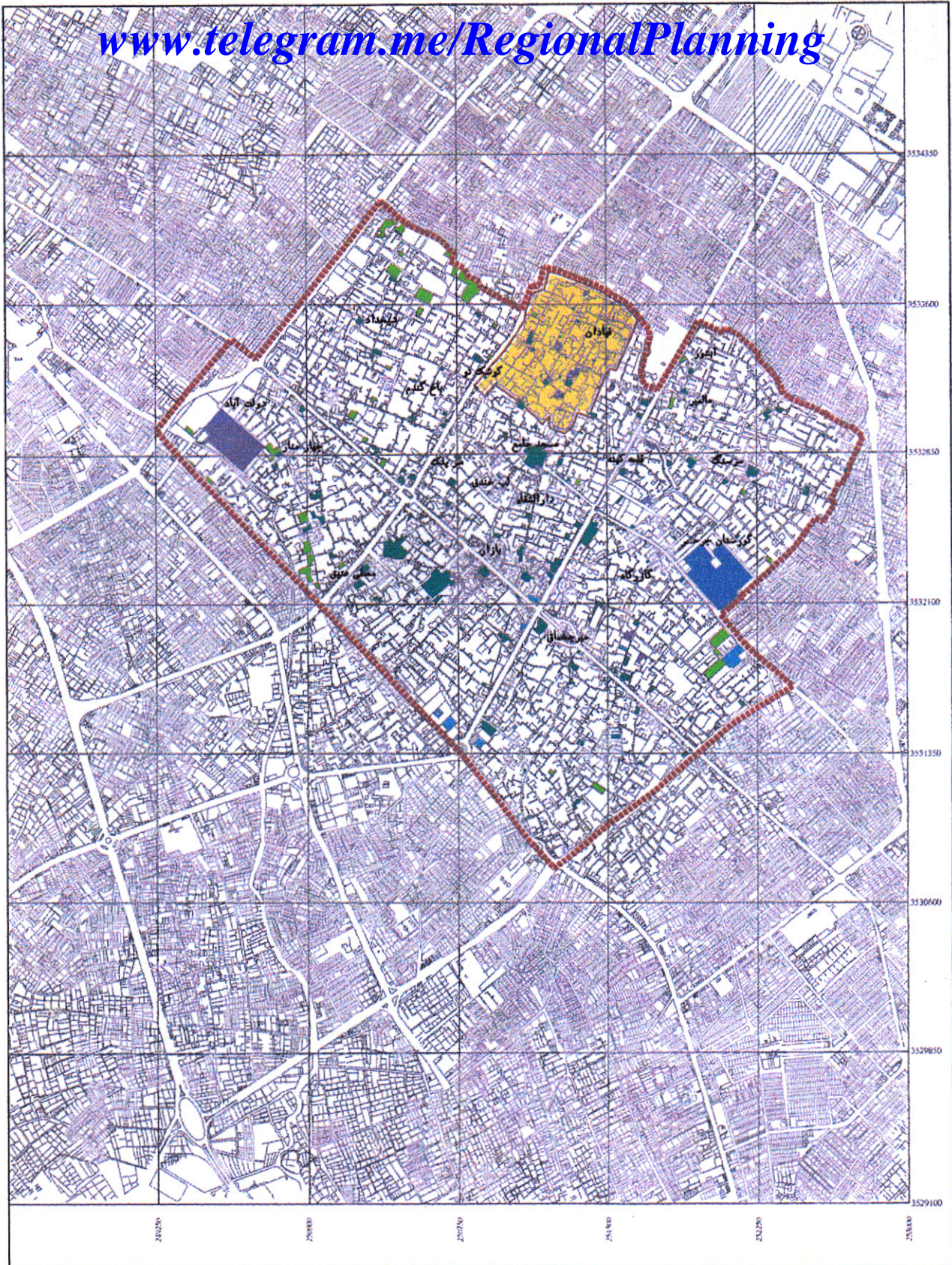
www.telegram.me/RegionalPlanning

حوالی چشمه غربال بیز مهریز، که برخی عمر آن را بین چهار تا شش هزار سال می‌دانند، دلایلی بر قدمت این منطقه باستانی است. اشیاء باقی‌مانده در هرفته و ابنیه‌ای چون تپه قاضی میرجعفر در بافق، شهدای فهرج، نارین قلعه میبد و تپه کستویه بر این قدمت گواهی می‌دهند.

۱-۲-۱-۳- تاریخ یزد پیش از اسلام

در فرافر، در دامنه کوه مهریز، که اکنون هرفته نامیده می‌شود، و در حدود ۲۰ کیلومتری جنوب‌غربی شهر یزد قرار دارد، بقایای تمدنی همچون گورهای باستانی و ظروف شکسته دیده می‌شود. در این مکان حتی آثاری از عصر مفرغ و نوسنگی نیز یافت شده است. این مکان را مورخان جایگاه شهر ایستاتیس باستانی می‌دانند بطلمیوس در ذیل جغرافیای خویش، از این شهر با عنوان ایستیخای در حوالی بیابان کارمانیا (= کرمان) نام برده است. ایستاتیس در منتهی‌الیه قلمرو حکومت ماد قرار داشت، اما پس از انقراض این دولت به دست کوروش هخامنشی، این ایالت به حکومت هخامنشی منضم شد. به قولی لویی واندنبرگ هیچ نوع کاوش دقیقی در ناحیه یزد صورت نگرفته، ولی در نزدیک شهر برحسب اتفاق نقش برجسته‌ای از دوران هخامنشی به دست آمده است. این امر نشانگر گسترش قلمرو هخامنشی در منطقه یزد است. پایان کار ایستاتیس به درستی معلوم نیست، اما به ظن قوی شهر بر اثر سیل از میان رفت. با این همه محتمل است که ساکنان شهر ویران شده، پس از آن، در روستاهای اطراف به کار زراعت و کشت مشغول بودند. شاید همین امر، دلیل ایجاد شهری جدید با عنوان یزد در آن حوالی بوده باشد.

گویا در دوره سلوکیان یزد دارای راه‌های معتبر، مؤسسات راهداری و چاپارخانه بود، و مدارک نویافته نیز بر وجود راهی از زابلستان تا یزد در این دوران گواهی می‌دهد، ضمن آن که شاهراه باستانی ری - کرمان نیز در آن دوره از یزد می‌گذشت. برخی روایات افسانه‌ای آغاز شهر را در دوران مابین هخامنشیان و سلوکیان به اسکندر مقدونی نسبت می‌دهند. البته روایت افسانه‌ای دیگر نیز بنای شهر را به عهد پیشدادیان نسبت داده، این سرزمین را مأوای روایت افسانه‌ای دیگر نیز بنای شهر را به عهد پیشدادیان نسبت داده، این سرزمین را مأوای فرشتگانی می‌خواند که به هنگام پرواز زکر یزدان یزدان می‌گفته‌اند. اما چنان که آمد، افسانه بنای شهر به دست اسکندر از همه فراگیرتر است.

 سازمان مهندسی و معماری شهرداری شیراز

 طرح جامع شهر شیراز

 مراحل توسعه تاریخی شهر

 شماره نقشه: ۱۱۴۰۳

راهنما:

 منتهی

 اماکن تاریخی

 فرهنگي

 باغات

 گورستان

محدوده تقریبی شهر در دوره اوایل اسلام

شهر یزد بعد از فتح الفتوح اعراب در نهاوند، به مدت دو ماه مأمن یزدگرد سوم بود، و افسانه‌هایی نیز در باب دفن ساختن گنجینه‌های او در اطراف شهر وجود دارد. عده‌ای از لشکریان مسلمان در تعاقب شاه ساسانی به شهر یزد رسیدند. مسلمین بعد از فرار یزدگرد به دو دسته تقسیم شدند. عده‌ای از طریق طبرس راه خراسان و ماوراءالنهر را در پیش گرفتند و عده‌ای در فهرج اتراق کرده، مردم فهرج، فرافر و خویدک را به قبول اسلام، دادن جزیه و یا جنگ دعوت کردند. مردم این سه روستا شبانه به لشکریان حمله برده، غالب آنان را از دم تیغ گذراندند. برخی مزار شهدای فهرج و مزار تازیان در محله تازیان یزد را مربوط به کشتگان این واقعه می‌دانند. مسلمین در برابر این جسارت، لشکری را به فرماندهی سعیدبن عثمان و قثم بن عباس به یزد فرستاد. اهالی یزد که تاب مقاومت در برابر مسلمانان را در خود نمی‌دیدند، برخی جزیه را پذیرفتند و برخی اسلام آورده، با مسلمین در گوشمالی دادن اهالی سه روستای مذکور همکاری کردند. بدین ترتیب یزد در دوران خلیفه دوم، در دایره سرزمین‌های اسلامی درآمد، و در همین زمان عمر بن مغیره از طرف خلیفه والی شهر گردید. در دوران بنی‌امیه، علاءالدوله طوقی به عمارت یزد رسید. امارت این والی توسط عامل ابومسلم خراسانی، احمد بن محمد زمجی از میان رفت، و سپس از این یزد در میان سلسله‌های ناپایدار محلی مداوماً دست به دست می‌شد. در سال ۲۵۶ هجری. پس از آمدن یعقوب به کرمان، مردم یزد به عنوان خوش‌آمد هدایایی برای او فرستادند، و بدین ترتیب شهر زیر اطاعت صفاریان درآمد. با از میان رفتن سلسله صفاری به دست سامانیان، آرامش یزد از میان نرفت، زیرا هیچ‌یک از امرای سامانی قدم به یزد نگذاشتند. در دوران آل‌بویه، علاءالدوله کالنجار، از سوی علی بن بویه. حاکم یزد شد و در این شهر آبادی‌های بسیار کرد. او پس از بر سر کار آمدن سلجوقیان، امارت اصفهان را واگذاشت، و در برابر درخواست ملک‌شاه سلجوقی، یزد را به عنوان مکانی آرام برای عبادت خود برگزید، و از همین رو شهر از این پس به دارالعباده مشهور گشت. یزد به دلیل موقعیت طبیعی و اقلیمی خود از ادوار باستانی اهمیتی اقتصادی داشت و بر سر راه‌های بازرگانی خاور و باختر قرار می‌گرفت. اهمیت یزد به لحاظ بازرگانی، به‌ویژه با توجه به قرار داشتن آن در ملتقای دو کویر پهناور ایران بسیار حائز اهمیت است. پوردنونه، جهانگرد ایتالیایی، که در قرون وسطی از ایران دیدن کرده بود، می‌نویسد: «یزد سومین شهر خوب ایران است که شاه ایران در کشورش دارد». و ساموئل گرین بنجامین نیز یزد را، در دوران قاجاریان، در کنار چند شهر بزرگ دیگر، به منزله پایتخت نواحی آباد و مشهور آن زمان معرفی می‌کند. چنان‌که گفتیم اهمیت یزد به ویژه، به استقرار آن در سر راه‌های بازرگانی باز می‌گشت. یزد به دلیل قرار گرفتن بر سر دو شاهراه مهم آن زمان، به چهارراهی شباهت داشت. در واقع از همان دوران باستان دو شاهراه ری - کرمان و پارس - خراسان به یزد اهمیتی شگرف بخشیده بودند. از دوران باستان تاکنون یک شاهراه سرزمین ماد بزرگ، در غرب را به کرمان و ایران شرقی پیوند می‌داد. این جاده از دشت یزد عبور می‌کرد. از سوی دیگر جاده باستانی پارس به خراسان، راه مزبور را قطع می‌کرد و به یزد حالتی چهارراهی می‌بخشید.

بی‌تردید عوامل کمی و کیفی (در گذشته و حال) موجب گسترش شهر در یک جهت می‌شوند. در شهر یزد عوامل کمی عبارتند از:

الف - باد:

دو باد عمده در یزد می‌وزد: ۱- بادی با وزش از طرف شمال غرب به نام باد اصفهانی. از این باد جهت خنک کردن ابنیه در فصل گرما استفاده می‌شود. ۲- بادهای نامطبوع شرقی موسوم به باد سیاه با گرد و خاک فراوان، که بیشتر مناطق استان را در ابتدای سال فرا می‌گیرد. این بادهای موجب تخریب بسیاری از مزارع کشاورزی و قنات‌ها می‌شود. در سفرنامه‌های جهانگردان اروپایی شواهدی دال بر صحت این ادعا یافت می‌شود. لرد کرز می‌نویسد: «از طرف شرقی هم باد و طوفان همواره شن و خاک مزاحم را به دیوارهای شهر یزد فرو می‌ریزد». مک گرگور بی‌آن‌که به سمت خاصی اشاره کند، می‌گوید: «در چند نقطه پیرامون شهر شن از سر دیوارها گذشته و اکنون باد آن را از داخل شهر می‌آورد». اما دو جهانگرد دیگر، سون هدین و اسکار فن نیدرمایر، نظر دیگری دارند. فن نیدرمایر می‌نویسد: «قسمت غربی این شهر علی‌الدوام توسط ریگ‌های مهاجم بلعیده می‌شود، به نحوی که یزد همواره به طرف مشرق پیشروی می‌کند». به نظر می‌رسد که نظر این جهانگرد آلمانی، با توجه به جهت کلی گسترش شهر، یعنی غرب و جنوب غربی، هم خوان نباشد. سون هدین هم نوشته است: «شهر در حاشیه جنوبی یک فرورفتگی طویل قرار دارد و باد شمال غربی از میان دو کوهستان، شن‌های روان را بدون این‌که مانعی بر سر راه داشته باشد، به طرف شهر می‌راند». او همچنین می‌نویسد: «کرزن می‌گوید مناطق بزرگی در اطراف یزد پر است از ویرانه‌ها و به نظر او پیشروی شن از طرف شرقی شهر است. در عین حال به نظر می‌آید این نوار امواج شنی در جهت اصلی، دره، به طرف جنوب شرقی پیش می‌رود. اگرچه باد محلی می‌تواند شن را وادار کند که در سمت شرقی شهر جمع بشود، آن هم شاید به این دلیل است که در این سمت دیوارها به شن پناه می‌دهند».

با این حال، با توجه به گسترش شهر به سمت غرب و جنوب غربی، شاید بتوان گفت که شهر برای کاستن از تخریب باد شرقی و حرکت شن‌های روان گسترش خود را به آن سمت متمرکز کرده است.

ب - اقتصاد بازرگانی:

ما در بخش‌های قبل به تفصیل در مورد قرار گرفتن شهر یزد در مفصل دو راه عمده ارتباطی (ری کرمان و شیراز - خراسان) سخن گفته‌ایم. بی‌تردید نحوه استقرار شهر تا حدودی تحت تأثیر مرفولوژی خاص راه‌های سرزمینی است. به طوری که هم‌اکنون می‌توان مسیر خیابان اصلی شهر و تجمع استقرارها را در جهت کلی مسیر تهران به کرمان تشخیص داد. حسین سلطان‌زاده در این خصوص نوشته است: «راه‌های اصلی بسیاری از سکونتگاه‌ها اغلب در امتداد جاده‌های منشعب از آن سکونتگاه توسعه یافته است. رشد ارگانیک و تدریجی سکونتگاه نیز در امتداد، یا به موازات راه‌های مزبور صورت می‌گرفته است. راه‌های تهران قدیم، نائین، یزد و بسیاری از شهرهای تاریخی کشور، نمونه‌هایی از این نوع شکل‌گیری شهری بوده‌اند: در این حالت در اغلب موارد سایر معابر کمابیش به موازات یا عمود بر راه‌های فوق شکل می‌گرفتند».

www.telegram.me/RegionalPlanning

ج- آب

در شهری مانند یزد، بی‌تردید آب یکی از بااهمیت‌ترین عوامل گسترش شهر بوده است، چنان که قنات و آب‌انبار می‌توانست ایجاد مرکزیت بنماید. به یک معنا قنات در شهری مانند یزد، بیش از عناصر اصلی شهری مانند: بازار، مساجد جامع و ... در شکل‌گیری و تحول بعدی شهر تأثیر داشته است. در شهرهای کویری هر محله تحت ضوابط و معیارهای حاکم بر شبکه‌های آبیاری، قنوات، آب‌انبارها و زمین‌های زراعی و باغستان‌های اطراف ریزش شکل می‌گرفت.

عوامل سه‌گانه‌ای که تاکنون برشمردیم (باد، اقتصاد بازرگانی و آب) همگی عناصر کمی یا شکل مؤثر بر گسترش شهر یزد بوده‌اند. بی‌تردید عاملی محتوایی یا کیفی نیز در گسترش شهر مؤثر بوده است و آن از این قرار است:

د- مرکزیت:

شهر یزد از دیرباز مرکز سیاسی سرزمین یزد به شمار می‌رفت، همین امر موجب مهاجرت مردم اطراف و یا سرزمین‌های دیگر به این شهر شد. ضمن آن‌که خوش‌نامی شهر یزد به عنوان شهری امن بر این مهاجرت می‌افزود. مرکزیت یزد یکی از عوامل بااهمیت در گسترش کیفی و فربه شدن شهر یزد بوده است. شاید این تنها عاملی باشد که هنوز نیز وجود آن بیش از گذشته احساس می‌شود.

۳-۲-۱- موقعیت جغرافیایی شهر یزد

شهر یزد مرکز شهرستان یزد با وسعت ۹۹/۵ کیلومترمربع در مرکز استان یزد و در مسیر راه اصفهان - کرمان در مختصات ۵۴' و ۳۱' عرض شمالی و ۲۳' و ۵۴' طول شرقی قرار دارد. ارتفاع این شهر از سطح دریا ۱۲۱۵ متر و فاصله هوایی آن تا تهران ۵۰۸ کیلومتر است. کوهستان شیرکوه که در جهت شمال غربی و جنوب شرقی کشیده شده در ۲۰ کیلومتری شهر یزد قرار دارد و به گونه دیواره کوهستانی، در جنوب غربی استان، بخش های مرکزی را از چاله ابرکوه جدا می سازد و در کاهش دمای هوا و جذب رطوبت برای پیرامون خود نقش ویژه ای دارد. کوهستان خرائق در شمال یزد قرار دارد و کوهستانی است بلند اما خشک با شکل های نامنظم حاصل از فرسایش بادی و آبی و بلندترین قله آن خونزا به بلندی ۳۱۵۸ متر است.

۳-۲-۲- وضعیت و مسائل کلی زمین شناسی، نحوه گسترش سازندها، تکتونیک و

هیدرولوژی

این منطقه از نظر زمین شناسی قسمتی از زون ایران مرکزی را شامل می شود که از نظر ژئومورفولوژی دارای ارتفاعات چندانی نمی باشد و عمدتاً از زمره سرزمینهای پست و هموار کویر سیاه کوه که واحد نهشته های تبخیری همراه با رس و مارن است می باشد. از جنبه لیتولوژی و جنس طبقات زمین شناسی تنوع زیادی ندارد و قدیمی ترین سازندهای آن مربوط به دوران مزوزوئیک می باشد.

۳-۲-۲-۱- تکتونیک و زمین ساخت

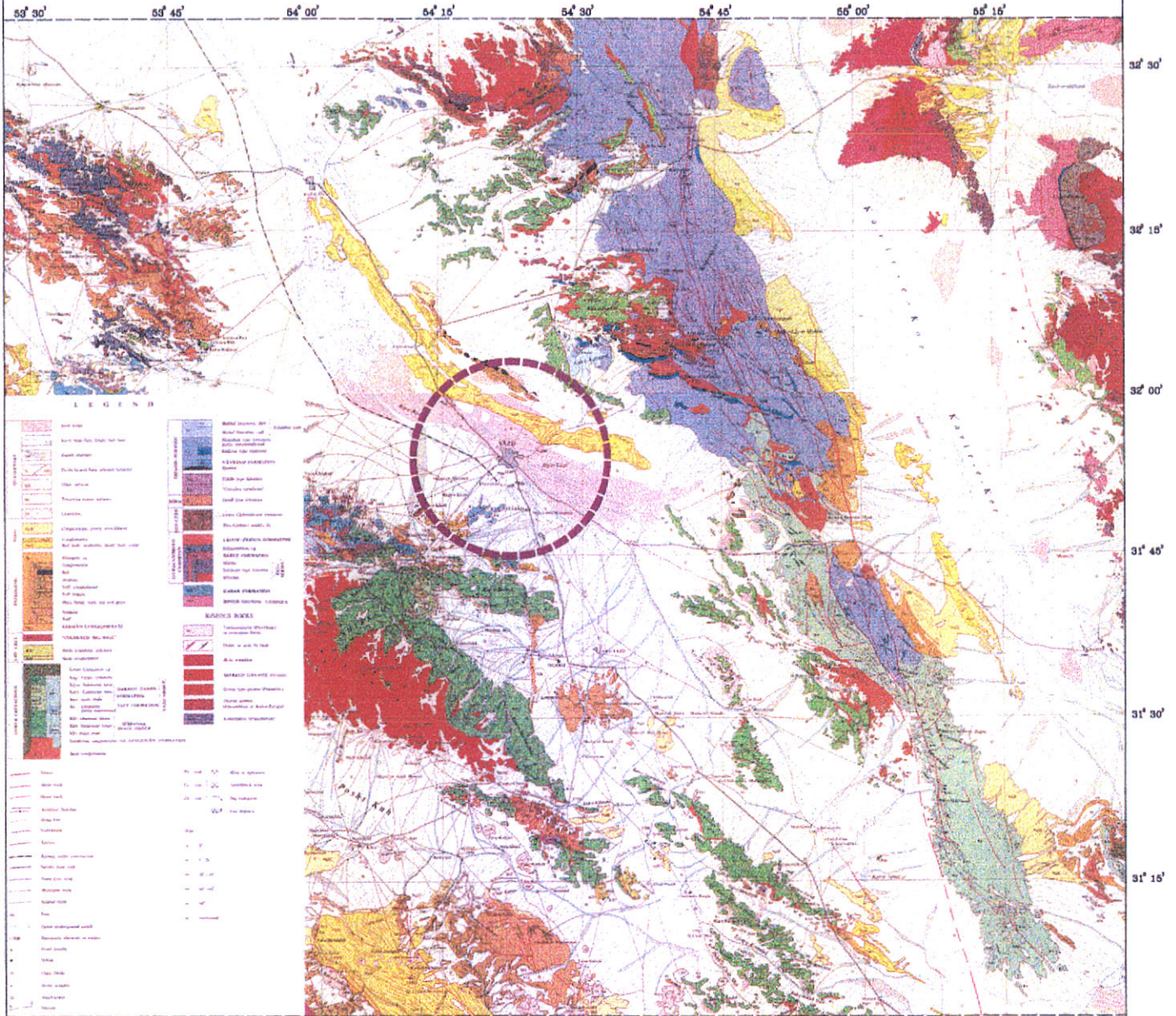
به طور کلی منطقه مورد مطالعه در اثر عملکرد فعالیت های تکتونیکی دارای زونها و ساختارهای مختلفی است که عبارتند از:

گسل مهریز پوزه دمه :

ارتفاعات جنوبی این گسل که در غرب مهریز قرار دارد دارای امتداد شمالی جنوبی می باشد که در جنوب غربی شهر یزد به چشم می خورد. ایجاد چشمه های آهکی و گسلی را می توان با حرکات این گسل و سیستم شکستگیهای فرعی وابسته به آن در نظر گرفت.

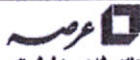
ناحیه مرکزی دشت یزد- اردکان :

در داخل سنگهای پالئوژن و نئوژن در طول جاده یزد اردکان یکسری اشکال انتی کلینال با شیب ملایم و با امتداد شمال غرب به جنوب شرق وجود دارد. این آنتی کلینها در زیر گراولها به سمت جنوب شرق پلانژ دارند که یکی از آنها بعد از یک فرورفتگی مجدداً به طرف جاده فرائق کشیده می شود.

ماخذ: سازمان زمین شناسی ایران - سال ۱۳۵۷

محدوده مطالعاتی

 سازمان زمین شناسی ایران
 سازمان مکن و شهرسازی استان یزد
 طرح جامع شهر یزد
 زمین شناسی منطقه یزد
 شماره نقشه: ۱۱۶۰۰ | تاریخ: ۱۳۵۱ | واحد: خراب

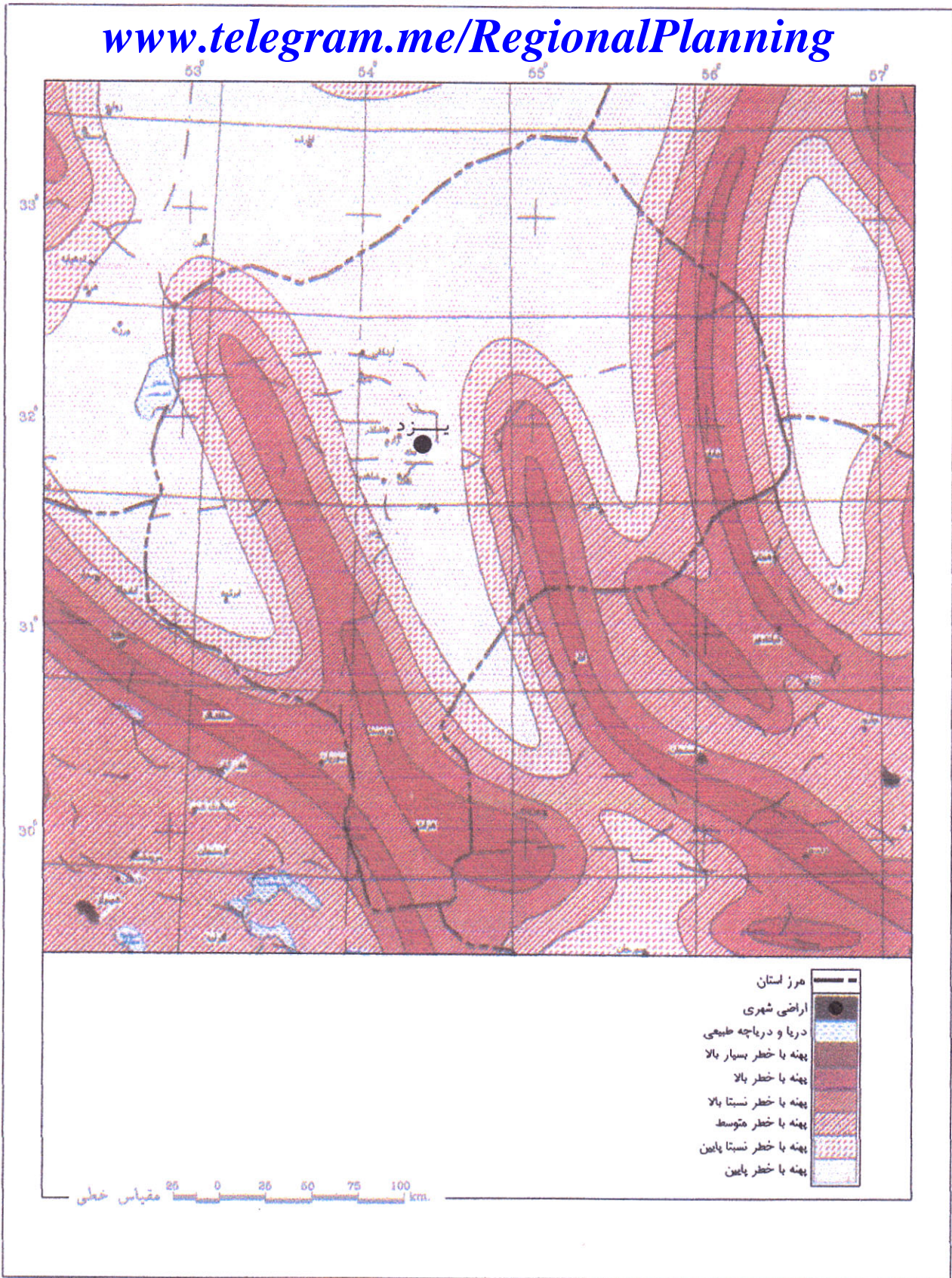
زمین شناسی منطقه یزد

YAZD\A4\Y-A4-12

این گسل با روند شمالی جنوبی عمدتاً در محدوده مورد مطالعه واقع شده و به دلیل نقش مهم آن در شکل گیری ساختاری و آبهای زیرزمینی حائز اهمیت بوده به طوری که ایجاد توده های نفوذی در مجاورت این گسل در اثر تجدید فعالیت آن در کرتاسه صورت گرفته و همچنین با توجه به شیب عمومی لایه های آهکی منطقه و وجود توده های نفوذی و دایک های سدکننده اطراف این گسل آب حاصل از نزولات جوی و ذوب برف ارتفاعات از طریق معابری به نواحی شرقی و شمال شرقی منطقه هدایت می شوند.

۲-۲-۳-۳- هیدروژئولوژی و آبهای زیرزمینی

دشت یزد که بصورت جنوبی شرقی شمالی غربی در بین ارتفاعات شیرکوه در جنوب و ارتفاعات شمالی کشیده شده است ، دارای شیبی بطرف شمالی غربی می باشد، طبق بررسیهای ژئوفیزیکی و حفاریهای اکتشافی این دره پر شده از رسوبات آبرفتی است که حداکثر ضخامت آن بیش از ۲۵۰ متر است و بنظر می رسد که این نهشته ها مربوط به مخروط افکنه های مهریز و دره تفت و ارتفاعات غربی و جنوبی و شرقی منطقه باشد. با بررسیهای هیدروژئولوژی انجام شده مشخص گردیده است که دشت یزد از لحاظ مخازن آب زیرزمینی یکی از مناطق پر آب حاشیه کویری است . این مخزن از قدیم الایام مورد استفاده بوده و شهر یزد با اتکا به آبهای زیرزمینی بوجود آمده است . قدیمی ترین و پرآب ترین و تقریباً عمیق ترین مادر چاههای قنات در یزد دیده می شود. آنچنانکه گفته شد تغذیه سفره دشت یزد عموماً از منابع بالادست و ارتفاعات حاشیه دشت می باشد که بتدریج که به سمت دشت نزدیک می شویم از ضخامت آبرفت کاسته شده (به حدود ۱۰۰ متر می رسد) و ذرات تشکیل دهنده آن نیز ریزتر می گردد و به علت شیب سنگ کف تغذیه های انجام شده در ارتفاعات به مرکز دشت یعنی شهر یزد جریان می یابد و عموماً در این محل یعنی مرکز تجمع چاهها و قنات مورد استفاده قرار می گیرد. باتوجه به تشکیلات زمین شناسی ارتفاعات حاشیه غرب و جنوبغرب یزد که بیشتر از نوع گرافیت ، آهک و سایر تشکیلات شیرین است در نتیجه آبهای سیلابهای جاری شده از ارتفاعات اعم از سیلابهای دره خفرآباد ، مهریز ، حاشیه غرب یزد و سیلابهای دره تفت همگی شیرین و دارای کیفیت مناسب می باشد بدین ترتیب سفره آب زیرزمینی این مناطق که از همین تشکیلات تغذیه می شود از نظر کیفیت مناسب می باشد لیکن نظر به اینکه سرعت آب زیرزمینی بسیار بطئی و آب ذخیره شده در مرکز دشت یزدسالهای متمادی جمع شده و درحال حاضر مورد استفاده قرار می گیرد بمرور زمان مقداری از املاح موجود در آبرفت را در خود حل نموده و بدین ترتیب بر میزان املاح محلول در آن افزوده شده و بجز مسئله بالا بودن سختی آب زیرزمینی بعلت حل شدن کربنات ها و تبدیل به بی کربنات محلول در آب از نظر یون کلر (شوری آب) مسئله ای ندارد و بهمین جهت قسمت اعظم آب شیرین دشت یزد از این حوزه تامین شده است . در قسمتهای جنوبی یزد کمی آندزیت های حاصل از آتشفشانهای دوران دوم و سوم رخنمون دارد که آبرفت با ضخامت کن روی آن قرار گرفته و امکان ایجاد سفره آب زیرزمین عمیق را در این منطقه سلب نموده است . در شرق یزد تشکیلات نئوژن با بافت نسبتاً سست و

سازمان سسکن و شهرسازی استان یسزرد

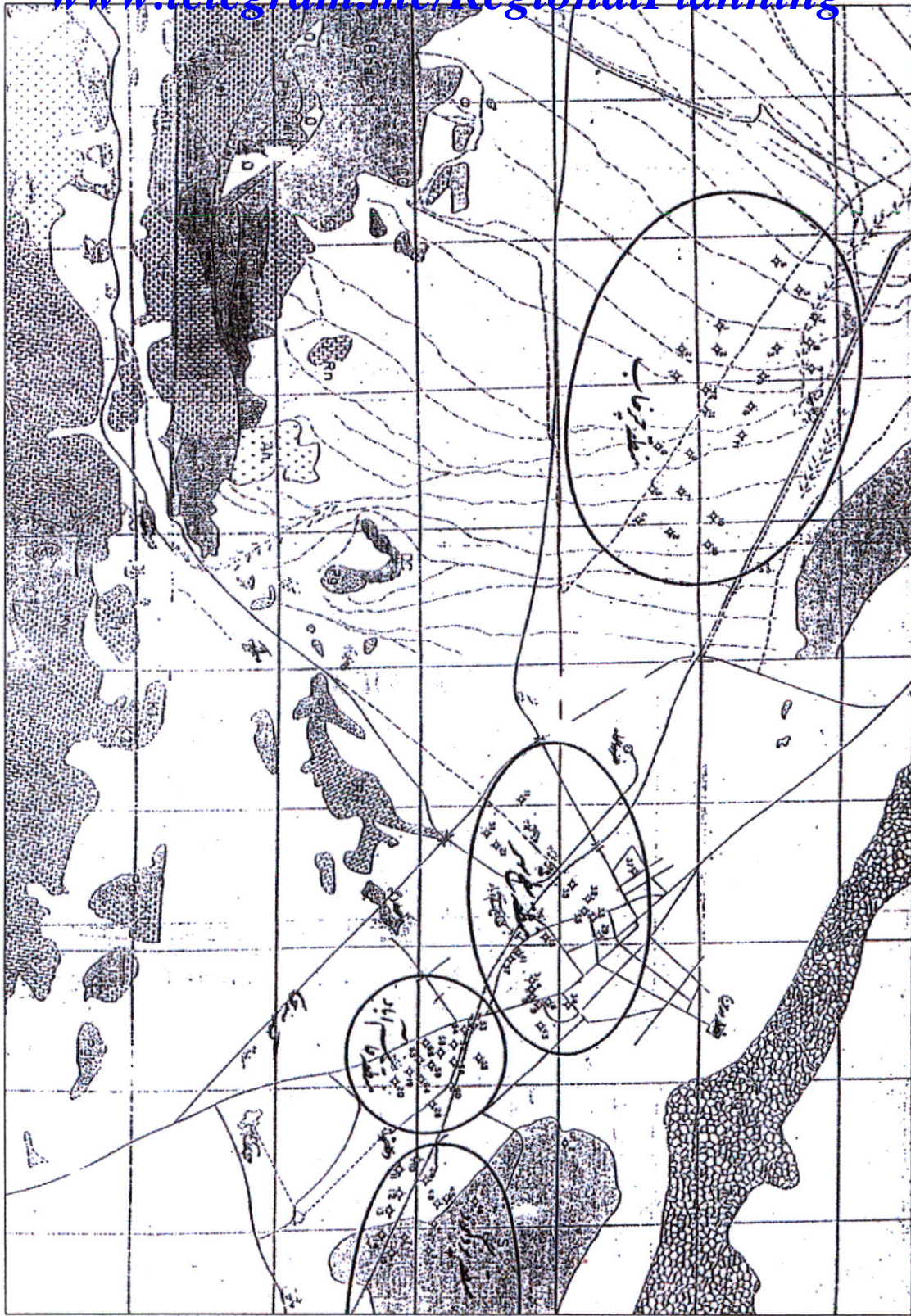
طرح جامع شهر یسزرد

پهنه بندی خطر نسبی

شماره نقشه: 11300

پهنه بندی خطر نسبی زمین لرزه

ماعد: طرح کالبدی ملی ایران (وزارت مسکن و شهرسازی)

ماخذ: مهندسین مشاور آبران

	سازمان شهرداری و شهرسازی
آنها	سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
ماده	طرح جامع شهر یزد
ماده	مناطق برداشت آب غرب شهر یزد
مقیاس	1:11300
تاریخ	۱۳۸۱

مناطق برداشت آب غرب شهر یزد

YARD\64\7-44-78

شامل گچ و نمک و تشکیلات شور رخنمون دارد که باعث شور شدن قسمتی از سفره آب زیرزمینی گردیده است.

۳-۲-۳- نحوه تامین آب شهر

مناطق که اختصاص به تامین آب شهر یزد دارد، براساس قدمت زمان حفاری چاهها و بهره برداری از آنها به چهار منطقه تقسیم بندی شده که در نقشه مربوطه آمده است.

۱-۳-۲-۳- شهر یزد

این ناحیه که قسمت مرکزی شهر و حاشیه آنرا شامل می گردد قدیمی ترین مناطق جهت بهره برداری از سفره آب زیرزمینی می باشد که با حفر اولین چاه در باغ ملی، بهره برداری از آن در دهه ۱۳۲۰ تا ۱۳۴۰ برای سیستم لوله کشی آب شرب شهر یزد صورت گرفته است. در حال حاضر در این منطقه ۲۷ حلقه چاه جهت تامین آب شرب در دست بهره برداری است. ضخامت آبرفت در این منطقه براساس عمق حفاریهای انجام شده حدود ۲۰۰ متر برآورد می گردد. بافت آبرفت منطقه از نظر دانه بندی ریز دانه و از ماسه، سیلت و کمی شن تشکیل شده است. نتایج پمپاژهای انجام شده در این منطقه مشخص نموده که ضرائب هیدرودینامیکی بویژه ضریب قابلیت انتقال تقریباً مناسب بوده و متوسط آن حدود ۶۰۰ مترمربع در روز است متوسط آبدهی چاههای شرب در این منطقه حدود ۲۳/۵ لیتر در ثانیه و تخلیه کل آب از این آبخوان در این منطقه در سال ۱۳۷۴، معادل ۲۰/۷ میلیون متر مکعب محاسبه گردیده است.

۲-۳-۲-۳- قنوات

ایران زادگاه قنات در دنیا می باشد و استان یزد از پیشگامان این فن در فلات ایران بوده است. در حال حاضر سرنوشت بیش از ۲۰۰۰ مزرعه بزرگ و کوچک به قنات بستگی دارد. چراکه این روستاها با ایجاد قنات بوجود آمده و با انهدام آن نیز به ویرانی کشیده خواهد شد حفظ این آبادیها در جلوگیری از پیشرفت کویر و بیابانی شدن موثر می باشد. درحومه شهر یزد تعداد بسیار زیادی قنات وجود دارد که قسمت اعظم آنها امروز خشک شده اند. از این تعداد قریب ۲۲ رشته آن در سطح شهر وجود دارد که فقط دو رشته از آنها به نام قنات زارچ و فیروزآباد دایر و آبدار هستند. نقشه صفحه بعدموقعیت قنوات، چاهها و مسیلهای موجود در سطح شهر را نشان می دهد. این قنوات در روزگاری نه چندان دور وظیفه تامین آب شهر را به عهده داشته اند که امروزه بدلیل مصرف زیاد از حد از سفره زیرزمینی این قنوات که از سفره سطحی تغذیه می شدند خشک شده اند. در شهرستان یزد تعداد ۴۶ رشته قنات دایر موجود است که از این تعداد ۲ رشته آن در شهر یزد می باشند و الباقی یعنی حدود ۲۰ رشته فاقد آبدهی است میزان آبدهی قناتهای دایر درون شهر حدود ۱۶-۱۵ لیتر در ثانیه بوده که تخلیه آن حدوداً دو میلیون مترمکعب در سال می باشد. بمنظور احیا و افزایش آبدهی قناتها لازمست عملیات لایروبی و مرمت قنوات، گول گذاری، طوقه چینی و کف شکنی در آنها صورت گیرد.

مطالعات هواشناسی یکی از مهمترین بخش های طرح های جامع توسعه در ابعاد کشاورزی، منابع طبیعی، آبخیزداری و به ویژه طرحهای مطالعاتی توسعه شهری به شمار می رود. بدیهی است صحت و دقت داده های گزارش از اهمیت ویژه ای برخوردار می باشد و نتایج حاصل از آن می تواند بسیاری از محدودیت های اقلیمی را در جهت توسعه ابعاد مختلف یک محدوده جغرافیایی مشخص نماید. بنابراین وجود آمارهای دقیق در این میان نقش به سزایی دارد. در مطالعه هواشناسی شهر یزد کلیه اطلاعات و آمار مورد نیاز طی یک دوره آماری ۲۰ ساله (۷۷-۱۳۵۷) از ایستگاه هواشناسی سینوپتیک شهر یزد استخراج گردیده است و از آنجا که کلیه اطلاعات مورد نیاز از این ایستگاه قابل دسترس می باشند نیازی به استفاده از داده های سایر ایستگاه های هواشناسی واقع در استان در تهیه این گزارش احساس نگردیده است.

۱-۴-۲-۳- سیستم های هوایی مؤثر بر شهر یزد

- جریان های زمستانه :

در فصل زمستان جریانهای پرفشار سبیری و آزروس، هوای سرد و خشک را از شمال شرق و شمال غرب وارد منطقه می کنند. با ورود این توده هوایی، درجه حرارت به شدت افت می کند. جریان پرفشار آزروس که از اقیانوس اطلس شمالی منشاء می گیرد به دو طریق بر منطقه تاثیر می گذارد. الف : از طریق جریانی که از سمت غرب، هوای مرطوب اقیانوس اطلس و دریای مدیترانه را به داخل کشور می راند و در زمستان اغلب با جریانهای کم فشار و ناپایدار مدیترانه ای همراه شده و باعث بیشترین درصد بارندگی در منطقه می گردد. ب : قسمتی از جریان هوای اقیانوس شمالی به سمت اروپای شرقی و جزایر اسکاندیناوی رانده شده و سپس از طریق دریای سیاه از سمت شمال غرب وارد ایران شده در بهار و پاییز بارشهایی به صورت رگباری و در زمستان بعضاً به صورت برف ایجاد می کند.

- جریانهای تابستانه

مهمترین جریانهای تابستانه جریان هوای اقیانوس اطلس شمالی است که از شمال غرب وارد کشور می گردد این جریان به علت عبور از سرزمین های اروپای شرقی رطوبت خود را از دست داده در حین عبور از صحاری خشک، ابتدا ماهیت قطبی خشک سپس ماهیت تری پیکال گرفته و به یک جریان سریع باد خشک و گرم تبدیل می گردد. دومین جریان، جریانهای موسمی می باشند که در تابستان روی اقیانوس هند و اطراف ژاپن تشکیل و با خود رطوبت زیادی را به دامنه های جنوبی هیمالیا برده سپس به سمت غرب حرکت می کند و از جنوب شرق وارد کشور می شود و بعد از ریزش بارانهای تابستانه در این منطقه در ادامه مسیر خود به سمت مرکز ایران، رطوبت خود را از دست داده و به یک هوای گرم و خشک تبدیل می گردد. عوامل و پدیده های اقلیمی در تشخیص و ارزیابی بیلان آبی در هر ناحیه نقش مهم و اساسی را ایفا می نماید.

مهمترین عوامل اقلیمی ارزیابی شده در مطالعات حاضر شامل موارد زیر است :

ریزش های جوی- باد -دما -ساعات آفتابی- رطوبت نسبی

ریزش های جوی به مجموعه ریزش های آبی و جامد جوی اطلاق می گردد که توسط سیستم های باران زا در منطقه می بارد. به طور کلی سیکل های مدیترانه ای بزرگترین منشاء بارش در شهر یزد را تشکیل می دهند و پس از آن مراکز کم فشار منشاء گرفته از دریای سیاه، ترکیه و قفقاز نیز موجب بارندگی های دیگری در شهرستان می گردد. پارامترهایی که مربوط به بارندگی می گردد به شرح زیر مورد مطالعه قرار می گیرند.

- بارندگی سالانه

میزان بارندگی سالانه می تواند دیدگاهی کلی از پتانسیل آبی محدوده مورد مطالعه به دست دهد. این پارامتر همچنین معرف ارزیابی اقلیم شهرستان و وجود امکانات زراعت دیم و پوشش گیاهی ناحیه مورد مطالعه می باشد. با توجه به آمارهای بدست آمده از ایستگاه سینوپتیک یزد این میزان به طور میانگین در یک دوره آماری شاخص ۵۶ میلی متر برآورد گردیده است.

- بارندگی فصلی

توزیع بارندگی سالانه در فصول مختلف سال انطباق مناسبی با ورود سیستم های باران زا به محدوده مورد مطالعه دارد. با آغاز نفوذ سیستم های باران زا در فصل پاییز دوره خشکسالی برسرآمده و در ماههای مختلف پاییز میزان بارندگی روندی افزایشی را نشان می دهد. در طول فصل زمستان توزیع فصل بارندگی به حداکثر رسیده و در بهار نیز بارندگی فصلی درصد بالایی از بارندگی سالانه را به خود اختصاص می دهد و تا خاتمه ورود منظم سیستم های باران زا در اواسط بهار فصل خشک شروع شده و در طول تابستان به صفر می رسد.

- بارندگی ماهیانه

بررسی توزیع زمانی بارندگی در ماههای مختلف سال رژیم بارندگی هر منطقه را مشخص می سازد. در شهرستان یزد نیز همانند بسیاری از مناطق دیگر کشورمان (به جز مناطق خزری) بارندگی منظم از مهر ماه آغاز گشته و روند افزایش آن تا زمستان و اوایل بهار ادامه می یابد و پس از آن روند کاهش بارندگی ماهیانه آغاز گشته و حداقل بارندگی ماهیانه ماههای تابستان دیده می شود. جدول و نمودار زیر مقادیر بارندگی را در ماههای مختلف سال در منطقه مورد مطالعه بیان می کند.

۳-۲-۳- دما

دما در بررسی اقلیم یک محدوده از عناصر بسیار مهم محسوب می گردد تا آنجا که با اطمینان می توان گفت که پراکنش گونه های گیاهی و حتی جانوری به دو عامل حرارت و میزان آب قابل دسترسی وابسته است عواملی که وضعیت حرارتی یک منطقه را مشخص می کنند شامل ترکیبی از دمای تر، دمای خشک، نقطه شبنم و ... می باشد کلیه این عوامل تابع عرض جغرافیایی، ارتفاع از سطح دریا و توزیع خشکی و توده های هوا می باشند این پارامترها و تغییرات آنها در دوره زمانی کوتاه تغییرات شبانه روزی دما را باعث می شوند و در یک مقیاس آماری بلندمدت به تغییرات اقلیمی می انجامد. در تهیه این گزارش پارامترهای میانگین دمای حداکثر، میانگین دمای حداقل و میانگین دمای روزانه در یک دوره آماری ۲۰ ساله مأخوذ از ایستگاه سینوپتیک شهر یزد استخراج و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۳-۲-۵- سیستم حرکت آبهای سطحی، مسیلهها

جهت بررسی آبهای سطحی در دشت و شهر یزد نیاز به بررسی واحد هیدرولوژیکی که این شهرستان در آن واقع شده می باشد. دشت یزد در واحه هیدرولوژیکی یزد اردکان از زیرحوزه یزد- اردکان از حوزه کویر سیاه کوه قرار دارد که سیلابهای تولید شده ناشی از رگبارهای فصلی در ارتفاعات این حوزه به مرکز دشت یعنی شهر یزد هدایت میشود. واحه هیدرولوژیکی یزد- اردکان با مساحت ۹۶۰۹/۶۷ کیلومتر مربع بخش وسیعی از حوزه آبخیز کویر سیاه را که نسبتاً کم ارتفاع و به صورت دشت می باشد در برمی گیرد علاوه بر شهرستان یزد، شهرهای مهریز، اردکان و میبد نیز در این واحه قرار دارند. حداقل ارتفاع این واحه ۹۸۰، حداکثر ۳۳۳۱ و ارتفاع متوسط آن ۱۴۹۷ متر می باشد. عمده ترین مسیلههای واقع در این واحه شامل مسیلههای دریا، خوانزا، خضرآباد، چاه متک است و مهمترین آنها مسیل فهرج به دلیل سطحی گسترده و اتصال چند مسیل عمده بدان از عمده ترین آنها محسوب می گردد. سیل بند فهرج بر روی مسیل مذکور احداث گردیده که نقش جلوگیری از ورود سیلابهای جنوب یزد به شهر یزد را ایفا می نماید.

۳-۲-۵-۱- تحلیل سیلاب

بررسی سیلاب ها و طغیان های رودخانه ای و تحلیل آنها مستلزم در اختیار داشتن آمار دبی های حداکثر لحظه ای مشاهده شده از ایستگاههای هیدرومتری در طول سالهای مختلف می باشد. البته هرچه طول دوره آماری بیشتر باشد بالطبع نتایج بدست آمده از اعتبار بیشتری برخوردار می باشد. بررسیها نشان می دهد به علت اینکه منطقه مورد مطالعه از بارندگی نسبتاً کمی برخوردار بوده و دارای رواناب سطحی قابل توجهی نمی باشد تعداد ایستگاههای هیدرومتری و به تبع آن آمار برداشت شده اندک می باشد.

لذا از آمار ایستگاه هیدرومتری اسلامییه و تفت جهت تحلیل سیلاب استفاده شده است در صورتی که آمار مستقیم (برداشت شده) جهت تحلیل سیلاب ها در مطالعات هیدرولوژیکی حوزه های مختلف در دسترس نباشد و یا اینکه دوره آماری موجود کافی نباشد برای محاسبه دبی حداکثر سیلاب با استفاده از ویژگی های ژئومورفیک حوزه از روش های تجربی متداولی می توان استفاده نمود. در این راستا روش های تجربی مختلفی وجود داشته که از مهمترین آنها می توان به روش های اشنایدر، S.C.S، گریکر، فولر، جاستین و روش منطقه ای اشاره کرد. در مطالعه سیلاب های منطقه مورد مطالعه با توجه به اینکه تعداد ایستگاههای دارای آمار و اطلاعات طولانی مدت اندک بوده است لذا می بایست از روش های تجربی کمک گرفت. به طور کلی بررسی مقایسه ای روش های تجربی و آمار برداشت شده از حوزه های دارای آمار برای منطقه مورد مطالعه نشان می دهد که روش تجربی S.C.S دارای همخوانی بیشتری نسبت به روش های دیگر بوده و براین اساس در تحلیل سیلاب های حوزه های آبخیز مختلف از این روش استفاده شده است.

۳-۲-۶- نحوه دفع آبهای سطحی (آب باران) در شهر و معایب آن

میزان بارندگی در شهر یزد در حدود ۶۰-۵۰ میلیمتر و تقریباً یک چهارم متوسط میزان بارندگی در کشور است. این آمار و ارقام نشان می دهد که شهر یزد از خشک ترین شهرهای ایران بوده و بیش از

www.telegram.me/RegionalPlanning

هر جای کشور آب برای این شهر جنبه حیاتی دارد. حفظ و ارتقاء کمیت و کیفیت آب در شهر یزد از امور ضروری و مهم محسوب می شود به گونه ای که ادامه حیات اقتصادی و اجتماعی مردم ارتباط تنگاتنگ با آب دارد.

آب مورد نیاز در بخش فعلی کشاورزی، صنعت و شرب در شهر یزد تنها از منابع آب زیرزمینی تامین می شود و به طور کلی استان یزد از منابع آبهای سطحی بهره قابل قبولی ندارد. قنوات که در زمانی نه چندان دور آب مورد نیاز اهالی را تامین می نمودند اکنون اکثراً متروکه شده و جای خود را به چاههای عمیق داده اند. در حال حاضر روزانه بیش از صد هزار مترمکعب آب از چاههای عمیق شهريزد جهت استفاده در بخش های شرب و صنعت برداشت می شود و بیش از نیمی از آن دوباره به صورت فاضلاب به چاههای عمیق و پوکه قنوات برگشت داده می شود. فاضلابی که دارای انواع مواد آلی و معدنی و میکروبیهای گوناگون است و می تواند در دراز مدت منابع محدود آب موجود را نیز آلوده، غیرقابل استفاده سازد.

به علت شیب کمی که در شهرستان یزد می باشد بعلاوه گودیاها و چاله هایی که در محدوده خارج دیده می شود و از همه مهمتر کم شدت بودن رگبارها رواناب قابل ملاحظه ای در سطح شهر دیده نمی شود اما به هر حال سیستم دفع آبهای سطحی از طریق ایجاد مجاری زیرزمینی و کانالهای سطحی از روش های مفید برای جمع آوری و استفاده مفید از رواناب سطحی می باشد.

لازم به ذکر است که در حالیکه رواناب های با شدت بالا حادث می توان این آبها را از طریق چاههای جذبی دفع نمود که البته از معایب آن آلودگی این آبها خواهد بود البته تصفیه مجدد این آبها از راهکارهای مفید جهت مبارزه با کم آبی در این شهرستان خواهد بود. از مهمترین مسیلهای شهر، مسیل مرکزی را می توان نام برد که جهتی جنوب به شمال شرقی دارد و هدایت جریانات سطحی و رگبارهای پاییزه - بهاره رابه حومه شمال شرقی برعهده دارد و لازمست لایروبی گردد و کناره ها و دیواره های جانبی آن بتونی یا گابیون بندی شود ضمناً کف و بستر آن به صورت تراسهای پلکانی درآید تا آب زمان بیشتری جهت نفوذ عمقی داشته باشد و صرف تغذیه سفره گردد. از معایب این مسیل روباز بودن آن می باشد که ضمن خطرات سقوط، مسایل بهداشتی و آلودگی مضاعف را نیز بهمراه دارد. چندین مسیل کوتاه دیگر نیز در حومه شرقی شهر موجود است که هدایت جریانات سطحی را به حومه شرق شهر بر عهده دارند. موقعیت مسیل مرکزی شهر و سایر مسیلهای در نقشه صفحه بعد نشان داده شده است.

بمنظور دفع آبهای سطحی و سیلابهای ناشی از بارندگی و رگبارهای پاییزی بهاری که شهرو -حومه یزد را تهدید می کنند، طرح احداث سیل بند بزرگ یزد پیشنهاد شده است. رگبارهای بهاره و پاییزی منطقه بعلت داشتن شدت بالا و زمان کوتاه که خاص مناطق کویری است قسمت اعظم آن مجال نفوذ به آب زیرزمینی را نداشته و بصورت طغیانهای سیلابی در دشت یزد پدیدار می شوند و مناطق مسکونی شهر یزد و روستاهای مجاور آنرا مورد هجوم قرار می دهند. بمنظور حفاظت و حراست از تاسیسات شهری و جان و مال مردم طرح احداث سیل بندبزرگ یزد در ۵ قطعه متشکل از بند، خاکریز کانال و سرریز تهیه شده است که قطعاتی از آن نیز احداث شده و ساخت سایر قطعات نیز در دست اجرا می باشد.

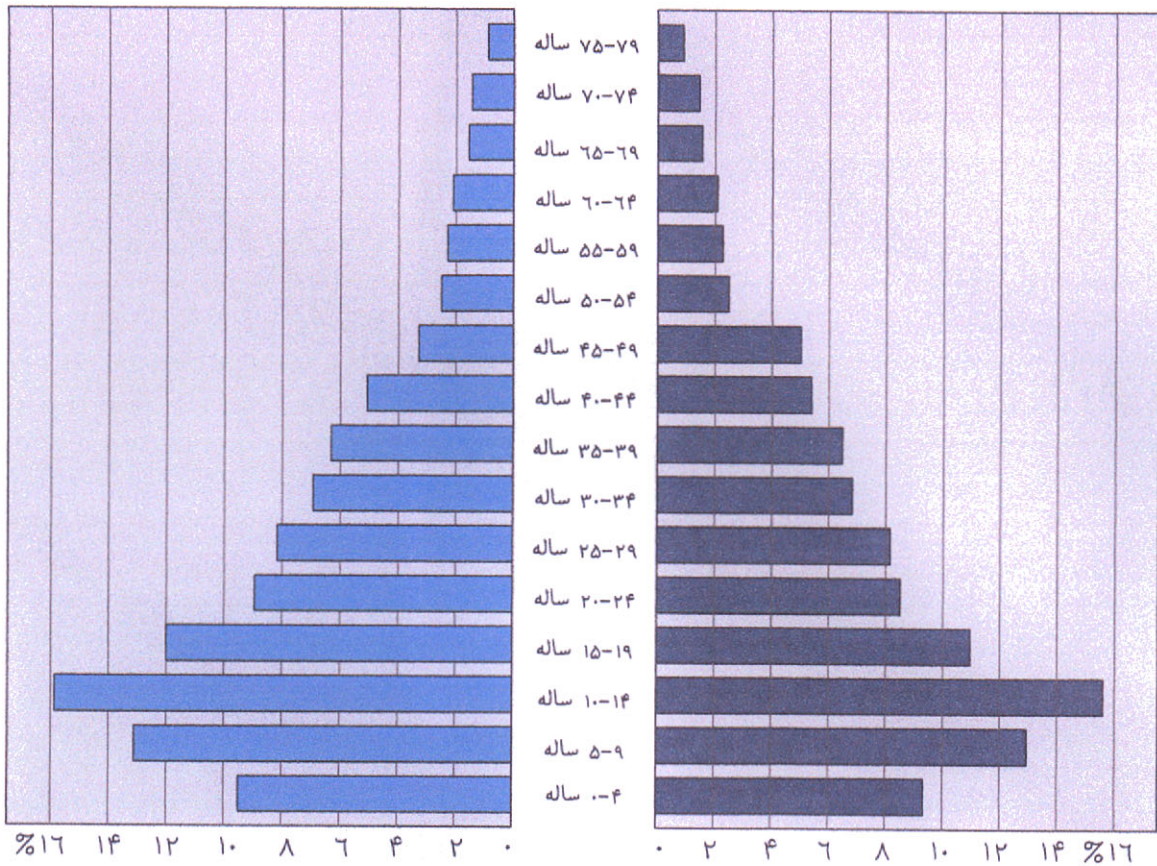
۳-۳- خصوصیات جمعیتی و اجتماعی شهر یزد

۳-۳-۱- خصوصیات جمعیتی و ترکیب آن

الف: وضع جمعیت در گذشته و حال

نخستین آمار جمعیتی از ساکنین شهر یزد که با کاربرد روشهای نوین سرشماری انجام شده مربوط به پایان دوره رضاخان پهلوی است. در سال های ۲۰-۱۳۱۸ سرشماری یک روزه در ۲۳ شهر کشور انجام شد که بررسی نتایج مذکور حجم جمعیت شهر یزد را در تاریخ ۹ اسفند ۱۳۱۹ معادل ۶۰۰۶۶ نفر نشان می دهد. انجام سرشماری مذکور در سایر مناطق کشور به جهت بروز جنگ متوقف ماند. سرشماری بعدی از جمعیت یزد مانند سایر نقاط کشور مربوط به سال ۱۳۳۵ است که نخستین سرشماری عمومی در سراسر کشور انجام شد. حجم جمعیت شهر یزد در این سرشماری برابر ۶۳۵۰۲ نفر گزارش گردید که نشان می دهد در فاصله ۱۶ سال رشد حجم جمعیت شهر یزد فقط برابر ۲۴۳۶ نفر و رشد سالانه آن معادل ۰/۳۵ درصد بوده است. بعبارت ساده تر طی دوره مذکور به ازای هر یک هزار نفر جمعیت شهر یزد فقط ۳۵ نفر بر شمار جمعیت افزوده شده است. این میزان حاکی از رکود رشد جمعیت و برابری میزانهای مرگ و میر و ولادت طی آن دوره است که تقریباً در سراسر کشور حاکم بوده و مهاجرت نیز بسیار اندک و ناچیز بوده است. دومین سرشماری عمومی کشور در سال ۱۳۴۵ شمار جمعیت شهر یزد را برابر ۹۳۲۴۱ نفر و رشد سالانه آن را برابر ۲/۸ درصد نشان می دهد. در سال ۱۳۵۵ در سومین سرشماری نیز حجم جمعیت این شهر بالغ بر ۱۲۵۹۲۵ نفر و رشد سالانه آن ۳/۸ درصد گزارش شده است. در آغاز انقلاب اسلامی حجم قابل توجهی از مهاجران روستایی به شهرها رو می آوردند شعله ور شدن آتش جنگ تحمیلی در جنوب غربی کشور نیز موجهای فراوان مهاجرتی به شهرهای دیگر کشور را همراه داشت. یزد نیز تحت تاثیر این پدیده ها قرار داشت و حجم جمعیت آن تا سال ۱۳۶۵ به ۲۳۰۴۸۳ نفر بالغ گردید که نشان می دهد رشد سالانه جمعیت طی سالهای ۶۵-۱۳۵۵ برابر ۵/۳ درصد است. با پایان گرفتن جنگ در سال ۱۳۶۷ و آغاز برنامه های توسعه، روندهای رشد بی رویه جمعیت کاستی گرفت و مهاجرت ها تعدیل گردید در آمارگیری سال ۱۳۷۰ حجم جمعیت شهر یزد برابر ۲۷۵۲۹۸ نفر و رشد سالانه آن ۲/۶ درصد بود و سپس در سرشماری عمومی سال ۱۳۷۵ حجم جمعیت این شهر برابر ۲۲۶۷۷۶ نفر و رشد سالانه آن ۲/۴ درصد اعلام گردید.

طرح جامع شهر یزد

واحدها
 زن
 مرد

سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
 طرح جامع شهر یزد
 شماره نقشه: ۱۱۳۰۰
 تاریخ: ۱۳۷۵

نمودار هرم سنی جمعیت شهر یزد ۱۳۷۵

سال	خانوار	جمعیت	بعدخانوار	افزایش جمعیت	رشدسالانه (%)
۱۳۱۹	...	۶۰۰۶۶	-	-	-
۱۳۳۵	...	۶۳۵۰۲	-	۳۴۳۶	۰/۳۵
۱۳۴۵	۲۰۸۳۵	۹۳۲۴۱	۴/۴۸	۲۹۷۳۹	۳/۸
۱۳۵۵	۲۰۸۶۱	۱۳۵۹۲۵	۴/۴۰	۴۲۶۸۴	۳/۸
۱۳۶۵	۵۰۸۰۹	۲۳۰۴۸۳	۴/۵۴	۹۴۵۵۸	۵/۳
۱۳۷۰	۵۹۴۲۰	۲۷۵۲۹۸	۴/۶۳	۴۴۸۱۵	۲/۶
۱۳۷۵	۷۳۲۲۲	۳۲۶۷۷۶	۴/۴۶	۵۱۴۷۸	۳/۴

(...) - رقم گزارش نشده است

ماخذ: ۱- سرشماری یک روزه - وزارت کشور ۲- سرشماریهای عمومی کشور - مرکز آمار ایران ۳- آمارگیری جاری جمعیت ۱۳۷۰ - مرکز آمار ایران

در اینجا یادآوری می شود محدوده مطالعاتی طرح جامع شهر یزد، علاوه بر محدوده خدمات شهرداری یزد شامل محدوده خدمات شهرداری شاهدیه و شهرداری حمیدیا نیز می شود که در صورت محاسبه جمعیت مجموع محدوده مذکور حجم جمعیت آن در سرشماری عمومی ۱۳۷۵ بالغ بر ۳۵۰ هزار نفر بوده است.

ب: ساختار سنی و جنسی جمعیت

ساختار سنی جمعیت در سالهای اخیر بشدت تحت تاثیر برنامه های تنظیم خانواده گرایش فراوان به کاهش تعداد فرزندان در خانوارهاست. بطوری که هرم سنی جمعیت که در گذشته به شکل مثلث کامل با قاعده کشیده بود که نشان از فراوانی تعداد کودکان و نوجوانان زیر ۱۵ سال داشت، اکنون جمع شده و کوچکتر از بدنه هرم سنی گردیده است و در نتیجه آن شکل هرم سنی دستخوش تغییر شکل شده است. یادآوری می شود بدنبال برنامه های آماده سازی و شهرک سازی در حاشیه شهر یزد دو شهر کوچک شاهدیه و حمیدیا در شمال و جنوب شهر یزد تشکیل و به این شهر پیوسته است. شهرهای مذکور که از تجمیع آبادیهای اطراف شهر و توسعه اراضی مسکونی حد فاصل آنها بوجود آمده است در آمار جمعیتی این بخش در شمار جمعیت شهر یزد منظور می شوند و بعنوان محدوده شهری یزد مورد بررسی قرار می گیرند. نتایج سرشماری عمومی ۱۳۷۵ در شهر یزد نشان می دهد که سهم جمعیت کمتر از ۵ سال که شامل متولدین سالهای ۷۵ - ۱۳۷۰ می باشد معادل ۹/۳ درصد از جمعیت این شهر را تشکیل می دهد. در حالیکه سهم جمعیت ۵-۹ ساله که شامل متولدین دوره سالهای ۷۰-۱۳۶۵ است برابر ۱۳/۱ درصد و سهم متولدین دوره قبل از آن ۱۵/۷ درصد از کل جمعیت شهر می باشد. کاهش این روند در سالهای اخیر، نتیجه کاهش موالید در سالهای اخیر است که آثار آن در سراسر کشور و از آن جمله شهر یزد مشاهده می شود.

ساختار سنی و جنسی جمعیت شهر یزد در سال ۱۳۷۵

شاخص نسبت جنسی	زن	مرد	مرد و زن (*)		گروه سنی
			درصد	تعداد	
۱۰۳/۹	۱۵۹۶۰	۱۶۵۸۴	۹/۳	۳۲۵۴۴	۰-۴ ساله
۱۰۳/۰	۲۲۵۲۹	۲۳۱۹۶	۱۳/۱	۴۵۷۲۵	۵-۹ ساله
۱۰۴/۹	۲۶۷۹۶	۲۸۱۰۲	۱۵/۷	۵۴۸۹۸	۱۰-۱۴ ساله
۱۰۵/۴	۲۰۱۹۶	۲۱۲۹۷	۱۱/۹	۴۱۴۹۳	۱۵-۱۹ ساله
۱۰۳/۷	۱۴۸۴۵	۱۵۳۸۸	۸/۶	۳۰۲۳۳	۲۰-۲۴ ساله
۱۰۶/۹	۱۳۶۲۷	۱۴۵۷۳	۸/۱	۲۸۲۰۰	۲۵-۲۹ ساله
۱۰۸/۹	۱۲۰۲۲	۱۳۰۹۳	۷/۲	۲۵۱۱۵	۳۰-۳۴ ساله
۱۱۶/۲	۱۰۵۷۱	۱۲۲۷۹	۶/۵	۲۲۸۵۰	۳۵-۳۹ ساله
۱۲۰/۰	۸۳۳۹	۱۰۰۰۸	۵/۲	۱۸۳۴۷	۴۰-۴۴ ساله
۱۱۴/۸	۵۵۷۰	۶۳۹۳	۳/۴	۱۱۹۶۳	۴۵-۴۹ ساله
۱۱۶/۰	۴۲۳۹	۴۹۱۹	۲/۶	۹۱۵۸	۵۰-۵۴ ساله
۱۱۴/۶	۳۵۱۶	۴۰۲۸	۲/۲	۷۵۴۴	۵۵-۵۹ ساله
۱۱۶/۴	۳۳۷۵	۳۹۲۹	۲/۱	۷۳۰۴	۶۰-۶۴ ساله
۱۰۷/۳	۲۶۴۹	۲۴۶۹	۱/۵	۵۱۱۸	۶۵-۶۹ ساله
۱۰۵/۴	۲۳۲۷	۲۴۵۳	۱/۴	۴۷۸۰	۷۰-۷۴ ساله
۱۱۸/۸	۲۲۴۰	۱۸۸۵	۱/۲	۴۱۲۵	۷۵ ساله و بیشتر
۱۰۷/۰	۱۶۸۸۰۱	۱۸۰۵۹۶	۱۰۰/۰	۳۴۹۳۹۷	جمع

(*) - شامل جمعیت ساکن در خانوارهای معمولی محدوده شهری یزد + شاهپدی + حمیدیا

ماخذ: اسناد سرشماری عمومی ۱۳۷۵ - واحد اطلاع رسانی مرکز آمار ایران

- میزانهای رشد طبیعی و مهاجرت

تحولات جمعیت در هر جامعه یا محدوده جغرافیایی تحت تاثیر دو عامل عمده جمعیتی است:

الف - رشد طبیعی جمعیت که از تفاوت موجود بین موالید و مردگان حاصل میشود.

ب - خالص مهاجرت که از اختلاف موجود بین آمار وارد شدگان با خارج شده به محدوده مورد نظر حاصل می شود برای شناسایی و تعیین آمار موالید و محاسبه میزان ولادت روش مستقیم و بهترین راهکار، استفاده از آمار ثبت شده موالید است که سالانه توسط ادارات ثبت احوال گزارش می

www.telegram.me/RegionalPlanning

شود. ولی یک نقص عمده در این روش، وجود پدیده آمار معوقه است. زیرا برخی خانوارها ثبت موالید خود را بهنگام گزارش نمی کنند و بعد از گذشت زمان طولانی به آن اقدام می کنند. در سالهای اخیر که تعویض شناسنامه ها انجام شده است آمار معوقه بمقدار قابل توجهی کاسته شده است ولی هنوز هم به صفر نرسیده است. بهر حال ناگزیر ثبت سالانه آمار موالید (شامل آمار جاری و آمار معوقه) بعنوان واقعه ولادت منظور شده و در محاسبات بکار می رود. در مورد آمار وقایع فوت یا ثبت آمار مردگان نیز همین نقایص موجود است و بدلائل مختلف سهم آمار معوقه بمراتب بیشتر است، زیرا بازماندگان متوفی کمتر علاقمند گزارش فوت می باشند. برای بررسی آمار ثبت شده موالید و مردگان در محدوده شهرستان یزد، یادآوری می شود چون آمار ثبت شده شهری و روستایی در یک واحد ثبت می شود بصورت جداگانه ارائه نمی شود، ناگزیر برای تعیین میزانهای ولادت، حجم جمعیت کل شهرستان مورد محاسبه قرار گرفته است. با توجه به کوچکی سهم جمعیت روستایی در این شهرستان میتوان گفت میزانهای بدست آمده برای محدوده شهری یزد هم صادق می باشد. در فاصله سالهای ۷۹-۱۳۷۵ که آمار وقایع موالید ثبت شده شهرستان یزد مورد بررسی قرار گرفته است میانگین میزان ولادت سالانه برابر ۱۸/۶ در هزار بوده است

آمار وقایع میزانهای ولادت در شهرستان یزد در سالهای ۱۳۷۵-۱۳۷۹

سال	برآورد جمعیت	آمار ثبت شده موالید			شاخص نسبت جنسی	میزان ولادت (در هزار)	
		جمع	مرد	زن			
۱۳۷۵	۲۸۷۹۹۰	۶۸۳۰	۲۴۳۰	۲۳۵۰	۱۰۲/۹	۱۷/۶	
۱۳۷۶	۲۹۹۸۰۰	۷۵۳۹	۲۸۸۱	۳۶۵۸	۱۰۶/۱	۱۸/۹	
۱۳۷۷	۴۱۱۱۵۸	۷۸۹۱	۴۰۹۹	۳۷۹۲	۱۰۸/۱	۱۹/۲	
۱۳۷۸	۴۲۲۴۱۱	۷۹۳۳	۴۰۶۴	۳۸۶۹	۱۰۵/۰	۱۸/۸	
۱۳۷۹	۴۳۳۵۳۸	۸۱۰۰	۴۱۳۸	۳۹۶۲	۱۰۴/۴	۱۸/۷	
میانگین ها :						۱۰/۵	۱۸/۶

ماخذ : ثبت احوال شهرستان یزد

بررسی آمار مرگ و میر شهرستان یزد نیز در فاصله سالهای ۷۹-۱۳۷۵ میانگین میزان سالانه مرگ و میر را در این محدوده برابر ۵/۷ در هزار نشان می دهد. این میزان بعلت بالا بودن آمار معوقه مرگ و میر (بویژه در سال ۱۳۷۶) و فقدان آمار مردگان زن در برخی سالها که شاخص نسبت جنسی مردگان را فراتر از حد طبیعی نشان می دهد با خطا همراه است که برای اصلاح آن از روشهای غیر مستقیم برآورد میزانهای حیاتی استفاده می گردد.

جدول زیر روند تحولات آمار و میزانهای مرگ را در این محدوده به استناد آمار ثبت شده اداره کل ثبت احوال شهرستان یزد که در اختیار مشاور قرار گرفته است نشان میدهد :

میزان مرگ و میر (درهزار)	شاخص نسبت جنسی	آمار ثبت شده مردگان			برآورد جمعیت	سال
		زن	مرد	جمع		
۴/۹	۱۱۷/۴	۸۸۱	۱۰۳۴	۱۹۱۵	۳۸۷۹۹۰	۱۳۷۵
۷/۵	۸۰/۹	۱۶۵۹	۱۳۴۲	۳۰۰۱	۳۹۹۸۰۰	۱۳۷۶
۵/۰	۱۱۷/۴	۹۴۶	۱۱۱۱	۲۰۵۷	۴۱۱۱۵۸	۱۳۷۷
۵/۶	۱۱۳/۴	۱۱۰۷	۱۲۵۵	۲۳۶۲	۴۲۲۴۱۱	۱۳۷۸
۵/۳	۱۱۴/۸	۱۰۶۵	۱۲۲۳	۲۲۸۸	۴۳۳۵۳۸	۱۳۷۹
۵/۷	۱۰۸/۸	-	-	-	میانگین ها :	

ماخذ: ثبت احوال شهرستان یزد

به استناد یافته های جداول که بر مبنای آمار ثبت شده و گزارش اداره کل ثبت احوال شهرستان یزد می باشد، رشد طبیعی جمعیت در این محدوده از تفاوت موجود بین میزان ولادت و میزان مرگ برابر ۱۲/۹ در هزار (برابر ۱/۳ درصد) می باشد. در سرشماری عمومی ۱۳۷۵ تعداد مهاجران وارد شده به شهر یزد طی دوره دهساله ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۵ گزارش شده است. ولی آمار مهاجران خارج شده معمولاً گزارش نمی شود و برای تعیین شمار آنان باید بطور غیر مستقیم اقدام شود. بر مبنای داده های سرشماری عمومی ۱۳۷۵ تعداد مهاجران وارد شده به محدوده شهری یزد (شامل یزد + شاهديه + حمیدیا) در دهه سالهای ۷۵ - ۱۳۶۵ معادل ۵۱۳۹۳ نفر گزارش شده است. از مجموع این مهاجران ۲۴/۸ درصد را مهاجران شهرها و روستاهای محدوده شهرستان یزد (که در آن دوره شامل شهرستان صدوق هم بوده است) تشکیل می دهند. سهم مهاجران از سایر شهرستانهای استان نیز برابر ۲۵/۱ درصد بوده است. مهاجران از سایر استانهای کشور ۴۶/۵ درصد از مهاجران وارد شده به شهر یزد را تشکیل می دهند که فقط ۸/۹ درصد آنان روستایی و بقیه مهاجران از سایر شهرهای کشور می باشند که نمایشگر جاذبه واقعی جلب مهاجران برای شهر یزد می باشد. این مهاجران اکثراً شهری بوده برای اشتغال در صنایع رو به گسترش شهر یزد به این شهر مهاجرت می کنند. جدول زیر این تغییرات و تفاوت ها را نمایان می سازد.

مهاجران وارد شده به شهر یزد از ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۵

سهم مهاجران روستایی (%)	از روستاها	از شهرهای دیگر	مهاجران وارد شده		مبدا مهاجرت
			درصد	تعداد	
۳۵/۰	۴۴۵۲	۸۲۸۱	۲۴/۸	۱۲۷۳۳	شهرستان یزد
۵۳/۲	۶۸۵۷	۶۰۲۷	۲۵/۱	۱۲۸۹۴	شهرستانهای دیگر استان
۸/۹	۲۱۳۸	۲۱۷۷۶	۴۶/۵	۲۳۹۱۴	سایر استانها
-	-	۱۶۰۴	۳/۱	۱۶۰۴	خارج از کشور
-	-	۲۴۸	۰/۵	۲۴۸	اظهار نشده
۳۶/۲	۱۳۴۴۷	۳۷۹۴۶	۱۰۰/۰	۵۱۳۹۳	جمع

ماخذ: اسناد سرشماری عمومی ۱۳۷۵ - مرکز اطلاع رسانی مرکز آمار ایران

در مقابل مهاجرانی که طی دهسال مذکور به این شهر مهاجرت کرده و در آن اقامت گرفته اند، تعدادی از اهالی شهر یزد نیز، این شهر را ترک گفته و به سایر مناطق کشور یا جهان مهاجرت کرده اند. برآورد شمار مهاجران خارج شده به کمک تراز مهاجرتی شهر در فاصله سالهای ۷۵-۱۳۶۵ مطابق جدول زیر میسر می گردد. مشاهده می شود در مقابل ۵۱۳۹۳ مهاجران وارد شده تعداد ۱۰۱۶۲ نفر نیز از این شهر خارج شده اند که به این ترتیب شمار مهاجران خالص که بر تعداد جمعیت شهر یزد افزوده شده اند برابر ۴۱۲۳۱ نفر می باشد. بعبارت ساده تر طی دهه مذکور متوسط سالانه تعداد ۴۱۲۳ نفر به جمعیت شهری یزد در اثر مهاجرت افزوده شده است.

تراز مهاجرتی جمعیت شهر یزد ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۵

میزان (%)	جمعیت	شرح *
-	۲۴۶۱۱۵	جمعیت محدوده شهری یزد سال ۱۳۶۵
۲/۳	۶۳۶۴۵	افزایش طبیعی جمعیت تا سال ۱۳۷۵
-	+ ۵۱۳۹۳	مهاجران وارد شده
-	- ۱۰۱۶۲	مهاجران خارج شده
۱/۲	(۴۱۲۳۱)	خالص مهاجرت
-	۳۵۰۹۹۱	جمعیت محدوده شهری یزد سال ۱۳۷۵

* محدوده شهری شامل یزد + شاهدهیه + حمیدیا می باشد.

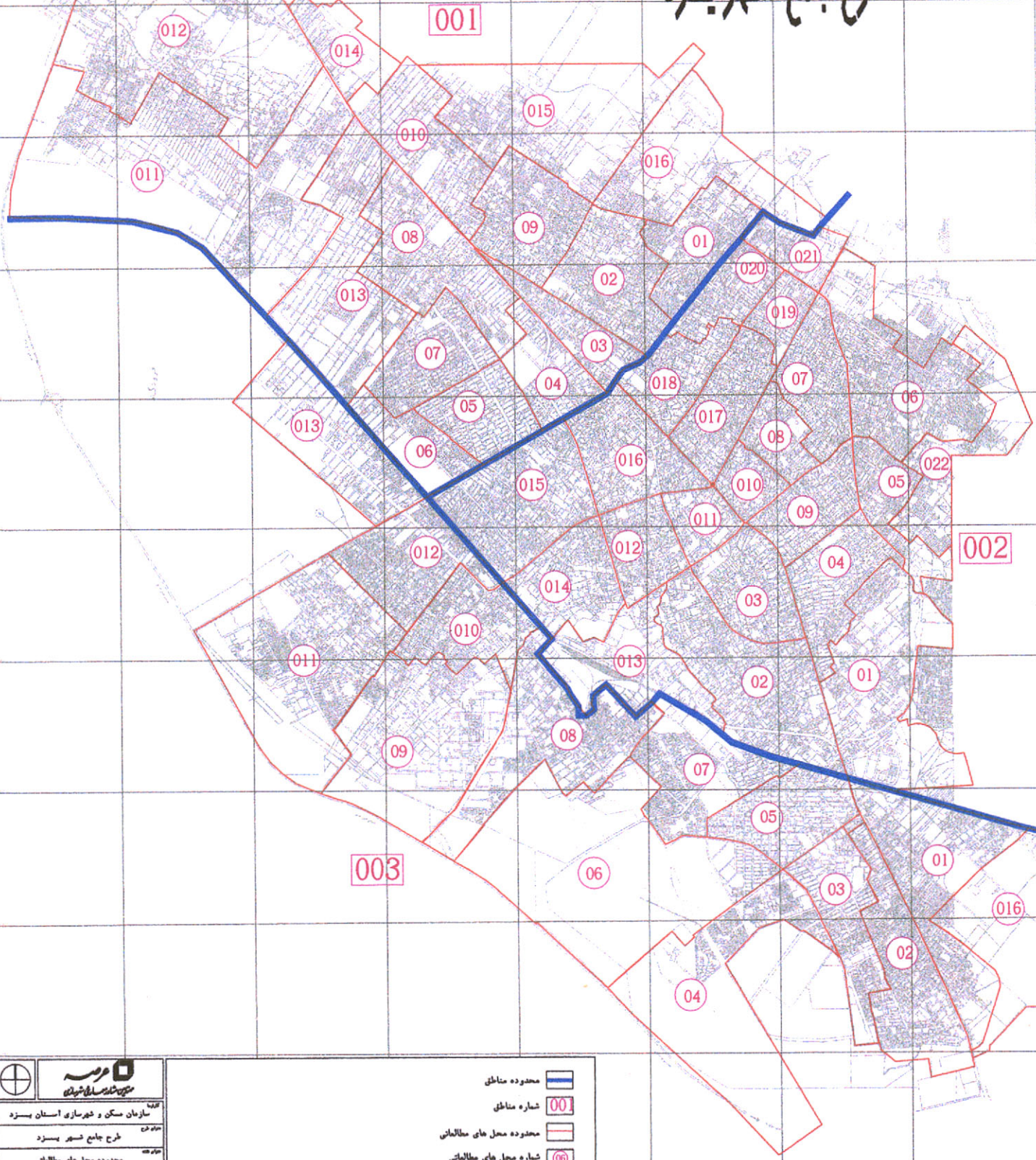
یادآوری می شود که مجموع جمعیت محدوده شهری یزد شامل شاهدهیه و حمیدیا مطابق اسناد سرشماری ۳۵۰۹۹۱ نفر است که در جدول شماره صفحه ... بررسی ساختار نسبی و جنسی تعداد ۱۵۹۴ نفر آنان مشخص نشده و لذا سر جمع جمعیت ۳۴۹۲۹۷ نفر درج شده است.

کالبدی شهر

شهر یزد یکی از باستانی ترین شهرهای کشور در جبهه میانی فلات ایران و در همسایگی کویر مرکزی است که سابقه سکونت و زندگی شهری در آن به هزاره های قبل از اسلام باز می گردد که به این منطقه ایساتیس به معنای بزکوهی اطلاق می گردید. محدوده محلات تاریخی و قدیمی شهر که شامل ۴۲ محله قدیمی و سنتی این شهر است در نقشه های آلبوم همراه طرح مشخص و ارائه شده است. ولی این محلات با تغییرات ساختمانی و شبکه های ارتباطی و بویژه شهرک سازی سالهای اخیر تغییر کرده و محلات عملکردی و رایج امروزی شهر با آن متفاوت است. در سرشماری عمومی سال ۱۳۷۵ محدوده شهر یزد و شهرک های همسایه آن شاهده و حمیدیا در مجموع در ۵۴ حوزه آماری تقسیم گردید که شامل سه منطقه شهری است. اطلاعات و آمار حوزه های آماری که از طریق واحد اطلاع رسانی مرکز آمار ایران در اختیار مشاور قرار گرفته است با توجه به محلات عملکردی که در سطح شهر بین مردم شناخته شده و در مرادوات روزانه و سفرهای درون شهری مورد استفاده است هماهنگ و مطابقت و در جدول درج شده است. بررسی برخی خصوصیات عمده اجتماعی بین محلات شهری یزد تفاوت های موجود در این زمینه را نمایان می سازد. متوسط بعد خانوار در محدوده شهری یزد برابر ۴/۵ نفر است (جدول شماره ...) ولی این نسبت در محلات مختلف با توجه به ویژگیهای اجتماعی ساکنین هر محله متفاوت است. این میزان در محدوده محله امام شهر بین ۴/۹ و ۵/۱ نفر است. در محدوده کشتارگاه این نسبت تا ۵/۶ نفر نیز افزایش می یابد که نمایشگر بالا بودن سهم افراد خانوار و بخصوص تعدد فرزندان نزد خانوارهای کارگری و اقشار کم درآمد این مناطق است. در بافت های قدیمی تر شهر مانند گازرگاه - امیر چخماق و فهادان که بافت قدیمی شهر یزد را تشکیل میدهد بعلت سالخوردگی جمعیت بعد خانوارها کمتر از میانگین کل شهر و بین ۲/۷ تا ۴/۳ نفر در هر خانوار است. در محدوده محلات صفائیه و کوی کارمندان نیز که طبقات مرفه شهری ساکن هستند میانگین بعد خانوار کمتر از سایر مناطق گزارش شده است. در کوی کارمندان این نسبت معادل ۳/۵ تا ۴/۵ نفر و در صفائیه ۴/۷ نفر گزارش شده است. در حالیکه در محدوده راه آهن این میزان تا ۵/۲ نفر در هر خانوار افزایش می یابد. یکی دیگر از شاخص های مورد بررسی در شناخت ویژگی های اجتماعی میزان با سوادی بین ساکنین محلات مختلف شهر یزد می باشد. متوسط میزان باسوادی در کل شهر یزد در سال ۱۳۷۵ معادل ۸۷/۲ درصد بوده است. ولی در مناطق مختلف شهر این موضوع تحت تاثیر ساختار سنی و گروه اجتماعی اقشار ساکن در هر محله در تغییر است. بالاترین میزانهای باسوادی در بافت قدیمی شهر محله فهادان و گازرگاه مشاهده می شود که ۹۶/۹ درصد از جمعیت شش ساله و بیشتر با سواد گزارش شده اند. کمترین میزان باسوادی در محله کشتارگاه و برابر ۱۸/۸ درصد گزارش شده است. توسعه و گسترش محلات شهری یزد بویژه در حاشیه شهر باعث جذب مهاجران جدید به این شهر بوده است و در حقیقت گسترش شهر در حواشی و اسکان مهاجران رابطه مستقیم و تعاملی با یکدیگر داشته است. در مقیاس شهری، سهم مهاجران وارد شده به شهر یزد طی سالهای ۷۵-۱۳۶۵ در مجموع ۵۱۳۹۳ نفر بوده اند که معادل ۱۴/۶ درصد کل جمعیت محدوده شهری یزد را شامل می شوند. ولی این نسبت در محلات مختلف یکسان توزیع نشده است. در برخی محلات جدید مثل شهرک حمیدیا این نسبت تا ۴۲/۵ درصد

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد

طرح جامع شهر یزد

سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد
محدوده محل های مطالعاتی
شماره: 1382/2/16 54 11400

- محدوده مناطق
- شماره مناطق
- محدوده محل های مطالعاتی
- شماره محل های مطالعاتی

نیز می رسد. در آزاد شهر نیز سهم مهاجران ۲۲/۹ درصد گزارش شده است. کوی کارمندان با ۴۲/۵ درصد نیز در صدر قرار دارد.

۳-۳-۳ تراکم جمعیت در سطح شهر یزد و تغییرات آن در محلات شهر

محدوده مطالعاتی طرح یزد بالغ بر ۱۲ هزار هکتار مساحت دارد که با توجه به شمار جمعیت آن که بالغ بر ۴۰۰ هزار نفر است، متوسط تراکم ناخالص در سطح شهر برابر ۳۰ نفر در هکتار است. گسترش بی‌رویه شهر در سالهای اخیر و تداخل سطوح مختلف کاربریهای متفاوت، بویژه سطوح مربوط به کارخانجات بزرگ در درون بافت شهری، محوطه راه آهن و خدمات کلان شهری و عرصه های وسیعی از قبیل عرصه های تاریخی و حریم های آثار باستانی و میراث فرهنگی عمده ترین علت قلت فراوان تراکم در این شهر می باشد. زیرا در حالیکه در اکثر شهرهای بزرگ کشور میزان تراکم ناخالص بین ۵۰ تا ۱۰۰ نفر در هکتار است، تراکم ۳۰ نفر در هکتار که برای شهر یزد وجود دارد، نمایشگر فراوانی اراضی شهری و بدون جمعیت مناسب می باشد.

تراکم جمعیت در محلات شهری یزد تنوع بسیار و گستردگی فراوان دارد. در بافت های قدیمی شهر مانند محله گازرگاه میزان تراکم ناخالص تا حدود ۱۲۰ نفر در هکتار افزایش می یابد. در محله خرمشاه نیز تراکم ۱۱۰ نفر در هکتار گزارش شده است. ولی در برخی محلات جدید شهری مثل آزاد شهر فقط ۲/۴ نفر در هکتار و یا در قاسم آباد ۱/۴ نفر در هکتار گزارش شده است.

تراکم های مطلوب و متعادل در محلاتی مثل صفائیه ۲۸/۴ نفر در هکتار و یا در سر راه ۵۲ تا ۵۹ نفر در هکتار مشاهده می شود.

در حوزه ۲۰ کوی آیت الله طالقانی میزان تراکم برابر ۸۸/۲ نفر در هکتار است در حالیکه در حوزه های دیگر این محله ۲/۳ تا ۵/۵ نفر در هکتار گزارش شده است.

این تفاوت های آشکار نمایان می سازد که فضاهای بسیاری در درون بافت شهری گنجایش جمعیت پذیری فراوان دارد و توسعه و گسترش شهر در اراضی اطراف شهر ضرورتی ندارد.

نقشه پایان این بخش نیز موقعیت و اختلاف موجود در تراکمهای جمعیتی را ارائه می دهد.

۳-۴- خصوصیات اقتصادی شهر

۳-۴-۱- اوضاع کلی اقتصادی شهر

شناخت و بررسی سیمای اقتصاد شهری یزد بکمک دو گروه عمده از عناصر تولید قابل انجام است. ۱- نیروی کار که عامل انسانی تولید و اقتصاد شناخته می شود. ۲- عوامل تولید شامل کارگاهها و سایر وسایل کار و فعالیت که عامل فیزیکی تولید شناخته می شود.

سرمایه نیز عامل عمده دیگر از عوامل تولید شناخته می شود که معمولا در بررسی های اقتصادی بصورت مستقیم بررسی نمی شود ولی بر مبنای آمار عوامل تولید، شامل آمار کارگاههای موجود مطرح می گردد و بدو صورت سرمایه ثابت و سرمایه در گردش مورد بررسی قرار می گیرد.

الف - نیروی کار

در هر ناحیه یا شهر که مورد بررسی قرار می گیرد نیروی کار که مولد کالاها و خدمات و مایه تولید ثروت و رفع نیازمندیهای اقتصادی جامعه است از دو نظر قابل بررسی و تحلیل است :

۱- پتانسیل نیروی انسانی یا نیروی کار بالقوه که شامل افرادی است که در سن کار قرار می گیرند و توان مشارکت در فعالیت های اقتصادی را دارا هستند.

۲- جمعیت فعال یا نیروی کار بالفعل که از مجموع دو گروه شاغلان و بیکاران جویای کار تشکیل می شود. بدیهی است جمعیت فعال به مراتب کمتر از نیروی کار بالقوه است. زیرا شمار عمده ای از جمعیت در سن کار (نیروی کار بالقوه) را زنان خانه دار، دانش آموزان و دانشجویان، بازنشستگان و سالخوردگان و افرادی تشکیل می دهند که بدلائل مختلف در شمار جمعیت غیر مولد قرار می گیرند و در تولید کالاها و خدمات نقشی ندارند. ادامه این بررسی و روابط موجود بین نیروی کار بالقوه و بالفعل در بخش بعدی این بررسی دنبال می شود. شاغلان که سهم عمده ای از نیروی کار بالقوه را تشکیل می دهند عامل انسانی تولید شناخته می شوند که سهم آنان در جمعیت فعال، میزان اشتغال نامیده می شود.

ب - ساختار اشتغال

بررسی ساختار اشتغال، بالا بودن سهم اشتغال صنعتی را در شهر یزد حکایت می کند. میتوان گفت شهر یزد در شمار مناطق عمده صنعتی کشور است. بطوری که سهم اشتغال در بخش صنعت در این شهر ۴۲/۸ درصد نیروی کار را در بر می گیرد که معادل ۹/۴ درصد بیشتر از میانگین جامعه شهری کشور می باشد.

سهم اشتغال در بخش کشاورزی که در جامعه شهری کشور برابر ۵/۲ درصد است در شهر یزد فقط برابر ۲/۲ درصد می باشد.

اشتغال در بخش خدمات نیز بهبود نسبی و شرایط مناسب شهر یزد را در مقایسه با الگوی ملی نمایان می سازد. در شهر یزد ۵۴ درصد نیروی کار در بخش خدمات اشتغال دارند، در حالیکه در جامعه شهری کشور سهم این گروه ۶۱/۴ درصد نیروی کار را فرا می گیرد.

انحراف از میانگین	الگوی جامعه شهری کشور (هزار نفر)	شهر یزد	شرح	
-	۷۸۹۹	۸۸۱۵۶	مرد و زن	جمعیت شاغل
-	۷۸۰۸	۷۸۰۳۰	مرد	
-	۹۹۱	۱۰۱۲۶	زن	
-	۸۵۵	۴۴۹۸	مرد و زن	بیکاران جویای کار
-	۷۱۳	۳۹۹۰	مرد	
-	۱۴۲	۵۰۸	زن	
+ ۴/۰	۹۱/۱	۹۵/۱	مرد و زن	میزان اشتغال (%)
+ ۲/۵	۹۱/۶	۹۵/۱	مرد	
+ ۷/۷	۸۷/۵	۹۵/۲	زن	
+ ۰/۲	۱۱/۳	۱۱/۵	سهم مشارکت زنان در اشتغال (%)	
- ۲/۰	۵/۲	۳/۲	کشاورزی	مرد و زن
+ ۹/۴	۳۳/۴	۴۲/۸	صنعت	
- ۷/۴	۶۱/۴	۵۴/۰	خدمات	
- ۲/۰	۵/۶	۲/۶	کشاورزی	مرد
+ ۹/۳	۳۴/۹	۴۴/۲	صنعت	
- ۷/۳	۵۹/۵	۵۲/۲	خدمات	
- ۱/۷	۲/۱	۰/۴	کشاورزی	زن
+ ۹/۵	۲۱/۲	۳۰/۷	صنعت	
- ۷/۸	۷۶/۷	۶۸/۹	خدمات	

۲-۴-۳- جمعیت فعال، اشتغال و بیکاری

دراستان کار جمهوری اسلامی سن شروع بکار در واحدهای اقتصادی شهری ۱۸ سال اعلام شده است. ولی در اسناد آماری کشور معمولاً برای آمارگیری از اشتغال و بیکاری سن شروع بکار ۱۰ سالگی منظور می شود. بهمین جهت در محاسبه نسبت ها و میزانهای فعالیت معمولاً حجم جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر منظور می شود. نتایج سرشماری ۱۳۷۵ نشان می دهد که در شهر یزد در بین مردان ۱۰ ساله و بیشتر میزان فعالیت برابر ۵۸/۲ درصد و در بین زنان برابر ۸/۱ درصد می باشد. ویژگی جمعیت فعال شهر یزد جوانی نیروی کار می باشد. در سنین میان سالی و سالخوردگی میزان فعالیت با افت فراوان همراه است که نمایشگر فقدان چترهای حمایتی و پوشش های بیمه ای مناسب برای نیروی کار در این شهر می باشد. بررسی ساختار سنی نیروی کار و میزانهای فعالیت در گروههای سنی برای مردان شهر یزد در جدول زیر منعکس است که نشان می دهد. این نسبت تا سن پنجاه سالگی با روند رو به افزایشی می باید ولی بعد از پنجاه سالگی افت کرده و کاهش آن نمایش از کار افتادگی یا خروج

نیروی کار از حالت اشتغال می باشد. در نتیجه روند فعالیت کاسته شده و از حدود ۹۴ تا ۹۵ درصد به ۶۰ و ۴۰ درصد تقلیل می یابد.

توزیع جمعیت فعال، اشتغال و بیکاری مردان شهر یزد

میزان بیکاری	میزان فعالیت	جمعیت فعال			جمعیت	گروه سنی
		بیکار	شاغل	جمع		
-	۴/۱	-	۱۱۶۵	۱۱۶۵	۲۸۱۰۲	سال ۱۴-۱۰
۱۲/۴	۳۰/۲	۷۹۷	۵۶۲۵	۶۴۲۲	۲۱۲۹۷	سال ۱۹-۱۵
۷/۵	۶۳/۹	۷۴۲	۹۱۰۳	۹۸۴۵	۱۵۳۸۸	سال ۲۴-۲۰
۳/۶	۸۹/۷	۴۶۵	۱۲۶۰۸	۱۳۰۷۳	۱۴۵۷۳	سال ۲۹-۲۵
۱/۹	۹۵/۵	۲۳۶	۱۲۲۶۸	۱۲۵۰۴	۱۳۰۹۳	سال ۳۴-۳۰
۱/۹	۹۶/۲	۲۱۱	۱۱۵۹۷	۱۱۸۰۸	۱۲۲۷۹	سال ۳۹-۳۵
۲/۲	۹۴/۶	۲۰۸	۹۲۵۷	۹۴۶۵	۱۰۰۰۸	سال ۴۴-۴۰
۲/۶	۹۱/۳	۱۵۲	۵۶۸۷	۵۸۳۹	۶۳۹۳	سال ۴۹-۴۵
۳/۷	۷۹/۷	۱۴۶	۳۷۷۵	۳۹۲۱	۴۹۱۹	سال ۵۴-۵۰
۶/۱	۶۶/۵	۱۷۵	۲۶۷۶	۲۸۵۱	۴۰۲۸	سال ۵۹-۵۵
۶/۸	۶۰/۰	۱۶۰	۲۲۰۰	۲۳۶۰	۳۹۲۹	سال ۶۴-۶۰
۱۶/۸	۴۰/۷	۴۶۵	۲۲۹۵	۲۷۶۰	۶۷۸۶	۶۵ ساله و بیشتر
-	-	-	۷	۷	۱۸	اظهار نشده
۴/۹	۵۸/۲	۳۹۹۰	۷۸۰۳۰	۸۲۰۲۰	۱۴۰۸۱۳	جمع

ماخذ: مرکز آمار ایران - سرشماری عمومی ۱۳۷۵ - واحد اطلاع رسانی

مشارکت زنان شهر یزد در فعالیت های اقتصادی و اشتغال اندک و ناچیز است. بررسی یافته های سرشماری عمومی ۱۳۷۵ نشان می دهد که میزان فعالیت زنان ۱۰ ساله و بیشتر در این شهر فقط برابر ۸/۱ درصد است که در مقایسه با میزان مربوط به مردان که معادل ۵۸/۲ درصد، بسیار قلیل می نماید. علیرغم وجود مدارس عالی و دانشگاههای موجود در شهر یزد که سهم دانشجویان دختر در کلاسها قابل توجه است، مشارکت اندک آنان در فعالیت های اقتصادی قابل بررسی است.

۳-۴-۳- بررسی ارزش زمین، ساختمان و عوامل مؤثر بر آن

برای قیمت گیری از معاملات جاری با مدیران بنگاههای معاملات املاک مذاکره و ارزش جاری املاکی که بین مردم معامله شده است مورد بررسی قرار گرفته است. تنوع قیمت ها فراوان و خلاصه کردن آن در چند برگ نامقدور است برای نمایش واقعی آن، از نقشه معابر شهر استفاده شده است و ارزش واقعی املاک روی آن پیاده شده است که در آلبوم همراه طرح مشخص شده است.

بالاترین ارزش واقعی که گزارش شده است برای هر متر زمین در بهترین منطقه شهر برابر ۲

www.telegram.me/RegionalPlanning

میلیون ریال و بیشتر است که در مقایسه با قیمت رسمی نسبت ۴۵ برابر را نشان می دهد. این نسبت برای مناطق دیگر شهر تا ۲۰ برابر کاهش می یابد. در اراضی حاشیه ای شهر که ارزش زمین پائین تر است این نسبت تا ۱۰ برابر نیز تقلیل می یابد و نمونه آن اراضی حاشیه در خیرآباد و عیش آباد است که ارزش اسمی آن برای هر متر مربع ۵ هزار ریال ولی ارزش واقعی ۵۰ هزار ریال است. جدول بعدی قیمت واقعی املاک شهری یزد را بر مبنای محلات عمده شهر یزد و منطقه ها و قطعه بندی های املاک نشان می دهد که حداقل کمتر از پنجاه هزار ریال و حداکثر بالغ بر ۲ میلیون ریال است. لازم به تذکر است که چه در تعیین قیمت رسمی و چه در قیمت های جاری در بازار ملاک قیمت گذاری عناصر زندگی شهری است که بعنوان عوامل تاثیرگذار مطرح است و شامل موارد عمده زیر است:

- ۱- دسترسی به معابر و شبکه ارتباطی شهری
 - ۲- نزدیکی یا دوری به مرکز شهر
 - ۳- تناسب عرض و طول قطعه
 - ۴- جبهه و بر زمین
 - ۵- خدمات شهری، آب، برق، گاز، تلفن
 - ۶- خدمات و سرویسهای حمل و نقل تجاری، مسکونی
 - ۷- کاربری زمین
 - ۸- دوری از عوامل مزاحم مانند زندان، پاسگاه، مسجدکه در آرامش محلات مسکونی اختلال ایجاد می کند.
 - ۹- شمالی و جنوبی بودن نمای ساختمان
 - ۱۰- حواشی شامل زمینهای خالی و بیابانی - درختکاری و یا بافت ساخته شده
- در پایان این مبحث اشاره می شود که بهای تمام شده ساختمان در مناطق مختلف کشور تقریباً یکسان است و بین شهر یزد و بقیه نقاط کشور تفاوت فراوانی ندارد. چون مصالح ساختمان تقریباً بهای استاندارد دارد. دستمزد کارگر ساختمانی نیز تغییرات زیادی ندارد. به همین جهت بهای تمام شده یک متر مربع ساختمان متناسب با مصالح و نقشه آن بین ۶۵۰ تا ۱۲۰۰ هزار ریال تمام می شود که در مقایسه با قیمت رسمی ساختمان ضریبی بین ۵۵ برابر تا ۱۳۰ برابر را آشکار می سازد.

ارزش املاک بر مبنای قیمت رسمی و قیمت بازار در شهر یزد

به ریال حداقل و حداکثر قیمت

ضریب بازار به رسمی	قیمت بازار		قیمت رسمی		نام معبر و خیابان
	پشت جبهه	بر جبهه	پشت جبهه	بر جبهه	
۱۴۰	۱۵۰۰۰۰	-۴۵۰۰۰۰ ۳۵۰۰۰۰	۶۰۰-۱۰۰۰	۲۱۰۰-۳۲۰۰	جاده اصفهان شاهده
۴۷۲	۶۰۰۰۰۰	-۲۵۰۰۰۰۰ ۱۱۰۰۰۰۰	۸۰۰-۱۰۰۰	۱۲۰۰-۵۳۰۰	بلوار جمهوری اسلامی
۶۰	۸۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰	۵۰۰-۷۰۰	۹۰۰-۲۵۰۰	جاده فروگاه
۱۶۷	۵۰۰۰۰۰۰	-۲۰۰۰۰۰۰ ۹۰۰۰۰۰۰	۱۵۰۰-۲۵۰۰	-۱۲۰۰۰ ۶۳۰۰	بلوار جمهوری چهارراه یزدباف
۳۱۹	۱۵۰۰۰۰۰	-۱۵۰۰۰۰۰ ۷۰۰۰۰۰۰	۷۰۰-۹۰۰	۳۲۰۰-۴۷۰۰	خطابان امام شهر
۱۸۷	۴۰۰۰۰۰۰	-۳۰۰۰۰۰۰ ۸۵۰۰۰۰۰	۱۲۰۰-۱۵۰۰	-۱۶۰۰۰ ۷۴۰۰	بلوار شهید پاکنژاد
۴۷۶	۶۰۰۰۰۰۰	-۳۰۰۰۰۰۰ ۱۲۰۰۰۰۰۰	۹۰۰-۱۱۰۰	۵۳۰۰-۶۳۰۰	بلوار ۱۷ شهریور
۶۵۰	۱۳۰۰۰۰۰	-۱۳۰۰۰۰۰ ۸۰۰۰۰۰۰	۲۰۰-۴۰۰	۱۵۰۰-۲۰۰۰	بلوار آزادگان
۳۵۲	۴۰۰۰۰۰۰	-۳۰۰۰۰۰۰ ۸۵۰۰۰۰۰	۸۰۰-۱۰۰۰	۷۰۰۰-۸۵۰۰	بلوار صدوقی تا کوچه چاه قبله
۱۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰	-۲۰۰۰۰۰۰ ۶۵۰۰۰۰۰	۲۵۰-۵۰۰	۱۲۰۰-۲۰۰۰	بلوار آزادشهر تا میدان ولایت
۱۳	۲۰۰۰۰	۸۰۰۰۰	۲۰۰	۴۰۰-۶۰۰	زمین‌های شهرک صنعتی
۷۵	۸۰۰۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰۰۰	۹۰۰-۱۱۰۰	-۱۶۰۰۰ ۴۰۰۰	بلوار شهید باهنر
۶۴	۴۵۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰۰	۹۰۰-۱۱۰۰	-۱۲۵۰۰ ۱۰۰۰۰	بلوار دانشجو میدان امام تا سیلو
۸۹	۱۵۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰۰	۱۲۰۰-۱۵۰۰	۳۵۰۰-۴۵۰۰	خیابان ارشاد اسلامی
۱۲۵	۱۵۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰-۲۵۰۰	-۱۶۰۰۰ ۱۰۰۰۰	خطابان تیمسار فلاحتی
۲۱۳	۲۰۰۰۰۰۰	-۸۵۰۰۰۰ ۷۰۰۰۰۰۰	۵۰۰-۷۰۰	۲۵۰۰-۴۰۰۰	بلوار شهید جوکار
۱۷۵	۴۵۰۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰۰	۸۰۰-۱۱۰۰	۲۵۰۰-۴۰۰۰	منطقه راه آهن
۸۸	۴۰۰۰۰۰۰	۴۴۰۰۰۰۰	۶۰۰-۱۱۰۰	۳۵۰۰-۵۰۰۰	بلوار دانشگاه

ارزش املاک بر مبنای قیمت رسمی و قیمت بازار در شهر یزد

به ریال حداقل و حداکثر قیمت

ضریب بازار به رسمی	قیمت بازار		قیمت رسمی		نام معبر و خیابان
	پشت جبهه	بر جبهه	پشت جبهه	بر جبهه	
۱۵۶	۴۵۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰	۱۰۰۰-۱۲۰۰	۳۵۰۰-۴۵۰۰	بلوار کوثر تا بلوار جهاد
۲۳۳	۴۵۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰	۶۰۰-۱۰۰۰	۱۵۰۰-۳۰۰۰	خیابان طراوت
۷۷	-۳۰۰۰۰۰ ۱۵۰۰۰۰	-۱۰۰۰۰۰ ۶۰۰۰۰۰	۱۰۰۰-۱۲۰۰	-۱۳۰۰۰ ۹۵۰۰	بلوار شهید حاج حسن دشتی
۱۰۰	۲۰۰۰۰۰	-۴۵۰۰۰۰ ۴۰۰۰۰۰	۵۰۰-۷۰۰	۲۰۰۰-۴۵۰۰	منطقه صدا و سیما
۱۶۰۰	۱۴۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰	۱۵۰	۲۵۰	جاده کرمان زمین‌های صنعتی
۱۰۰	۱۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰	۲۰۰-۴۰۰	۱۲۰۰-۲۰۰۰	جاده بافق - دانشگاه شهید صدوقی
۱۲۸	۸۰۰۰۰۰	-۱۸۰۰۰۰۰ ۱۲۰۰۰۰۰	۳۰۰-۵۰۰	-۱۳۰۰۰ ۹۵۰۰	خیابان کاشانی
۵۶	۳۵۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰	۸۰۰-۱۰۰۰	-۱۲۵۰۰ ۴۵۰۰	شهید مدرس
۱۰۰	۵۰۰۰۰۰	۷۵۰۰۰۰	۱۰۰۰-۱۴۰۰	۵۰۰۰-۷۵۰۰	مسکن و شهرسازی
۱۲۰	۲۰۰۰۰۰	۶۰۰۰۰۰	۸۰۰-۱۲۰۰	۳۵۰۰-۵۰۰۰	خیابان شهید بناقتی زاده
۹۲	۴۵۰۰۰۰	۶۵۰۰۰۰	۲۰۰۰	۷۰۰۰	خیابان سلمان فارسی
۳۰۰	۵۰۰۰۰۰	-۱۲۰۰۰۰۰ ۹۰۰۰۰۰	۲۰۰۰	۴۰۰۰	خیابان رهبر
۲۰۰	۵۰۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰	۲۰۰۰	۳۵۰۰	خیابان حافظ
۷۰	۱۵۰۰۰۰	۳۵۰۰۰۰	۳۰۰-۴۰۰	۳۵۰۰-۵۰۰۰	خیابان خرمشهر
۹۰	۱۵۰۰۰۰	۴۵۰۰۰۰	۴۰۰-۶۰۰	۳۰۰۰-۵۰۰۰	بلوار دهه فجر
۱۲۰	۱۵۰۰۰۰	-۶۰۰۰۰۰ ۵۰۰۰۰۰	۲۰۰-۱۰۰۰	۲۰۰۰-۵۰۰۰	خیابان امام خمینی صابر یزدی تا کشت
۱۰۰	۱۵۰۰۰۰	-۱۵۰۰۰۰۰ ۶۰۰۰۰۰	۸۰۰-۱۰۰۰	-۱۵۰۰۰ ۱۲۰۰۰	خیابان امام خمینی - خیابان مهدی تا آبشو
۵۷	۳۵۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰-۱۳۰۰	-۳۵۰۰۰ ۲۵۰۰۰	میدان امیر چخماق
۴۱	۳۵۰۰۰۰	-۷۰۰۰۰۰ ۶۰۰۰۰۰	۱۳۰۰-۱۷۰۰	-۱۷۰۰۰ ۱۲۰۰۰	خیابان امام جعفر صادق
۷۴	۶۰۰۰۰۰	-۱۲۵۰۰۰۰ ۱۰۰۰۰۰۰	۱۳۰۰-۱۸۰۰	-۱۷۰۰۰ ۱۰۰۰۰	بلوار دکتر بهشتی

مأخذ: کمیسیون تقویم املاک یزد - ۱۳۷۸

www.telegram.me/RegionalPlanning
۴-۳-۴- هزینه‌های مربوط به مسکن (قیمت تمام شده، وضع خرید و فروش، اجاره و غیره)

امکانات مختلف سرمایه‌گذاری در زمینه مسکن در شهر

مسکن یک کالای اقتصادی سودآور است و در تمام شهرهای ایران با رونق فراوان روبرو است. به همین جهت انگیزه سرمایه‌گذاری در این بخش نسبت به سایر فعالیت‌های اقتصادی بیشتر است. اغلب صاحبان سرمایه و شاغلان در فعالیت‌های اقتصادی که سرمایه مناسبی در اختیار دارند گرایش فراوان دارند که در امور ساخت و ساز و یا خرید و فروش ساختمان و بویژه ساختمانهای مسکونی نیز سرمایه‌گذاری نمایند، زیرا اطمینان دارد خطر یا ریسک سرمایه‌گذاری در این فعالیت بمراتب کمتر از سایر فعالیت‌ها است.

اگر از پدیده‌های موقت رکود که گاهی در اقتصاد مسکن و امور خرید و فروش آن ظاهر می‌شود بگذریم، سود سرمایه‌گذاری در مسکن همواره بیشتر از تورم بوده است. در شهر یزد نیز همین شرایط حاکم است مضاف به اینکه به علت مهاجرت و جمعیت‌پذیری شهر برای صنایع و سایر فعالیت‌های اقتصادی، گرایش به اسکان و اقامت در این شهر بیشتر از سایر شهرهای استان است و آثار آن در گرانی مسکن نیز تظاهر کرده است.

همانطور که مباحث قبلی این گزارش برای بررسی ارزش زمین و ساختمان اشاره گردید قیمت تمام شده، بستگی فراوان به وضع قرارگیری زمین و ساختمان و همچنین مسکن نسبت به پیرامون خود، معابر، محله شهری، دسترسی به خدمات، متراژ و طبقه و نوع مجتمع مسکونی دارد که تفاوت‌های فراوانی در قیمت تمام شده ساختمان مسکن ایجاد می‌کند. ولی متوسط قیمت مصالح ساختمانی در شهرهای بزرگ کشور یکسان است و تفاوت معناداری وجود ندارد بهمین جهت نیز قیمت تمام شده مسکن برحسب نوع مصالحی که بکار میرود و سرویس‌ها و خدمات و امکانات جنبی که در ساختمان بکار میرود و سهم زمین آن دارای تفاوت می‌باشد. مقایسه قیمت رسمی و مصوبه کمیسیون املاک با قیمت‌های بازار نشان می‌دهد که معمولاً قیمت بازار ۲۰ تا ۲۵ برابر قیمت رسمی در نوسان است. جدول زیر مقایسه انواع ساختمان و قیمت تمام شده آن را بر مبنای متوسط‌گیری در مناطق مختلف شهر یزد نشان می‌دهد. مبنای قیمت‌گیری پایان سال ۱۳۸۱ بوده است.

قیمت تمام شده انواع ساختمان مسکونی در شهر یزد - ۱۳۸۱

نوع ساختمان	هزار ریال در مترمربع	میلیون ریال برای یک واحد ۱۰۰ متری
بتون آرمه	۴۵۰۰	۴۵۰
اسکلت فلزی	۴۰۰۰	۴۰۰
آجری با سقف تیرچه بلوک - پایه فلزی	۳۶۰۰	۳۶۰
تیر آهن و آجر	۲۵۰۰	۲۵۰
آجر با سقف چوبی - بدون تیر آهن	۲۰۰۰	۲۰۰

(تذکر: در اقلام بالا قیمت زمین نیز منظور شده است.)

خرید و فروش مسکن در مقایسه با قیمت تمام شده معمولاً ارزش زمین و ساختمان جداگانه منظور نشده و با هم ترکیب میشود. ولی معمولاً ۴۰ تا ۶۰ درصد ارزش مسکن را بهای زمین منظور می‌کنند. بدیهی است در مجتمع‌های مسکونی و ساختمانهایی که طبقات بیشتری را دارا است سهم ارزش زمین می‌تواند به کمتر از ۴۰ درصد نیز کاهش یابد. ولی در متوسط‌گیری از قیمت‌ها چون سهم اینگونه ساختمانها بسیار اندک بوده است؛ آثار زیادی نداشته است.

معمولاً فروشندگان مسکن ۲۰ تا ۵۰ درصد اضافه ارزش نسبت به قیمت تمام شده را معیار فروش مسکن قرار می‌دهند ولی در مواردی که تقاضا برای مسکن رو به افزایش است در برخی ساختمانهای مرغوب این نسبت تا ۱۰۰٪ نیز گزارش شده است. ولی موارد آن اندک و انگشت‌شمار است. با توجه به نسبت‌های یاد شده میتوان متوسط ارزش خرید و فروش مسکن را در شهر یزد بر مبنای قیمت تمام شده انواع ساختمانهای مسکونی که در جدول فوق ارایه شده است تعیین کرد. بر این مبنا حداکثر فروش مسکن به ازای هر مترمربع ۶۸۰ هزار تومان و حداقل آن معادل ۲۰۰ هزار تومان در سال ۱۳۸۱ بوده است.

۵-۴-۳- برنامه‌های آتی دولت و ارگان‌های محلی در زمینه رشد و توسعه اقتصادی شهر به

تفکیک بخشهای مختلف همراه با تعیین سرمایه‌گذاریهایی بخشی

شهر یزد یکی از پررونق‌ترین اقتصادهای شهری کشور را پشت‌سر می‌گذارد. به همین جهت حجم سرمایه‌گذاریهایی بخشهای مختلف اقتصادی در این شهر ارقام بزرگی است که اگرچه بطور مستقیم محاسبه و تعیین نشده است ولی بر مبنای آمار تأسیس و بهره‌برداری واحدهای مختلف و حجم تسهیلات اعطایی بانکها قابل لمس و مشاهده است.

بدیهی است تعیین میزان سرمایه‌گذاری در هر بخش فعالیت گسترده و پیچیده‌ای که خارج از توان طرح جامع شهری است. ولی بطور مستقیم برای محاسبه و بیان آن اقداماتی به شرح زیر انجام شده است.

۱-۴-۳- تسهیلات بانکی

اعطای وام و تسهیلات بانکی برای سرمایه‌گذاری در شهر یزد یکی از عمده‌ترین بخشهای سرمایه‌گذاری واحدهای مختلف را نمایان می‌سازد. تسهیلات بانکی در حقیقت نمایانگر سهمی از حجم سرمایه‌گذاریهایی بخش خصوصی است.

مطابق گزارش سالانه بانکهای استان یزد در سال ۱۳۸۰ مجموع اعتبارات پرداختی معادل ۳۴۱۸/۵ میلیارد ریال بوده است که ۱۷/۲ درصد آن ویژه تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی است که بیشتر در مناطق روستایی استان هزینه شده است. ولی بقیه تسهیلات یاد شده صرف سرمایه‌گذاری در امور شهری بویژه مسکن و ساختمان - صنعت و معدن و خدمات و بازرگانی بوده است. قابل ذکر است که سهمی معادل ۴۹/۷ درصد از مجموع تسهیلات مذکور برای فعالیت‌های صنعت و معدن پرداخت شده است که معادل ۱۶۹۹/۸ میلیارد ریال بوده است.

ولی متأسفانه ارقام مذکور مربوط به کلیه شهرهای استان است و جدا کردن سهم شهر یزد از این

www.telegram.me/RegionalPlanning

ارقام میسر نیست. حدود ۸۰ درصد از اقلام مذکور به شهر یزد اختصاص دارد و بقیه ویژه توسعه و رشد صنایع در شهرهای دیگر استان می‌باشد. جدول زیر حجم تسهیلات اعطایی ۹ فقره بانک‌های موجود در استان را برای سال ۱۳۸۰ نمایان می‌سازد.

۲-۳-۴-۵- منطقه ویژه اقتصادی یزد

در مهرماه ۱۳۸۲ مصوبه هیأت دولت برای تأسیس منطقه ویژه اقتصادی صنایع نساجی یزد ابلاغ گردید. این منطقه اگرچه بیرون از محدوده خدمات شهری یزد قرار می‌گیرد ولی بدلیل سرمایه‌گذاریها و ایجاد اشتغال فراوان در منطقه، شبکه ارتباطی و آمد و شد را در محورهای اطراف این شهر با بار ترافیکی بیشتری روبرو می‌سازد و بطور قطع و یقین باعث جذب جمعیت و نیروی کار بیشتر در شهر یزد و در نتیجه آن تقاضای بیشتر برای مسکن خواهد شد.

مطابق اسناد مطالعات راهبردی منطقه ویژه اقتصادی یزد در سال ۱۳۷۹ تعداد ۱۶۳۷ واحد کارگاهی پروانه بهره‌داری دریافت کرد و به خط تولید رسیده‌اند که حجم اشتغال آنها ۳۷۹۹۳ نفر گزارش شده است. حجم سرمایه‌گذاری برای واحدهای مذکور ۲۰۲۸/۹ میلیارد ریال است که نشان می‌دهد پتانسیل فراوان برای سرمایه‌گذاری در یزد وجود دارد. در سالهای آینده تقاضاهای مربوط به صنایع نساجی به محدوده منطقه ویژه اقتصادی هدایت می‌شود و آثار روزافزون آن در شهر یزد منعکس می‌گردد.

www.telegram.me/RegionalPlanning

۳-۵- امکان‌ات مالی اعتباری، فنی و اداری شهرداری و سایر سازمانهای مؤثر در

عمران شهر

۳-۵-۱- امکان‌ات مالی شهرداری

شهرهای کشور را به لحاظ بودجه شهرداری در گروههای متفاوتی دسته بندی کرده اند. یکی از این دسته بندیها که مبلغ سرانه بودجه شهرداری را طبقه بندی کرده است اخیراً توسط نشریه شهرداریها (شماره ۳۳ - بهمن ۱۳۸۰) اعلام گردید که نشان می دهد شهرهای استان یزد در مرتبه هفتم قرار دارد. بر مبنای طبقه بندی مذکور سرانه بودجه شهرداری در این استان سالانه معادل ۲۰۷۱۰۰ ریال است که بین ۲۸ استان کشور در مرتبه هفتم و بین استانهای خراسان و فارس قرار دارد. این در حالی است که شهر تهران با سرانه ای به مبلغ ۵۰۱۵۰۰ ریال در بالاترین مرتبه و استان کردستان با مبلغ ۷۷۷۰۰ ریال در پایین مرتبه این طبقه بندی قرار می گیرد. جدول زیر این تفاوت ها را نمایش می دهد:

بودجه سرانه شهرداریها - ۱۳۷۹

ردیف	استانها	سرانه بودجه (ریال)
۱	تهران	۵۰۱۵۰۰
۲	اصفهان	۲۷۱۲۰۰
۳	آذربایجان شرقی	۲۵۴۷۰۰
۴	قزوین	۲۳۹۲۰۰
۵	هرمزگان	۲۲۰۵۰۰
۶	خراسان	۲۱۶۷۰۰
۷	یزد	۲۰۷۱۰۰
۸	فارس	۱۹۲۸۰۰
۹	مرکزی	۱۸۵۷۰۰
۱۰	کرمان	۱۶۵۲۰۰
۱۱	سمنان	۱۶۱۵۰۰
۱۲	زنجان	۱۵۴۸۰۰
۱۳	قم	۱۴۸۵۰۰
۱۴	خوزستان	۱۴۳۵۰۰
۱۵	اردبیل	۱۳۴۳۰۰
۱۶	گیلان	۱۳۱۶۰۰
۱۷	چهارمحال	۱۳۰۷۰۰
۱۸	ایلام	۱۲۷۵۰۰
۱۹	مازندران	۱۲۳۳۰۰
۲۰	لرستان	۱۲۰۸۰۰
۲۱	آذربایجان غربی	۱۲۰۶۰۰
۲۲	کرمانشاه	۱۱۷۶۰۰
۲۳	بوشهر	۱۱۲۴۰۰
۲۴	گلستان	۱۱۲۵۰۰
۲۵	سیستان	۱۰۹۲۰۰
۲۶	همدان	۹۰۸۰۰
۲۷	کهگیلویه	۸۷۵۰۰
۲۸	کردستان	۷۷۷۰۰
۲۹	کل کشور	۲۵۴۱۰۰

ماخذ: مجله شهرداریها شماره ۳۳ - بهمن ۱۳۸۰

www.telegram.me/RegionalPlanning

مجموع درآمد شهرداری شهر یزد در سال ۱۳۷۹ (آخرین سالی که آمار آن بطور کامل در اختیار بوده است) مبلغ ۵۲/۲ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال قبل ۶/۵ درصد افزایش نشان می دهد. از این مبلغ ۴۱/۸ میلیارد ریال آن که معادل ۷۸/۶ درصد است از طریق دریافت عوارض شهری و فروش خدمات و اموال شهرداری یزد تامین شده است که در حقیقت نمایشگر امکانات خودکفایی محلی شهرداری یزد را نمایش می دهد.

منابع درآمدی شهرداری یزد را میتوان در سه گروه عمده بشرح زیر طبقه بندی کرد :
عوارض شهری و فروش خدمات و اموال شهرداری که شامل انواع مختلف عوارض شهری است که مطابق ضوابط، مقررات و قوانین موجود توسط شهرداری یزد دریافت می شود و در سال ۱۳۷۹ از این طریق مبلغ ۴۱/۸ میلیارد ریال درآمد کسب شده است.

کمک های دولتی که از طریق وزارت کشور یا سازمان مدیریت و برنامه ریزی و یا سایر دستگاههای دولتی به شهرداری پرداخت می شود و در سال ۱۳۷۹ در مجموع مبلغ ۱/۲ میلیارد ریال که فقط معادل ۲/۲ درصد درآمدهاست.

کمک های مردم و خودیاری و وام های بانکی و اعتبارات، در سال ۱۳۷۹ در مجموع مبلغ ۱۰/۲ میلیارد ریال کسب درآمده شده است که معادل ۱۹/۲ درصد از درآمد شهرداری یزد را شامل می شود.
جدول زیر منابع درآمدی شهرداری یزد را برای چند سال متوالی در مقایسه با یکدیگر نشان می دهد.

منابع درآمدی شهرداری یزد در سالهای ۱۳۷۷ الی ۱۳۷۹

درصد تغییرات سالانه	۱۳۷۷		۱۳۷۸		۱۳۷۹		شرح
	درصد	میلیارد ریال	درصد	میلیارد ریال	درصد	میلیارد ریال	
۱۲۴	۰/۳	۰/۱	۱/۱	۰/۵	۲/۲	۱/۲	کمکهای دولتی
۱۴	۸۹/۵	۳۱/۶	۸۱/۶	۳۸/۳	۷۸/۶	۴۱/۸	عوارض شهری و فروش خدمات
۵۲	۱۰/۲	۲/۶	۱۷/۳	۸/۱	۱۹/۲	۱۰/۲	وام و کمکهای مردمی
۲۱	۱۰۰	۳۵/۳	۱۰۰	۴۶/۹	۱۰۰	۵۲/۲	جمع

ماخذ : شهرداری یزد - بیلان و تراز مالی شهرداری

به این ترتیب مشاهده می شود اگر چه درآمد شهرداری یزد طی سه سال مورد بررسی سالانه بالغ بر ۲۱ درصد افزایش یافته است ولی این افزایش در منابع درآمدی مختلف یکسان نبوده است. در منابع حاصل از عوارض شهری و فروش خدمات و اموال شهرداری این میزان رشد معادل ۱۴ درصد بوده است و در نتیجه اتکای بودجه شهرداری به منابع حاصل از کمکهای دولتی و کمکهای مردمی و بویژه وام ها و اعتبارات بانکی بیشتر شده است که این موضوع علامت خطر و مسئله ساز می باشد.

www.telegram.me/RegionalPlanning

۲-۵-۳- هزینه های شهرداری

شهرداری یزد در سال ۱۳۷۹ (آخرین سالی که آمار مالی آن بطورکامل در اختیار بوده است) مبلغ ۵۷/۲ میلیارد ریال هزینه داشته است که نسبت به سال قبل بالغ بر ۲۰ درصد افزایش داشته است. در حالی که طی سنوات مذکور درآمد شهرداری یزد ۶ درصد افزایش یافته است.

مجموع هزینه های شهرداری یزد را می توان در دو گروه عمده به شرح زیر طبقه بندی کرد :

۱- هزینه های جاری که شامل هزینه دستمزد کارکنان و هزینه های اداری و مواد مصرفی است. در سال ۱۳۷۹ در این مورد مبلغ ۲۵/۸ میلیارد ریال که برابر ۴۸/۵ درصد هزینه ها است مصرف شده است.

۲- هزینه های عمرانی که شامل سرمایه گذاریها و هزینه های امور عمرانی شهر می باشد. در سال ۱۳۷۹ در مجموع مبلغ ۱۳/۴ میلیارد ریال که برابر ۵۱/۵ درصد هزینه ها است در این مورد مصرف شده است.

به طور معمول و رایج در اغلب شهرداریهای کشور و مطابق بخشنامه های وزارت کشور باید سهم هزینه های عمرانی در بودجه شهرداریها معادل ۶۰ تا ۷۰ درصد بودجه را شامل گردد. و پایین بودن سهم آن در شهرداری یزد تا میزان ۵۱/۵ درصد نمایان گر این حقیقت تلخ است که هزینه های جاری و اداری شهرداری یزد فراتر از حد معمول در سایر شهرها و الگوی ملی می باشد. علت اصلی و عمده این تفاوت را باید در گسترش بی رویه و عرض و طول به قواره شهر جستجو کرد که نگهداری و حفاظت از شهر را برای شهرداری یزد گران تر از حد معمول ساخته است، شهر یزد در بین شهرهای بزرگ کشور (بالتر از ۲۰۰ هزار نفر) کم ترین تراکم شهری را دارد و سرانه های فراخ و دست بالای موجود در تمام زمینه های شهری هزینه شهرداری یزد را بالاتر از اغلب شهرهای بزرگ کشور ساخته است. جدول زیر هزینه های شهرداری یزد را برای چند سال متوالی بر مبنای دو گروه عمده هزینه مذکور نشان می دهد :

تغییرات هزینه های شهرداری یزد ۱۳۷۷-۷۹

برصدتغییرات سالانه	۱۳۷۷		۱۳۷۸		۱۳۷۹		شرح
	درصد	میلیارد ریال	درصد	میلیارد ریال	درصد	میلیارد ریال	
۱۸/۲	۴۸/۸	۱۷/۹	۴۳/۰	۲۰/۴	۴۵/۲	۲۵/۸	هزینه های جاری
۲۵/۵	۵۱/۲	۱۸/۸	۵۷/۰	۲۷/۰	۵۴/۸	۳۱/۳	هزینه های عمرانی
۲۲/۱	۱۰۰	۳۶/۷	۱۰۰	۴۷/۴	۱۰۰	۵۷/۱	جمع

ماخذ : ماشبه جدول پیشین

در بررسی تحولات هزینه های شهرداری یزد نکته مثبتی که مشاهده می شود بالاتر بودن روند افزایش هزینه های عمرانی در مقایسه روند افزایش هزینه های جاری است که در آخرین ستون جدول

فوق انعکاس یافته است. رشد سالانه هزینه های جاری ۱۸/۲ درصد ولی رشد سالانه هزینه های عمرانی ۲۵/۵ درصد بوده است.

لازم به تذکر است که بررسیهای فوق فقط مربوط به بودجه شهرداری یزد می باشد و بودجه شهرداریهای شهرهای حمیدیا و شاهده را شامل نمی شود.

۳-۵-۳- امکانات تأمین منابع مالی و اعتباری جدید برای رفع کمبودها و نیازهای عمرانی

شهر

در برخی شهرهای کشور علاوه بر مفاد قوانین و آئین نامه و مقرراتی که برای دریافت عوارض شهری موجود است از ابتکارات جدیدی برای افزایش منابع درآمدی شهرداری استفاده می شود که به موارد عمده آن در زیر اشاره می شود. این موارد می تواند در جلسات شورای اسلامی شهر و یا توسط کارشناسان مالی و حقوقی شهرداری مورد بررسی و کنکاش قرار گیرد و مواردی که برای شهر قابل استفاده است با توجه به شرایط و ویژگیهای محلی مورد تجزیه و تحلیل بیشتر قرار گیرد تا راهکارهای مناسب و کاربردی بدست آید:

۱- تغییر و بازنگری عوارض موجود در زمینه های مختلف و تجدید نظر مناسب در تعرفه ها که در گذشته به صورت ریالی وضع شده، ولی امروزه با گذشت سالها و تورم و افزایش قیمتها، مبالغ بسیار اندکی را نشان می دهد که باید بصورت درصد، مشخص شود. مانند حق السهم شهرداری از بابت فروش هر لیتر بنزین که معادل ۰/۵ ریال در زمان رضاخان پهلوی تعیین شده و هنوز هم به همان قیمت مانده است.

۲- در برخی شهرها یکی از منابع عمده درآمد شهرداری، مشارکت با مالکان اراضی در ایجاد مجتمع های مسکونی، تجاری و یا اداری است. املاک مناسب برای اینگونه مشارکت شناسایی می شود و با مالکین مذاکره و توافق می شود که ملک خود را بعنوان آورد سرمایه ای در اختیار شهرداری بگذارند. آورده شهرداری هم عوارض شهری، تراکم و ساختمان سازی است، پس در هنگام عرضه و فروش، ارزش افزوده حاصله متناسب با سرمایه گذاری هرکدام تقسیم می شود.

۳- سرمایه گذاران و بهره برداری یا اجاره تجهیزات شهری مانند آب، برق، تلفن، کشتارگاه، گورستان، غسلخانه، میدانهای فروش میوه و تره بار، میدان فروش دام یا اتومبیل و موتور در زمینه های مشابه توسط شهرداری.

۴- احداث پایانه های بار و مسافر و احداث غرفه های فروش کالا و انبار و اجاره یا فروش آنها توسط شهرداری.

www.telegram.me/RegionalPlanning

۵- ساماندهی و ایجاد فضاهای مناسب برای واحدهای تعمیرات جاده‌ای در کنار محورهای بین

شهری و نظارت بر حفظ محیط زیست و دریافت عوارض شهرداری و یا اجاره آن. احداث و بهره‌برداری مراکز فرهنگی - تفریحی ورزشی مانند سینما، تئاتر، مراکز نمایش فیلمهای ویدیویی، خانه فرهنگ، فرهنگسرا، شهربازی، و مراکز تفریحات سالم ورزشی.

۶- احداث محور فرهنگی پیاده، در برخی شهرها یک یا چند معبر عمده شهر که به امور فرهنگی مثل سینما، کتابخانه، فروشگاههای وسایل فرهنگی، تفریحی و مشابه آن اختصاص دارد، برای گذران اوقات فراغت و پیاده روی و گردشگری شهروندان اختصاص می‌یابد و از طریق احداث حفاظ بر روی اتومبیل‌ها بسته می‌شود. بناهای تاریخی در این محور حفظ و بازسازی می‌شود و زیر نظر شهرداری اداره می‌شود. غرفه‌ها و فروشگاههای این محور یا در مالکیت شهرداری است یا از طریق واگذاری و اجاره داری بر درآمد شهرداری افزوده می‌گردد.

۴-۵-۳- امکانات و چگونگی مشارکت مردم در فعالیتهای عمرانی شهر

در حکومتهای دموکرات و مردم سالار، مشارکت مردم در زندگی اجتماعی و عمرانی شهر و محل سکونت اهرم موفقیت شناخته می‌شود. طرحهای عمرانی بویژه طرحهای جامع شهری که نقش ساماندهی و تعادل بخشی به فضاهای سکونتی و فعالیت های وابسته به زندگی اجتماعی را دنبال می‌کنند، بدون مشارکت های مردمی میزان توفیق و باردهی آن بشدت کاهش می‌یابد. در صورتی که شرکت و همراهی مردم در اینگونه طرحها آثار و فواید آن را چند برابر می‌سازد.

در کشور ما، برنامه و برنامه ریزی توسعه و عمران، به سختی و قطعیت نظامهای سوسیالیستی نیست که حتما باید به اهداف و ارقام پیش بینی شده برسیم. واقعیت این است که برنامه عمران، جوهرش چیزی نیست جزء هماهنگی و همراهی در عملکردها و ساختارهای مختلف. به عبارت گویاتر، روش ما در برنامه ریزی توسعه و عمران یا طرح جامع شهری، نوعی ارشاد و آگاهی است، یعنی آگاه کردن مردم و مسئولان نسبت به تحولاتی که در آینده رخ خواهد داد. چون خیلی از مردم و اهالی، توانایی آینده نگری ندارند.

طرح توسعه شهری و دست اندرکاران آن وظیفه مند هستند ناهماهنگی ها، نارسائیهها و تحولات آینده را یادآور شده و راهکارهای مناسب جهت بیرون شد از آنها را یادآوری کنند. در این مسیر، مشارکت‌های مردمی نقش اساسی ایفاء می‌کند و می‌تواند در بر طرف سازی نارسائیهها و معضلات مدیریت شهری و مسئولان را یاری کند.

زمینه های جلب مشارکت های مردمی فراوان است. شورای شهر که ارگان رسمی و نقطه اتصال مردم و مسئولان شهر است در این مورد نقش بیشتری دارد. طرح جامع نیازمندیها و امکانات هر ناحیه یا محله شهر را نمایان می‌سازد. در جلسات بررسی و تصویب طرح این موارد ارزیابی و تکمیل می‌شود.

شورای شهر می‌تواند مراحل اجرایی و پیاده کردن زمینه های لازم را با جلب مشارکت های مردمی هدایت نماید.

www.telegram.me/RegionalPlanning

مدرسه سازی و رفع نیازمندی فضاهای آموزشی نمونه موفق و شاهد زنده ای از اینگونه اقدامات است. رسم نیکوکاری مدرسه سازی که توسط ادارات آموزش و پرورش مدیریت می شود در اغلب شهرهای کشور بانی احداث مدارس فراوان بوده است.

۵-۳- امکانات و مشکلات جذب، آموزش و سازماندهی نیروی انسانی متخصص در زمینه برنامه ریزی و اجرای طرحهای عمرانی شهر، به منظور تجهیز شهرداری و سایر سازمانهای مربوط

بند چهارم شرایط عمومی قرارداد در مورد آموزش نیروی متخصص به منظور تجهیز شهرداری پیشنهاد می نماید:

" دستگاه تهیه کننده طرح، موظف است حداقل پنج نفر از کارمندان ذیصلاح شهرداری را که حقوق و مزایای آنها از طرف شهرداری پرداخت خواهد شد و صلاحیت و شرایط کار آنها به تأیید کارفرما رسیده باشد، در زمان انجام خدمات موضوع این قرارداد در دفتر محلی، بر اساس ضوابط و مقررات اداری خود به کار گمارد. دستگاه تهیه کننده طرح، موظف خواهد بود کارمندان مذکور را به نحوی آموزش دهد که بعد از اتمام مطالعات قادر به پیشبرد و ادامه طرحهای تهیه شده در شهرداری باشند. انجام پیشنهادات فوق الذکر می تواند کمک شایانی به شهرداری در پیاده کردن طرحها بنماید. ولی عملاً در شهرهای کوچک، نه شهرداری قادر به تأمین بودجه برای تربیت چنین نیرویی است و نه اصولاً جذب چنین متخصصینی بعد از تعلیمات، بوسیله شهرداری میسر می گردد. در یزد نیز امکان آموزش چنین نیرویی فراهم نیامد، در نتیجه آموزش بعضی از کارکنان شهرداری (عمدتاً معاون شهرسازی شهر) عملاً باید در طول کار، در برخوردهای معمول و در آموزشهایی که از طریق پاسخ به استعلامها صورت می پذیرد شکل گیرد.

۶-۵-۳- چگونگی قوانین و مقررات مربوط به عمران شهر، مالکیت اراضی، اختیارات و وظایف شهرداری و سایر سازمانهای مؤثر در عمران شهر

در این زمینه قوانین و مقررات متعددی وجود دارد که ذکر همه آنها در این مبحث ضروری بنظر نمی رسد، لذا به برخی از مهمترین آنها اشاره می شود.

یک - قانون مرجع تشخیص اراضی موات و ابطال اسناد آن

ماده واحده - کلیه اسناد و مدارک مربوط به غیردولت اعم از رسمی و غیررسمی مربوط به اراضی موات (یا سند مربوط به قسمتی از اراضی که موات باشد) واقع در خارج از محدوده استحفاظی شهرها به استثناء اراضی که توسط مراجع ذیصلاح دولت جمهوری اسلامی ایران واگذار شده است باطل و این قبیل اراضی در اختیار دولت جمهوری اسلامی ایران قرار می گیرد تا در جهت تولید محصولات کشاورزی و صنعتی، ایجاد اشتغال و مصارف عام المنفعه و برطرف ساختن نیاز دستگاههای دولتی و نهادهای انقلاب اسلامی و شهرداریها و ایجاد مسکن و واگذاری زمین برای کسانی که مسکن ندارند حسب مورد براساس مقررات مربوطه اقدام نماید. ادارت ثبت اسناد مکلفند حسب اعلام هیئتهای واگذاری زمین نسبت به ابطال سند آنها و صدور سند بنام دولت جمهوری اسلامی ایران اقدام نمایند.

۳-۶-۱- نحوه استفاده از اراضی شهر (برحسب کارکردهای مختلف) و محاسبه سطوح،

درصد و سرانه آنها کل شهر

الف- مساحت محدوده قانونی شهر یزد معادل ۹۹۷۶ هکتار می باشد که از این میزان ۲۱/۴ درصد معادل ۲۱۲۸ هکتار به کاربری مسکونی، ۱۸/۸ درصد معادل ۱۸۷۲ هکتار به شبکه معابر، ۱۱/۹ درصد معادل ۱۱۹۱ هکتار به اراضی کشاورزی و باغات، ۲۵/۷ درصد معادل ۲۵۶۴ هکتار به اراضی بایر و مخروبه و اراضی باقیمانده به سایر کاربریها اختصاص یافته است.

ب - مساحت محدوده مطالعاتی طرح جامع شهر یزد معادل ۱۳۴۱۵ هکتار می باشد که این محدوده شامل محدوده قانونی شهر بعلاوه محدوده عیش آباد و خیرآباد و نواحی منفصل شاهديه و حمیدیا و اراضی اطراف بلوار آزادگان (فرود گاه) می باشد.

از این میزان ۱۸ درصد معادل ۲۴۱۴ هکتار به کاربری مسکونی، ۱۷/۶ درصد معادل ۲۳۶۷ هکتار شبکه معابر، ۱۷/۲ درصد معادل ۲۳۱۲ به اراضی کشاورزی و باغات، ۲۶/۵ درصد معادل ۳۵۵۹ هکتار به اراضی بایر و مخروبه و اراضی باقیمانده به سایر کاربریها اختصاص یافته است.

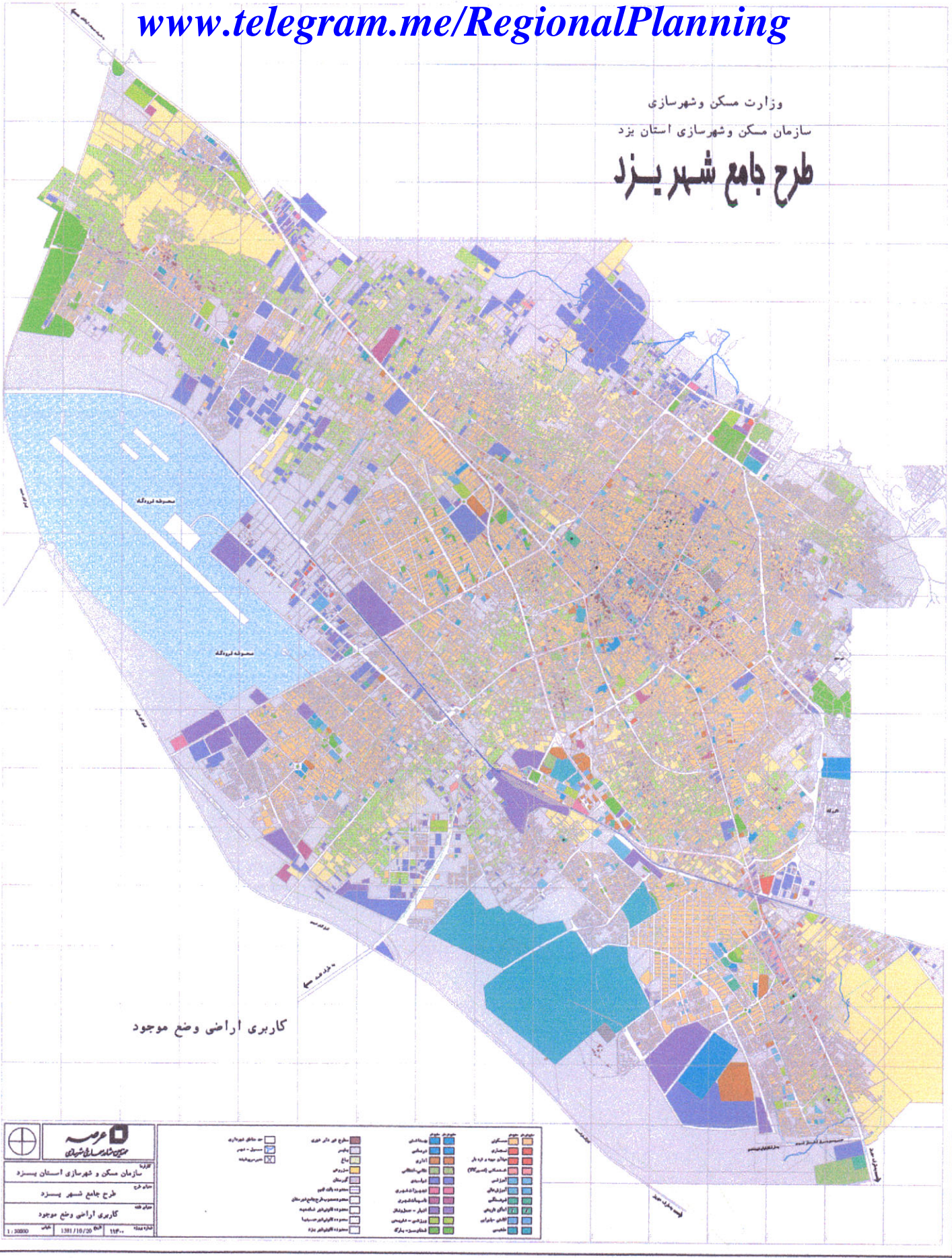
براساس اطلاعات سرشماری عمومی نفوس و مسکن، جمعیت محدوده طرح جامع شهر یزد در سال ۱۳۷۵، ۳۴۶۸۰۹ نفر بوده است که در سال ۱۳۸۰ به حدود ۳۷۳۲۱۰ نفر افزایش یافته است. (براساس محاسبه بخش جمعیت همین گزارش)

بررسی سرانه کاربریهای موجود در شهر یزد نشان می دهد که برخی از این سرانه ها مانند مسکونی، تجاری، آموزشی، درمانی و ... در مقایسه با سرانه های موجود شهرهای ایران یا استانداردهای مطلوب از وضعیت بهتری برخوردار است. در مقابل برخی از کاربریها مانند کاربری ورزشی، فضای سبز، اداری، تأسیسات و تجهیزات شهری از سرانه پایین تری برخوردار می باشند. جدول سرانه موجود و مطلوب برخی از کاربریها در شهر یزد این وضعیت را به خوبی نشان می دهد.

نکته ای که در خصوص سطح و سرانه کاربریها نباید از آن غافل ماند این است که گرچه برخی سرانه ها در سطح کل شهر یزد از وضعیت مطلوبی برخوردار است اما نحوه توزیع آنها در سطح شهر یکسان نیست و در برخی از محلات، نواحی و مناطق کمبودهایی مشاهده می شود که در جای خود مورد بررسی قرار می گیرد. نکته دیگری که در خصوص کاربریهای موجود در شهر یزد قابل توجه است وجود حدود ۲۵۶۰ هکتار اراضی بایر می باشد که به همراه ساختمانهای مخروبه، فضای مورد نیاز را برای توسعه کالبدی فراهم می نماید.

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد

طرح جامع شهر یزد

کاربری اراضی وضع موجود

	مناطق شهری	مناطق صنعتی	مناطق خدماتی	مناطق تفریحی و ورزشی	مناطق کشاورزی	مناطق حفاظتی	مناطق ویژه
	مناطق مسکونی	مناطق صنعتی	مناطق خدماتی	مناطق تفریحی و ورزشی	مناطق کشاورزی	مناطق حفاظتی	مناطق ویژه
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد	مناطق شهری	مناطق صنعتی	مناطق خدماتی	مناطق تفریحی و ورزشی	مناطق کشاورزی	مناطق حفاظتی	مناطق ویژه
طرح جامع شهر یزد	مناطق شهری	مناطق صنعتی	مناطق خدماتی	مناطق تفریحی و ورزشی	مناطق کشاورزی	مناطق حفاظتی	مناطق ویژه
کاربری اراضی وضع موجود	مناطق شهری	مناطق صنعتی	مناطق خدماتی	مناطق تفریحی و ورزشی	مناطق کشاورزی	مناطق حفاظتی	مناطق ویژه
مقیاس: 1:30000	مناطق شهری	مناطق صنعتی	مناطق خدماتی	مناطق تفریحی و ورزشی	مناطق کشاورزی	مناطق حفاظتی	مناطق ویژه

سطح موجود در سال ۱۳۸۰			نوع کاربری	دسته بندی کلی
درصد	سرانه m ²	سطح He		
%۲۱/۴۳	۶۳/۳۴	۲۱۳۷/۶۵	مسکن	سطوح شهری
%۶/۹۷	۲۰/۶۳	۶۹۶/۲۳	خدمات عمومی	
%۵/۹۳	۱۷/۵۱	۵۹۱/۱۳	آموزش عالی	
%۲/۴۲	۷/۱۴	۲۴۱/۱۲	صنایع	
%۳/۱۳	۹/۲۴	۳۱۱/۹۷	حمل و نقل و انبار	
%۳/۷	۱۰/۹۴	۳۶۹/۲۵	اراضی در دست ساخت	
%۱۸/۷۸	۵۵/۵	۱۸۷۳/۱۸	معابر	
جمع سطوح شهری				
%۶۲/۳۶	۱۸۴/۳۰	۶۲۲۰/۵۳		
%۱۱/۹۱	۳۵/۲۹	۱۱۹۰/۹۳	باغات و مزارع	سطوح
%۲۵/۷	۷۵/۹۸	۲۵۶۴/۳۴	اراضی بایر و مخروبه	غیر شهری
جمع سطوح غیر شهری				
%۳۷/۶۴	۱۱۱/۲۷	۳۷۵۵/۲۷		
جمع کل				
%۱۰۰	۲۹۵/۵۷	۹۹۷۵/۸		

محدوده مطالعاتی طرح جامع

سطح موجود در سال ۱۳۸۰			نوع کاربری	دسته بندی کلی
درصد	سرانه m ²	سطح He		
%۱۸/۰۰	۶۴/۶۸	۲۴۱۴/۰۱	مسکن	سطوح شهری
%۶/۸۱	۲۴/۴۷	۹۱۳/۲۶	خدمات عمومی	
%۴/۴۱	۱۵/۸۴	۵۹۱/۱۳	آموزش عالی	
%۳/۲	۱۱/۸۴	۴۲۸/۶۳	صنایع	
%۲/۵۵	۹/۱۵	۳۴۱/۶۵	حمل و نقل و انبار	
%۳/۶۳	۱۳/۰۶	۴۸۷/۳	اراضی در دست ساخت	
%۱۷/۶۵	۶۳/۴۴	۲۳۶۷/۵	معابر	
جمع سطوح شهری				
%۵۶/۲۴	۲۰۲/۴۸	۷۵۴۳/۴۸		
سطوح غیر شهری	%۱۷/۲۴	۶۱/۹۷	۳۳۱۲/۶۴	باغات و مزارع
	%۲۶/۵۲	۹۵/۳۷	۳۵۵۹/۲۸	اراضی بایر و مخروبه
جمع سطوح غیر شهری				
%۴۳/۷۶	۱۵۷/۳۴	۵۸۷۱/۹۲		
جمع کل				
%۱۰۰	۳۵۹/۴۶	۱۳۴۱۵/۴		

* محدوده طرح جامع شامل محدوده قانونی شهر به علاوه شاهمدیه، حمیدیا، عیش آباد و خیرآباد و اراضی اطراف بلوار آزادگان (فرودگاه) می باشد.

www.telegram.me/RegionalPlanning

وضع موجود سال ۱۳۸۰						تقسیمات شهری: منطقه ۱	
خدمات منطقه‌ای - شهری		خدمات ناحیه‌ای		خدمات محله‌ای		جمعیت: ۷۰۶۳۲ نفر	سطح: ۲۰۳۹ هکتار
سرانه m ²	سطح He	سرانه m ²	سطح He	سرانه m ²	سطح He	نوع کاربری	گروه کاربری
				۶۶/۴۲	۴۶۹/۱۶	مسکونی	مسکونی
				۰/۱۶	۱/۱۲	مهدکودک	آموزشی
				۰/۹۷	۶/۸۸	دبستان	
				۰/۸۶	۶/۰۴	راهنمائی	
				۰/۸۹	۶/۳۱	دبیرستان	
۰/۱۸	۱/۳					دانشگاه	آموزش عالی
		۱/۱۲	۷/۹۱			سایر مراکز آموزشی	
				۰/۰۸	۰/۵۳	حمام، توالت عمومی، سایر	بهداشتی
				۰/۱۸	۱/۲۹	درمانگاه و سایر خدمات پزشکی	درمانی
		۰/۳۸	۲/۶۹			بیمارستان	
				۲/۱۳	۱۵/۰۳	واحدهای تجاری	خدمات تجاری
				۰/۷۹	۵/۵۹	مسجد و حسینیه	مذهبی
۰/۵۲	۳/۶۸					تکیه، امامزاده، عبادتگاه زرتشتیان، کلیسا و سایر	
				۰/۳۸	۲/۶۸	فضای سبز محله‌ای	فضای سبز
		۱/۹۲	۱۳/۵۷			پارک ناحیه‌ای	
						پارک منطقه‌ای - شهری	
۰/۸۶	۶/۰۹					سبز حفاظتی و سایر	
				۱/۰۰	۷/۰۵	زمین بازی کودکان	ورزشی
		۰/۰۱	۰/۰۶			سالن سرپوشیده	
						استادیوم	
				۰/۰۱	۰/۰۹	کتابخانه	فرهنگی
		۰/۰۲	۰/۱۴			سینما و تئاتر	
۰/۱۶	۱/۱۳					اماکن تاریخی - موزه	
۱/۵۶	۱۱/۰۰					ادارات دولتی و خصوصی و سایر	اداری

www.telegram.me/RegionalPlanning

تقسیمات شهری: منطقه ۱						وضع موجود سال ۱۳۸۰	
خدمات منطقه‌ای - شهری		خدمات ناحیه‌ای		خدمات محله‌ای		جمعیت: ۷۰۶۳۲ نفر	سطح: ۲۰۳۹ هکتار
سرانه	سطح	سرانه	سطح	سرانه	سطح	نوع کاربری	گروه کاربری
m ²	He	m ²	He	m ²	He		
		۰/۰۳	۰/۱۸			انتظامی	نظامی - انتظامی
						مسافرخانه	اقامت - پذیرایی
۰/۷۱	۵/۰۴					هتل و سایر	
۲/۴۰	۱۶/۹۴					تأسیسات شهری	تأسیسات شهری
		۰/۰۷	۰/۴۶			پمپ بنزین و آتش‌نشانی	تجهیزات شهری
۰/۵۷	۴/۰۱					گورستان	
		۱/۰۶	۷/۴۹			میدان میوه و تره‌بار و سایر	
۱۳/۶۸	۹۶/۶۴					خدماتی - تعمیرگاه	خدماتی
۷/۸۳	۵۵/۲۸					صنعتی - تولیدی	صنایع
۰/۱۱	۰/۸					انببار	حمل و نقل و انبار
						پایانه و سایر	
				۴۳/۵۰	۳۰۷/۲۵	باغ	باغات و مزارع
				۳۱/۴۵	۲۲۲/۱۴	مزارع	
				۴۹/۸۴	۳۵۲/۰۶	بایر	اراضی بایر
				۰/۹۱	۶/۴۵	ابنیه مخروبه	مخروبه
				۸/۳۵	۵۹/۰۰	در حال ساخت	در حال ساخت
۴۷/۵۰	۳۳۵/۴۷					معابر	شبکه معابر
۷۶/۰۸	۵۳۷/۳۸	۲/۶۰	۳۲/۵۰	۲۰۷/۹۸	۱۴۶۹/۱۲		جمع کل:

وضع موجود سال ۱۳۸۰						تقسیمات شهری : منطقه ۲	
خدمات منطقه‌ای - شهری		خدمات ناحیه‌ای		خدمات محله‌ای		جمعیت : ۲۰۱۹۷۲ نفر	سطح : ۴۱۹۹/۶ هکتار
سرانه m ²	سطح He	سرانه m ²	سطح He	سرانه m ²	سطح He	نوع کاربری	گروه کاربری
				۶۰/۲۲	۱۲۱۶/۲۹	مسکونی	مسکونی
				۰/۰۹	۱/۷۲	مهدکودک	آموزشی
				۰/۹۰	۱۸/۱۱	دبستان	
				۰/۸۶	۱۷/۴۵	راهنمائی	
				۰/۸۳	۱۶/۷۸	دبیرستان	
۱/۵۶	۳۱/۵۹					دانشگاه	آموزش عالی
		۰/۹	۱۸/۱۷			سایر مراکز آموزشی	
				۰/۱۵	۳/۱۱	حمام، توالت عمومی، سایر	بهداشتی
				۰/۴۶	۹/۳۱	درمانگاه و سایر خدمات پزشکی	درمانی
		۱/۲۵	۲۵/۲۷			بیمارستان	
				۲/۲۹	۴۶/۳۰	واحدهای تجاری	خدمات تجاری
				۰/۸۲	۱۶/۶۵	مسجد و حسینیه	مذهبی
۰/۵۱	۱۰/۲۱					تکیه، امامزاده، عبادتگاه زرتشتیان، کلیسا و سایر	
				۰/۱۲	۲/۵۲	فضای سبز محله‌ای	فضای سبز
		۰/۹۹	۱۹/۹۹			پارک ناحیه‌ای	
۲/۳۱	۴۶/۶۸					پارک منطقه‌ای - شهری	
۱/۰۱	۲۰/۴۴					سبز حفاظتی و سایر	
				۰/۴۲	۸/۳۹	زمین بازی کودکان	ورزشی
		۰/۲۲	۴/۵۱			سالن سرپوشیده	
۰/۱۷	۳/۴۴					استادیوم	
				۰/۱۲	۲/۴۸	کتابخانه	فرهنگی
		۰/۱۵	۳/۱۳			سینما و تئاتر	
۰/۴۵	۹/۰۳					اماکن تاریخی - موزه	
۲/۰۵	۴۱/۳۳					ادارات دولتی و خصوصی و سایر	اداری

وضع موجود سال ۱۳۸۰						تقسیمات شهری : منطقه ۲	
خدمات منطقه‌ای - شهری		خدمات ناحیه‌ای		خدمات محله‌ای		جمعیت : ۲۰۱۹۷۲ نفر	سطح : ۴۱۹۹/۶ هکتار
سرانه m ²	سطح He	سرانه m ²	سطح He	سرانه m ²	سطح He	نوع کاربری	گروه کاربری
		۰/۲۶	۵/۳۰			انتظامی	نظامی -
۰/۷۹	۱۵/۹۹					نظامی	انتظامی
		۰/۰۳	۰/۶۶			مسافرخانه	اقامتی -
۰/۳۱	۶/۲۹					هتل و سایر	پذیرایی
۰/۷۳	۱۴/۸۲					تأسیسات شهری	تأسیسات شهری
		۰/۳۲	۶/۵۱			پمپ بنزین و آتش‌نشانی	تجهیزات شهری
۰/۴	۷/۹۹					گورستان	
						میدان میوه و تره‌بار و سایر	
		۱/۰۱	۲۰/۴۱			خدماتی - تعمیرگاه	خدماتی
۳/۴۶	۶۹/۷۹					صنعتی - تولیدی	صنایع
۱/۰۶	۲۱/۳۶					انببار	حمل و نقل و انبار
۴/۳۱	۸۷/۰۰					پایانه و سایر	
				۱۵/۹	۳۲۱/۰۷	باغ	باغات و مزارع
				۱۲/۵۶	۲۷۲/۹۴	مزارع	
				۳۲/۰۳	۶۶۷/۱۵	بایر	اراضی بایر
				۳/۴۳	۶۹/۳۰	ابنیه مخروبه	مخروبه
				۷/۵۳	۱۵۲/۰۹	در حال ساخت	در حال ساخت
۴۲/۸۹	۸۶۶/۳					مغایر	شبکه مغایر
۶۲/۰۴	۱۲۵۲/۹۸	۵/۱۵	۱۰۳/۹۵	۱۴۰/۷۵	۲۸۴۲/۶۷		جمع کسل :

وضع موجود سال ۱۳۸۰						تقسیمات شهری : منطقه ۳	
خدمات منطقه‌ای - شهری		خدمات ناحیه‌ای		خدمات محله‌ای		جمعیت : ۶۴۹۱۰ نفر	سطح : ۲۷۳۷/۲ هکتار
سرانه m ²	سطح He	سرانه m ²	سطح He	سرانه m ²	سطح He	نوع کاربری	گروه کاربری
				۶۹/۶۷	۴۵۲/۲	مسکونی	مسکونی
				۰/۰۵	۰/۳	مهدکوبک	آموزشی
				۱/۲۳	۷/۹۷	دبستان	
				۱/۱۲	۷/۲۷	راهنمایی	
				۱	۶/۴۸	دبیرستان	
۸۵/۹۲	۵۵۸/۲۴					دانشگاه	آموزش عالی
		۲/۳۲	۱۰/۸۱			سایر مراکز آموزشی	
				۰/۰۱	۰/۰۸	حمام، توالت عمومی، سایر	بهداشتی
				۰/۶۸	۴/۳۹	درمانگاه و سایر خدمات پزشکی	درمانی
		۰/۵۲	۳/۳۹			بیمارستان	
				۱/۹۸	۱۲/۸۶	واحدهای تجاری	خدمات تجاری
				۰/۱۸	۱/۱۵	مسجد و حسینیه	مذهبی
۰/۱۲	۰/۷۵					تکیه، امامزاده، عبادتگاه زرتشتیان، کلیسا و سایر	
				۰/۶۵	۴/۲۴	فضای سبز محله‌ای	فضای سبز
		۰/۶۷	۴/۳۴			پارک ناحیه‌ای	
						پارک منطقه‌ای - شهری	
۱/۴۲	۹/۲۲					سبز حفاظتی و سایر	
				۰/۷۱	۴/۶۱	زمین بازی کودکان	ورزشی
		۰/۱۶	۱/۰۲			سالن سرپوشیده	
						استادیوم	
				۰/۰۱	۰/۰۴	کتابخانه	فرهنگی
		۰/۶۲	۴/۰۲			سینما و تئاتر	
۰/۸۵	۵/۴۹					اماکن تاریخی - موزه	
۱/۷۷	۱۱/۵۲					ادارات دولتی و خصوصی و سایر	اداری

وضع موجود سال ۱۳۸۰						تقسیمات شهری : منطقه ۳	
خدمات منطقه‌ای - شهری		خدمات ناحیه‌ای		خدمات محله‌ای		جمعیت : ۶۴۹۱۰ نفر	سطح : ۲۷۲۷/۲ هکتار
سرانه m ²	سطح He	سرانه m ²	سطح He	سرانه m ²	سطح He	نوع کاربری	گروه کاربری
		۰/۱۲	۰/۸۱			انتظامی	نظامی -
	۳/۵۷					نظامی	انتظامی
						مسافرخانه	اقامتی -
۱/۸۱	۱۱/۷۵					هتل و سایر	پذیرایی
۰/۷۱	۴/۶۴					تأسیسات شهری	تأسیسات شهری
		۰/۱۷	۱/۱۱			پمپ بنزین و آتش‌نشانی	تجهیزات شهری
۱/۵	۹/۷۲					گورستان	
						میدان میوه و تره‌بار و سایر	
		۱/۱۶	۷/۵۱			خدماتی - تعمیرگاه	خدماتی
۱۱/۵۱	۷۴/۶۹					صنعتی - تولیدی	صنایع
۲۱/۲۱	۱۳۷/۶۷					انببار	حمل و نقل و انبار
۱/۵۲	۹/۸۶					پایانه و سایر	انببار
				۷/۰۸	۴۵/۹۵	باغ	باغات و مزارع
				۳/۱۷	۲۰/۵۸	مزارع	
				۲۲۵/۶۹	۱۴۶۴/۹۵	بایر	اراضی بایر
				۰/۶۸	۴/۴۳	ابنیه مخروبه	مخروبه
				۲۴/۳۷	۱۵۸/۱۶	در حال ساخت	در حال ساخت
۱۰۳/۴۴	۶۷۱/۴۱					معابر	شبکه معابر
۲۳۲/۳	۱۵۰۸/۵۳	۵/۰۹	۳۳/۰۱	۳۳۸/۲۶	۲۱۹۵/۶۶		جمع کل :

۲-۶-۳- وضع کمی و کیفی کالبدی کارکردهای مختلف (آموزشی، بهداشتی، درمانی، مذهبی، ورزشی، فرهنگی، فضای سبز و غیره) و تعیین کمبودها و نیازها در وضع موجود کارکردهای شهری کاربریهایی چون کاربری آموزشی، بهداشتی و درمانی، مذهبی، فرهنگی، ورزشی - تفریحی و فضای سبز را شامل می شود.

۲-۶-۳-۱- کاربری آموزشی

کاربری آموزشی در سطح شهر یزد مهدکودک، دبستان، مدرسه راهنمایی، دبیرستان و هنرستان را شامل می شود. مجموعاً ۱۳۹ آموزشگاه در دوره آمادگی، ۲۶۸ آموزشگاه در دوره ابتدایی، ۱۵۹ آموزشگاه در دوره راهنمایی و ۱۴۱ آموزشگاه در دوره متوسطه و پیش دانشگاهی وجود دارد که در ناحیه یک و دو شهر یزد توزیع گردیده است.

سرانه مطلوب مهدکودک به ازای هر کودکی که به مهدکودک می رود معادل ۶ مترمربع می باشد و این رقم در وضع موجود یزد ۶/۸۵ مترمربع است و از وضعیت مطلوبی برخوردار است. همچنین سرانه فضای آموزشی برای هر دانش آموز مقطع ابتدایی ۷ مترمربع، در مقطع راهنمایی ۸ مترمربع و در مقطع دبیرستان ۹ مترمربع می باشد. سرانه های موجود در شهر یزد در مقطع ابتدایی ۹/۲ مترمربع، در مقطع راهنمایی ۱۱/۲۵ مترمربع و در مقطع دبیرستان ۹/۴۵ مترمربع است که مقایسه سرانه های موجود با سرانه های مطلوب نشان می دهد که در هریک از مقاطع، سرانه های موجود از وضعیت بهتری برخوردار است.

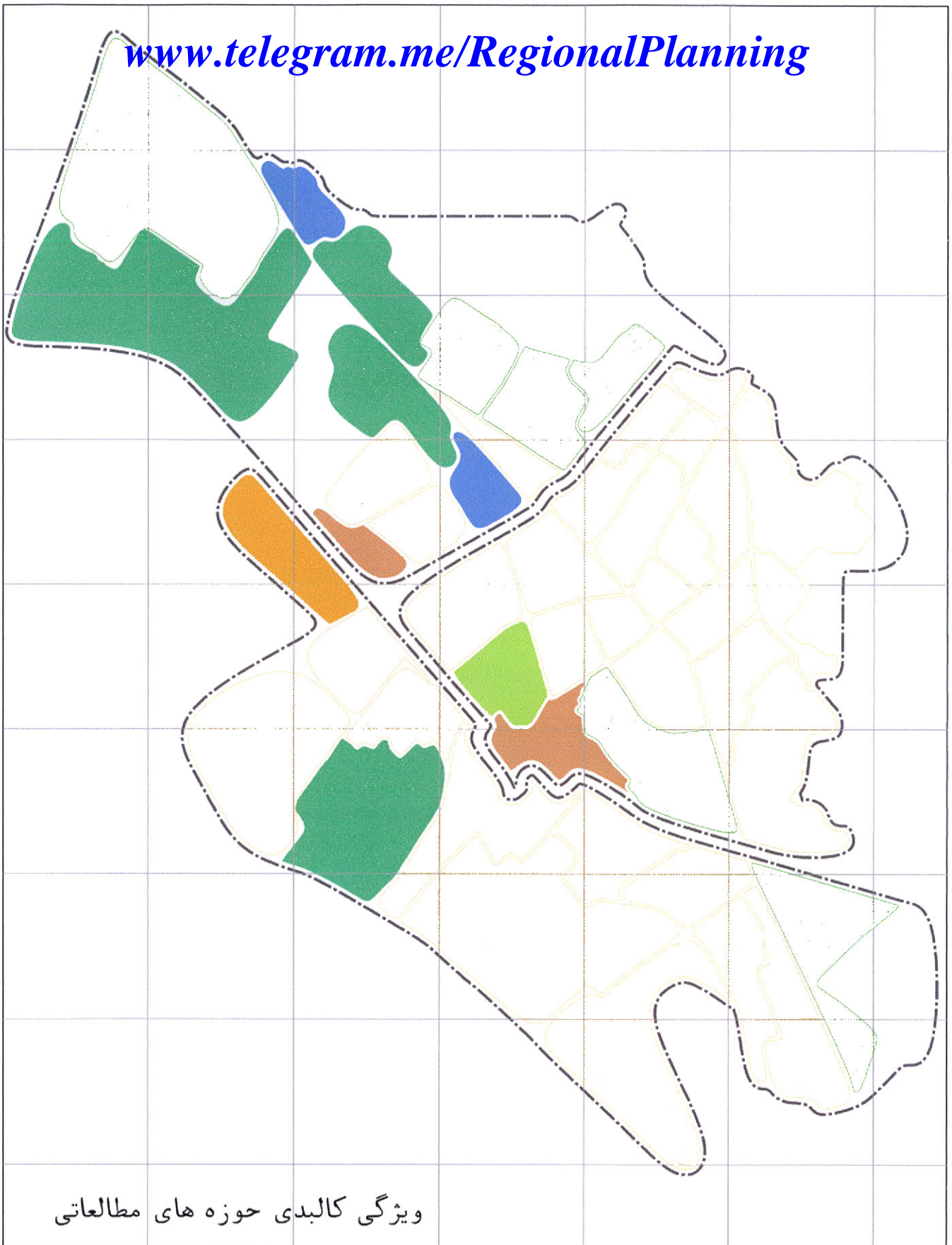
۲-۶-۳-۲- کاربری فرهنگی

مجموعاً ۲۵/۴۱ هکتار از اراضی شهر یزد به کاربری فرهنگی اختصاص یافته است. این کاربری فضاهایی چون کتابخانه عمومی، سینما، تئاتر، موزه، فرهنگسرا، اماکن تاریخی و برخی موارد دیگر را شامل می شود. سرانه فضاهای فرهنگی در وضع موجود معادل ۰/۹۱ مترمربع می باشد که در مقایسه با سرانه مطلوب (۱ مترمربع) از سطح کمتری برخوردار است. فضاهای فرهنگی فعال در شهر یزد، ۱۲ کتابخانه، ۲ سینما، ۲ تالار، ۶ سالن تئاتر و ... می باشد.

۲-۶-۳-۳- کاربری مذهبی

این کاربری ۴۲۲/۸۹۱ هکتار از اراضی شهر را به خود اختصاص داده است و سرانه آن معادل ۱/۰۹ مترمربع می باشد که اندکی بیش از سرانه مطلوب (۱ مترمربع) می باشد. گرچه کمبودی در زمینه کاربری مذهبی وجود ندارد و در هریک از محلات چند واحد مذهبی اعم از مسجد، تکیه، حسینیه و ... مکان گزینی شده است اما بالاترین میزان تراکم واحدهای مذهبی (چه از نظر تعداد و چه از نظر مساحت) در بافت قدیم (هسته اولیه شهر) مشاهده می شود.

^۱ - سرانه های پیشنهادی سازمان نوسازی و تجهیز مدارس در هر یک از مقاطع با توجه به تعداد دانش آموزان و تعداد طبقات مدارس متفاوت است و ارقام مذکور متوسط سرانه ۴ می باشد.

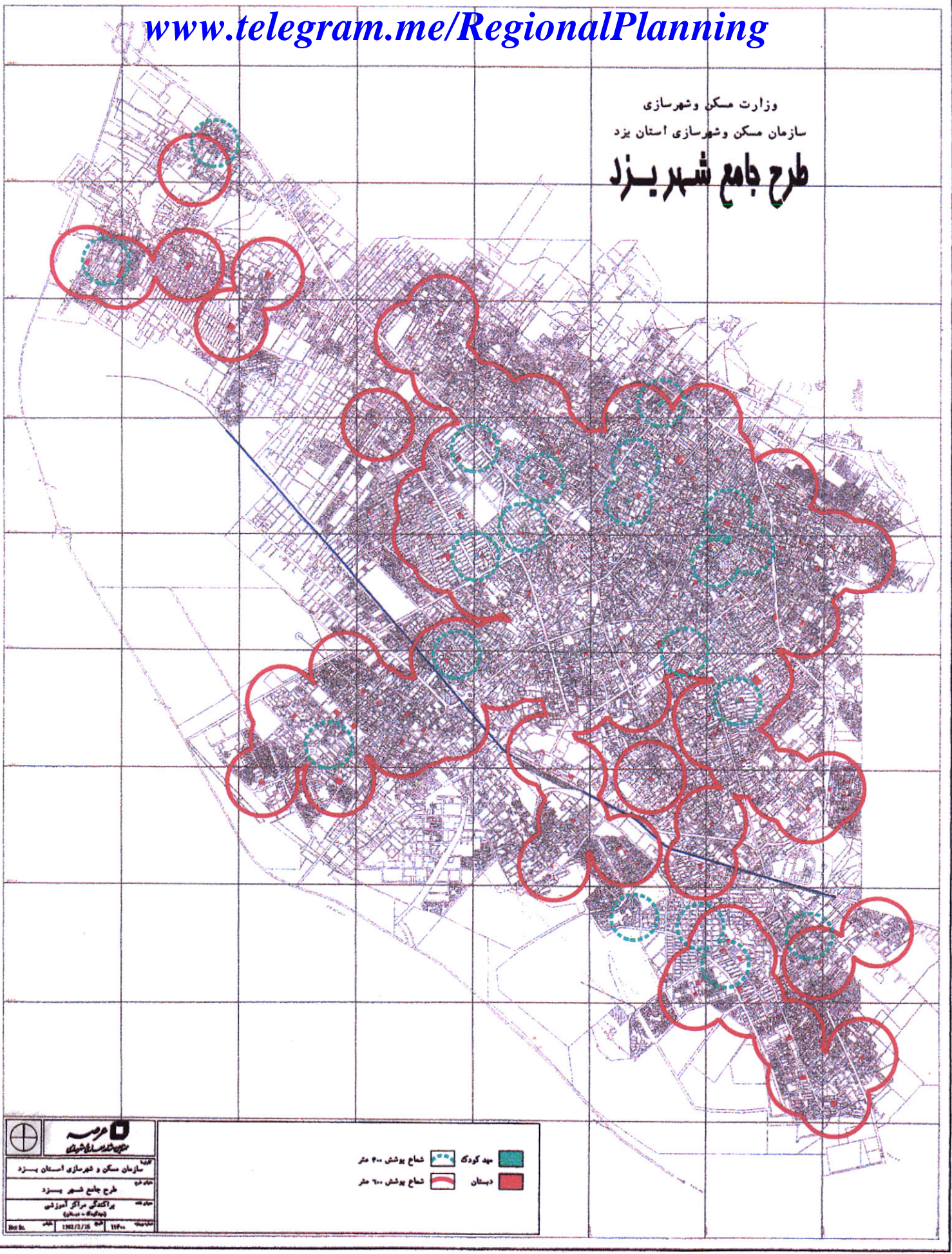
ویژگی کالبدی حوزه های مطالعاتی

 <p>سازمان مکن و شهرسازی استان یسزد</p>	
<p>طرح جامع شهر یسزد</p>	
<p>ویژگی کالبدی حوزه های مطالعاتی</p>	
<p>شماره نقشه: ۱۱۴۰۰</p>	<p>تاریخ: بهمن ۱۳۸۵</p>

شاخص:	
جنبه تحلیلی:	
شماره نقشه:	01

کشاورزی (مزرعی و باغ)	سبز
صنعتی	آبی
خدماتی (حمل و نقل)	قهوه ای
کشاورزی - صنعتی	سبز تیره
خدماتی - کشاورزی	سبز روشن
صنعتی - خدماتی	نارنجی
مساکنی	سفید

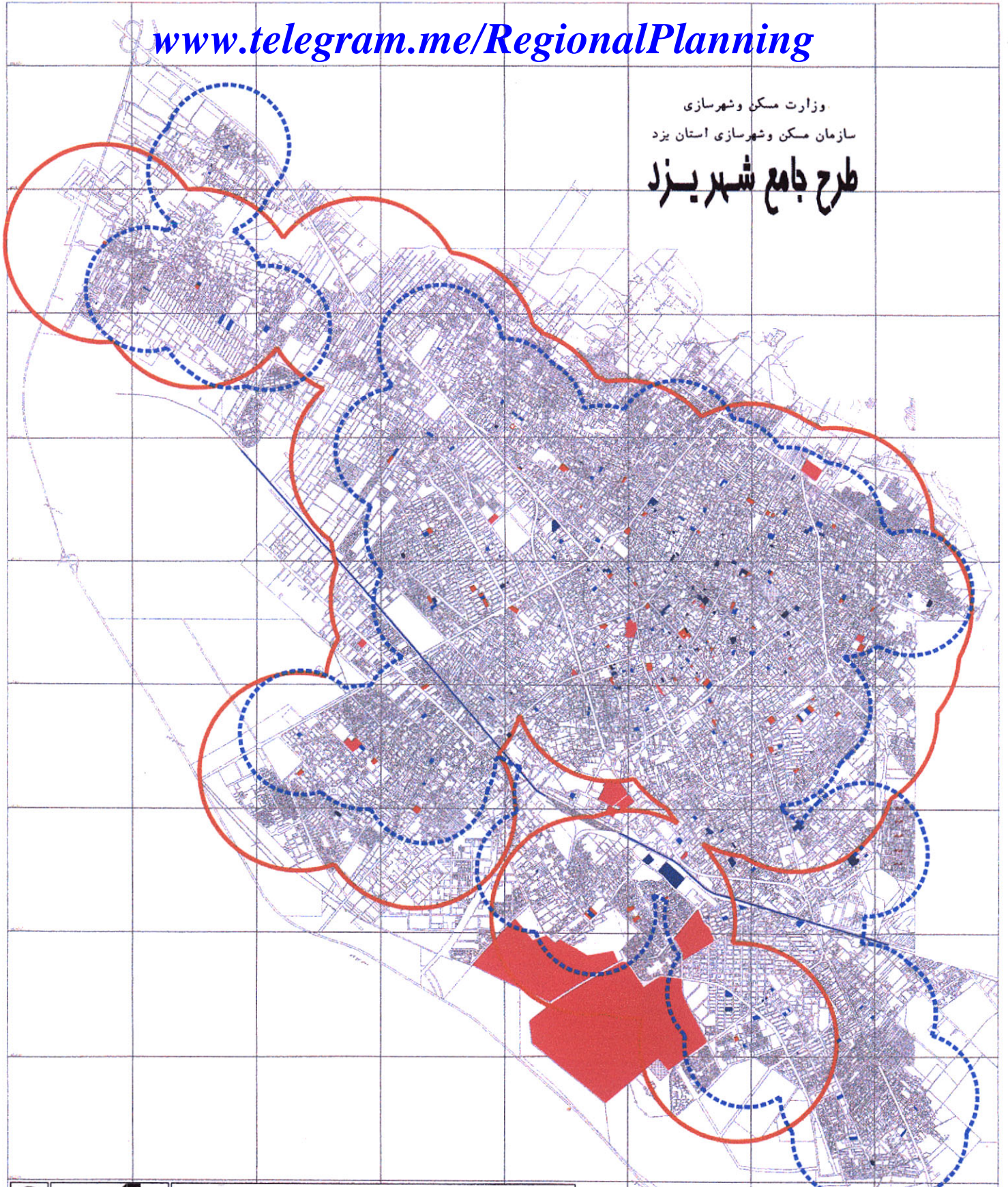
وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

	سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد	
پراکنده مراکز آموزشی (تیمارک - یزد)	
شماره	1302/13/13
تاریخ	1390

- محدوده کودک
- دبستان
- شعاع پوشش ۴۰۰ متر
- شعاع پوشش ۶۰۰ متر

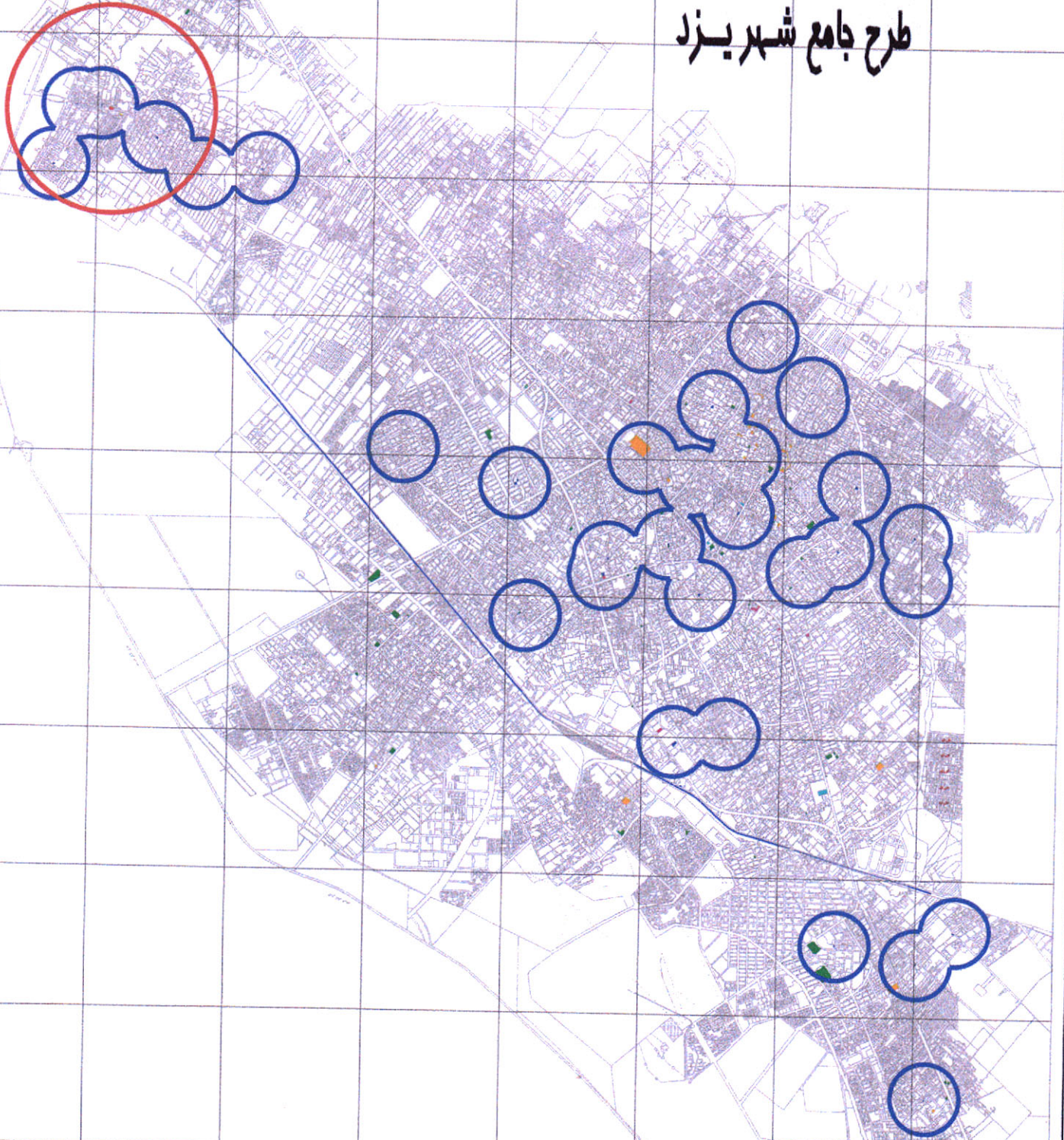
وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

سازمان مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد
واحدگی تراکم آموزشی
واحدگی مسکن-تعمیرات-آموزش عالی-سازمان

راهنمایی	سایر مراکز آموزشی
دبیرستان	شعاع پوشش ۱۰۰۰ متر
هنرستان	شعاع پوشش ۱۶۰۰ متر
آموزش عالی	

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

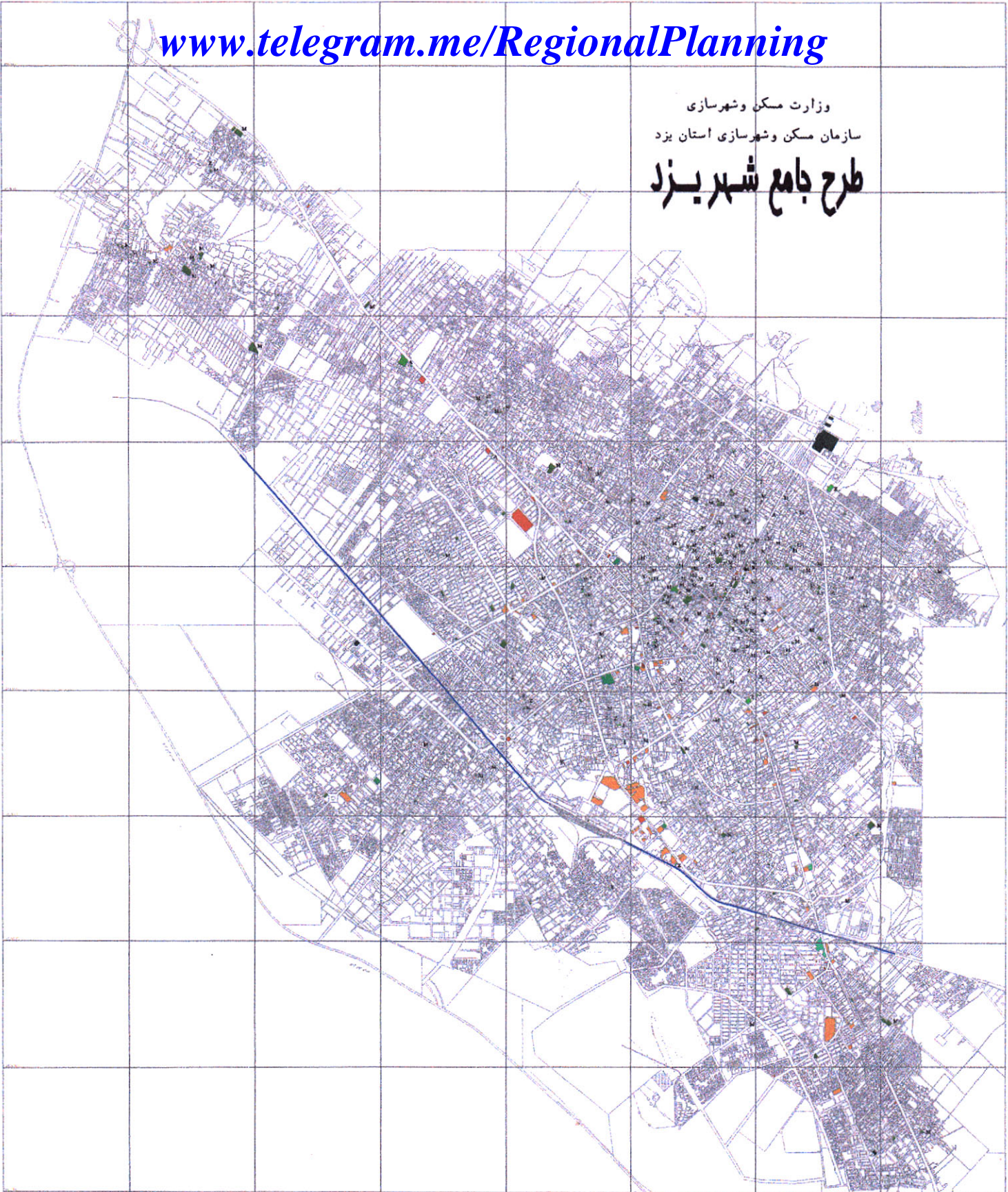

	سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
موضوع	طرح جامع شهر یزد
موضوع	پراکنندگی مراکز فرهنگی
شماره	1382/2/15
تاریخ	1390

	سایر مراکز فرهنگی		اماکن تاریخی
	شماره پوشش 50 متر		موزه
	شماره پوشش 150 متر		کتابخانه عمومی
			سینما-تئاتر
			فرهنگسرا

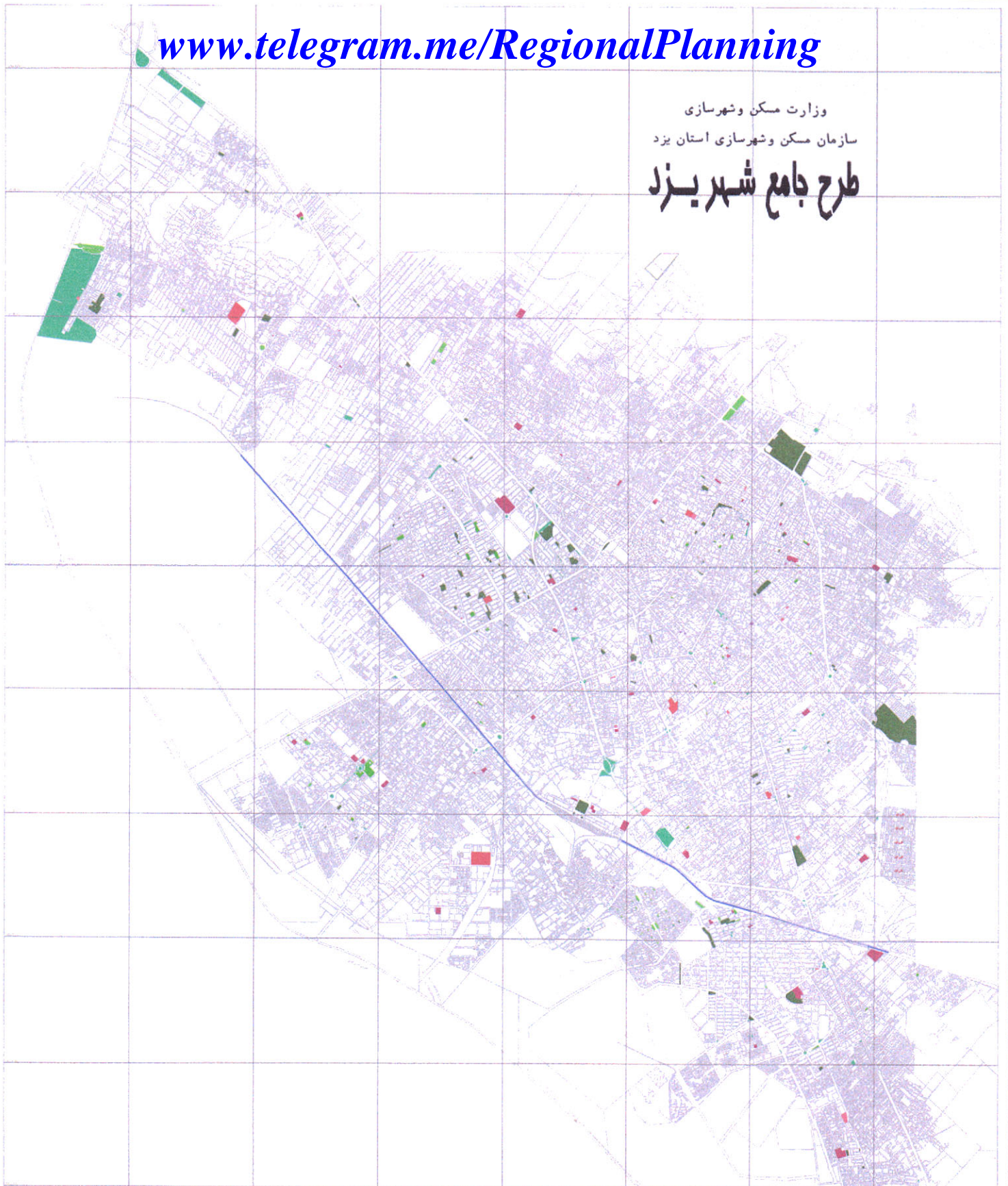
وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد

طرح جامع شهر یزد

 سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد طرح جامع شهر یزد پراکنش مراکز منحصی پراکنش مراکز نظامی - انتظامی و اداری	امامزاده A	نیروی انتظامی - ادارات نظامی - انتظامی A	مراکز اداری دولتی (Green square)	مراکز اداری خصوصی (Red square)
	مبادنگاه زرتشتیان Z	سایر مراکز نظامی (Black square)	مسجید (Green square)	مراکز بانکی (Red square)
کلیسا CH	سایر مراکز مذهبی S	حسینیه (Green square)	سایر مراکز اداری (Red square)	پادگان (Green square)
		تکیه (Green square)		

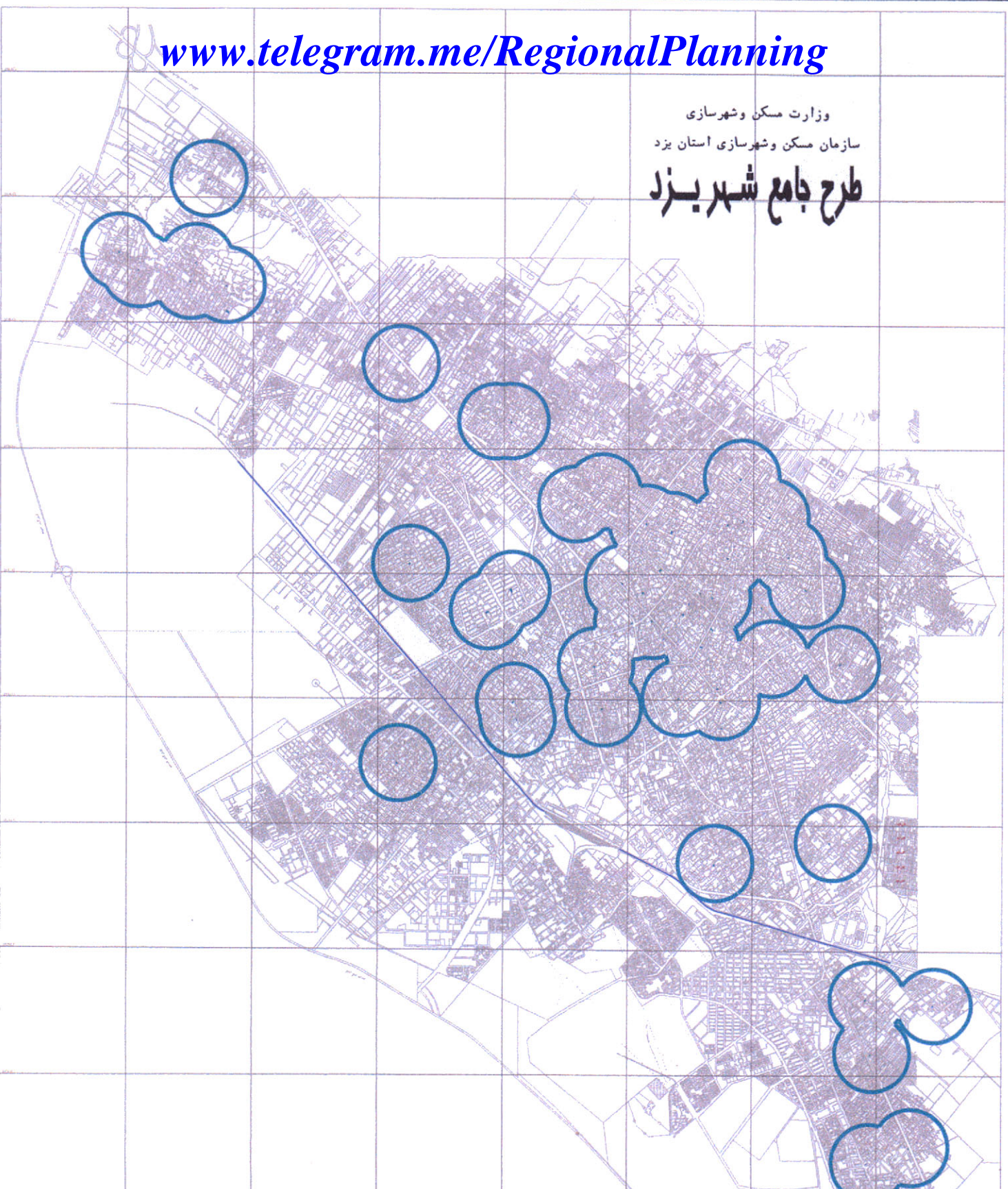
وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

	استادیوم	پارک تفریحی
	سالن سرپوشیده	بازی کودکان
فضای روباز	سبز حفاظتی	
سایر مراکز ورزشی	سایر فضاهای سبز	

سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد
پراکنش مراکز ورزشی تفریحی فضای سبز و پارک
شماره: 1382/2/16
تاریخ: 1390

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

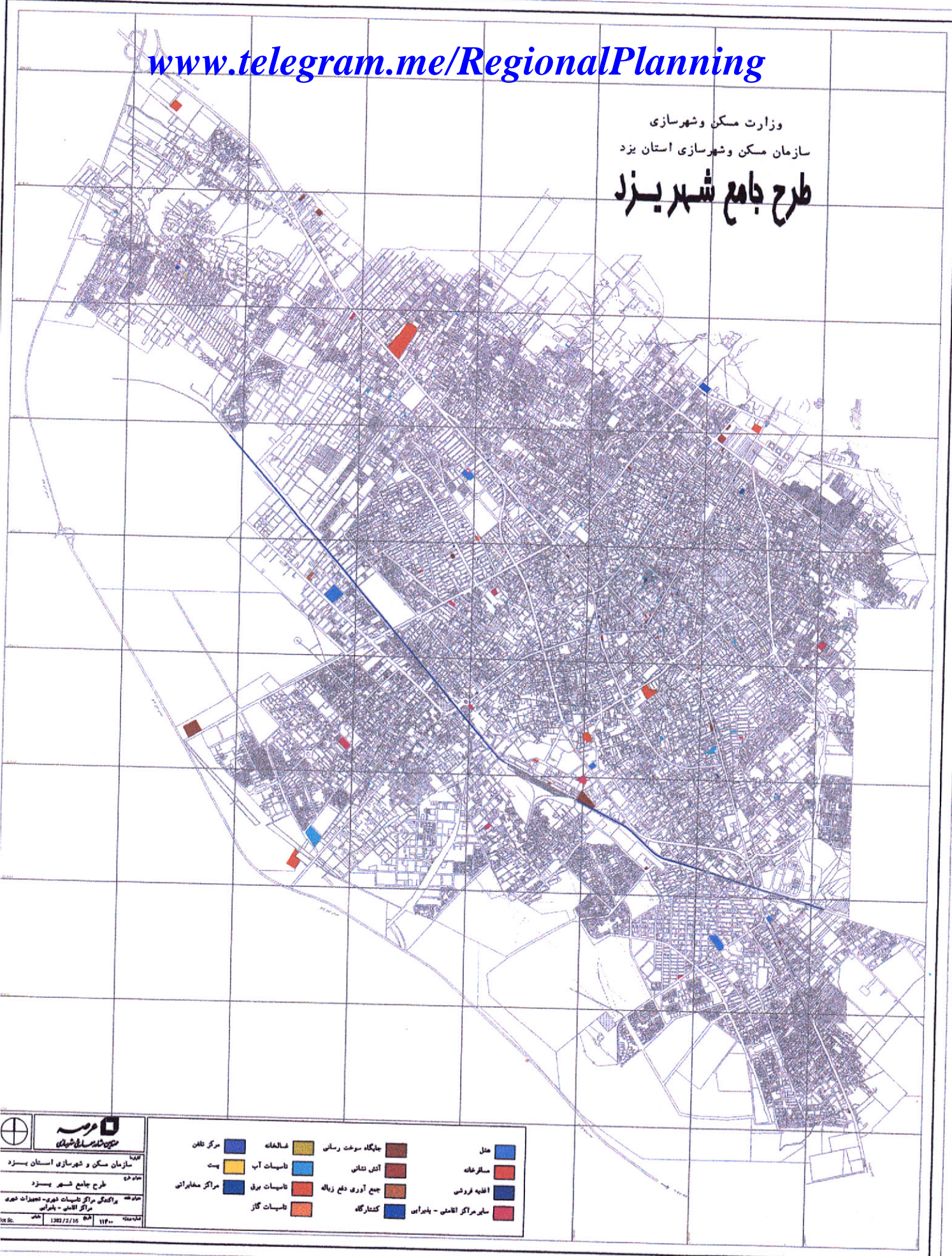
	سازمان مسکن و شهرسازی
کتابخانه	سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
شماره کتاب	طرح جامع شهر یزد
شماره سند	پراکنش مراکز بهداشتی
تاریخ	1387/2/16
شماره سند	114...

حمام عمومی شامخ پوشش ۶۰۰ متر

توالی عمومی

سایر مراکز بهداشتی

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

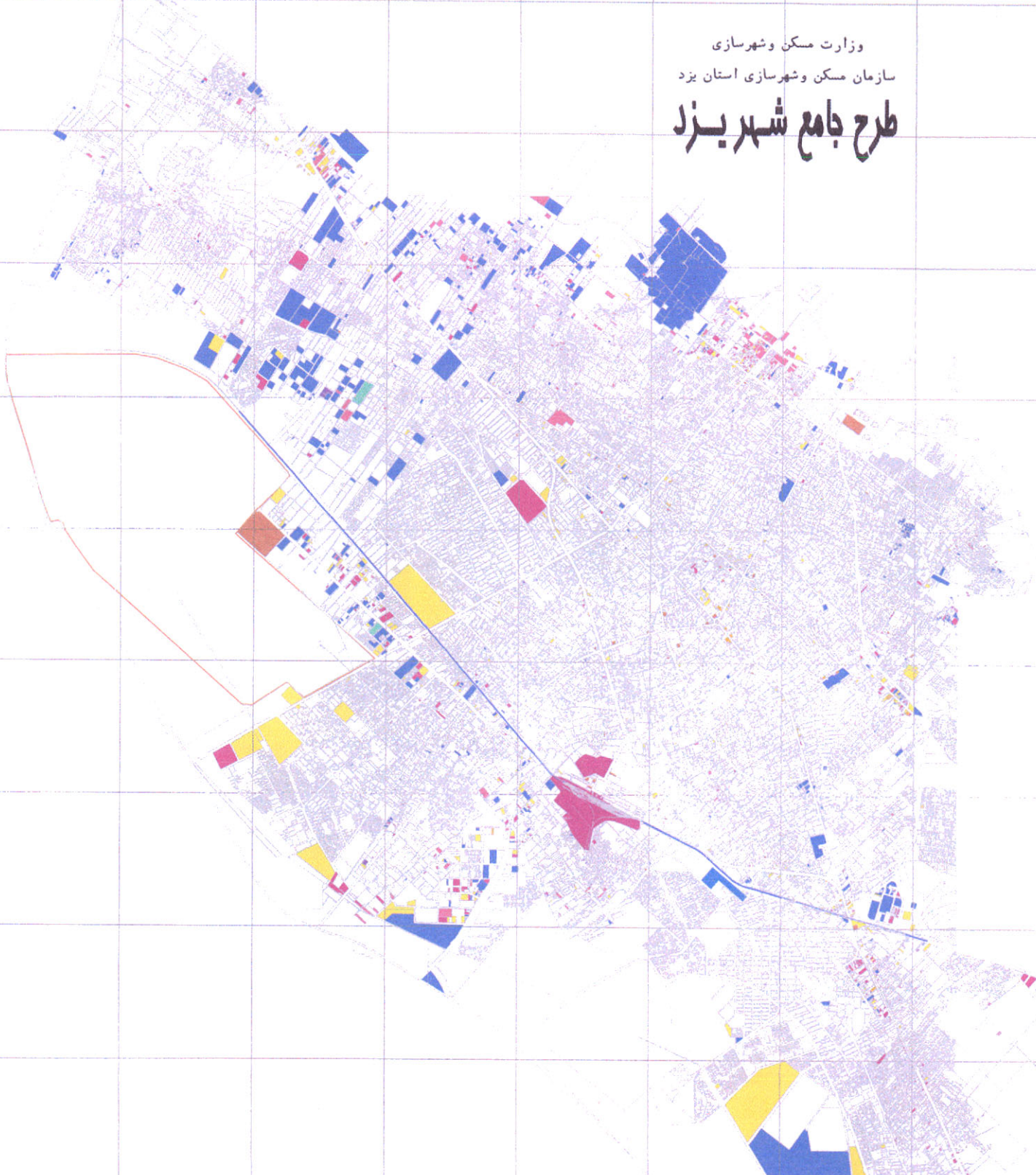

سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد
پراکنش مراکز تأسیسات شهری - تجهیزات شهری
مراکز آتشی - باغیابی

شماره: 1382/2/116
تاریخ: 1140

هتل	سالن‌ها	ایستگاه سوخت و رسانی	آتش نشانی	جمع آوری دفع زباله	کشتارگاه	مرکز تلفن	تأسیسات آب	تأسیسات برقی	تأسیسات گاز
مراکز آتشی - باغیابی	مراکز آتشی - باغیابی	مراکز آتشی - باغیابی	مراکز آتشی - باغیابی	مراکز آتشی - باغیابی	مراکز آتشی - باغیابی	مراکز آتشی - باغیابی	مراکز آتشی - باغیابی	مراکز آتشی - باغیابی	مراکز آتشی - باغیابی

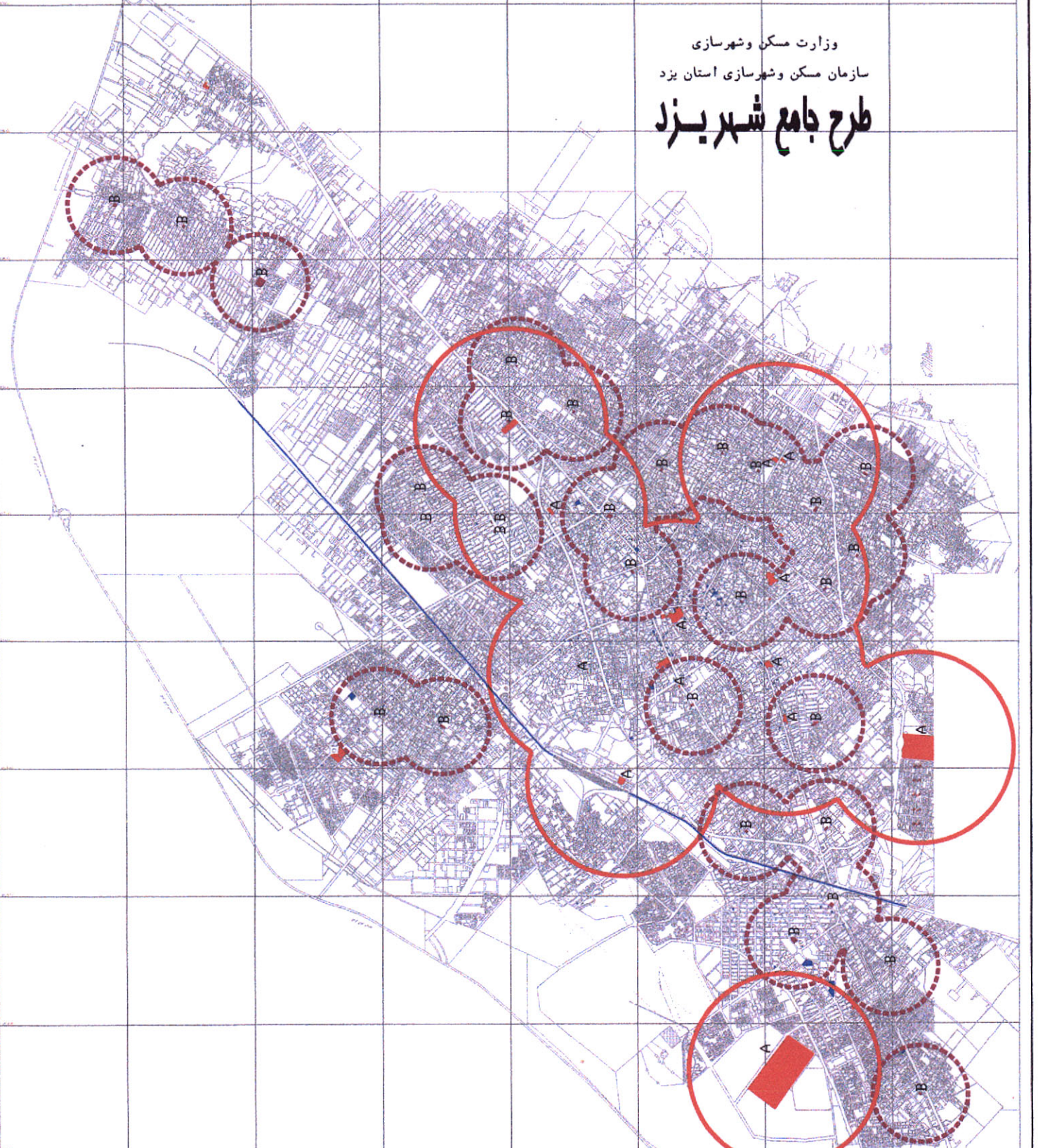
وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد
پراکنندگی مراکز تولیدی
مراکز حمل و نقل و انبار

سردخانه	پایانه مسافری	منابع تولیدی
سیار	فرودگاه	منابع کارگام
سایر مراکز حمل و نقل	گاراژ باربری	منابع خانگی
	پارکینگ عمومی	دانشجاری
	انبار	سایر مراکز تولیدی

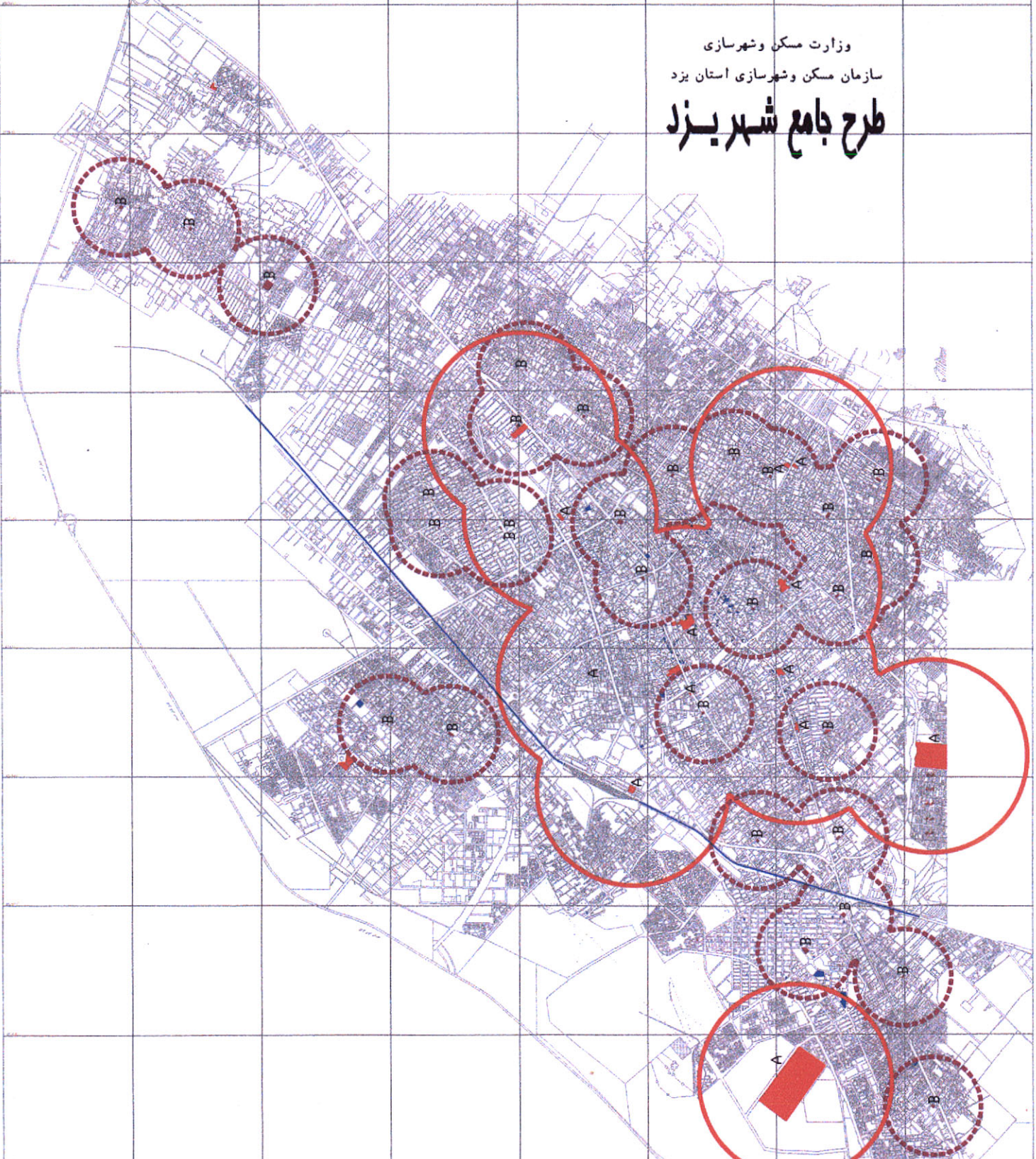
وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

	سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
ماده ۱۰	طرح جامع شهر یزد
ماده ۱۱	پراکنش مراکز درمانی
شماره: ۱۳۸۲/۲/۱۶	تاریخ: ۱۳۸۲

- A بیمارستان (Hospital) - شعاع پوشش ۱۵۰ متر
- B درمانگاه (Clinic) - شعاع پوشش ۷۵۰ متر
- C خدمات پزشکی (Health services)
- D سایر مراکز درمانی (Other medical centers)

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

موسسه
موسسه تخصصی شهرسازی و معماری

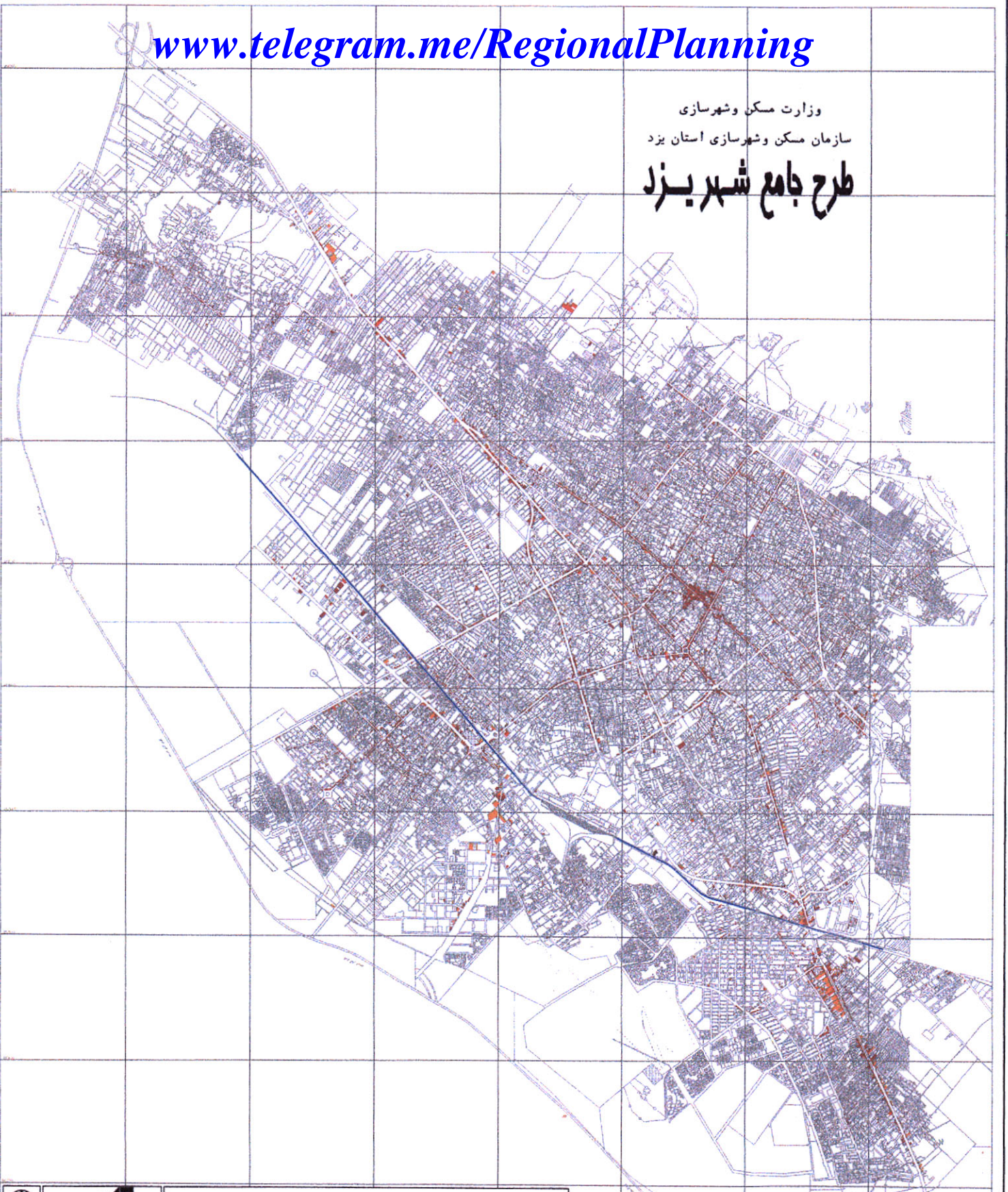
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
ماده: طرح جامع شهر یزد
ماده: پراکنده مراکز درمانی

شماره: 1382/2/16
تاریخ: 1382
مقیاس: 1:1000

	A	بیمارستان
	B	درمانگاه
		خدمات پزشکی
		سایر مراکز درمانی

شعاع پوشش ۱۵۰ متر
شعاع پوشش ۷۵۰ متر

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد
پراکندگی مراکز تجاری و خدماتی

	فروشگاه		خدمات مالی
	منازه عالی و بسته		سایر مراکز خدماتی
	تعمیرگاه		
	خدمات عمومی		

www.telegram.me/RegionalPlanning

تبصره ۱ - تشخیص موات بودن اراضی خارج از محدوده شهرها بعهدہ وزارت کشاورزیست کہ از طریق هیأت ہفت نفرہ اقدام می‌نماید و در صورتی کہ متصرف فعلی منکر موات بودن زمین باشد از طریق دادگاہ صالح اقدام بعمل می‌آید و چنانچہ دادگاہ رای بہ موات بودن زمین بدهد سند ابطال و از متصرف خلع ید می‌شود.

دو - قانون زمین شهری

قانون اراضی شهری در اسفند سال ۱۳۶۰ بہ تصویب رسید و در اردیبهشت سال ۱۳۶۶ اعتبار قانونی آن خاتمه یافت. در تاریخ ۶۵/۱۱/۱۵ قانون تفسیر مواد ۹ و ۱۲ قانون اراضی شهری بہ تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و در مصوبہ مورخہ ۶۷/۱/۱۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام مادہ ۹ این قانون اصلاح شد. لکن با توجہ بہ رأی ہیئت عمومی دیوان عدالت اداری در مورخہ ۷۱/۴/۲۳، مصوبہ مجمع تشخیص مصلحت نظام، ناظر بہ قانون اراضی شهری است و از آنجا کہ مهلت پنجسالہ این قانون پایان یافته است، مصوبہ مجمع مذکور کاربردی ندارد.

در ادامہ این قسمت قانون اراضی شهری، اصلاحیہ‌ها، تفسیرها و آراء مختلفی کہ در مورد آن صادر شدہ است از مجموعہ قوانین و مقررات اختصاصی و مورد عمل وزارت مسکن و شهرسازی ارائه می‌شود.

۴-۲-۳-۶- کاربری ورزشی و تفریحی

مساحت کاربری ورزشی و تفریحی ۴۸/۹۰ هکتار و سرانه آن ۱/۲۶ مترمربع می‌باشد که در مقایسه با سرانه مطلوب (۳ مترمربع) از وضعیت نامناسبی برخوردار است. البته در حال حاضر برخی پروژه‌های ورزشی در دست احداث است که با بهره‌برداری این پروژه‌ها رقمی معادل ۱/۳ مترمربع به سرانه ورزشی موجود اضافه می‌گردد، به عبارتی دیگر مجموع مساحت پروژه‌ها در دست احداث ۵۰۳۷۶۳ مترمربع می‌باشد که بیش از مساحت موجود آن است. این پروژه‌ها رشته‌های ورزشی متعددی از قبیل زمین فوتبال، والیبال، هندبال، تنیس، ورزشهای رزمی و آمادگی جسمانی، کشتی و ... را شامل می‌گردد.

۵-۲-۳-۶- کاربری فضای سبز

مساحت کاربری فضای سبز در سطح شهر یزد ۲۶۰/۵۳ هکتار و سرانه آن معادل ۲/۶۷ مترمربع می‌باشد که در مقایسه با سرانه مطلوب از کمبود قابل توجهی برخوردار است. برای تدوین سرانه مطلوب فضای سبز توجه به شرایط محیطی، اقلیمی و شرایط خاص هر شهر ضروری است با این حال حداقل سرانه پیشنهادی فضای سبز در طرحهای جامع شهرهای ایران ۷ مترمربع و سرانه‌های پیشنهادی دستگاههای ذریبط در عرصه‌های ملی و بین‌المللی حدود ۱۵ مترمربع می‌باشد. ۲. در شهر یزد با توجه به حداقل استاندارد و با عنایت به شرایط اقلیمی شهر یزد و برخی معیارهای دیگر، سرانه مطلوب ۱۰ مترمربع در نظر گرفته شده است که مقایسه این رقم با سرانه موجود کمبود قابل ملاحظه این نوع کاربری را در سطح شهر یزد نشان می‌دهد.

۶-۲-۳-۶- کاربری درمانی

این کاربری ۱۰۵۱۰۶۲ مترمربع از اراضی شهر را به خود اختصاص داده و سرانه آن معادل ۲/۷۱ مترمربع می‌باشد. سرانه مطلوب این کاربری در شهر یزد ۲ مترمربع می‌باشد و می‌توان گفت سرانه موجود از وضعیت بهتری برخوردار است.

براساس گزارش مرکز بهداشت شهرستان مرکز بهداشت شهرستان یزد، مجموعاً ۱۰ باب بیمارستان، ۴ باب پلی‌کلینیک و اورژانس، ۱۸ باب مرکز بهداشتی - درمانی شهری و ۱۲ باب درمانگاه در شهر یزد فعال است که در فاصله سالهای ۱۳۱۴ الی ۱۳۷۷ تأسیس گردید. بیمارستانهای شهر یزد در رشته‌های مغز و اعصاب و چشم، عمومی، سوانح و سوختگی و زنان و زایمان فعالیت می‌کنند و تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی (۵ بیمارستان)، سازمان تأمین اجتماعی (۱ بیمارستان) و بخش خصوصی (۴ بیمارستان) می‌باشند.

۱- وزارت کشور، مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری، «کتاب سبز شهرداری، فضای سبز شهری»، جلد نهم، سازمان

شهرداریهای کشور، تهران، ۱۳۷۹

۳-۶-۳- نحوه توزیع خدمات محله‌ای (آموزشی، بهداشتی، فضای سبز، خرده‌فروشی و غیره) در مناطق مختلف شهر با در نظر گرفتن گنجایش و شعاع کارکرد هریک از خدمات

برای بررسی نحوه توزیع خدمات محله‌ای، شهر یزد براساس نوع بافت (بافت قدیمی و بافت جدید)، دسترسی مناسب و نحوه جداسازی حوزه‌ها توسط خیابانهای اصلی و پرتدد و همچنین با توجه به محدوده محلات موجود، ۳ منطقه، ۹ ناحیه و ۵۴ حوزه مطالعاتی یا محل تقسیم شده است :

وضعیت تقسیمات کالبدی شهر یزد (۱۳۸۰)

شهر	منطقه	ناحیه	محل یا حوزه مطالعاتی
یزد	۱	۳، ۲، ۱	ناحیه ۱ (حوزه‌های ۱۱ و ۱۲)
			ناحیه ۳ (حوزه‌های ۱، ۲، ۳، ۹، ۱۰، ۱۴، ۱۵ و ۱۶)
			ناحیه ۲ (حوزه‌های ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ و ۱۳)
	۲	۶، ۵، ۴	ناحیه ۴ (حوزه‌های ۱۸، ۱۹، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱ و ۳۲)
			ناحیه ۵ (حوزه‌های ۱۷، ۲۰، ۲۱، ۲۵ و ۳۸)
			ناحیه ۶ (حوزه‌های ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۶، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶ و ۳۷)
۳	۹، ۸، ۷	ناحیه ۷ (حوزه‌های ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱ و ۵۲)	
		ناحیه ۸ (حوزه‌های ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶ و ۵۳)	
		ناحیه ۹ (حوزه‌های ۳۹ و ۵۴)	
جمع	۳ منطقه	۹ ناحیه	۵۴ محل یا حوزه مطالعاتی

در این مطالعه برای هریک از زیربخشهای تقسیمات کالبدی (منطقه، ناحیه و محل) طیفی از جمعیت تعریف گردید و خدمات مورد نیاز برای طیف جمعیتی مذکور مشخص شد. به عنوان مثال متوسط طیف جمعیت منطقه ۱۰۰ تا ۱۵۰ هزار نفر، متوسط طیف جمعیت ناحیه ۴۰ تا ۶۰ هزار نفر و متوسط طیف جمعیت محل ۶ تا ۱۰ هزار نفر برآورد گردید و براین اساس خدمات مورد نیاز شهر یزد به ازای هریک از تقسیمات به قسم زیر بخش مشخص شد :

- خدمات مورد نیاز برای محل : تجاری، مهدکودک، دبستان، مدرسه راهنمایی، دبیرستان، مسجد و حسینیه، درمانگاه، فضای باز کودکان، فضای روباز ورزشی، واحدهای بهداشتی (حمام و توالت عمومی و ...) و کتابخانه عمومی.
- خدمات مورد نیاز برای ناحیه : هنرستان، بیمارستان، مسافرخانه، جایگاه سوخت‌رسانی، آتش‌نشانی، پارک تفریحی، سالن سرپوشیده، کلابتری، سینما و تئاتر.
- خدمات مورد نیاز برای منطقه و شهر : دانشگاه، برخی واحدهای مذهبی مانند عبادتگاه زرتشتیان، کلیسا و ...، هتل، پایانه مسافری، گاراژباربری، پارکینگ عمومی، انبار و سردخانه، سیلو و ...، کشتارگاه، غسالخانه و پارک تفریحی، صنایع تولید - کارگاهی، استادیوم، مراکز اداری دولتی، پادگان و ادارات نظامی - انتظامی، موزه و فرهنگسرا و تأسیسات مربوط به آب، برق، گاز، تلفن، پست و مخابرات و ...

۴-۶-۳- یافت و سازمان شهری همراه با تعیین محدوده محلات مختلف در شهر و چگونگی روابط آنها با یکدیگر.

شهر یزد یکی از باستانی‌ترین شهرهای کشور در جبهه میانی فلات ایران و در همسایگی کویر مرکزی است که سابقه سکونت در زندگی شهری در آن به هزاره‌های قبل از اسلام بازمی‌گردد که به این منطقه ایساتیس به معنای بز کوهی نیز اطلاق می‌گردید.

محلات تاریخی و قدیمی شهر شامل ۴۲ محله قدیمی و سنتی است. این محلات با تغییرات ساختمانی و شبکه‌های ارتباطی و بویژه شهرک‌سازی سالهای اخیر تغییر کرده و محلات عملکردی و رایج امروزی شهر با آن متفاوت است. محلات و مجموعه‌های مراکز محلات و مرکز شهر در مسیر یا تقاطع گذرهای اصلی که ساخت کالبدی شهر قدیمی را ترسیم می‌کنند عبارتند از:

محلات شهر

- ۱- محله آبشور
- ۲- محله ابوالمعالی
- ۳- محله بازارنو
- ۴- محله باغ صندل
- ۵- محله باغ گندم
- ۶- محله پیر برج
- ۷- محله تخت استاد
- ۸- محله تل
- ۹- محله جوی هرهر
- ۱۰- محله چارمنار
- ۱۱- محله خواجه خضر
- ۱۲- محله دارالشفاء
- ۱۳- محله دروازه شاهی
- ۱۴- محله دومنار
- ۱۵- محله زرتشتیها
- ۱۶- محله سرپلک
- ۱۷- محله سرچم
- ۱۸- محله سر دوراه
- ۱۹- محله سرسنگ
- ۲۰- محله سلسبیل
- ۲۱- محله سید گل سرخ
- ۲۲- محله شازده فاضل
- ۲۳- محله شاه ابوالقاسم

- ۲۴- محله سرباز (شاهد باز) و محله گازرگاه
- ۲۵- محله شیخداد
- ۲۶- محله فهادان (یوزداران)
- ۲۷- محله قلعه کهنه
- ۲۸- محله قیصریه در محله باغ گندم
- ۲۹- محله کوشکنو
- ۳۰- محله گازرگاه
- ۳۱- محله گودال مصلی
- ۳۲- محله لُرد آسیاب
- ۳۳- محله لرد کیوان
- ۳۴- محله مال امیر
- ۳۵- محله مریاباد (مریم آباد)
- ۳۶- محله ملنکبه در ارتباط با مرحله چارمنار
- ۳۷- محله شاه طهماسب
- ۳۸- محله میرچخماق
- ۳۹- محله نظرکرده
- ۴۰- محله وقت و ساعت
- ۴۱- محله هاشم‌خان
- ۴۲- محله یعقوبی

مجموعه‌های مراکز محلات و گذرهای اصلی

- ۱- گذر اصلی محله
- ۲- مجموعه ابوالمعالی در تقاطع دو گذر اصلی
- ۳- گذر اصلی محله بازار نو
- ۴- مجموعه و گذر اصلی با کشیدن خیابان تغییر اساسی کرده است.
- ۵- مجموعه باغ گندم در مسیر گذر اصلی
- ۶- گذرهای اصلی محله پیربرج
- ۷- مجموعه تخت استاد در مسیر گذر اصلی
- ۸- مجموعه تل در مسیر گذر اصلی
- ۹- گذر اصلی محله جو هرهر
- ۱۰- مجموعه چارمنار، ملنکبه، بقعه سید شمس‌الدین در مسیر گذر اصلی
- ۱۱- مجموعه خواجه خضر در مسیر گذر اصلی
- ۱۲- گذر اصلی مرحله دارالشفاء

- ۱۳- دروازه شاهی
- ۱۴- مجموعه ملاجعفر مرکز محله دومنار در مسیر گذر اصلی
- ۱۵- گذرهای اصلی محله زرتشتی‌ها
- ۱۶- مجموعه سرپلک در مسیر گذر اصلی
- ۱۷- مجموعه سرچم در مسیر گذر اصلی
- ۱۸- محله سر دوراه دارای مرکز محله در مسیر گذر اصلی است
- ۱۹- مجموعه سرسنگ در مسیر گذر اصلی
- ۲۰- سر گذر اصلی سلسبیل
- ۲۱- بقعه سید گل سرخ
- ۲۲- بقعه شازده فاضل
- ۲۳- مجموعه شاهابوالقاسم در مسیر گذر اصلی
- ۲۴- مجموعه شاهدباز
- ۲۵- مجموعه شیخداد در ارتباط با گذر اصلی
- ۲۶- مجموعه فهادان در مسیر گذر اصلی
- ۲۷- گذر اصلی محله قلعه کهنه
- ۲۸- مرکز محله قیصریه در ارتباط با مرکز محله باغ گندم
- ۲۹- مجموعه کوشکنو در تقاطع چند گذر اصلی
- ۳۰- مجموعه گازرگاه در تقاطع دو گذر اصلی
- ۳۱- گذرهای محله گودال مصلی
- ۳۲- مجموعه لرد آسیاب در مسیر گذر اصلی
- ۳۳- مرکز محله لرد کیوان در ارتباط با مرکز محله دومنار
- ۳۴- مجموعه مال امیر در مسیر گذر اصلی
- ۳۵- محله (مریم آباد) مریاباد دارای مرکز محله در مسیر گذر اصلی است.
- ۳۶- مرکز محله ملنکبه در ارتباط با مرکز محله چارمنار
- ۳۷- مجموعه میدان شاه طهماسب در تقاطع در اصلی که در اثر خیابان‌کشی تغییر کرده
- ۳۸- مجموعه میرچخماق در مسیر چند گذر اصلی
- ۳۹- مجموعه نظر کرده در مسیر گذر اصلی
- ۴۰- مجموعه وقت و ساعت و بقعه سیدرکن‌الدین در مسیر گذر اصلی
- ۴۱- محله هاشم‌خان در مسیر گذر اصلی
- ۴۲- مجموعه یعقوبی در مسیر گذر اصلی

در سرشماری عمومی سال ۱۳۷۵ محدوده شهر یزد و شاهدیه و حمیدیا در مجموع به ۵۴ حوزه آماری تقسیم گردید که شامل سه منطقه شهری می‌باشد. برای انجام مطالعات کالبدی محدوده

حوزه‌های مذکور در ۹ ناحیه شهری تجمیع شده است بعد هر ناحیه یکی از شبکه‌های اصلی و معابر تراقیکی عمده شهر را تشکیل می‌دهد. شناسائی ویژگی‌های کالبدی مناطق، نواحی و محلات و روابط آنها تعیین‌کننده سازمان شهری یزد می‌باشد.

۵-۶-۳- تراکم کلی ساختمانی مسکونی در مناطق مختلف شهر از طریق بازبیدهای محلی و

نمونه‌برداری از ساختمانها

عواملی که در تراکم ساختمانی دخیل هستند، سطح اشغال و تعداد طبقات می‌باشند به همین منظور جداول پیوست که بر مبنای تقسیمات کالبدی شهر (مناطق و نواحی و محلات) تهیه گردیده است، نشاندهنده تراکم ساختمانی، مساحت قطعه، کل سطح زیربنا، سطح اشغال و بطور کلی اطلاعات مربوط به شاخصهای تراکم ساختمانی در یزد می‌باشد. اطلاعات این جدول میانگین نمونه‌های برداشت شده از سطح شهر یزد می‌باشد. مساحت زمینهایی که مورد برداشت قرار گرفته‌اند از حداقل ۱۵۰ مترمربع تا ۶۰۰ مترمربع متغیر می‌باشند به همین ترتیب حداقل طبقات ۱ و حداکثر آن ۲ طبقه می‌باشد که لازم به یادآوری می‌باشد حداکثر ۲ طبقه فقط در مورد نمونه‌های بررسی شده ملاک می‌باشد و در سطح شهر خصوصاً در مناطق نوساز تعداد طبقات ۴ الی ۵ طبقه نیز مشاهده می‌گردد.

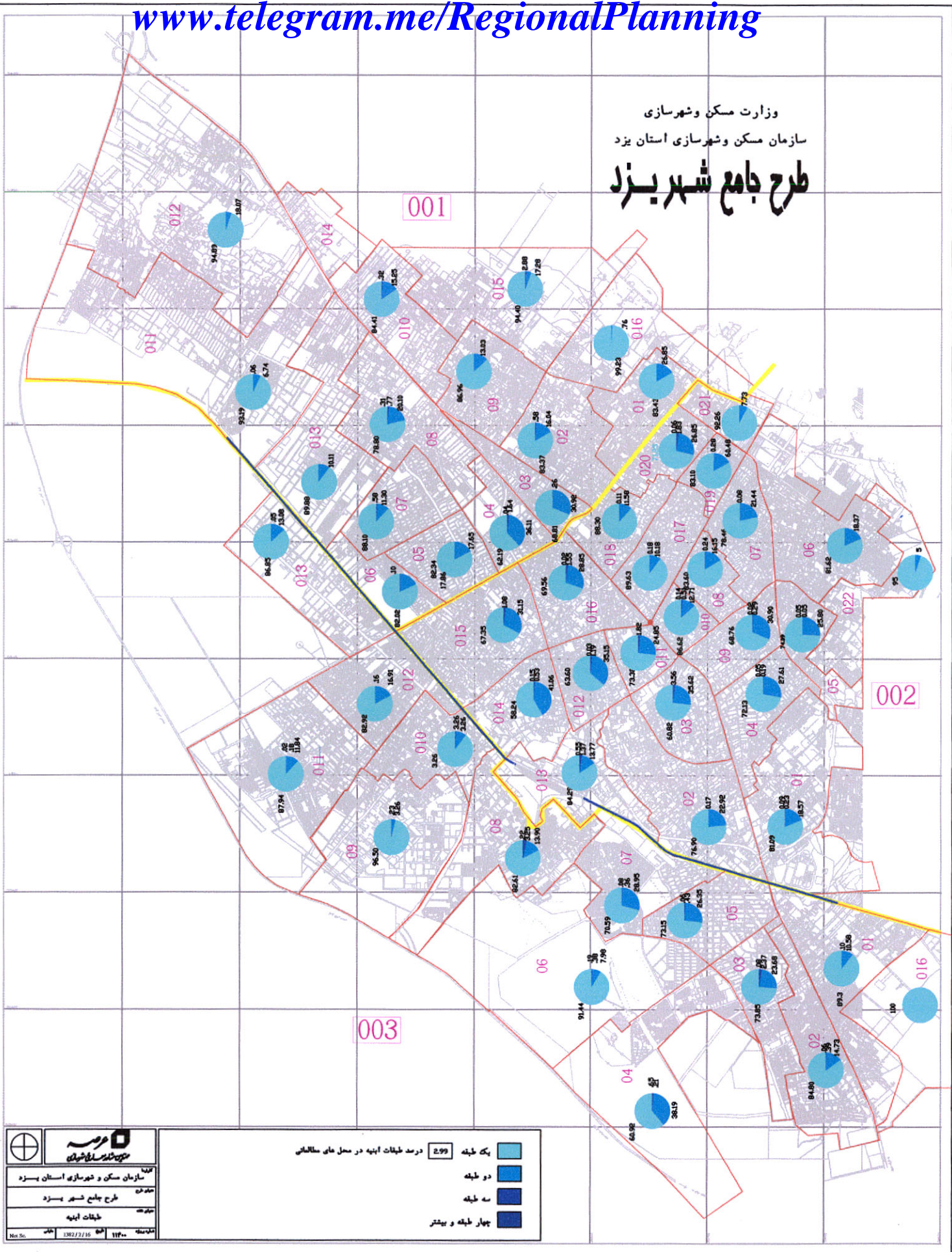
حداقل مساحت زمین آزاد ساختمان ۴۰ مترمربع و حداکثر آن ۲۱۰ متر مربع می‌باشد و سطح اشغال بنا نیز تا ۵۲۰ مترمربع متغیر می‌باشد. تراکم ساختمانی در کل شهر یزد به صورت میانگین برابر ۷۳٪ می‌باشد. منطقه ۲ با ۷۶٪ دارای بیشترین تراکم و مناطق ۳ و ۱ به ترتیب با ۷۵٪ و ۶۸٪ میانگین تراکم کمتری را در مناطق شهری دارا می‌باشند جدول زیر:

میانگین تراکم ساختمانی از نواحی، مناطق وکل شهر

شماره منطقه	شماره نواحی	میانگین تراکم ساختمانی	میانگین تراکم مناطق	میانگین تراکم شهر	
۱	۱-۱	۶۹٪	۶۸٪	۷۳٪	
	۱-۲	۶۸٪			
	-	۵۷٪	شاهدیه		
۲	۲-۱	۸۱٪	۷۶٪	۷۳٪	
	۲-۲	۷۹٪			
	۲-۳	۷۰٪			
	۲-۴	۷۶٪			
۳	۳-۱	۷۴٪	۷۵٪	۷۳٪	
	۳-۲	۷۶٪			
	-	۷۶٪			عیش‌آباد و خیرآباد
	-	۶۹٪			حمیدیا

* نمونه‌گیری بر اساس فراوانی متراژ واحدهای مسکونی

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

۶-۳- وضعیت کلی ساختمانهای مسکونی در مناطق مختلف شهر از نظر نوع مصالح و کیفیت ساختمان (قابل استفاده، مرمتی و تخریبی) تجهیزات و تأسیسات بهداشتی و غیره از طریق بازدیدهای محلی و نمونه برداری از ساختمانها

- نوع مصالح :

براساس تعریف مرکز آمار ایران ، نوع مصالح به سه نوع بادوام ، کم بادوام و بی دوام قابل تقسیم است.

مصالح بادوام، اسکلت فلزی ، بتون آرمه و " آجر و آهن " و "سنگ و آهن" را شامل می شود. مصالح کم دوام، آجر و چوب یا سنگ و چوب، بلوک سیمانی و "تمام آجر یا سنگ و آجر" را شامل می شود و مصالح بی دوام، تمام چوب، خشت و چوب و خشت و گل را شامل می شود. نوع مصالح مورد استفاده در شهر یزد طی دهه های اخیر ، تغییرات چشمگیر و قابل توجهی را شاهد بوده است. درگذشته به دلیل عدم وجود تکنولوژی جدید و عدم امکان استفاده از وسایل گرمایشی و سرمایشی امروزی، الزاماً نوع مصالح می بایست طوری انتخاب می شد که با اقلیم انطباق داشته باشد و به گرمایش و سرمایش ساختمان درفصول زمستان و تابستان کمک می کند. درشهرهای کویری از جمله شهر یزد خشت و گل به دلیل ظرفیت و مقاومت حرارتی مناسب مطلوب ترین نوع مصالح برای خشک نگه داشتن ساختمان درفصل تابستان و گرم نگه داشتن آن درفصل زمستان می باشند لیکن امروزه با ایجاد امکان استفاده از تأسیسات مکانیکی ، الزام و اجبار محیطی برای استفاده از این نوع مصالح مرتفع شده است و لذا این امر درجدول استفاده از مصالح ساختمانی درشهر یزد به خوبی مشهود است.

همان طوری که ازجدول آمده است، از سالهای قبل از ۱۳۴۵ تا سال ۱۳۷۵ بین میزان استفاده از مصالح بی دوام (عمدتاً خشت وگل) و مصالح بادوام (عمدتاً آجر و آهن یا سنگ و آهن) رابطه ای معکوس برقراراست بدین مفهوم که هرچه زمان به سال ۷۵ نزدیک شده است از میزان استفاده ازخشت و گل کاسته شده و به میزان استفاده از مصالح بادوام (آجر و آهن یا سنگ و آهن) افزوده شده است. براساس جدول واحدهای مسکونی معمولی برحسب سال اتمام بنا ، نوع اسکلت و مصالح عمده به کار رفته ، قبل از سال ۱۳۴۵ ، ۹۳۹۷ واحد مسکونی (معادل ۸۸/۴۵ درصد) ازخشت و گل و تنها ۹۶۲ واحد (معادل ۹ درصد) از آجر و آهن یا سنگ و آهن ساخته شده اند. درحالی که درسال ۱۳۷۵ این روند معکوس شده و تنها ۰/۶۵ درصد واحدهای مسکونی ازخشت و گل و ۹۱/۴۵ درصد واحدهای مسکونی ازآجر و آهن یا سنگ و آهن ساخته شده اند. مصالح مورد استفاده در سایر واحدهای مسکونی نیز مصالح کم دوام بوده است.

برهمن اساس، خشت و گل دردهه ۵۴ - ۱۳۴۵ ، ۳۵/۵۴ درصد مصالح ، دردهه ۶۴ - ۲۰۰۵ ، ۲/۶۱ درصد مصالح، درسالهای ۶۹ - ۱۳۶۵ ، ۰/۸۲ درصد مصالح ، درسال ۷۰ ، ۰/۷۵ و ۰/۷۱ درصد مصالح ، درسال ۷۲ ، ۰/۷۳ درصد مصالح و درسال ۱۳۷۳ تنها ۰/۹۳ درصد از مصالح مورد استفاده را به خود اختصاص داده است. استفاده از مصالح خشت و گل درسال ۱۳۷۴ گرچه با مصالح بادوام قابل قیاس نیست اما اندکی افزایش داشته و به ۱ درصد افزایش یافته است.

درمقابل استفاده از مصالح بادوام (آجر و آهن یا سنگ و آهن) دردهه ۵۴ - ۴۵ (۰/۶۱ درصد) ، دهه

۶۴ - ۵۵ (۹۴/۳۷ درصد)، سالهای ۶۹ - ۶۵ (۹۵/۱۷ درصد)، سال ۱۳۷۰ (۹۲/۸۷ درصد)، ۷۱ (۹۵/۴۶ درصد) در صد، ۷۲ (۹۲/۷۹ درصد)، ۷۳ (۸۹/۹ درصد)، ۷۴ (۸۶/۲ درصد) و در سال ۱۳۷۵ معادل ۹۱/۴ درصد بوده است.

نکته قابل توجه دیگر در خصوص استفاده از مصالح در شهر یزد این است که از میان مصالح بادوام، تنها در ۴۸ واحد مسکونی از بتون آرمه استفاده شده است و تنها ۹ واحد مسکونی با اسکلت فلزی بنا شده است. همچنین از میان مصالح بی دوام، مصالح ۱ واحد مسکونی از خشت و چوب می باشد و مصالح "تمام چوب" مورد استفاده قرار نگرفته است.

نکته قابل توجه دیگر، استفاده اندک و بعضاً عدم استفاده از مصالح نیمه بادوام (آجر و چوب یا سنگ و چوب، بلوک سیمانی و تمام آجر یا سنگ و آجر) می باشد. به طور کلی می توان گفت از مصالح نیمه بادوام در فاصله سالهای ۱۳۵۵ الی ۱۳۷۰، به ندرت استفاده شده است و قبل و بعد از تاریخ مذکور، استفاده از این نوع مصالح معمول نبوده است. از مجموع واحدهای مسکونی موجود (۷۲۲۳۶ واحد) در سال ۱۳۷۵، ۵۶/۴۴۳ واحد معادل ۷۸/۴ درصد از مصالح بادوام، ۱۱۵۹ واحد معادل ۱/۶ درصد از مصالح کم دوام و ۱۳۶۴۵ واحد معادل ۱۸ درصد از مصالح بی دوام می باشند. نوع مصالح ۲/۳۶ درصد از واحدهای مسکونی نیز اظهار نشده است.

- کیفیت ساختمانها

کیفیت ساختمانها را می توان به سه نوع نوساز، قابل استفاده و مرمتی تقسیم کرد. لذا با توجه به عمر ساختمانها و نوع مصالح بکاررفته در آنها، کیفیت ساختمانی در شهر یزد را می توان به صورت زیر بیان کرد:

الف) کلیه واحدهای ساخته شده از مصالح بادوام کمتر از ۱۵ سال عمر را نوساز و کمتر از ۳۵ سال را می توان قابل استفاده دانست.

ب) کلیه واحدهای ساخته شده از مصالح کم دوام را که عمر آنها کمتر از ۱۵ سال است می توان مرمتی دانست.

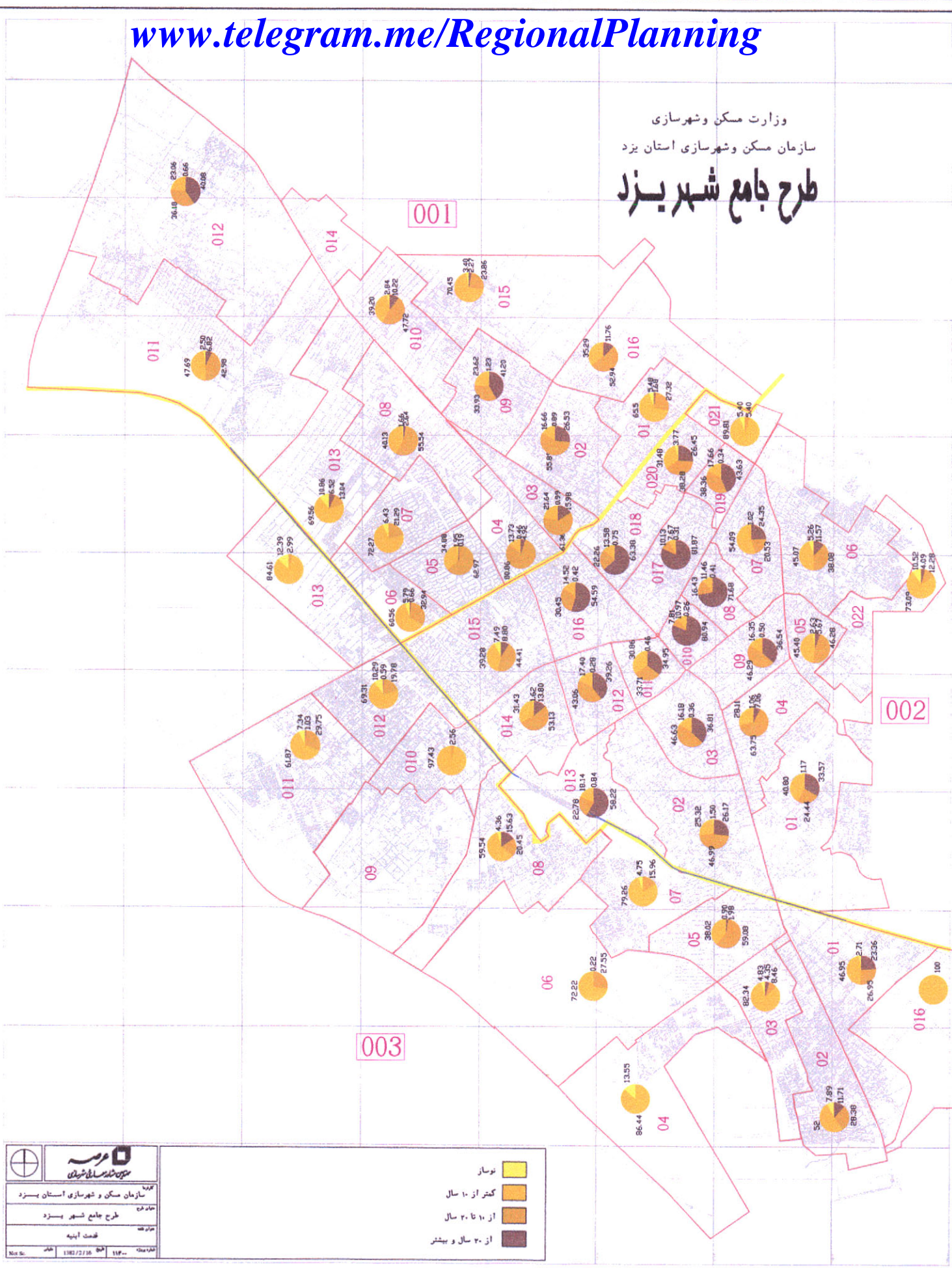
ج) سایر واحدهای مسکونی در شهر (بی دوام) را می توان تخریبی به حساب آورد. واحدهای تخریبی به دلیل مشکلات وضع موجود مسکن (به استثنای آنهایی که امنیت جانی ساکنان را به خطر می اندازند)، در حال حاضر اجباراً مورد استفاده قرار می گیرند.

۷-۶-۳- مسائل کمی و کیفی مربوط به وضع مسکن در شهر و محلات مختلف و کمبودها و مشکلات مربوط به تهیه مسکن در شهر

۷-۶-۳-۱- نرخ رشد واحدهای مسکونی و ضریب سکونت

بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۵۵، جمعیت شهر یزد معادل ۱۳۵۹۲۵ نفر بوده است که در سال ۱۳۶۵ به ۲۲۹۸۷۱ نفر و در سال ۱۳۷۵ به حدود ۲۴۸,۰۰۰ نفر افزایش می یابد. بر همین اساس تعداد خانوار شهر یزد در سال ۵۵ معادل ۳۰۸۶۱ در سال ۶۵ معادل ۵۰۷۹۹ و در سال

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

 <p>سازمان مسکن و شهرسازی</p> <p>سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد</p> <p>ماده: طرح جامع شهر یزد</p> <p>موضوع: قدمت آینده</p> <p>شماره: ۱۳۸۲/۲/۱۶</p> <p>تاریخ: ۱۳۸۲</p>	<p>نوساز</p> <p>کتر از ۱۰ سال</p> <p>از ۱۰ تا ۲۰ سال</p> <p>از ۲۰ سال و بیشتر</p>
--	---

۱۳۷۵ معادل ۷۸۲۴۲ خانوار می باشد. بنابراین نرخ رشد خانوار در دهه ۶۵ - ۱۳۵۵ معادل ۵/۱۱ و در دهه ۷۵ - ۱۳۶۵ معادل ۴/۴۱ است. مقایسه نرخ رشد واحدهای مسکونی با نرخ رشد خانوار در شهر یزد نشان می دهد که نرخ رشد واحدهای مسکونی بیشتر از نرخ رشد خانوار طی دو دهه گذشته بوده است. این رقم در دهه ۶۵ - ۱۳۵۵ معادل ۵/۷۴ و در دهه ۷۵ - ۱۳۶۵ معادل ۵/۶۱ می باشد که در هر دو دهه از رقم نرخ رشد خانوار بیشتر است و موجب کاهش ضریب سکونت در شهر یزد می شود.

بر اساس محاسبات انجام شده، ضریب سکونت شهر یزد در سال ۱۳۵۵ معادل ۱/۱۹ بوده است که در سال ۱۳۶۵ به ۱/۱۲ و در سال ۱۳۷۵ به ۱ کاهش یافته است. این امر بهبود وضعیت کمی مسکن را طی دو دهه اخیر نشان می دهد. مقایسه ضریب سکونت شهر یزد در سال ۱۳۷۵ با کل کشور (۱/۱۴) و حتی استان یزد (۱/۰۵) موید مناسب بودن این شاخص در شهر یزد است.

این رقم در سال ۱۳۶۵ برای کل کشور ۱/۱۸ و برای استان یزد ۱/۱۰ بوده است. در همین سال رتبه شهر یزد در میان شهرهای استان یزد ۱۰ و در کل کشور ۱۷۴ گزارش شده است.^۱

مقایسه نرخ رشد خانوار و واحدهای مسکونی شهر یزد در سالهای ۶۵ و ۷۵

ضریب سکونت	نرخ رشد واحدهای مسکونی	نرخ رشد خانوار	تعداد واحدهای مسکونی	تعداد خانوار	شاخص سال
۱/۱۹	-	-	۲۵۹۰۸	۳۰۸۶۱	۱۳۵۵
۱/۱۲	۵/۷۴	۵/۱۱	۴۵۲۸۲	۵۰۷۹۹	۱۳۶۵
۱	۵/۶۱	۴/۴۱	۷۸۲۰۱	۷۸۲۴۲	۱۳۷۵

مأخذ: محاسبات انجام شده بر اساس اطلاعات مرکز آمار ایران، ۱۳۵۵، ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵

ضریب سکونت در شهر یزد و مقایسه آن با استان یزد و کل کشور

کل کشور	استان یزد	شهر یزد	شرح سال
۱/۱۸	۱/۱۰	۱/۱۲	۱۳۶۵
۱/۱۴	۱/۰۵	۱	۱۳۷۵

۱- واحدهای مسکونی معمولی بر حسب سال اتمام بنا، نوع اسکلت و مصالح عمده بکاررفته.

۱- وزارت مسکن و شهرسازی، "شاخصهای توسعه شهری"، ۱۳۷۰.

سال اتمام	جمع	اسکلت لازمی	بتون آرمه	آجر، آهن یا سنگ و آهن	آجر و چوب یا سنگ و چوب	بلوک سیمانی	تمام آجر یا سنگ آجر	تمام چوب	خشت و چوب	خشت و گل	سایر	اظهاری نشده مصالح	اظهاری نشده اسکلت
جمع	۷۲۲۳۶	۳۵۴	۴۶۴	۵۵۶۲۵	۶۰	۵۱۰	۵۸۹	۳	۵۸	۱۳۳۶۸	۲۱۶	۴۴	۹۴۵
سال ۷۵	۱۹۹۰	۹	۴۸	۱۸۲۰	۲	۵۲	۲۲	۰	۱	۱۳	۲	۰	۲۱
۱۳۷۴	۲۱۹۲	۱۸	۸۳۱	۱۸۹۲	۵	۶۶	۱۵	۰	۰	۲۳	۲	۰	۲۲
۱۳۷۳	۲۱۴۰	۲۴	۳۵	۳۱۹۲	۵	۶۳	۱۵	۲	۱	۲۰	۶	۱	۲۵
۱۳۷۲	۲۱۶۶	۱۹	۴۱	۲۰۱۰	۵	۴۴	۱۱	۰	۲	۱۶	۲	۰	۱۶
۱۳۷۱	۲۲۴۹	۱۷	۳۶	۸۳۱۷	۴	۲۴	۶	۰	۰	۱۶	۱	۱	۷
۱۳۷۰	۳۳۲۷	۲۰	۴۹	۳۰۹۰	۰	۸۶	۱۲	۰	۱	۲۵	۱	۰	۲۴
۶۵-۶۶	۱۲۰۷۰	۶۶	۶۵	۱۱۴۸۸	۴۱	۱۰۱	۶۸	۱	۳	۱۰۰	۲۴	۲	۱۲۰
۵۵-۶۴	۲۶۴۲۳	۱۳۶	۳۲	۲۴۹۳۷	۱۱	۴۹	۲۰۹	۰	۹	۶۹۲	۶۴	۱۰	۲۷۴
۴۵-۵۴	۸۵۰۸	۲۸	۱	۵۱۹۸	۲	۳۱	۱۲۰	۰	۱۳	۳۰۲۴	۳۰	۱۱	۵۷
قبل از سال ۴۵	۱۰۶۲۳	۵	۰	۹۶۲	۱۲	۵	۱۰۰	۰	۲۷	۹۳۹۷	۶۴	۱۹	۲۲
اظهاری نشده	۵۴۷	۲	۱	۱۵۷	۰	۳	۳	۰	۱	۴۲	۱	۰	۲۳۷

مأخذ: نتایج تفصیلی شهرستان یزد - استان یزد، ۱۳۷۵.

تعداد و درصد واحدهای مسکونی به تفکیک نوع مصالح در شهر یزد - ۱۳۷۵

جمع	اظهاری نشده	مصالح بی دوام	مصالح کم دوام	مصالح بادوام	نوع مصالح / شاخصها
۷۲۲۳۶	۹۸۹	۱۳۶۴۵	۱۱۵۹	۵۶/۴۸۴۲	تعداد واحد
۱۰۰	۱/۲۸	۱۸/۸۹	۱/۶	۷۸/۱۳	درصد

مأخذ: محاسبات انجام شده براساس اطلاعات نتایج تفصیلی شهرستان یزد

۲-۷-۳- نوع واحد مسکونی

در سال ۳۶۵، از مجموع ۴۵۳۶۱ واحد مسکونی، ۴۵۲۸۲ واحد مسکونی معمولی (معادل ۹۹/۸۲ درصد) و ۷۹ واحد آلونک و کپر، زاغه، چادر و ... (معادل ۰/۱۸ درصد) در شهر یزد وجود داشته است که نسبت واحدهای مسکونی غیرمعمولی بسیار پایین بوده است.

طی دهه ۷۵-۱۳۶۵، ۷۹ واحد مسکونی غیرمعمولی (آلونک، کپر و ...) به ۴۲ واحد کاهش یافت و در سال ۳۷۵، ۹۹/۹۴ درصد واحدهای مسکونی "معمولی" می باشند. بنابراین می توان گفت مسکن نابهنجار و یا به تعبیر دیگر "آلونک نشینی" در سطح شهر یزد وجود ندارد.

۸-۶-۳- وضع مالکیت اراضی در شهر با تفکیک نوع مالکیت خصوصی، عمومی (شهرداری، اوقاف، سازمان زمین و سایر سازمانهای عمومی)

در نقشه پیوست به تفکیک زیر موقعیت و مساحت مالکیت اراضی دولتی در شهر یزد مورد بررسی قرار گرفته است.

۱۱۹/۳ هکتار	- اراضی موات
۷۹۰/۲ هکتار	- اراضی متصرفی
۱۱۳/۰ هکتار	- اراضی ملی
۲۶۱۱/۹ هکتار	- اراضی واگذار شده
۲۸۲/۱ هکتار	- اراضی باقیمانده

۹-۶-۳- وضع بناها و محوطه های تاریخی با استفاده از اطلاعات و ضوابط حفاظت سازمانهای مربوط

بر اساس گزارش اداره کل میراث فرهنگی استان یزد، مجموعاً ۸۷ اثر تاریخی در شهرو شهرستان یزد به ثبت رسیده است که نام، تاریخ ثبت و آدرس هر یک از آثار در جدول صفحه بعد می آید:

جدول شماره (۴۰) - آثار تاریخی ثبت شده در شهر و شهرستان یزد

ردیف	نام اثر	تاریخ ثبت	موقعیت
۱	مسجد جامع کبیر	۱۳۱۳	بین محلات شاه ابوالقاسم، چهارسوق، دوازده شاهی
۲	بقعه دوازده امام	۱۳۱۳	محله فهادان
۳	بقعه سید شمس الدین	۱۳۱۳	محله چهارمنار
۴	بقعه سید رکن الدین	۱۳۱۴	جنب مسجد جامع کبیر یزد
۵	مجموعه امیر چقماق مسجد/تکیه/بازارچه حاج قنبر/آب انبار و بقعه سستی فاطمه	۱۳۷۸	میدان امیر چقماق
۶	مصلاهی صفدرخان	۱۳۱۵	روبروی بازار زرگری
۷	مدرسه ضیاییه (زندان اسکندر)	۱۳۴۶	محله فهادان
۸	بقعه شیخ احمد فهادان	۱۳۴۶	محله فهادان
۹	باغ دولت آباد	۱۳۴۶	کوی دولت آباد، بعد از محله چهارمنار
۱۰	مجموعه حسینیان	۱۳۴۶	محله فهادان
۱۱	برج و باروی شهر یزد	۱۳۵۲	محلات مالمیر، شاهزاده فاضل، لب خندان، فهادان و ...
۱۲	مسجد ملا اسماعیل	۱۳۵۲	جنب میدان خان، کوی میرقطب
۱۳	مسجد شهاب الدین قاسم طراز	۱۳۵۳	محله شاه ابوالقاسم
۱۴	آب انبار شش بانگیری	۱۳۵۷	محله شش بانگیری، انتهای کوچه برخوردار
۱۵	آب انبار کوشک نو	۱۳۵۷	محله کوشک نو
۱۶	آب انبار دو دهانه خواجه	۱۳۵۷	مجاور میدان خان
۱۷	آب انبار وزیر	۱۳۵۷	جنب مسجد جامع کبیر یزد
۱۸	آب انبار وقت الساعت	۱۳۵۷	کوچه جنب مسجد جامع کبیر یزد
۱۹	مجموعه میدان خان و بازارهای مجاور	۱۳۶۵	کوی میرقطب
۲۰	بقعه سید خلیل و سید جلیل	۱۳۶۵	چهار راه فرهنگیان
۲۱	خانه کلامدوزها	۱۳۷۵	چهارراه امیر چقماق
۲۲	مسجد فرط	۱۳۷۵	کوی دارالشفاء
۲۳	مدرسه کمالیه	۱۳۴۶	کوی شاه ابوالقاسم

ادامه جدول شماره (۴۰) - آثار تاریخی ثبت شده در شهرو شهرستان یزد

ردیف	نام اثر	تاریخ ثبت	موقعیت
۲۴	آب انبار رستم گیو	۱۳۷۵	کوی زرتشتیان
۲۵	خانه رسولیان	۱۳۷۵	کوی گلچینان
۲۶	خانه لاریها و بانگیر آن	۱۳۷۵	محله فهادان
۲۷	خانه میرزاده	۱۳۷۵	محله فهادان
۲۸	خانه محمودی	۱۳۷۵	محله فهادان
۲۹	خانه سیگاری	۱۳۷۵	
۳۰	مسجد ریگ	۱۳۷۵	میدان خان
۳۱	حمام ابوالمعالی (حمام نو)	۱۳۷۷	محله فهادان
۳۲	حمام گلشن	۱۳۷۷	محله گازرگاه
۳۳	خانه نکتز مرتاض	۱۳۷۷	
۳۴	دخمه‌های زرتشتیان و خیمه های اطراف	۱۳۷۷	صفاییه
۳۵	مدرسه ایرانشهر	۱۳۷۷	مرکز شهر یزد
۳۶	مجموعه زنگیان	۱۳۷۷	کوی زنگی
۳۷	مجموعه خرمشاه	۱۳۷۷	محله خرمشاه
۳۸	مجموعه مارکار	۱۳۷۷	محله تل ، دروازه قصابها
۳۹	سردر مسجد زاویه	۱۳۱۲	محله سردو راه کوچه هزاربرخت
۴۰	آتشکده زرتشتیان		کوی زرتشتیان
۴۱	بقعه سهل ابن علی	۱۳۷۸	کوی گلچینان
۴۲	مسجد نو مالمیر	۱۳۷۸	محله مالمیر
۴۳	پیر نارستانه	۱۳۷۸	سی کیلومتری شمال شهر یزد
۴۴	مجموعه خیرآباد	۱۳۷۷	حومه جنوبی شهر یزد
۴۵	مسجد مصلائی عتیق	۱۳۷۸	محله مصلائی عتیق
۴۶	آب انبار حاج علی اکبر ریسمانی	۱۳۷۸	کوی سید فتح الدین رضا
۴۷	آب انبار نصرآباد (نرسی آباد)	۱۳۷۸	چهارراه دولت آباد ، محله نصرآباد
۴۸	آب انبار حاجی یوسف		محله سرپلک
۴۹	آب انبار فاطمه گلشن	۱۳۷۸	محله گازرگاه
۵۰	خانه مودت (خانقاه نعمت اللهی)	۱۳۷۷	کوی گلچینان
۵۱	بانک شاهی	۱۳۷۷	میدان خان

ادامه جدول آثار تاریخی ثبت شده در شهرو شهرستان یزد

ردیف	نام اثر	تاریخ ثبت	موقعیت
۵۲	قصر آینه	۱۳۷۸	روبروی پارک مفتح تیر، نزدیک مجموعه بازارهای یزد
۵۳	مسجد شیخی ها	۱۳۷۸	
۵۴	مسجد جامع ایرند آباد	۱۳۷۸	ورودی شهر یزد ازجاده تهران-یزد، شاهدیه
۵۵	مدرسه علمیه امام خمینی (شاهزاده)	۱۳۷۷	محله چهارسوق، جنب مسجد جامع کبیر یزد
۵۶	حمام خان	۱۳۷۸	میدان خان
۵۷	مسجد بزرگ ابوالمعالی	۱۳۷۸	محله ابوالمعالی
۵۸	مسجد چهل محراب		محله فهادان، جنب مدرسه ضیاییه
۵۹	خانه اربابی	۱۳۷۸	محله گازرگاه
۶۰	مسجد جامع اهرستان		محله اهرستان
۶۱	چهارسوق و بازارشاهی	۱۳۷۷	محله چهارسوق، جنب مسجد جامع کبیر یزد
۶۲	مجموعه سلطان شیخداد		محله شیخداد
۶۳	عمارت (حسینی) ناظم	۱۳۷۸	محله نظرکرده، محله گازرگاه
۶۴	خانه مشروطه		کوچه جنب مسجد حظیره
۶۵	مسجد امیرچقماق	۱۳۱۴	چهارراه امیرچقماق، شهداء میدان امیر چقماق
۶۶	تکیه امیر چقماق	۱۳۳۰	چهارراه امیرچقماق، شهداء میدان امیر چقماق
۶۷	آب انبار فخر	۱۳۷۸	خیابان شهید بناقتی زاده
۶۸	آب انبار قندهاری	۱۳۷۸	ضلع شمالی خیابان انقلاب، کوی کسنویه
۶۹	خانه موید علایی	۱۳۷۸	خیابان امام خمینی، کوچه دبیرستان امیرکبیر
۷۰	مسجد خضرشاه	۱۳۷۸	محله چهارمنار
۷۱	زایشگاه بهمن	۱۳۷۸	خیابان آیت الله کاشانی
۷۲	آب انبار سیدصحرا	۱۳۷۸	شمال خیابان شهیدمطهری، جنب بقعه سید صحرا
۷۳	مسجد پیرحسین	۱۳۷۸	بلوار شهید پاک نژاد، محله کوچه بیوک
۷۴	مسجد یعقوبی	۱۳۷۸	ضلع شرقی خیابان امام خمینی

ادامه جدول آثار تاریخی ثبت شده در شهرو شهرستان یزد

ردیف	نام اثر	تاریخ ثبت	موقعیت
۷۵	مجموعه شهدای قهرج	۱۳۷۸	۳۳ کیلومتری شرق یزد
۷۶	خانه امام زاده ای	۱۳۷۸	محله مصلائی عتیق
۷۷	حمام قدیمی	۱۳۷۸	زارج ، بلوار جدید الاحداث
۷۸	گنبد مصلائی عتیق و ساباط و حسینیه	۱۳۷۸	بلوار امام زاده جعفر، خیابان ملا اسماعیل
۷۹	امام زاده جعفر		یزد
۸۰	قلعه سنی پیر (اسلان)	۱۳۷۹	شمال شرقی یزد ، بلوار دهه فجر
۸۱	آب انبار مسعودی	۱۳۷۹	ضلع جنوبی خیابان شهید رجایی
۸۲	مسجد کوفه شیخداد	۱۳۷۹	یزد - حد فاصل خیابانهای نواب صفوی و انقلاب
۸۳	دبیرستان کیخسروی	۱۳۷۹	خیابان شهید چمران
۸۴	مدرسه بدر (آموزشگاه پیام استثنایی)	۱۳۷۹	خیابان سیدگل سرخ، کوچه پنج، کوچه جنب بازار قدیمی ابوالمعالی
۸۵	کنیسه (ملا آقا بابا)	۱۳۷۹	خیابان مسجدجامع کبیر محله چهارسوق
۸۶	منزل فرخ اورمزدی (مهندس پرویز و رجاوند)	۱۳۷۹	ضلع جنوبی محله زرتشتیان، کوی موبدان ، کوچه فرخ
۸۷	مسجد بیاق خان	۱۳۷۹	تقاطع بازار زرگری، بازار خان

ماخذ: اداره کل میراث فرهنگی استان یزد، ۱۳۷۹

۱۰-۶-۳- موقعیت، گنجایش و کیفیت مراکز و شبکه های تأسیسات شهری (آب ، فاضلاب، برق، تلفن، گاز و غیره)، سرانه ها، کمبودها، محدودیتها و امکانات گسترش آنها

۱۰-۶-۳-آب

- منابع آب یزد

به علت موقعیت ویژه جغرافیایی استان یزد و نزدیکی با کویر و مقدار بسیار اندک ریزشهای جوی و منابع آب محدود ، دشواریها و مسایل بسیاری پدید آمده بخصوص عدم گسترش و توسعه کشاورزی استان می باشد. شهر یزد از نظر منابع آبی درحوزه یزد - اردکان قرارگرفته است که ذخیره آب آن درحد متوسط می باشد. کمی بارندگی و بی نظمی در ریزش آن موجب شده است که رودخانه دائمی و حتی فصلی دراین منطقه جریان نداشته باشد . تنها جویبارهای فصلی اطراف شیرکوه جریانهای موقتی هستند که درمنطقه دیده می شوند . جریانهایی که از نوب برقههای ارتفاعات شیرکوه حاصل می شود از

ارتفاعات جنوبی و غربی به دشت یزد سرازیر می شود.^۱ همچنین اثر بارندگی در دشت با توجه به قلت و نحوه پراکندگی آن و ریزبودن بافت آبرفت و پایین بودن سطح آب زیرزمینی و تبخیر زیاد ناچیز بوده و کمکی به تغذیه سفره نمی نماید. بدین ترتیب منابع آب یزد به آبهای زیرزمینی محدود می گردد که بیشتر از طریق قنوات و چاههای عمیق و نیمه عمیق تامین می شود. کمبود شبکه آبهای روان، از گذشته های بسیار دور مردم یزد را به کاوش و پی جویی منابع آب واداشته و موجب حفر قنات و چاههای بسیار در این شهر شده است، چنانکه مقنی های یزدی از این حیث (حفر قنات) از شهرت ویژه ای برخوردار هستند. بزرگترین سفره آب زیرزمینی استان، سفره آبی دشت یزد در کان می باشد که آب - مورد استفاده کشاورزی و صنعتی را تامین می نماید. دشت یزد که در جنوب حوزه یزد - اردکان واقع شده بصورت جنوب شرقی شمال غربی در بین ارتفاعات شیرکوه در جنوب و ارتفاعات شمالی کشیده شده است، دارای شیبی بطرف شمال غربی می باشد که طبق بررسیهای ژئوفیزیکی و حفاریهای اکتشافی این دره پر شده از رسوبات آبرفتی که حداکثر ضخامت آن بیش از ۲۵۰ متر است و به نظر می رسد که این نهشته ها مربوط به مخروط افکنه های مهریز و دره تفت و ارتفاعات غربی و جنوب شرقی منطقه باشد. با بررسیهای هیدروژئولوژی انجام شده مشخص گردیده است که دشت یزد از لحاظ مخازن آب زیرزمینی یکی از مناطق پر آب حاشیه کویری است. این مخزن از قدیم الایام مورد استفاده بوده و شهر یزد با اتکاء به آبهای زیرزمینی بوجود آمده است. قدیمی ترین و پر آب ترین و تقریباً عمیق ترین مادر چاههای قنات در یزد دیده می شود. از حدود سالهای ۱۳۲۵ به بعد با وارد شدن تکنولوژی جدید و حفر چاههای عمیق به کمک ماشین های حفاری، حفر اولین چاه در یزد و سپس در مناطق دیگر ایران رواج پیدا نمود و دشت یزد که سالها از طریق قنات آبیاری می گردید تبدیل به سیستم بهره برداری از چاهها شد. حفاری چاهها در دشت و تغییر سیستم بهره برداری از آبهای زیرزمینی باعث شد که سطح آب زیرزمینی افت پیدا کند و سیستم قنات که فقط از سفره های سطحی تغذیه می کند به خشکی گراید. در سطحی حدود ۶۰۰ کیلومتر مربع از دشت یزد از ۱۰ کیلومتری شرق یزد تا ۲۵ کیلومتری غرب آن حدود ۵۵۹ حلقه چاه با حداکثر عمق حدود ۲۴۰ متر سالانه متجاوز از ۱۶۲/۵۷ میلیون متر مکعب از آبهای زیرزمینی را تخلیه می نمایند.^۱

- تاثیر سازندهای زمین شناسی بر منابع آب دشت یزد^۲

ارتفاعات شیرکوه واقع در جنوب غرب حوزه یزد - اردکان با توجه به ارتفاع بیش از ۴۰۰۰ متر و برفگیر بودن دامنه های آن، جنس سنگ آنها غالباً " آهکی بوده و مربوط به زمان کرتاسه می باشد. این آهکها حاوی درز و شکاف فراوان بوده و بر روی گرانیتهای ژوراسیک واقع است و مهمترین محل تغذیه محدود محسوب می شوند. نزولات جوی که روی یال شمالی شیرکوه می بارند به داخل درز و شکاف آهکها نفوذ نموده و سیستم کارستیکی را در آن توسعه داده است. در شمال و شمال شرق

^۱ - جغرافیای کامل ایران، عبدالرضا فرجی، ۱۳۶۶

^۲ - مهندسین مشاور آبران، طرح شبکه توزیع و خطوط انتقال آب یزد بزرگ، جلد سوم، ۱۳۷۷

^۳ - بنیاد مسکن انقلاب اسلامی یزد - طرح ساماندهی منطقه رستاق یزد، ۱۳۷۴

دشت یزد ارتفاعات کوچکی از تشکیلات نئوژن از نوع مارن و رس و ژیبس و کنگلومرای ماسه ای ، مانند سدی درمقابل جریانهای اندک ارتفاعات شمالی دشت عمل نموده و مانع ورود جریانهای کم ارتفاعات شمالی ، به دشت می شوند . پس می توان گفت که این ارتفاعات نقشی را در تغذیه سفره ایفاء نمی کنند . همچنین تشکیلات نئوژن محتوی مقداری گچ و نمک بوده و برروی کیفیت آب منطقه اثر سوئی می گذارد . آب چاههای حاشیه این تشکیلات حاوی مقادیر زیادی املاح می باشد و می توان گفت این تشکیلات نه تنها غیرقابل نفوذ بوده و کمکی به تغذیه سفره دشت نمی کنند ، بلکه کیفیت آب منطقه را نیز پایین می آورند .

بخصوص در زیر تشکیلات نئوژن ، تشکیلات نمکی بصورت گنبد نمکی ظاهر می شوند . قبلاً " نیز از گنبد نمکی حاجی آباد جهت بهره برداری نمک استفاده می شد . جریان آبهای زیرزمینی که از جنوب شرقی بطرف شمال غربی وجود دارند ، پس از برخورد با این باند ، املاح زیادی را با خود حمل نموده ، شور و غیرقابل استفاده می شوند . دره دشت یزد اکثراً " توسط آبرفتهای دوران چهارم پوشیده شده است که از جنس شن و ماسه ، سلیت و رس می باشند و منبع خوبی را جهت ذخیره آب زیرزمینی بوجود آورده است . ضخامت سفره در جنوب شرقی کم (۳۰ متر حوالی تقی آباد) و به طرف شمال شهرستان یزد افزایش می یابد و به حداکثر خود می رسد . (حدود ۳۵۰ متر) و باز به سمت کویر اردکان از ضخامت آبرفت کاسته می شود .

جهت جریان اصلی آب زیرزمینی از جنوب شرقی (مناطق اصلی تغذیه) به طرف شمال غربی و کویر اردکان است . به نظرمی رسد تغذیه اصلی سفره در جنوب ، جنوب شرقی و تخلیه طبیعی سفره نیز در کویر اردکان باشد . ضمناً در امتداد جریان آب زیرزمینی بر مقدار کم و هدایت الکتریکی افزوده می شود .

- منابع تامین آب شرب شهر یزد

در حال حاضر آب آشامیدنی شهر یزد توسط ۵۵ حلقه چاه و آب زاینده رود تامین می شود .^۱ مناطقی که اختصاص به تامین آب شهر یزد دارد ، براساس قدمت زمان حفاری چاهها و بهره برداری از آنها به ۴ منطقه تقسیم بندی می گردیده که در حال حاضر ۲ گروه از این چاهها فعال می باشند .

منطقه سطح شهر یزد

این ناحیه که قسمت مرکزی شهر و حاشیه آنرا شامل می گردد قدیمی ترین زمان بهره برداری از آبخوان مورد نظر می باشد که با حفر اولین چاه در باغ ملی ، بهره برداری از آن در دهه ۱۳۳۰ تا ۱۳۴۰ برای سیستم لوله کشی آب شرب شهر یزد صورت گرفته است . ضخامت آبرفت در این منطقه براساس عمق حفاریهای انجام شده حدود ۲۰۰ متر برآورد می گردد بافت آبرفت دانه ریز و از ماسه ، سلیت و کمی شن تشکیل شده است . چاههای شماره ۱ ، ۲ ، ۳ ، ۴ ، ۵ و ۱۳ مربوط به گروه چاههای اطراف

^۱ - اطلاعات اخذ شده از سازمان آب و فاضلاب یزد

شرکت آب و فاضلاب می‌باشند که آب مورد نیاز مخازن زمینی و هوایی محوطه آب و فاضلاب را تامین می‌نماید. آب چاههای شماره ۱۱ و ۱۲ خیرآباد به مخزن خیرآباد پمپاژ می‌گردد و از طریق مخزن مزبور، محدوده خیرآباد و آزاد شهر را تحت پوشش قرار می‌دهند. چاه شماره ۲۸ آب مورد نیاز مخزن و محدوده آزاد شهر را تامین می‌نماید.

گروه چاههای قاسم آباد

این گروه از چاهها شامل ۱۴ حلقه چاه می‌باشد که طی سالهای ۱۳۶۱ تا ۱۳۶۷ حفر و در سال ۱۳۷۳ تجهیز و راه اندازی گردیده اند. عمق حفاری در این منطقه بین ۱۶۸ تا ۲۰۰ متر متغیر است و آبرفت این منطقه دانه متوسط بوده و شامل ماسه، سلیت گراول است.

گروه چاههای یزد گرد

این گروه از چاهها شامل ۱۵ حلقه چاه می‌باشد که ۹ حلقه چاه آن تجهیز شده و آب چاهها با یک خط لوله به قطر ۶۰۰ میلیمتر به مخزن جمع آوری قاسم آباد پمپاژ می‌شوند و ۶ حلقه چاه دیگر هنوز تجهیز نشده است.

عمق متوسط حفاری چاهها در این منطقه ۱۸۰ متر و سطح آب آنها بین ۶۰ تا ۸۲ متر تغییر می‌نماید.

گروه چاههای چرخاب

این گروه از چاهها شامل ۲۳ حلقه چاه می‌باشد که تجهیز نشده و فاقد خطوط لوله جمع آوری آب چاهها، مخزن جمع آوری و ایستگاه پمپاژ می‌باشد. با توجه به انتقال آب زاینده رود به یزد در حال حاضر از راه اندازی این گروه چاهها صرف نظر شده است و می‌تواند به عنوان یک منبع ذخیره برای نیازهای آتی شهر یزد بزرگ عمل نماید.

در این منطقه کلاً ۲۷ حلقه چاه حفاری شده که ۴ حلقه آن به زارچ و اشکذر (هر کدام ۲ حلقه) اختصاص دارد.

خطوط انتقال آب گروه چاههای یزد گرد

این خط لوله آب ۹ حلقه چاه عمیق از گروه چاههای یزدگرد را با شماره های ۱ الی ۹ از جمع آوری به وسیله لوله های به قطر ۲۰۰ تا ۵۰۰ میلیمتر بطول جمعاً ۸/۴ کیلومتر به خط لوله انتقال اصلی که به قطر ۶۰۰ میلیمتر است متصل و آب جمع آوری شده ۹ حلقه چاه را به مخزن جمع آوری قاسم آباد منتقل می‌نماید طول این خط لوله ۵/۹ کیلومتر می‌باشد.

خطوط انتقال آب گروه چاههای اطراف شرکت آب و فاضلاب یزد

آب حاصل از جمع آوری ۲ حلقه چاه از گروه چاههای اطراف شرکت آب و فاضلاب یزد به شماره ۲ و ۳ به کمک خط لوله به قطر ۲۵۰ و ۳۰۰ میلیمتر از کورچه ای در ضلع غربی و جنوبی محوطه آب و فاضلاب جمع آوری شده و پس از ارتباط با سایر خطوط لوله جمع آوری آب چاههای شماره ۱۳ و ۴ و ۵ به محل شیرخانه داخل محوطه شرکت آب و فاضلاب منتقل می‌شود.

چاه شماره یک واقع در ضلع جنوبی نیز با یک رشته لوله به قطر ۲۰۰ میلیمتری چدنی به شیرخانه داخل محوطه ارتباط می‌یابد که طول این خط لوله ۱۵۰ متر است. طول خط آبرسانی از چاه شماره ۳ تا

۲. ۱۲۰۰ متر و از محل تقاطع چاه شماره ۲ و ۲ به نقطه انتقال با خط لوله ۳۰۰ میلیمتری جمع آوری آب چاههای شماره ۴ و ۵ و ۱۲ برابر با ۸۰۰ متر می باشد.

طول مسیر از چاه شماره ۱۲ به ۴ به طول ۲۲۰۰ متر و از چاه شماره ۴ تا نقطه ارتباط به چاه شماره ۵ به طول ۲۵۰۰ متر می باشد. از چاه شماره ۵ تا نقطه ارتباط به چاههای ۱۲ و ۴ به طول ۱۵۰ متر می باشد. از نقطه ارتباط در خیابان مسکن و شهرسازی ابتدا به طول ۲۵۰ متر تا خیابان آیت ... کاشانی در ضلع غربی آن با قطر لوله ۲۵۰ میلیمتری چدنی و از آنجا با قطر لوله ۳۰۰ میلیمتری تا کوچه ضلع جنوبی محوطه آب امتداد می یابد.

خطوط انتقال آب چاههای آزادشهر و خیرآباد

آب حاصل از جمع آوری ۲ حلقه چاه عمیق با شماره های ۱۱ و ۱۲ از سری چاههای آب شرب داخل شهر یزد با خطوط لوله ای به طول ۲/۷ کیلومتر جمع آوری و بداخل مخزن ۴۰۰۰ متر مکعبی خیرآباد پمپاژ می گردد. این لوله با خط لوله اصلی تغذیه شبکه آزاد شهر مرتبط است در صورت پر بودن مخزن ذخیره خیرآباد مستقیماً شبکه موجود آزادشهر را تغذیه می کند.

خطوط انتقال آب از منابع تامین حمیدیا شهر

آب یک حلقه چاه عمیق به شماره ۲۹ (رحمت آباد) در محوطه منبع هوایی حمیدیا شهر توسط یک خط لوله به مخزن زمینی موجود پمپاژ می گردد.

خطوط انتقال آب از منابع تامین آب شاهدهیه

آب حاصل از جمع آوری ۲ حلقه چاههای شاهدهیه در ابرند آباد به شماره ۱ و ۲ توسط خطوط جمع آوری مستقیماً به شبکه پمپاژ و مازاد آن به منبع هوایی ابرند آباد پمپاژ می گردد. (در حال حاضر این منبع هوایی از مدار سرویس خارج شده است) آب یک حلقه چاه عمیق به شماره ۲۳ (جنب امامزاده سیدجعفر) نیز به شبکه توزیع آب شاهدهیه متصل می باشد.

- انتقال آب زاینده رود^۱

با توجه به قرارگرفتن شهر یزد در منطقه ای گرم و خشک و عدم جوابگویی منابع آب زیرزمینی منطقه در مقابل نیازهای روبه رشد صنایع و مصارف شهری لزوم احداث خط انتقال آب به این استان مطرح گردید لذا به منظور نجات منطقه از بحران کم آبی طرح انتقال آب از زاینده رود به یزد به عنوان طرح میان مدت از سال ۱۳۶۹ به اجرا گذاشته شده و در سال ۱۳۷۸ عملیات اجرایی این طرح به پایان رسیده و مورد بهره برداری قرار گرفت.

- نارسائیهها و مشکلات موجود شبکه توزیع آب در یزد و شهرهای اطراف

با بررسیهایی که توسط مهندسین مشاور آبران انجام شده است علت عمده نارسائیههای موجود شبکه بشرح زیر آورده شده است: عدم توسعه شبکه توزیع آب همگام با رشد بافت شهری در مناطق

^۱ - شرکت سهامی آب منطقه ای یزد، انتقال آب به یزد، ۷۲

مختلف عدم رعایت اصول و ضوابط فنی در طرح توسعه شبکه و گسترش آن بصورت شاخه ای توسعه شبکه بدون توجه به جداسازی محدوده تحت پوشش مخازن و طرح زون بندی توجه به رفع نیاز فوری با هزینه کم در مناطق متقاضی انشعاب آب بدون رعایت مسائل فنی توسعه شبکه توسعه شبکه بدون توجه به رعایت نصب ملزومات آن از جمله مسیرهای قطع و وصل، شیرهای آتش نشانی و شیرهای فشارشکن توسعه و گسترش شبکه توزیع با اقطار کم و در نتیجه بروز فشار کم در ساعات پرمصرف و فشار زیاد در ساعات کم مصرف پمپاژ مستقیم آب چاهها به داخل شبکه توزیع آب

۲-۱۰-۶-۳- برق

تاسیسات برق در شهرستان یزد تا پایان سال ۷۸، ۱۰ پست انتقال و فوق توزیع، ۱۲ خط انتقال و فوق توزیع، دو نیروگاه با قدرت عملی ۹۷۰۰۰ و ۳۶۶۰۰۰ کیلووات و همچنین پستها و شبکه های توزیع شهرستان را شامل می گردد. مشخصات و ویژگیهای هر یک از تاسیسات مذکور در زیر می آید:

- پستها و خطوط انتقال و فوق توزیع شهرستان یزد

پستهای انتقال و فوق توزیع

در سطح شهرستان یزد، مجموعاً ۱۰ پست انتقال و فوق توزیع وجود دارد که هر یک دارای ۱ الی ۳ ترانس می باشند و حداکثر بار آنها طیفی از ۹ تا ۲۹۰ مگاوات را شامل می گردد. ویژگیهای پستهای انتقال و فوق توزیع در جدول زیر می آید.

مشخصات پستهای انتقال و فوق توزیع شهرستان یزد (تا پایان سال ۱۳۷۸)

سال بهرمرداری	حداکثر بار به ظرفیت ۱ درصد	حداکثر بار مگاوات	ظرفیت		تعداد ترانس	حداکثر قدرت مگاوات آمپر	نسبت تبدیل کیلوولت	نام پست
			مگاوات	جمع مگاوات آمپر				
۱۳۶۵	۸۰/۵	۲۹۰	۳۶۰	۴۰۰	۲	۲۰۰	۴۰۰/۶۳	۴۰۰ کیلوولت یزد ۱
۱۳۶۶	۳۰/۸	۱۱۱	۳۶۰	۴۰۰	۲	۲۰۰	۴۰۰/۲۳۰	۴۰۰ کیلوولت یزد ۲
۱۳۶۷	۲۲	۵۰	۲۲۵	۲۵۰	۲	۱۲۵	۲۳۰/۲۰	۲۳۰ کیلوولت چادرمهر
۱۳۵۲	۳۳/۳	۹	۲۷	۳۰	۲	۱۵	۱۳۲/۲۰	۱۳۲ کیلوولت یزد
۱۳۶۲	۷۲	۲۶	۳۶	۴۰	۱	۴۰	۱۳۲/۶۳	
۱۳۵۶	۴۷	۱۹	۴۰/۵	۴۵	۳	۱۵	۶۳/۲۰	شمال
۱۳۶۲	۹۹	۴۰	۴۰/۵	۴۵	۲	۲۲/۵	۶۳/۲۰	شرق
۱۳۶۶	۴۴/۵	۱۲	۲۷	۳۰	۱	۳۰	۶۳/۲۰	
۱۳۶۲	۸۶	۳۵	۴۰/۵	۴۵	۲	۲۲/۵	۶۳/۲۰	غرب
۱۳۶۷	۶۸/۵	۳۷	۵۴	۶۰	۲	۳۰	۶۳/۲۰	جنوب
۱۳۶۸	۵۴	۲۹	۵۴	۶۰	۲	۳۰	۶۳/۲۰	امام شهر
۱۳۷۱	۳۱	۱۶/۸	۵۴	۶۰	۲	۳۰	۶۳/۲۰	شهرک صنعتی

ماخذ: شرکت توزیع برق استان یزد-۱۳۷۹

خطوط انتقال و فوق توزیع

براساس گزارش دریافتی از شرکت توزیع برق استان یزد، تعداد خطوط انتقال و فوق توزیع در سطح شهرستان یزد تا پایان سال ۱۳۷۸ خط می باشد که مشخصات هریک از خطوط مذکور در جدول زیر می آید:

مشخصات خطوط انتقال و فوق توزیع شهرستان یزد (تا پایان سال ۱۳۷۸)

سال بهربرداری	نام هادی	تعداد باندل	تعداد مدار	طول مدار (کیلومترمدار)	طول مسیر (کیلومتر مدار)	نام خط
۱۳۶۲	مارتین	۳	۱	۴۰	۴۰	۴۰ KV یزد ۲- یزد ۱
۱۳۷۷	کاناری	۱	۲	۳۳۰	۱۶۵	۲۳۰ KV یزد ۲- چادرملو
۱۳۷۸	کاناری	۱	۲	۳	۱/۵	۲۳۰ KV نیروگاه خورشیدی - یزد ۲
۱۳۷۸	کاناری	۱	۲	۱۰۰	۵۰	۲۳۰ KV اردکان - یزد ۲
۱۳۶۲	ولف	۱	۲	۲۲	۱۱	۶۳ KV شرق - شمال ۱
۱۳۶۲	ولف	۱	۲	۴۴	۲۲	۶۳ KV یزد ۱- شرق
۱۳۶۲	ولف	۱	۲	۱۸/۴	۹/۲	۶۳ KV یزد ۱- غرب
۱۳۶۷	لینکس	۱	۲	۳۱	۱۵/۵	۶۳ KV شمال ۲- غرب
۱۳۶۸	کابل	۱	۲	۸	۴	۶۳ KV شمال ۱- امام شهر
۱۳۶۸	لینکس	۱	۲	۰/۶	۰/۳	۶۳ KV یزد ۱- جنوب
۱۳۷۱	لینکس	۱	۲	۳/۴	۱/۷	۶۳ KV تی اف دروازه قران - شهرک صنعتی
۱۳۷۸	لینکس	۱	۲	۳	۱/۵	۶۳ KV نیروگاه خورشیدی - یزد

ماخذ: شرکت توزیع برق استان یزد- ۱۳۷۹

- پستها و شبکه های توزیع شهرستان یزد

پستهای توزیع شهرستان یزد

مجموعاً ۷۵۰ دستگاه ترانسفورماتور هوایی و ۱۲۶ دستگاه ترانسفورماتور زمینی در امور یک و ۶۶۶ دستگاه ترانسفورماتور هوایی و ۹۷ دستگاه ترانسفورماتور زمینی در امور دو مشغول به کار می باشند. در جدول صفحه بعد ظرفیت ترانسفورماتورها به تفکیک هوایی و زمینی آمده است:

مشخصات پستهای توزیع شهرستان یزد (تا پایان سال ۱۳۷۸)

نام امور	تعداد ترانسفورماتور (دستگاه)			ظرفیت ترانسفورماتور (کیلوولت آمپر)		
	هوایی	زمینی	جمع	هوایی	زمینی	جمع
امور یک	۷۵۰	۱۲۶	۸۷۶	۱۳۶۱۹۵	۹۷۵۰۰	۲۳۳۷۴۵
امور دو	۶۶۶	۹۷	۷۶۳	۱۲۶۶۸۰	۷۵۱۶۰	۲۰۱۸۴۰
جمع	۱۴۱۶	۲۲۳	۱۶۳۹	۲۶۲۸۷۵	۱۷۲۷۱۰	۴۳۵۵۸۵

ماخذ: شرکت توزیع برق استان یزد - ۱۳۷۹.

- شبکه های توزیع شهرستان یزد

مجموع طول خطوط فشار متوسط ۷۶۱/۸ کیلومتر مدار در امور یک و به همین میزان در امور دو می باشد. همچنین طول خطوط فشار ضعیف در امور یک ۶۸۳/۷ کیلومتر مدار در امور دو ۸۸۳/۷ کیلومتر مدار است. در جدول زیر اطلاعات مربوط به خطوط فشار متوسط و ضعیف به تفکیک امور یک و دو می آید:

مشخصات شبکه های توزیع شهرستان یزد (تا پایان سال ۱۳۷۸)

نام امور	طول خطوط فشار متوسط (کیلومتر مدار)			طول خطوط فشار ضعیف (کیلومتر مدار)		
	هوایی	زمینی	جمع	هوایی	زمینی	جمع
امور یک	۷۰۷/۸	۵۴	۷۶۱/۸	۶۱۲/۷	۷۱	۶۸۳/۷
امور دو	۷۰۷/۸	۵۴	۷۶۱/۸	۸۰۴/۸	۷۸/۹	۸۸۳/۷
جمع	۱۴۱۵/۶	۱۰۸	۱۵۲۳/۶	۱۴۱۷/۵	۱۴۹/۹	۱۵۶۷/۴

ماخذ: شرکت توزیع برق استان یزد - ۱۳۷۹.

- وضعیت نیروگاهها

در سطح شهرستان یزد دو نیروگاه به نامهای "شهید زنبق" و "سیکل ترکیبی" وجود دارد که قدرت عملی هریک از آنها به ترتیب ۹۷۰۰۰ کیلووات و ۳۶۶۰۰۰ کیلووات می باشد. میزان تولید نیروگاه شهید زنبق در سال ۱۳۷۸ معادل ۴۵۱۲۶۶۳۰ کیلووات ساعت و تولید نیروگاه سیکل ترکیبی ۱۹۳۵۵۷۲۲۰ کیلووات ساعت بوده است. همچنین سوخت مصرفی نیروگاه شهید زنبق ۱۹۴۶۷ هزار لیتر گازوییل و سوخت مصرفی نیروگاه سیکل ترکیبی ۷۴۲۹۱/۵ هزار متر مکعب گاز می باشد [شرکت توزیع برق استان یزد - ۱۳۷۹] - دورنمای برنامه سوم توسعه

براساس گزارش شرکت توزیع برق استان یزد، تا پایان برنامه سوم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی کشور، برای رفع کمبود در زمینه تاسیسات برق، اقدامات زیر صورت می گیرد:

- پیش بینی حداکثر بار همزمان در سال ۱۳۸۳ : ۲۳۵ مگاوات
- پیش بینی حداکثر بار غیرهمزمان در سال ۱۳۸۳ : ۲۷۰ مگاوات

- توسعه پست ۴۰۰ کیلوولت یزد ۱ و ۲
- توسعه پست ۴۰۰ کیلوولت یزد ۱ جهت نصب یک دستگاه ترانسفورماتور ۱۳۲/۶۳ کیلوولت
- احداث پست ۲۳۰/۶۳ کیلوولت
- احداث پست ۶۳/۲۰ کیلوولت
- احداث خط ۲۳۰ کیلوولت بین پست ۴۰۰ یزد ۲- پست ۲۳۰ کیلوولت
- احداث خط ۴۰۰ کیلوولت بین پست ۴۰۰ یزد ۱ و ۲
- احداث خط ۴۰۰ کیلوولت بین طیس - یزد
- احداث خط ۲۳۰ کیلوولت بین ناین - یزد
- ارتباط تلفنی با کلیه پستها به وسیله خط P.L.C
- خازن گذاری در شبکه های توزیع
- احداث شبکه و پستهای توزیع (براساس درخواست متقاضی می باشد)

۳-۱۰-۶-۳- فاضلاب

- سابقه طرح

باتوجه به مطالبی که در زمینه ضرورت اجرای تأسیسات فاضلاب در شهر یزد بیان شد و نیازی که در این مورد احساس می گردید مسئولین شهر یزد از اوایل سال ۱۳۷۲ اقدامات خود را در این زمینه آغاز نمودند.

در این مرحله و با توجه به حساسیت و شرایط جدی که در مناطقی از شهر (حد فاصل سه راه یزدباف تا دروازه قرآن) وجود داشت و عمدتاً ناشی از دفع غیراصولی فاضلابهای صنعتی کارخانجات مستقر در این مناطق بود و باعث اعتراض اهالی و ساکنین محدوده گردیده بود، با تأسیس شرکت فاضلابهای صنعتی و بهداشتی پساب یزد، مطالعات مرحله اول طرح شبکه و تصفیه خانه فاضلاب مناطق ۵ و ۶ شهر یزد آغاز و به دنبال آن مطالعات مرحله دوم و اجرای بخشی از شبکه اصلی و خصوص فرعی جمع آوری فاضلاب در مناطق یاد شده آغاز گردید که همچنان ادامه دارد.

در ادامه این اقدامات و با توجه به اینکه اجرای شبکه جمع آوری و تصفیه خانه فاضلاب از طرحهای مهم و زیربنایی هر شهر می باشد. مطالعات مرحله اول طرح شبکه جمع آوری و تصفیه خانه فاضلاب بقیه مناطق شهر یزد به همراه مطالعات مرحله دوم تصفیه خانه و شبکه جمع آوری فاضلاب مناطق ۵ و ۶ آغاز گردید که این مطالعات در شرف اتمام می باشد.

براساس مطالعات انجام شده شبکه فاضلاب شهر یزد دارای طولی بیش از ۱۳۰۰ کیلومتر است که ۴۰ کیلومتر از آن را لوله های اصلی به قطر ۸۰۰ تا ۱۲۰۰ میلی متر تشکیل می دهد و بقیه آن مربوط به لوله های دارای قطر ۲۵۰ تا ۶۰۰ میلی متر است. و بخش قابل توجهی از آن در یزد تولید می شود. متذکر می گردد تاکنون قریب به ۷/۵ کیلومتر خط انتقال و ۱۶/۵ کیلومتر خط اصلی و ۴۹ کیلومتر شبکه جمع آوری فاضلاب اجرا شده است.

برای تصفیه فاضلاب شهر یزد پس از انجام بررسیها و مطالعات طولانی روش برگه های تثبیت

انتخاب شده که روشی مناسب با خصوصیات اقلیمی منطقه می باشد.

براساس طرحهای ارائه شده تصفیه خانه فاضلاب شهر یزد در زمینی به مساحت تقریبی ۲۰۰۰ هکتار در شمال غربی یزد، احداث و بوسیله کمربند فضای سبز احاطه خواهد شد.

- مشخصات پروژه فاضلاب شهر یزد

طرح فاضلاب شهر یزد با دورنمای ۲۰ ساله مورد بررسی قرار گرفته که مشخصات کلی آن به شرح زیر می باشد.

- مساحت در برگیرنده طرح شامل هشت هزار هکتار از اراضی شهر یزد می باشد.
 - حجم فاضلاب تولید شده در ابتدا و انتهای طرح به ترتیب ۲۲/۴ میلیون مترمکعب در سال (۱/۰۳ مترمکعب در ثانیه) ۶۵/۴ میلیون مترمکعب در سال (۲۰/۷ مترمکعب در ثانیه) می باشد.
 - فاضلاب تصفیه شده در بخش کشاورزی، کویرزدایی و ایجاد فضای سبز مورد استفاده قرار خواهد گرفت.
 - سیستم انتقال فاضلاب عمدتاً به صورت ثقلی بوده و جهت جمع آوری و انتقال فاضلاب از لوله های بیتی دایره شکل مسلح و غیر مسلح در اقطار ۲۵۰ تا ۱۲۰۰ میلی متر استفاده می گردد.
 - تصفیه فاضلاب به روش برگه های تثبیت (سیستم استخرهای بی هوازی) می باشد.
- اجزاء تشکیل دهنده طرح عبارتند از :

- تأسیسات پیش تصفیه برای بعضی معابر
- تأسیسات جمع آوری فاضلاب معابر
- تأسیسات انتقال فاضلاب
- تصفیه خانه فاضلاب
- تأسیسات جانبی
- کارخانه تولید بتنی

۱۱-۶-۳- وضع کیفی و کمی تجهیزات شهری (کشتارگاه، غسالخانه، دفع زباله، آتش نشانی

و غیره) کمبودها و مشکلات موجود در این زمینه

۱۱-۶-۳-۱- گورستان و غسالخانه

در شهر یزد ۱۲ گورستان وجود دارد که عمدتاً در محدوده قانونی شهر واقع شده و غیرقانونی، غیربهداشتی و بعضاً متروکه می باشند. تنها گورستان قانونی شهر یزد " خلد برین " است که اجازه دفن در آن صادر می گردد. این گورستان با وسعتی معادل ۱۸۰ هکتار در انتهای خیابان امام خمینی و در جهت شمال شرقی شهر واقع شده و فاصله آن با محدوده قانونی شهر حدود ۸۰۰ متر می باشد. تدفین اموات در این گورستان از سال ۱۳۵۰ آغاز گردیده است و سازمان مرکزی خلدبرین نیز در سال ۱۳۷۰ در نزدیکی آن احداث شد.

مشخصات گورستانهای شهر یزد

شماره	نام گورستان	وضعیت استفاده	وضعیت غسلخانه	موقعیت گورستان
۱	خلد برین	دایر	بهداشتی	انتهای خیابان امام
۲	امام زاده شنبه	بلااستفاده	غیربهداشتی	بلوار دهه فجر
۳	سید صحرا	بلااستفاده	غیربهداشتی	روبروی پارک غدیر
۴	خیرآباد	دایر	نیمه بهداشتی	فلکه ابوالفضل
۵	کوچه بیوک	-	-	محله بیوک
۶	امام زاده جعفر	بلااستفاده	غیربهداشتی	بلوار امامزاده جعفر
۷	سید جعفر	بلااستفاده	غیربهداشتی	بلوار جمهوری اسلامی
۸	نعیم آباد(آبشاهی)	بلااستفاده	غیربهداشتی	محله آبشاهی
۹	رحمت آباد	دایر	غیربهداشتی	رحمت آباد
۱۰	جوی هرهر	متروکه	غیربهداشتی	خیابان محلاتی
۱۱	گورستان زرتشتیان	-	-	دخمه صفاییه
۱۲	گورستان بهاییها	-	-	جاده کنارگذر-جنب پادگان صدوقی

ماخذ: سازمان خلد برین

تنها غسلخانه بهداشتی دایر در شهر یزد، در گورستان خلدبرین قرار دارد، این غسلخانه سنتی و در عین حال بهداشتی است. آب مورد نیاز آن از شبکه شهری تامین و فاضلاب آن توسط چاه جذبی دفع می گردد. علاوه بر غسلخانه سنتی، غسلخانه جدید خلدبرین در حال احداث است. سطح زیربنا در ساختمان غسلخانه، ۱۸۰۰ مترمربع می باشد که در شرق گورستان قرار دارد و براساس اظهارات مسولین سازمان خلدبرین، تا پایان سال ۱۳۸۰ مورد بهره برداری قرار می گیرد. این غسلخانه با تجهیزات کامل در دو قسمت مجزا، مردانه و زنانه، احداث می گردد. در قسمت زیرزمین غسلخانه جدید زباله سوز قرار دارد که تمام البسه و متعلقات متوفی در آن سوزانده می شود. فاضلاب غسلخانه جدید ابتدا وارد یک سپتیک شده و پس از ضدعفونی و تصفیه وارد چاه می شود.

براساس اظهارات مسولین سازمان خلدبرین، در سال ۷۹، ۲۴۱۶ نفر در شهر یزد فوت شدند که در گورستان خلد برین تغسیل گردیدند. مجموع تعداد فوت سالانه شهر یزد به طور متوسط ۲۰۰۰ تا ۲۵۰۰ متوفی می باشد که حدود نیمی از آنها در گورستان خلدبرین دفن می شوند. آمار متوفیانی که در سازمان خلدبرین دفن می گردند در سال ۷۵ معادل ۱۲۱۹ متوفی، در سال ۷۶ معادل ۱۲۱۲ متوفی و در سال ۷۷ معادل ۱۲۹۶ متوفی می باشد.

یکی از مسایل و مشکلات اصلی موجود در خصوص گورستان، دفن متوفی در گورستانهای

غیرقانونی واقع در محدوده شهر می باشد و علیرغم وجود گورستان خلدبرین که از نقطه نظر بهداشتی، قانونی و مساحت هیچ مشکلی ندارد هنوز تعداد قابل توجهی از متوفیات شهریزد در این گورستان دفن نمی گردند.

۲-۱۱-۶-۳- آتش نشانی

ساختمان مرکزی آتش نشانی شهر یزد در سال ۱۳۷۱ و در انتهای خیابان شهید مدنی - بلوار صابر یزدی احداث گردیده است. فعالیتهای آتش نشانی شهر یزد در پنج ایستگاه مرکزی، سجاد، غفور، حافظ و رحیم انجام می شود که این ایستگاهها دارای ویژگیهای زیر می باشند:

ایستگاه مرکزی: نوع فعالیت در این ایستگاه اطفاء حریق و امداد نجات است و تعداد پرسنل آن ۲۴ نفر می باشد. مساحت ایستگاه مرکزی ۱۲۵۰۰ مترمربع و سطح زیربنا ۱۰۵۰ متر مربع می باشد که در سه طبقه احداث گردیده است. این ایستگاه در بلوار صابری - خیابان سیدگل سرخ مکان گزینی شده است.

ایستگاه سجاد: نوع فعالیت در این ایستگاه اطفاء حریق و امداد نجات است و تعداد پرسنل آن ۲۴ نفر می باشد. مساحت ایستگاه سجاد ۲۳۰۰ مترمربع و سطح زیربنا ۲۸۰ مترمربع می باشد که در دو طبقه احداث گردیده است. این ایستگاه نیز در میدان آزادی واقع شده است.

ایستگاه غفور: نوع فعالیت در این ایستگاه اطفاء حریق است و تعداد پرسنل آن ۱۵ نفر می باشد. مساحت ایستگاه غفور ۲۰۰ مترمربع و سطح زیربنا ۱۸۰ مترمربع می باشد که در دو طبقه احداث گردیده است. موقعیت این ایستگاه در رحمت آباد جنب شهرداری می باشد.

ایستگاه حافظ: نوع فعالیت در این ایستگاه نیز تنها اطفاء حریق است و ۱۲ نفر پرسنل دارد. مساحت کل این ایستگاه ۴۰۰ مترمربع و سطح زیربنا ۲۰۰ مترمربع می باشد که در دو طبقه در جاده شهرک صنعتی احداث گردید.

ایستگاه رحیم: نوع فعالیت در ایستگاه رحیم، اطفاء حریق است و ۱۵ نفر پرسنل دارد. مساحت این ایستگاه ۹۸۰ مترمربع و سطح زیربنا ۳۷۷ مترمربع می باشد که در دو طبقه احداث گردیده است. موقعیت ایستگاه رحیم بعد از دروازه قرآن، ابتدای شاهدیه می باشد.

در حال حاضر وسایلی چون نردبان ۳۵ متری، تانکر آبرسانی، خودروهای کوچک برای بافت قدیم شهر، آمبولانس، و تجهیزات سنگین مانند لودر، بیل مکانیکی، جرثقیل و ... از جمله کمبودهای اساسی ایستگاههای موجود در سازمان آتش نشانی است. همچنین در مناطق جدیدالاحداث شهر مانند صفاییه، آزادشهر، امام شهر و خیابانهای آیت الله کاشانی و امیرآباد احداث ایستگاههای مناسب ضروری است.

۳-۱۱-۶-۳- کشتارگاه

کشتارگاه شهر یزد در حاشیه شهر و در جهت شمال شرق آن مکان گزینی شده است. مساحت کل زمین کشتارگاه ۱۰۰۰۰ مترمربع است که ۵۰۰۰ مترمربع به فضای سبز اختصاص یافته است. این کشتارگاه فاقد واحدهای ضروری یک واحد بهداشتی نظیر لاشه سوز، سالن بهداشتی، تصفیه خانه

فاضلاب ، سالن تبدیل (Rendering) و نظایر آن بوده و تنها دارای آغل، آغل انتظار دام و سالن کشتارگاه می باشد.

سالن کشتارگاه فاقد امکانات پیشرفته کشتار بوده و عمل کشتار به روش سنتی و با دست صورت می گیرد، در نتیجه بهره وری کشتار پایین و دور ریخت و ضایعات آن زیاد است. ظرفیت کشتار روزانه در شهر یزد، ۱۵ راس گاو، ۱۲۰۰ راس گوسفند و بز و ۲۰ راس شتر گزارش شده است [طرح اثرات توسعه بر محیط زیست استان (بررسی صنعت و محیط زیست)، جلد پنجم، ۱۳۷۵]

فاضلاب کشتارگاه بعد از خروج از سالن کشتار وارد یک سپتیک تانک شده و از آنجا به داخل قنات متروکه تخلیه می گردد. سپتیک تانک مذکور از فضولات انباشته شده و در نتیجه در کاهش بار آلودگی فاضلاب تأثیری ندارد. در حال حاضر هر دو ماه یک بار فضولات سپتیک توسط ماشین تخلیه می گردد. در فاصله نزدیکی از کشتارگاه یک واحد تولیدی پودر گوشت و استخوان قرار دارد که در گذشته زایدات غیرضروری حاصل از کشتار تحویل این واحد می شد اما چندسالی است که واحد مذکور به دلیل ایجاد آلودگی تعطیل شده است. در نتیجه خون به لاشه مشکوک، اندامهای دور ریز و زایدات به صورت غیربهداشتی در چاه و زمینهای اطراف تخلیه می شود، مقداری از زایدات گوشتی نیز توسط شرکت پویا جهت مصارف دارویی مورد استفاده قرار می گیرد [گزارش مسوولین کشتارگاه، ۱۳۸۰].

با توجه به توضیحات فوق الذکر، موقعیت ، مساحت ، وضعیت بهداشت و امکانات کشتارگاه، در وضع موجود مناسب نمی باشد و برای این امر در طرح پیشنهادی باید تمهیداتی لحاظ شود.

۴-۱۱-۶-۳- جمع آوری و دفن زباله

در شهر یزد ، روزانه حدود ۲۶۰ تن زباله، شامل زباله خانگی ، صنعتی و خدماتی تولید می شود [طرح اثرات توسعه بر محیط زیست استان یزد - اکوسیستم های شهری]، جلد ۴، ۱۳۷۴].

براساس جمعیت حدود ۲۸۰۰۰۰ نفر شهر یزد ، روزانه به طور متوسط ۱۲۰ تن زباله خانگی تولید می شود که سرانه تولید زباله برای هر نفر در روز ۲۴۵ گرم است. این زباله ها با استفاده از ۲۸ دستگاه خودرو شامل دو دستگاه فان ۶ چرخ ، دو دستگاه فان ۱۰ چرخ ، ۱۱ دستگاه خاور پرس و ۳ دستگاه خاور روباز و ۹ دستگاه نیسان از سطح شهر جمع آوری می گردد. ضایعات ساختمانی و لجن ها جداگانه توسط ۴ دستگاه کمپرسی و بازوی غلطان جمع آوری می شود که در لیست آمار فوق نمی باشد. شستشوی جداول کنار خیابانها و میدین و رفیوژ بلوارها و تابلوهای تبلیغات با چهار دستگاه خودرو مخصوص انجام می گیرد. در حال حاضر حدود ۴۵۰ نفر نیروی انسانی مستقیماً در جمع آوری زباله و رفت و روب شهر فعالیت دارند [شهرداری یزد، ۱۳۸۰].

جمع آوری زباله همه روز از جلو معابر و یک روز در میان از درب منازل از ساعت ۶ صبح الی ۱ بعداز ظهر صورت می گیرد. در بافت قدیم شهر به دلیل عدم امکان استفاده از ماشین آلات از گاریهای ویژه حمل استفاده شده و به گود انتقال می یابد. در سایر قسمتهای شهر زباله توسط خاورهای پرس جمع آوری و مستقیماً به محل دفن انتقال می یابد.

هزینه سالانه جمع آوری زباله و رفت و روب در شهر یزد ۸ میلیارد ریال می باشد و روش جمع آوری نیز مکانیزه است.

طرح تفکیک زباله از خرداد ۱۳۸۰ با همکاری شهرداری، مرکز بهداشت و فرمانداری آغاز شده است. در این طرح افرادی به عنوان پیک بهداشت برای آموزش مردم جهت تفکیک زباله در حال فعالیت می‌باشند.

زباله های صنعتی: در حال حاضر کارخانجات و مراکز صنعتی خود به جمع آوری و دفن زباله ها اقدام می کنند و شهرداری در این زمینه مداخله نمی کند. محل دفن زباله های صنعتی در اطراف شهر یزد و محل دفن زباله های خانگی است.

زباله های بیمارستانی: در ۱۱ بیمارستان واقع در سطح شهر یزد روزانه به طورمتوسط حدود ۲ تن زباله عفونی تولید می شود که توسط یک دستگاه خودرو نیشان سرپوشیده جمع آوری می گردد. تا چند سال گذشته برخی از بیمارستانهای شهرداری زباله سوز بوده اند که به دلیل واقع شدن در محدوده قانونی شهر و ایجاد آلودگی زیست محیطی تعطیل شده اند. زباله های بیمارستانی در محل دفن زباله های خانگی و به طور جداگانه دفن می گردند.

محل دفن زباله در شهر یزد در فاصله ۱۲ کیلومتری مرکز شهر، ۱ کیلومتری گورستان خلدبرین و حدود ۲ کیلومتری محدوده قانونی شهر و در شمال شرق ان واقع شده است. جنس خاک این محل از نظر اقتصادی فاقد امکان بهره برداری کشاورزی است. همچنین از نظر استقرار با توجه به باد غالب (شمال غربی - جنوب شرقی) در محل مناسبی قرار دارد. ترکیب زباله ها، انواع شهری، خانگی، صنعتی و حتی بعضاً بیمارستانی را شامل می گردد.

در خصوص نحوه دفن زباله لازم به توضیح است که تراشه هایی توسط یک دستگاه بولدوزر ایجاد و زباله ها در آن پخش می گردد، سپس روی زباله ها با یک لایه نازک خاک پوشانده می شود که در واقع غیربهداشتی است [طرح اثرات توسعه بر محیط زیست استان یزد (اکوسیستم شهری)، جلد ۴، ۱۳۷۴].

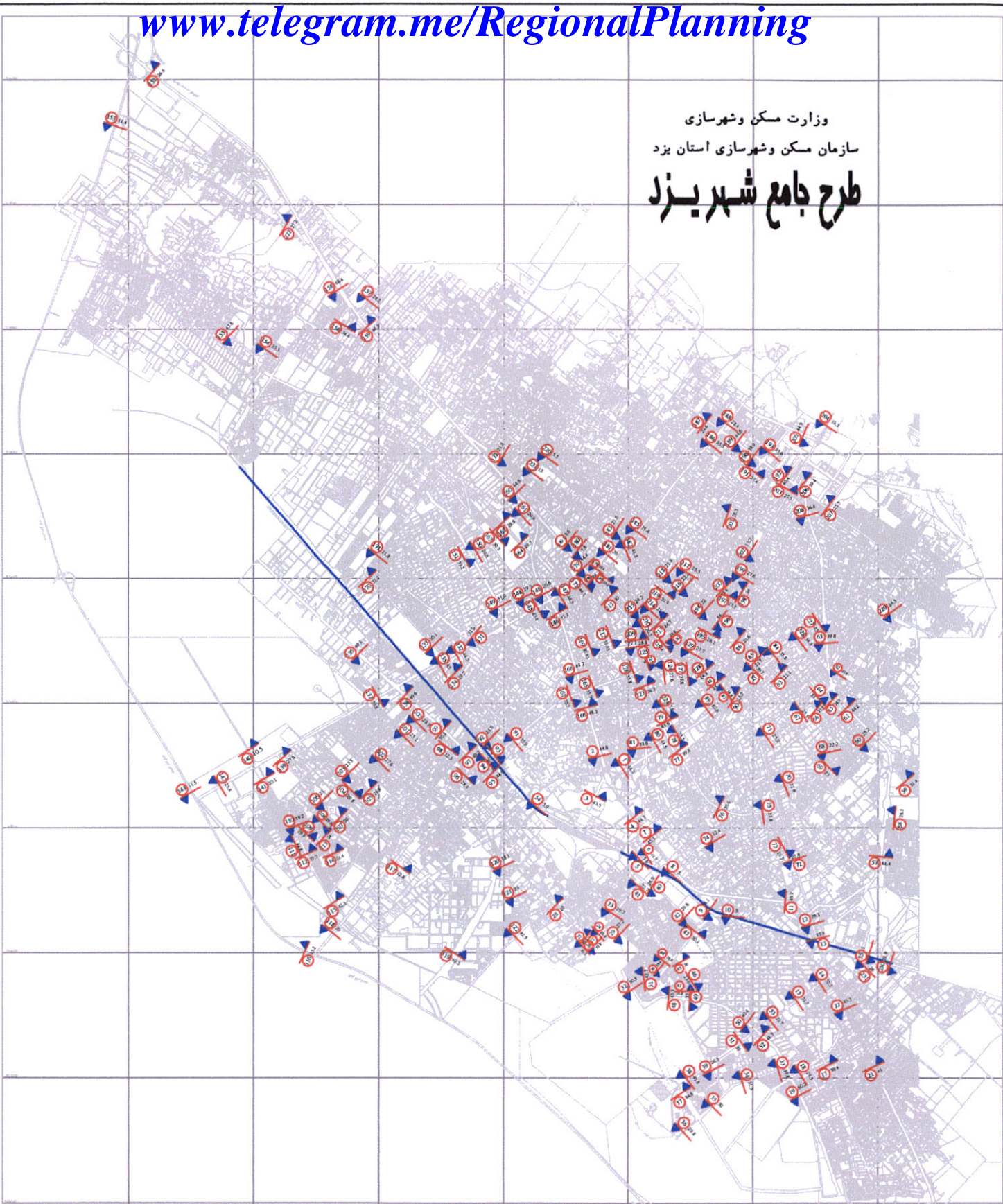
۱۲-۶-۳- وضع شبکه بندی خیابانها و معابر پیاده، از لحاظ سیستم شبکه بندی و

مشخصات معابر و تقاطع ها (طول، عرض، شیب، نوع پوشش و غیره)

۱۲-۶-۳-۱- شناسایی شبکه ارتباطی شهر یزد

به منظور شناخت تغییرات عرضی در مسیرهای اصلی و فرعی شبکه ارتباطی شهر یزد، اقدام به برداشت مشخصات فیزیکی در مقاطع مختلف معابر که در حدود ۲۳۱ مقطع می باشد. گردید: محل برداشت این مقاطع در نقشه نشان داده شده است و در جدول شماره (....) مشخصات دقیق بیشتر معابر شامل عرض پیاده‌رو، نوار سبز، جوی، سواره‌رو، رفیوژ میانی و عرض کلی آمده است. همچنین در این مقاطع با مقیاس ترسیم گردیده‌اند که نشانگر عرض ها و محل های درختکاری و سایر مشخصات فیزیکی می باشد.

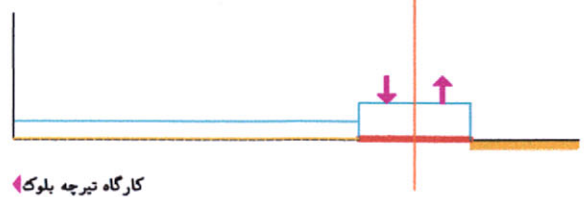
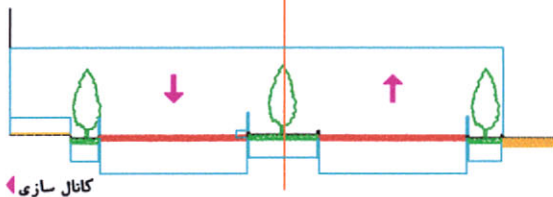
وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

	جهت ایستگاه آمارگیری
	ایستگاه آمارگیری درون شهری
	حجم تردد
کتابخانه سازمان مسکن و شهرسازی	
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد	
طرح جامع شهر یزد	
راهنمای بر روی نقشه برای برداشت شده شهر یزد	
شماره نقشه	1382/2/16
مقیاس	1:10000

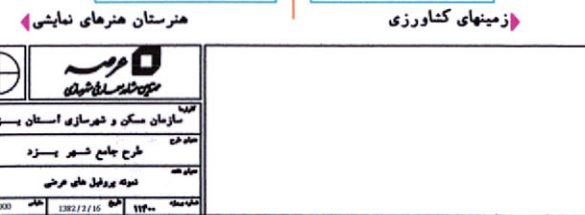
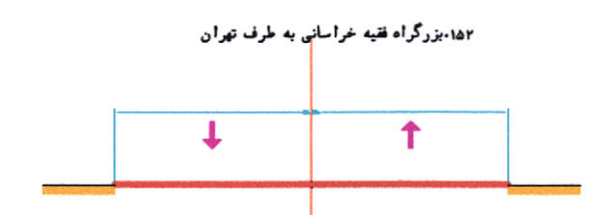
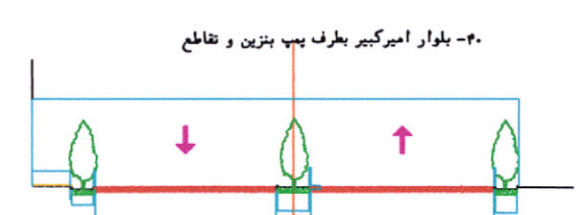
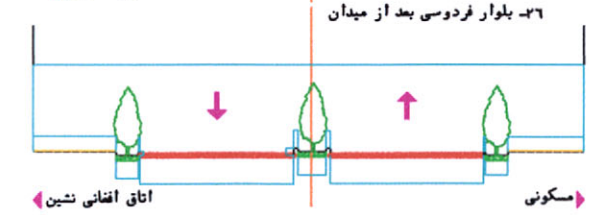
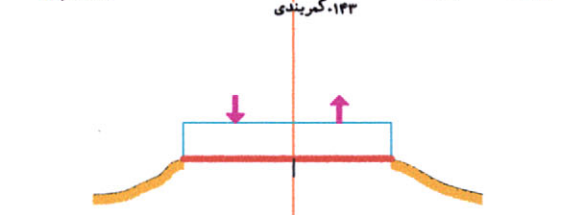
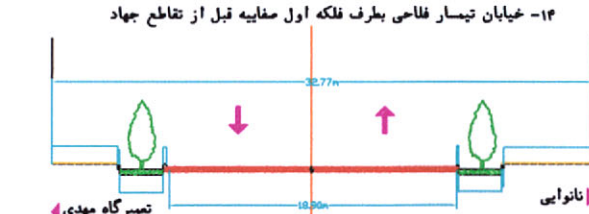
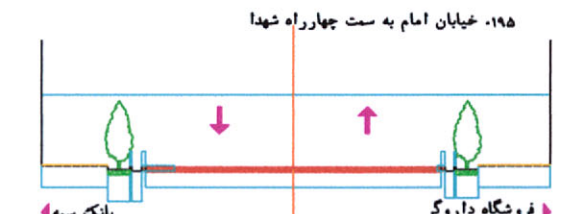
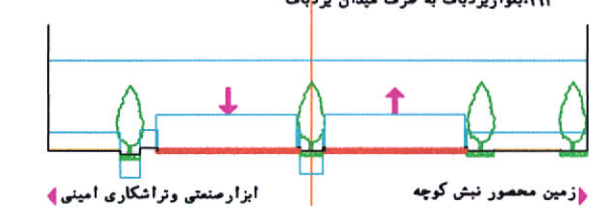
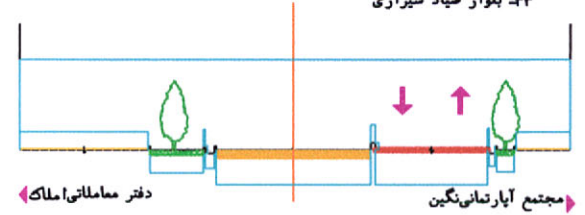
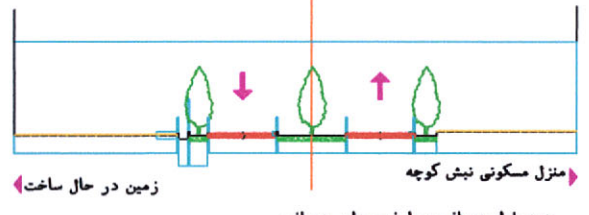
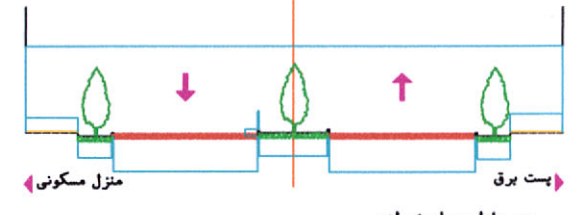
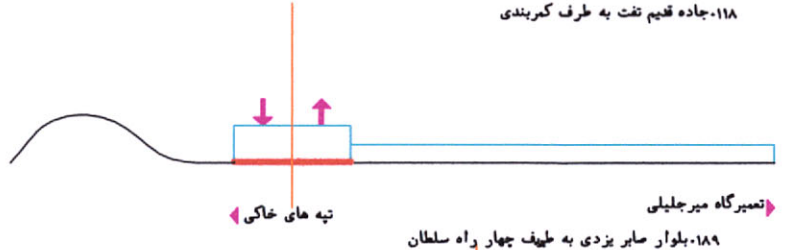
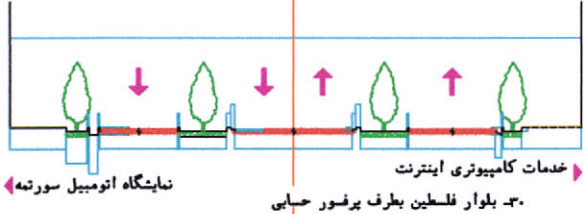
۳۱- بلوار فلسطین برف میدان نخل (بلوار ساسی) (معمولین پیاده رو و زمین مجاور وجود ندارد)

۱۴۲- خیابان شهیدعلی دهقان منشادی

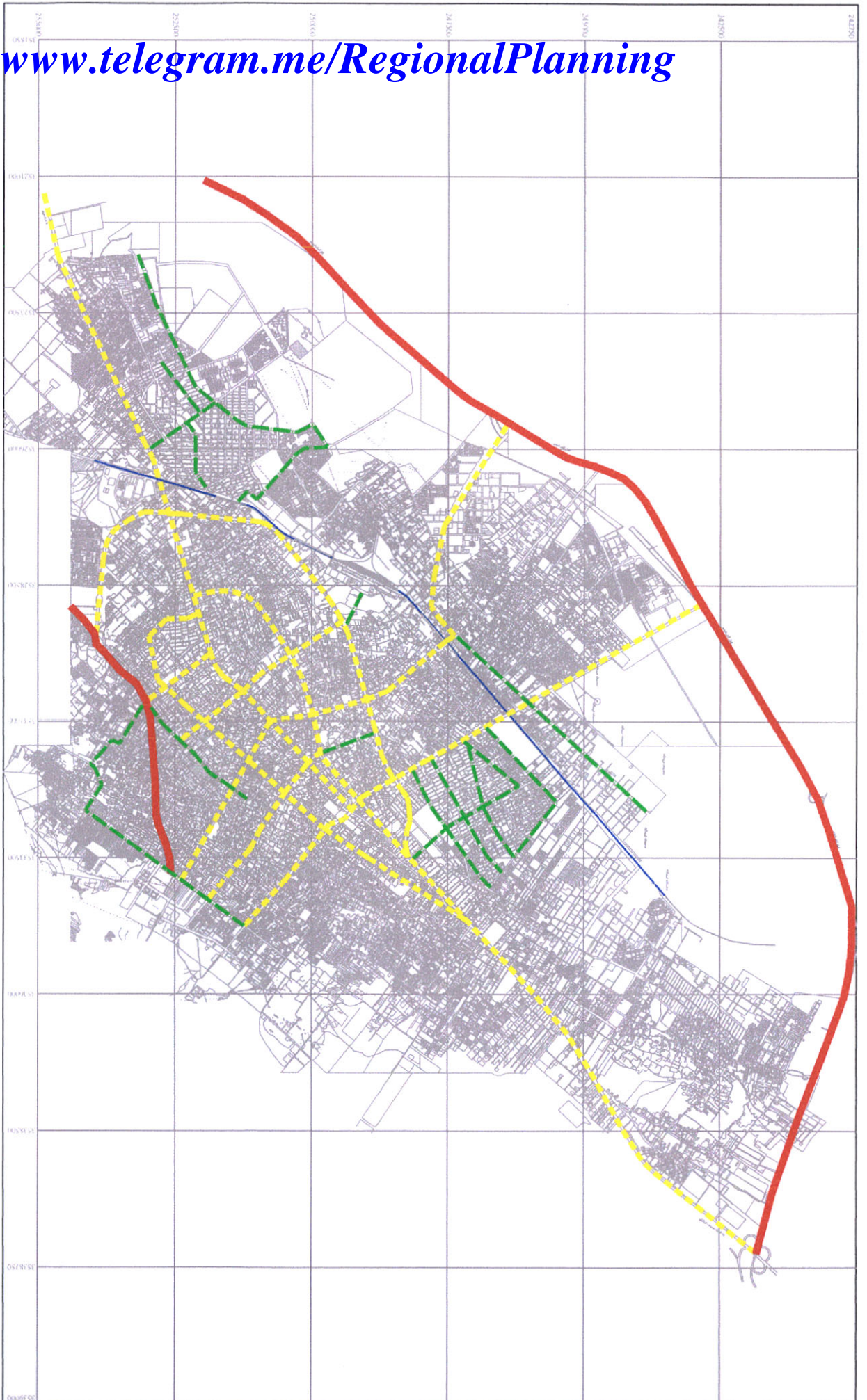

۱۷۹- خیابان مطهری به طرف سه راه شهنه

۱۱۸- جاده قدیم تخت به طرف کمربندی

	سازمان سنجش و شهرسازی استان بزرگ
	طرح جامع شهر بزرگ
	محدوده پروژه های طرح
	شماره
	تاریخ

سازمان شهرداری
شهرداری منطقه ۱
معاونت برنامه ریزی و توسعه شهری
معاونت مهندسی و معماری
معاونت ترابری و حمل و نقل
معاونت فضای سبز و محیط زیست
معاونت خدمات شهروندی
معاونت مدیریت و توسعه منابع
معاونت اطلاع رسانی و ارتباطات
معاونت حقوقی و امور مجلس
معاونت مدیریت و توسعه منابع
معاونت اطلاع رسانی و ارتباطات
معاونت حقوقی و امور مجلس

مسئله مراتب شبکه ارتباطی وضع موجود شهر نیر (خانقاهای مهم)

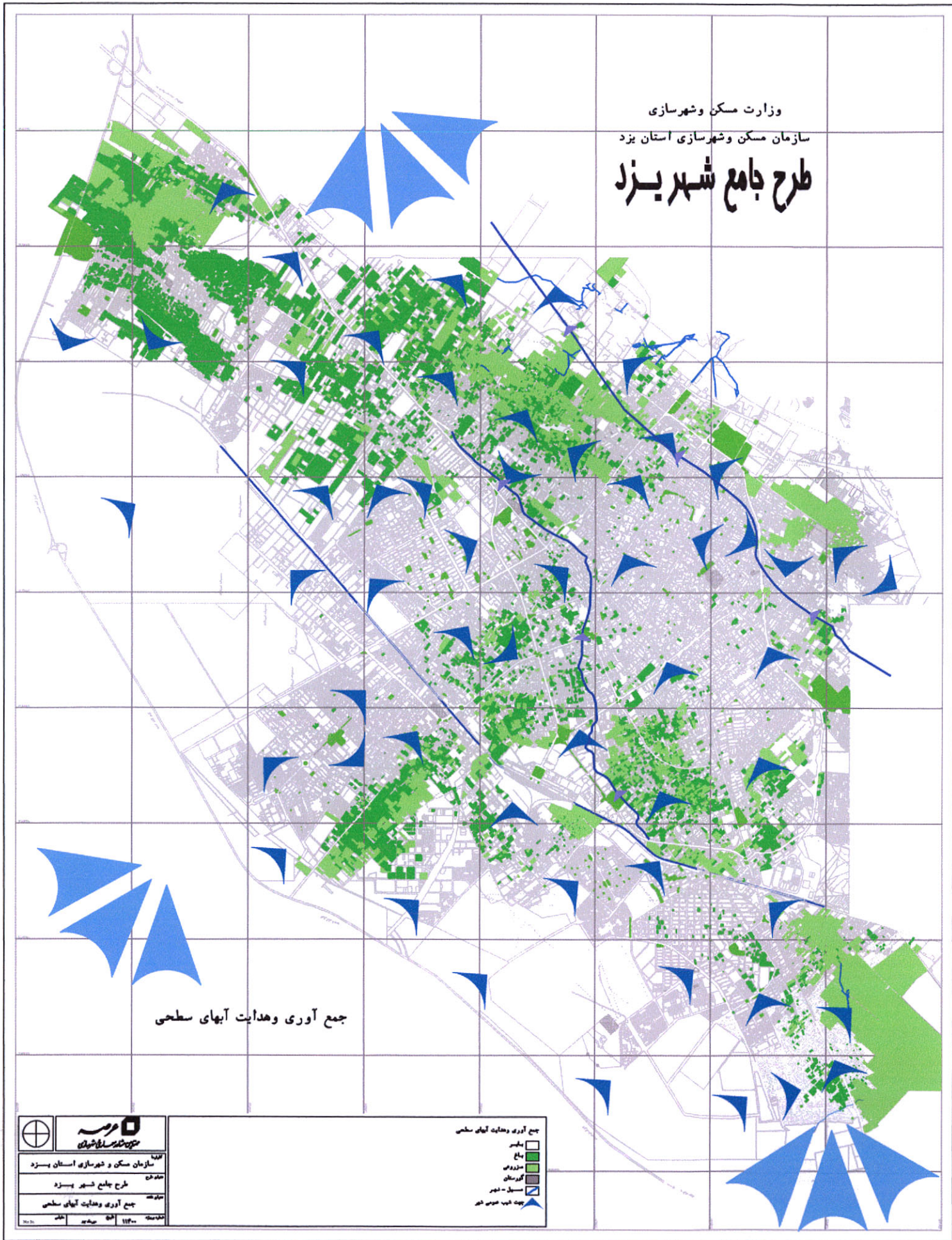
مسئله مراتب شبکه ارتباطی وضع پیشنهادی (مهم)

مسئله مراتب شبکه ارتباطی وضع موجود شهر نیر (خانقاهای مهم)

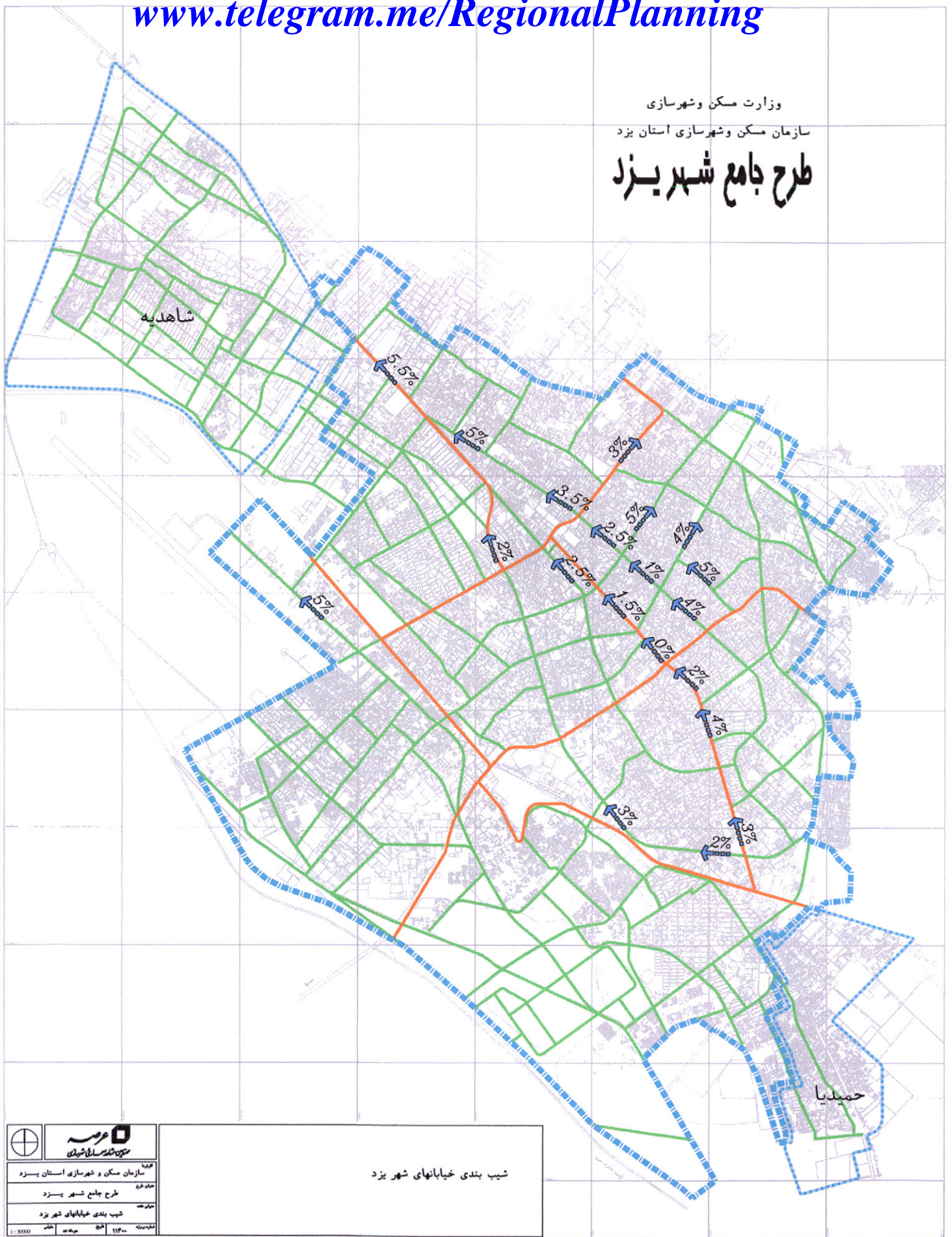
مسئله مراتب شبکه ارتباطی وضع پیشنهادی (مهم)

مسئله مراتب شبکه ارتباطی وضع موجود شهر نیر (خانقاهای مهم)

مسئله مراتب شبکه ارتباطی وضع پیشنهادی (مهم)

وزارت مسکن و شهرسازی
سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
طرح جامع شهر یزد

شیب بندی خیابانهای شهر یزد

	سازمان مسکن و شهرسازی استان یزد
موضوع	طرح جامع شهر یزد
موضوع	شیب بندی خیابانهای شهر یزد
تاریخ تهیه	۱۳۹۰
مقیاس	۱:۳۰۰۰

۱۳-۶-۳- مسائل مربوط به عبور و مروری عمومی و خصوصی در شهر (سیستم ارتباطی، حجم، کیفیت، نحوه کنترل، مشکلات مربوط به نقاط و گروههای رفت و آمد، تعداد وسایل نقلیه عمومی و خصوصی، تعداد تصادفات، حجم عبور و مرور در مسیرها و نقاط بحرانی و غیره)

۱-۱۳-۶-۳- آمار گیری تردد شماری شبکه معابر داخلی و دروازه‌ای (حجم)

به منظور بررسی وضعیت ترافیک در سطح شهر، حجم ترافیک در ساعات اوج روز در روزهای سه شنبه ۸۰/۱۲/۱۴، چهارشنبه ۸۰/۱۲/۱۵، یکشنبه ۸۰/۱۲/۱۹، دوشنبه ۸۰/۱۲/۲۰ و سه شنبه ۸۰/۱۲/۲۱ به تفکیک نوع وسیله نقلیه (سواری، تاکسی، وانت، دوچرخه، موتورسیکلت، مینی بوس، اتوبوس، خاور و کامیون یا تریلی) در ساعات پیک متفاوت در ۵۷ مقطع (ایستگاهها درون شهری) و ۴ ایستگاه دروازه‌ای برداشت گردید. بطوریکه در روز ۸۰/۱۲/۱۴ در ۱۲ مقطع شامل خیابانهای مرکزی و حومه شهر آمارگیری بمدت ۴ ساعت صبح (۷-۱۱ صبح) و ۴ ساعت بعدازظهر (۱۶-۲۰ بعدازظهر) انجام گردید و سپس با توجه به الگوی ترافیکی بدست آمده مابقی مقاطع در سایر روزهای فوق‌الذکر، در ساعات ۷/۰۰-۹/۰۰، ۹/۳۰-۱۱/۳۰، ۱۷/۳۰-۱۹/۳۰ تردد شماری صورت گرفت. قابل ذکر است در ایستگاههای دروازه‌ای (مدخلهای ورودی شهر) آمارگیری بمدت چهار ساعت در صبح (۷-۱۱ صبح) و چهار ساعت در بعدازظهر (۱۶-۲۰ بعدازظهر) انجام گرفت. موقعیت ایستگاههای آمارگیری در نقشه مربوطه نشان داده شده است. در نهایت با توجه به ضرایب معادل سواری نتایج حاصل به واحد سواری تبدیل گردیده است.

درون شهری	برون شهری
سواری و تاکسی و وانت	۱/۰۰
مینی بوس و خاور	۲/۰۰
اتوبوس، کامیون و تریلی	۳/۰۰
دوچرخه	۰/۵
موتورسیکلت	۰/۷۵

سپس به منظور تحلیل ترافیکی معابر، ترافیک ساعت اوج رفت و برگشت آنها به تفکیک انواع وسایل نقلیه با توجه به سهم آنها استخراج گردید که در جدول شماره (۳) و (۴) نشان داده شده است.

۲-۱۳-۶-۳- ظرفیت و سطح سرویس معابر (کیفیت)

وضعیت ظرفیت و سطح سرویس معابر اصلی شهر یزد در جدول شماره (۳-۸۷) نشان داده شده است. در این جداول ظرفیت معابر با توجه به وضعیت معبر به لحاظ تفکیک شده یا نشده، پروفیل عرضی سواره‌رو و عملکرد و معبر با توجه به آئین نامه بدست آمده است. به طوریکه ظرفیت معابر با توجه به عرض سواره‌رو تفکیک شده یا نشده، عملکرد و نوع معبر، برای هر خط عبور بین ۷۰۰-۱۰۰۰ واحد سواری در نظر گرفته شده است. قابل ذکر است که برای معابر حاشیه شهر یا منتهی به شهر از

آئین‌نامه ظرفیت راههای برون شهری استفاده گردیده است که ظرفیت در این حالت بیش از معابر درون شهری است.

جهت تعیین سطح سرویس با توجه به مقادیر درصد اشباع، از دامنه تغییرات V/C (نسبت تردد ساعت اوج به ظرفیت) به شرح ذیل استفاده گردیده است.

تعیین سطح سرویس در محورهای شهری و برون شهری

برون شهری		درون شهری	
سطح سرویس	V/C	سطح سرویس	V/C
A	کمتر از ۰/۱۵	A	کمتر از ۰/۳
B	۰/۱۵-۰/۲۴	B	۰/۳-۰/۵
C	۰/۲۴-۰/۴۲	C	۰/۵-۰/۷۲
		D	۰/۷۲-۰/۹
		E	۰/۹-۱

V = تردد در ساعت اوج C = ظرفیت بعد

قابل ذکر است در محورهای درون شهری از سطح سرویس D به بعد ($V/C > ۰/۹$) جزء محورهای بحرانی و دارای عملکرد نامطلوب محسوب شده حال آنکه در محورهای درون شهری از سطح سرویس C به بعد ($V/C > ۰/۴۲$) این موضوع برقرار می باشد.

۳-۶-۱۳-۳- شناسایی تنگناها و گلوگاههای شبکه معابر شهر یزد (مشکلات مربوط به گرهمها و نقاط رفت و آمد)

اگرچه معابر شهر یزد با توجه به شبکه عریض و مناسب شهر، به لحاظ ترافیکی و سرویس‌دهی به انواع وسایل نقلیه، از شرایط نسبتاً مطلوبی برخوردارند لیکن با توجه به جداول (۷-۱) و توضیحات فوق‌الذکر در تعدادی از خیابانهای مرکزی شهر نظیر امام خمینی، (حداصل میدان مجاهدین و امیرچخماق)، امامزاده جعفر (حداصل رجایی و انقلاب)، دهم فروردین و کاشانی (حداصل امام جعفرصادق و میدان ابونذر) در ساعت اوج صبح یا بعدازظهر در حالت اشباع شده یا نزدیک به اشباع قرار دارند و به عنوان محورهای بحرانی شهری مطرح می باشند.

گره‌ها (تقاطع‌ها و میادین) مشکل دار با توجه به معابر دارای معضل ترافیکی (سطوح سرویس E و F) فوق‌الذکر بشرح ذیل می‌باشند:

- تقاطع کاشانی - فلاحی (میدان ابودر)
- تقاطع آیتاله کاشانی - بلوار دانشجو
- تقاطع بلوار منتظر قائم - دهم فروردین
- تقاطع فرخی - دهم فروردین
- تقاطع امامزاده جعفر - رجایی
- تقاطع امامزاده جعفر - قیام (انقلاب)
- تقاطع امام خمینی - قیام
- تقاطع شهید صدوقی - مطهری
- تقاطع شهید صدوقی - بلوار باهنر

۲-۱۳-۶-۳- تصادفات و نقاط و مقاطع بحرانی

مقدمه

حمل و نقل مانند اکثر دست‌آوردهای بشری عوارض متعددی همچون تصادفات، آلودگی و سرو صدا را در پی داشته است. امروزه تصادفات جزو مهمترین عوامل مرگ و میر در نقاط مختلف جهان می‌باشد. کشورهای توسعه یافته با انجام مطالعات و تحقیقات گسترده در زمینه علل تصادفات و انجام تمهیدات لازم توانسته‌اند مقوله ناخوشایند تصادفات را تا حدود زیادی تحت کنترل در بیاورند به نحوی که نرخ تصادفات و کشته‌های ناشی از آن در کشورها از دهه ۷۰ به بعد سیرنزولی دارد. بعنوان مثال نرخ تعداد کشته‌ها به ازای ۱۰ هزار وسیله نقلیه در اکثر کشورهای توسعه یافته کمتر از ۲ و برای ایران در حدود ۲۰ می‌باشد به منظور بررسی آمار تصادفات شهر یزد از آمار جمع‌آوری شده توسط اداره راهنمایی و رانندگی در سال ۱۳۷۹ استفاده شده است. براساس این اطلاعات، تعداد تصادفات رخ داده در این سال ۶۹۱۰ تصادف می‌باشد که به تفکیک انواع وسایل نقلیه درگیر تصادفات بشرح ذیل می‌باشد:

جدول شماره (۴۷)-

سواری :	۴۱۶۲	تصادف	کرایه‌ای :	۳۰۸	تصادف
موتور سیکلت:	۱۴۹۵	//	اتوبوس :	۱۹۹	//
وانت :	۱۳۸۷	//	عابر :	۱۵۷	//
کامیون	۵۲۴	//	دوچرخه :	۱۲۱	//
مینی‌بوس	۲۲۵	//	تریلی :	۷۹	//

همچنین نمودار مربوطه وضعیت تصادفات به تفکیک انواع وسایل نقلیه را نشان می‌دهد. نکته قابل ذکر در این نمودار درصد بالای تصادفات موتور سیکلت (حدود ۱۸ درصد) می‌باشد که با توجه به اینکه حدود ۲۰ درصد حجم تردد شهر یزد را موتور سیکلت تشکیل می‌دهد ضروری است به منظور تردد ایمنی آنها تمهیدات لازم انجام گردد. همچنین آمار و اطلاعات بیانگر این است که بیشترین تصادفات جرحی و فوتی در بین موتور سواران می‌باشد که اقدامات لازم به منظور ایمنی سرنشینان آنها را گوشزد می‌نماید.

- تصادفات تقاطع‌ها، میادین و محورهای تصادف خیز شهر یزد براساس آمار سال ۱۳۷۹ به منظور شناسایی مقاطع، میادین و معابر تصادف‌خیز، داشتن اطلاعاتی همچون محل دقیق تصادفات، زمان تصادف، میزان تردد مقطع و محور مورد نظر، شدت تصادف و پی‌آمدهای آن و بالاخره نوع محوری که تصادف در آن رخ داده الزامی می‌باشد. شناسایی نقاط و محورهای تصادف‌خیز با روشهای و شاخص‌های مختلفی انجام می‌شود که روشهای ذیل با توجه به محدودیتهای آماری موجود مورد استفاده قرار گرفته است.

• تعداد تصادفات

این روش بیشتر در مناطقی مورد استفاده واقع می‌شود که حجم ترافیک زیادی ندارد و بیشتر در شهرهای کوچک مورد استفاده است. با این وجود معمولاً مدیران و تصمیم‌گیرندگان به جواب این روش اهمیت زیادی قائل‌اند. دلیل آن این است که علاقه‌مندان در جایی سرمایه‌گذاری کنند که از تعداد تصادفات بالاتری برخوردار باشد و این روش منظور آنها را برآورده می‌کند. محورها و مقاطع شهر یزد براساس روش فوق در جداول شماره (۲-۸۸)، (۲-۸۹) آورده شده است.

• تعداد تصادف بر طول محور

این روش برای شناسایی محورهای تصادف خیز به کار می‌رود این روش نسبت به تردد محورها هیچگونه حساسیتی ندارد. جدول (۲-۹۰) تعداد تصادف به ازای طول محورها را نشان می‌دهد.

• نرخ تصادف به ازای میلیون وسیله نقلیه - کیلومتر

این روش با توجه به اینکه عوامل حجم تردد و طول محور را در نظر می‌گیرد روش بهتر و علمی‌تری می‌باشد و مقاطع و محورهایی را در نظر می‌گیرد که علاوه بر تعداد تصادف از پتانسیل زیادی برای وقوع تصادف برخوردارند.
نرخ مذکور از فرمول زیر بدست می‌آید:

$$\frac{1,000,000 \times \text{تعداد تصادف}}{ADT \times \text{طول محور}}$$

$$ADT \times \text{طول محور}$$

ADT: تردد متوسط روزانه

با استفاده از فرمول فوق محورهای تصادف‌خیز شهر یزد در جدول (....) نشان داده شده است.

نقشه شماره (۱) محورها، تقاطع، میادین تصادف خیز شهر یزد را نشان می‌دهد. قابل ذکر است علاوه بر روشهای فوق، شاخص‌های دیگری نیز وجود دارد به طور نمونه، شاخص شدت تصادفات، نوع معابر را نیز در بر می‌گیرد ولی با توجه به اینکه بیشتر تصادفات از نوع خسارتی بوده و جامعه آماری در دسترس به اندازه کافی بزرگ نمی‌باشد به روشهای فوق اکتفا شده است.

۵-۱۳-۶-۳- وسایل نقلیه عمومی

- وضعیت موجود سیستم اتوبوسرانی شهری

کلیات

شهر یزد مانند بسیاری از شهرهای بزرگ از امکانات حمل و نقل عمومی بویژه اتوبوسرانی شهری برخوردار است. بطوری که از سال ۱۳۵۵ دارای سرویس دهی عمومی می باشد و در بدو احداث دارای ده دستگاه اتوبوس و ۴۴ نفر پرسنل فنی - اداری بوده است. حال آنکه در سال ۱۳۷۸، تعداد اتوبوسها حدود ۱۴۰ دستگاه بوده که متوسط تعداد فعال روزانه آن برابر ۱۰۴ دستگاه بوده است. همچنین تعداد پرسنل در این سال به ۳۵۴ نفر شامل کادر اداری، فنی و رانندگان رسیده است و پیش بینی می شود در سال ۱۳۸۰ تعداد اتوبوسها، ۱۸۵ دستگاه و تعداد پرسنل ۴۶۲ نفر گردد.

لازم به ذکر است که بر طبق آخرین اطلاعات اخذ شده، سازمان اتوبوسرانی یزد و حومه فاقد

مینی بوس می باشد.

سایر مشخصات سیستم اتوبوسرانی یزد به شرح زیر می باشد:

تعداد خطوط : ۵۰

طول خطوط شبکه (km) : ۵۴۳/۵

جابجایی روزانه : حدود ۱۲۸۲۰۶ نفر

سرعت متوسط ناوگان : ۲۵ km/h

مدت زمان کارکرد روزانه : ۱۴ ساعت

مالکیت : حقوقی

جدول زیر بیانگر متوسط افزایش ۱۴/۹ درصد تعداد اتوبوسها در هر سال می باشد. وضعیت

افزایش پرسنل به طور متوسط ۱۴/۲ درصد در هر سال می باشد.

وضعیت ناوگان اتوبوسرانی طی سالهای ۸۰-۱۳۷۸

سال	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	درصد تغییرات	موضوع
دستگاه	۱۴۰	۱۶۰	۱۸۵	۱۵/۶	
پرسنل	۳۵۴	۴۰۲	۴۶۲	۱۴/۹	
تعداد خطوط	۴۹	۵۰	۵۰	-	

مأخذ: سازمان اتوبوسرانی یزد و حومه

جدول زیر نشان می دهد که جهش قابل ملاحظه افزایش تعداد خطوط در سالهای ۷۲ (۲۵ درصد)

سال ۷۳ (۱۰۰ درصد) و سال ۷۸ (۱۱/۴ درصد) می باشد که به ترتیب افزایش خطوط ۴، ۲۰ و ۵ را در برداشته است.

وضعیت تعداد خطوط اتوبوسرانی طی سالهای ۸۰-۱۳۶۷

سال	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰
تعداد خطوط	۱۳	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۲۰	۴۰	۴۱	۴۱	۴۲	۴۴	۴۹	۵۰	۵۰

مأخذ: سازمان اتوبوسرانی یزد و حومه

مسیرهای پنجگانه خطوط اتوبوسرانی شهری با مشخصات مربوطه در جدول (۵۰) نشان داده شده است.

همچنین وضع موجود خطوط اتوبوسرانی در نقشه مربوطه نشان داده شده است.

• وضعیت موجود ایستگاههای اتوبوس در سطح شهر یزد^۲

وضعیت موجود ایستگاههای اتوبوس در سطح شهر یزد در سال ۱۳۷۸ به شرح زیر می باشد:

تعداد ایستگاهها: ۹۹۳

تعداد ایستگاههای صندلی دار: ۴۵۳

تعداد ایستگاههای تابلودار: ۶۳۹

تعداد ایستگاههای دارای بیرون رفتگی: ۵۹

تعداد ایستگاههای دارای خط کشی: ۵۵۰

تعداد ایستگاههای دارای سایبان: ۱۹۶

• وضعیت پایانه‌های اتوبوسرانی در سطح شهر یزد

وضعیت پایانه های موجود تا پایان سال ۷۸ به شرح زیر می باشد:

- پایانه میدان همافر در میدان قرار گرفته و همیشه وضعیت متراکم و نامطلوبی را در این میدان وجود آورده که چنانچه توقف اتوبوسها مناسب نباشد حادثه خیز خواهد بود.

- پایانه‌های میدان آزادی و شهید بهشتی نیز صرفاً به صورت یک ایستگاه می باشد.

طبق اطلاعات اخذ شده از سازمان اتوبوسرانی یزد و حومه، ایجاد و ساماندهی پایانه‌هایی از قبیل فضای سبز، بعثت، میدان بهشتی، میدان ابودر (صفائیه)، سه‌راه شحنه، میدان آزادی، میدان همافر، میدان آقابابایی، میدان خاتمی، میدان اطلسی، میدان دروازه قرآن، امام شهرو آزاد شهر در برنامه‌های ۸۳-۱۳۷۹ می باشد.

^۱- مأخذ: سازمان اتوبوسرانی یزد و حومه

• وضعیت سفرهای شهری سیستم اتوبوسرانی

میزان مسافرین که توسط اتوبوس های سازمان اتوبوسرانی طی سالهای ۷۵ تا ۷۸ جابجا شده‌اند به شرح جدول شماره (۵۰) است :

وضعیت جابجایی مسافرین توسط سیستم اتوبوسرانی

سال	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸
مسافر جابجا شده	۲۲,۸۷۶,۵۶۸	۳۵,۰۷۲,۰۰۵	۳۸,۵۰۲,۰۱۲	۴۵,۷۰۰,۱۵۶
متوسط مسافر جابجا شده در یک روز فعال	۱۰۵۷۱۲	۱۱۲۷۷۱	۱۲۳۸۰۰	۱۴۶۹۴۵
سهم اتوبوسرانی از حمل و نقل عمومی	٪۲۶/۷	٪۲۷/۹	٪۳۰	٪۳۴/۹

مأخذ : سازمان اتوبوسرانی یزد و حومه

جدول بالا نشان دهنده افزایش به طور متوسط ۱۰٪ مسافر جابجا شده در هر سال توسط سیستم اتوبوسرانی می باشد. همچنین سهم اتوبوسرانی در جابجایی مسافر نسبت به سایر مسیرها، هر سال روند صعودی داشته است. و با توجه به اینکه متوسط سهم اتوبوسرانی از حمل و نقل عمومی در کشور حدود ۲۹ درصد می باشد ارقام جدول فوق الذکر بیانگر استقبال از حمل و نقل عمومی در شهر یزد نسبت به شهرهای دیگر و رشد چشمگیر سهم اتوبوسرانی می باشد.

• عمر ناوگان

برطبق آمار اخذ شده از سازمان اتوبوسرانی یزد و حومه متوسط عمر ناوگان اتوبوسرانی حدود ۸ سال می باشد که عمر متوسط ۸۶ دستگاه بالای ۱۴ سال و عمر متوسط ۸۱ دستگاه کمتر از ۲ سال می باشد.

• نرخ جابجایی وسایل نقلیه عمومی

مقایسه بین نرخ اتوبوس با سایر وسایل نقلیه عمومی در ده مسیر اصلی شهر یزد به شرح جدول زیر می باشد :

نرخ های حمل مسافر توسط وسایل نقلیه عمومی

وسيله نقلیه	اتوبوس	مینی بوس	تاکسی شناور	تاکسی خطی	آژانس تلفنی	مسافرکش شخصی
نرخ کرایه (ریال)	۱۰۰	۱۸۷	۲۹۱	۳۳۵	۴۰۷۶	۲۲۰

- سایر سیستم های حمل و نقل عمومی

اطلاعات کلان سایر سیستم های حمل و نقل عمومی فعال در شهر یزد در سال ۷۸ در جدول زیر آمده است. قابل ذکر است که مدیریت و نظارت این سیستم ها برعهده سازمان مدیریت و نظارت بر تاکسیرانی شهر یزد می باشد.

سیستم های حمل و نقل عمومی فعال در شهر

موضوع	نوع وسیله عمومی	مینی بوس	تاکسی تلفنی	تاکسی شهری	تاکسی ویژه پایانه
طول خطوط شبکه (km)	۱۹	۷	۵ km در هر مسیر	۶ km متوسط طول مسیر	
کل ناوگان (دستگاه)	۱۵	۲۵	۷۸۱	۲۲	
ناوگان فعال روزانه (دستگاه)	۱۵	۲۵	۵۵۰	۱۶	
جابجایی روزانه (km)	۱۷۶	۲۵۰	۱۴۴	۱۳۰	
سرعت متوسط ناوگان (km/h)	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	
مدت زمان کارکرد روزانه (ساعت)	۱۲	۱۲	۱۲	۸	
کل نیروی انسانی (نفر)	۴۲۰	۳۰۶	۷۸۱	۱۶	
ساختار کرایه	نقدی	نقدی	نقدی	بلیط	

* منظور از نیروی انسانی افراد شاغل مستقیم (رانندگان) می باشند.

- بررسی سرویس عمومی

با توجه به مشکلاتی که شبکه ناقص سرویس عمومی شامل اتوبوسرانی - مینی بوسرانی در شهرهای درجه یک و دو بوجود آورده اند لازم است که این موضوع دقیق تر مورد بررسی و شناسایی قرار گیرد تا مسئولین امر به آن توجه بیشتری نمایند. زیرا قسمت اعظم مشکلات ترافیک شهری ناشی از نابسامانی و ضعف نحوه سرویس دهی سیستم اتوبوسرانی شهری می باشد. در اینجا به چند نکته اساسی جهت بهبود وضع و بالا بردن کیفیت سرویس دهی که کمتر در شهرهای ایران مورد توجه قرار گرفته پرداخته می شود:

۱- اتوبوسهای هر خط باید تحت برنامه مشخص زمانی حرکت نمایند و با توجه به تقاضای ساعات مختلف روز، تواتری متناسب داشته باشند.

۲- جهت جلوگیری از تراکم ترافیک، مخصوصاً در منطقه مرکز شهر، باید از برقراری خطوطی که فواصل طولانی را در مرکز شهر مشترکاً طی می نمایند خودداری شد زیرا در نتیجه این امر تراکم در این منطقه افزایش یافته و زمان سفر نیز طولانی می گردد.

۳- نحوه تهیه بلیط و استفاده از آن که در خطوط اتصالاتی در مسیر حرکت مورد نیاز می باشد، باید بسیار سهل و ساده باشد و همانطور که در اکثر کشورها متداول است باید ترتیبی داده

www.telegram.me/RegionalPlanning

شود که مسافری فقط یکبار کرایه پرداخت نمایند. همچنین می‌توان کارتهای هوشمندی به جای استفاده از بلیط تهیه کرده و نارگان را به تجهیزات مربوطه جهت استفاده از این کارتها مجهز نمود.

- ۴- در مواردی که در فواصلی از منطقه مرکزی احتیاج به اتوبوسهای کمکی در ساعات تراکم باشد بهتر است تعدادی اتوبوس، بدون طی تمام طول خط، در مسافتی که ضروری است رفت و آمد نموده و مسافرین را به مقصد برسانند.
- ۵- باید سعی گردد مسافرین مدت طولانی در ایستگاهها در انتظار اتوبوس یا مینی‌بوس نمانند. حداکثر این زمان در ساعات شروع کار و مراجعت به منزل (ساعات اوج تردد) نباید بیش از ده دقیقه باشد.
- ۶- ایستگاههای اتوبوس باید خارج از خطوط اصلی سواره‌رو باشند به طوری که وسایل نقلیه عمومی جهت سوار و پیاده نمودن مسافر مجبور نباشند که یک خط از خیابان را اشغال کنند.
- ۷- فاصله ایستگاهها نباید از حد متعارف کمتر یا بیشتر باشند، این فاصله در وضعیتهای معمولی بین ۲۰۰ تا ۶۰۰ متر و در نواحی مسکونی خلوت تا ۱۰۰۰ متر افزایش می‌یابد.
- ۸- در صورت امکان باید ایستگاههای سرویس عمومی دارای سرپناه جهت توقف مسافرین باشد.
- ۹- باید ترتیبی داده شود تا مسافرینی که روزانه مسیر یکنواخت رفت و برگشت دارند از کارت هفتگی یا ماهیانه با تخفیف استفاده نمایند.
- ۱۰- جهت تشویق و ترغیب استفاده دانش آموزان از شبکه سرویس عمومی باید سعی شود که دانش آموزان از تسهیلات بیشتری بهره‌مند گردند.
- ۱۱- در صورت امکان باید از اتوبوس‌های با درب تاشوی عریض استفاده نمود تا بتوان زمان سواره و پیاده نمودن مسافرین را در ایستگاهها به حداقل رسانید.
- ۱۲- تا حد امکان مسیر اتوبوسها نباید در داخل مناطق مرکزی شهر خاتمه پیدا کند.
- ۱۳- اتوبوسها و مینی‌بوسها می‌بایستی همواره از نظر فنی در شرایطی باشند که در مسیر دچار نقص نشوند. همچنین حتی‌الامکان چند دستگاه اتوبوس و مینی‌بوس‌های دائمی هر خط مجهز به دستگاه بی‌سیم باشند تا چنانچه اتوبوس یا مینی‌بوس در مسیر دچار نقص فنی گردید. بلافاصله به مرکز اطلاع داده شود.
- ۱۴- نظافت و بهداشت باید تا حد امکان رعایت گردد.
- ۱۵- رفتار و برخورد رانندگان باید همواره در خود تحسین باشد.
- همچنین در تعیین محل ایستگاههای اتوبوس باید عوامل زیر مدنظر قرار گیرد:
 - ۱۶- تا حد ممکن به جاذبه‌های مهم مسافری نزدیکتر باشد.
 - ۱۷- در نزدیکی محل تلاقی مسیرهای مهم پیاده باشد.
 - ۱۸- به ایستگاههای سایر مسیرهای وسایل نقلیه همگانی و همچنین پایانه‌ها و پارکینگهای عمومی نزدیک باشد.
 - ۱۹- به منظور جلوگیری از کاهش ظرفیت ورودی تقاطعها بهتر است ایستگاهها بعد از تقاطع قرار گیرند.